

અર્પણપત્રિકા.

પરમકૃપાલુ પૂજ્યપાદ સદ્ગુરુ પરમાત્મા શ્રી ૧૦૮ ।

શ્રીમન્નથુરામશર્મા આચાર્યજીનાં

પરમપુનીત ચરણારવિંદમાં

સવિનય અનેકાનેક સાદાંગ હંડવત્ પ્રણામપૂર્વક વિનંતિ કે:—

સનાતનધર્મોદ્ધારક પ્રભો !

આપશ્રીએ આપશ્રીના દિવ્ય જીવનમાં મનાતન વેદધર્મને હૃદયપ્રિય ગણીને તેના ઉદ્ધારને અર્થે જે શ્રમ લીધો છે તે અવલુનીય હોઈ જગત્પ્રસિદ્ધ છે. આપશ્રીના શ્રમને પરિણામે શુજરાત કચ્છ કાઠિયાવાડ તથા મુંબઈ-કરાચી-આદિ સ્થળે શુજરાતી-ભાષા-જાણનારી પ્રજામાં વૈદિકધર્મનો પુનરુદ્ધાર થયો છે દિલ્લે પોતાનાં નિત્યનૈમિત્તિક કર્મ ઉત્તમપ્રકારે આચરવા લાગ્યા છે. આપશ્રીના અનુપમ શાસ્ત્રોપદેશને પ્રતાપે બ્રાહ્મણો ઉપરાંત ક્ષત્રિયવૈશ્યોમાં પણ મહારૂદ્ર તથા વિઘ્નયાગ-આદિ વૈદિકયાગો પુનઃ ચાલુ થયા છે, અને શૂદ્રવર્ગ તથા સ્ત્રીવર્ગ પણ પોતાનાં ધાર્મિક કર્તવ્યો યથાશક્તિ આચરવા લાગ્યા છે અષ્ટાંગયોગનું, પ્રજ્વલકિતનું અને વેદાંતપ્રતિપાદિત બ્રહ્મજ્ઞાનનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ પણ આપશ્રીએ પ્રજાને જાહેર સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યું છે, અને એ સંજોગે પણ ભાગ્ય-શાળી પ્રજાને નવી જાગૃતિ આપી છે. ખરખર, આ કળિકાળના ઘાટા અન્ધકારના સમયમાં આપશ્રીએ કેાઈ નવો અલૌકિક પ્રકાશ પાડ્યો છે. આપશ્રીનો આ પ્રભાવ સનાતની પ્રજાએ મુલાગ્યે જોયો છે, અને હજી અધિકપણે જોશે એમ માત્ર અંતઃકરણ સાક્ષી પૂરે છે. જે કે આપશ્રીનું દિવ્યતનુ આ લોકમાંથી અદ્દશ્ય થયું છે, તોપણ મહેશ્વર સ્વરૂપે આપ સદા સર્વત્ર વિરાજી રહ્યા છો. સનાતનધર્મના મૂળમૂલ આ વેદઅથ હૃદયની ભાવના વડે આપશ્રીની પરમપાવન સેવામાં ધરી અતિશય નમ્રતાપૂર્વક આપશ્રીનો આંતર આશીર્વાદ યાચું છું કે-પ્રભો ! આપશ્રીની મહત્કૃપાથી મારા સનાતની બંધુઓ જાગૃત થઈ વેદો કે જે મહાજ્ઞાનના ભાગરૂપ છે તેને શબ્દ, ઉચ્ચાર, અર્થ તથા રહસ્યપૂર્વક સારી રીતે સમજવા શક્તિમાન થાઓ, અને વેદોના ઉપદેશને હૃદયસ્થ રાખી વેદાજ્ઞાનસારી સચ્ચારિત્ર્ય વડે પોતાનું અને અન્ય જીવાત્માઓનું આ લોકનું તથા પરલોકનું કલ્યાણ ઉત્તમ પ્રકારે સંધો.

આપનો આરાકિત સેવક,
ગોવિંદજી ગહ્વાભાઈ લાખાણી.

પ્રકાશકનું નિવેદન.

—૧૨૬—

પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તથા શ્રી મહાગુરુદેવની મહત્કૃપાથી આ શ્રી “ સામવેદ સહિતા ” નો ગૂઝરાતી ભાષાન્તર પ્રકટ કરવાનો સયોગ હી રીતે પ્રાપ્ત થયો તે સબધી મનિષ્ઠ હકીકત અત્ર નિવેદન કરવા રમ્ય લઈ છું.

મહારા ટ્રિયમિત્ર શ્રીયુત રા. રા. મોતીનાન રવિરા કર પોડા બી એ એન એલ બી જેઓ બુનામદના રહીશ નડનગરા નાગર ગૃહસ્થ છે અને હાનમા નડીયાદમા વડીનાન કરે છે તેમનો સરકૃત ભાગનો હુયો અભ્યાસ છે અને તેમણે કેટલાએક પ્રાચીન વેદાતાદિક ઉત્તમગ્રન્થોના ભાગાન્તર કર્યા છે સર્વ ગ્રન્થો પૃષ્ઠી શ્રી “ ગૃંકરાન દી ભગવદ્ગીતા તથા મધુસૂદનસ્વામીશ્રીકૃત શ્રી ભક્તિરસાયનનાં ભાગાતરો જ્ઞેતા મને તેઓશ્રીને પ્રલક્ષ મળવા ઉત્કંઠા થએની ત્યારમાદ, પ્રબુ ઇચ્છાથી કેનાએ મમયપશ્ચાત્ તે સયોગ પ્રાપ્ત થતા તેઓશ્રીની વિજ્ઞતા તથા નિગલિમાનિતાનો મને અનુભવ થતા અત્યંત આનંદ થયો. આ રમગે, આદ્યગુરુ શ્રીશકરાચાર્યશ્રીકૃત “ ઉપદેશસાહુશ્રી ” ના ગરબાગનો ભાગાન્તર પ્રમિદ કરવા તેઓશ્રીએ મને ઇચ્છા જણવતા તે વાતનો મે આનંદથી સ્વીકાર કર્યો અને તે અથ મારા પુરાના નામથી પ્રસિદ્ધ થએન છે.

આ ઉપરાત, શ્રી વિદ્યારમ્યયુનિવિરચિત ‘ શ્રી અનુભૂતિપ્રકાશ ’ નો ગૂઝરાતી ભાગાતર પણ શ્રી મોતીનાનભાઈએ કરેનો છે. બ્રહ્મીભૂત પરમપૂજ્ય ગુરુશ્રી આ ગ્રન્થનું પ્રવચન કરતા હતા. આ અથ અર્થ તથા વેદાન્તનુસાર હોવાથી તેનો ગૂઝરાતી ભાષાન્તર કાવવા મને તીવ્રઈચ્છા થતા મે ગુરુશ્રીને વિરમિતિ પણ કરેની પરંતુ તેઓશ્રીનું સ્વરૂપાવરધાન થતા મારો તે ઇચ્છા ફળીભૂત થઈ શકી નહિ કેટલાક મમય બાદ મે શ્રી મોતીનાનભાઈને તે કાર્ય પરિપૂર્ણ કરવા ઇચ્છા જણવતા તેમણે તે ભાષાતર કરતા નામદારશ્રી લીબડી નરેશની પુણ્યમહાપૃષ્ઠી આ કુમારશ્રી રામરાજેન્દ્રમિહલ રમારકગ્રન્થ માગાના ગ્રન્થાક રેરે તે અથ પ્રસિદ્ધ થયો છે અને તેથી મને અધિ આનંદ થાય છે.

ત્યારમા, ગર્જ માન તેઓશ્રીએ ‘ શ્રી શુક્લયજુર્વેદસહિતા, ‘ શ્રી સામવેદ સહિતા, ’ તથા ‘ શ્રી અથર્વવેદસહિતા ના ભાગાતર તૈયાર કરવાનો વિચાર જણાવી, તે પ્રમિદ કરાવવા સબધી બનતો પ્રયાસ કરવા મને ઇચ્છા પ્રસિદ્ધ કરતા તે મે અત્યંત આનંદ માથે સ્વીકારી, તે સબધી પ્રબુપ્રેરણાપૂર્વક પ્રવૃત્તિ આરંભેની.

આ પ્રવૃત્તિના પરિણામે નામદાર વડવાણુ કંકોર માહેન તથા નામદાર લીબડી દોમર સાહેબની સહાયથી ‘ શ્રી શુક્લયજુર્વેદસહિતા ’ ઇપાવવાનું કામ ચાલુ છે.

વળી શ્રી પોરનદરના નામદાર મહારાણા સાહેબ તરફથી ‘ શ્રી અથર્વવેદસહિતા ’ નો પ્રથમ ભાગ પ્રસિદ્ધ કરાવવા રૂ. ૫૦૦ ની સહાય આપવા આગા થએની છે.

“ શ્રી સામવેદસહિતા ” નો ભાગાતર ઇપાવવા શ્રી કપડવજનિવાસી તથા બીમડી (જલ્દે થાણા) ના રહીશ મહારા પૂજ્ય ગુરુમધુ સ્વ. શેર નીકમનાન મનુરભાઈને તીવ્ર ઉત્કંઠા હતી તે મને નિહિત હતું.

તેમણે મંવત ૧૯૮૭ ના વૈશાખ માસમાં પોતાના વતન કપડવજમાં અમારા પૂજ્ય-
 યાદ સદ્ગુરુશ્રી ૧૦૮ શ્રીમન્નથુરામગર્ભા આચાર્યજી ની ખામ પધરામણી ડરાની
 હોમાત્મક મહારૂઢયાગ બહુ ઉત્સાહપૂર્વક ભારે ધામધુમથી કરી, પોતાના ચિ રામનાનને
 યજોપવીત ધાગણ કગવેશુ આ શુભ પ્રમગે તે મહેત્મવનો લાભ મેં તથા મહારા કેટલાક
 ગુરખ ધુઓએ પણ વીધેયો.

આ શુભપ્રમગે સ્વ શેઠ ત્રીકમયાવજીએ પોતે સામવેદી હોવાથી “શ્રી સામવેદસ
 સંહિતા” નો ગૂઝરાતી ભાષાતર કરવાની પૂજ્યપાદ ગુરુશ્રીને અત્યંત ઉત્કંઠા-
 પૂર્વક વિનમ્રિ કરેલી ને તે પરમપૂજ્ય ગુરુશ્રીએ આનંદપૂર્વક સીકારેલી પણ ખરી કિન્તુ
 દૈવવશાત્ ગુરુશ્રી ક્ષત્રીબૂત થતા તેઓશ્રીની તે ઉત્કંઠા પતિપૂર્ણ થઇ શકી નહિ.

આમ હોનાથી શ્રીયુત મોતીનાલભાઇએ “શ્રી સામવેદસંહિતા”નો ભાષાતર કરના
 આરભેયો તે વાત મને જણાતા મેં બીમડી લખી જણાવી તથા વાતથે શ્રીનામિક
 જતા ગોશ્રીને રૂપ મળતા તેઓશ્રીએ પોતાની મનોવાળના નિદ થવાનું મમજી, ધણ
 આનંદ માથે આ આજોય ગ્રન્થ પોતાને ખરને પ્રસિદ્ધ કરાવવા મને હજી જણાવી
 તેના પરિણામે ગુરુ દયાથી આ ગ્રન્થ પ્રગટ કરવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થયો.

મને અઢી જણાવતા અત્યંત ખેદ થાય છે કે આ ગ્રન્થ (પૂર્વાર્ચિક) પ્રકટ થવાની
 લગભગ અણી ઉપર આવેયો તે ક્ષણે શ્રી ત્રિકમયાવજીએ આ ક્ષતી દુનિયાનો ત્યાગ કર્યો.
 તેઓશ્રીની ગુરુભક્તિ, ઉડીધર્મશ્રદ્ધા, મહત્કાર્યને ઉચિત ધૈર્ય તથા પ્રશમ્ય વ્યવહારિક ઉદારતા
 ઉદાહરણીય હતા, તેમની પુણ્યભાવના તેમની પ્રગમ અવિનિશ્ચલ હતો તથા તેમનો પુણ્યારમા
 ક્ષત્રીબૂત પરમપૂજ્યગુરુના સ્વરૂપમાં ભજો એવી પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના કરૂં છું. પ્રભુધંજા તો
 ઉત્તરાર્ચિકમાં સ્વ. ત્રિકમયાવજીના દારણવનની રૂપરેખા વિગતથી અપારો

વળી, આ સ્થળે જણાવતું જોઇએ કે નામદાર શ્રી ગાયકવાડ સરકારના ઉદાર આશ્રયના
 પરિણામે શ્રીયુત મોતીનાલભાઇએ “શ્રી ઋગ્વેદસંહિતા” નો ભાષાતર તૈયાર કરેનો
 તેમાં પ્રથમઅષ્ટકના બે વિભાગો પ્રસિદ્ધ થએલા છે અને બીજું અષ્ટક છપાય છે

આ ઉપરાંત, મારે છેવટમાં આ સ્થળે જણાવતું જોઇએ કે શ્રી મોતીનાલભાઇએ, ‘શ્રી
 ઉપદેશસાહસ્રી’ ‘શ્રી અનુભૂતિપ્રકાશ’ તથા “શ્રી શુકલયજુર્વેદસંહિતા”, “શ્રી
 સામવેદસંહિતા” તથા “શ્રી અથર્વવેદસંહિતા”ના ગૂઝરાતી ભાષાતર કેવળ નિઃસ્વાર્થ-
 પણે તથા ધર્મશુદ્ધિપૂર્વક કરેના છે તે મારે તેને મર્વદા ધન્યવાદ ધરે છે અને વળી,
 મનાતનધર્મવિવશ્મી જનતા તેના આ ધર્મકાર્યમારે મદા સર્વદા કૃતાભિસ રહેશે એમ
 કહી, શ્રીયુત મોસુદને આવા પરાપકારી ધર્મકાર્યો કર્યે જવા પૂર્ણ આરોગ્ય તથા શક્તિ
 આપો તથા ધર્મપ્રેમી મુમુક્ષુઓ આપણા અવા પ્રાચીન અપૌત્રેય દેવીગ્રન્થો મધ્યે રહેન
 મધુર તત્વામૃતનું મદા પાન કરો એવી પ્રભુનાર્થના સાથ હું વિરમુદ્ધ

સવત ૧૯૮૮ના અષાઢ સુદ ૧૫ શુક્રવાર

લિ

પોરબંદર.

ધર્માવધામી જનતાનો આસાકિત

તા ૭-૭-૩૭

સેવક

ગાવિદલ ડાહ્યાભાઈ વડીલ.

શ્રી પોરબંદર વેદશાળા વ્યવસ્થાપક.

પ્રસ્તાવના.

મહર્ષિ વેદવ્યાસે મૂળવેદને ચાર મંદિતામાં ગ્રાહ્ય સામવેદની સહિતા પોતાના શિષ્ય
 ઝૈમિનિને જણાવી આ સામવેદની એકદર ૧૦૦૦ શાખાઓ
 સામ સહિતા હતી જુઓ મુક્તિકોવનિષદ મત્ર ૧૩ / ૫૨૬ હાલ
 અને શાખાઓ. કાઠ્યમી શાખાનું માહિત્ય ઉપનિષદ છે ઝૈમિનીય શાખા
 જેનું બીજું નામ તલ્લવકાર શાખા છે, તેનું સર્વાંશ સાહિત્ય
 મળી આવતું નથી તે ઉપરાંત રામાયણીય શાખાનું પદનપાદન દક્ષિણાપથમાં આને
 છે ઉત્તર હિંદુસ્થાનમાં કૌંઠ્યમી શાખાનું અધ્યયન અધ્યાપન આને છે

સામવેદની મન મહિતાના મે વિભાગ છે દરેક વિભાગને આર્ચિક એનું નામ
 આપવામાં આવે છે આર્ચિક એટલે કાચાઓના મગ્ધ સામ
 તેના વિભાગ વેદના કતિજને ઉદ્ગાતા કહે છે કારણ કે તેનું કર્તવ્ય
 અને રચના યજુર્વિધિમાં કાચાઓને ગાનની રીતિએ લખવાનું હોય છે
 પ્રથમ ભાગને પૂર્વાર્ચિક અને ઉત્તર ભાગને ઉત્તરાર્ચિક
 કહે છે એકદર ૧૮૧૦ કાચાઓ પૈકી ઘણા મોટા ભાગ ઋગ્વેદ મહિતાના મત્રોને
 ધરાવે છે અને તે ઋગ્વેદના આદ્ય અથવા નવમાં મહત્તમાના મત્રોને બને છે
 ધણી કાચાઓ ગાયત્રી, પકિત જગતી હોય છે આ કાચાઓને ગેય રૂપમાં લઈ જવાની
 પ્રથા ધણી જૂની હતી, અને તેથી ગાયત્રી પકિત અને જગતી પકિત મેળવી પ્રગથ
 હદમાં ગાવાનો મ પ્રદાય ઉત્પત્ત થયો હતો

આ અનુવાદમાં પૂર્વાર્ચિકની કાચાઓને મગ્ધ છે પૂર્વાર્ચિકના આતર વિભાગને
 અધ્યય અથવા પ્રવાટક કહે છે, અને તેના પેગવિભાગને
 આ અનુવાદમાં ખડ કહે છે. પ્રત્યેક ખડમાં ઘણું ભાગે દસ દસ ઝડયાઓ
 સમાવેલો પૂર્વાર્ચિક અને હોય છે જેને દશની કહે છે. આ રચના સર્વાંશ જળવાનની
 તેની ઝડયાઓ નથી કેટલાક ખડમાં ૬, ૮, ૯, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪ કાચા-
 ઓના મગ્ધ જેવામાં આવે છે પૂર્વાર્ચિકમાં દેવતા પરવે
 વિચારીએ તો પહેલા અધ્યાય અથવા પ્રપાઠમાં આરજ્યવચ બીજા, ત્રીજા અને ચોથામાં
 વેદ પર્વ અને પાંચમાંમાં વચમાન પર્વનો મમામ થાય છે દેવતા મંમધી પર્વોની
 કાચાઓ પત્ત થાય છે છઠ્ઠા અધ્યાય અથવા પ્રપાઠકમાં આરણ્યક પર્વ છે અને
 તેનો મનઘ વેદના આરણ્યક માથે હોવો જાહેર છે તેમાં ૫૫ કાચાઓ છે એકદર આ
 અનુવાદમાં મમાયેના પૂર્વાર્ચિકમાં ૬૪૦ કાચાઓ છે.

આ કાચાઓને સામ નામ આપવામાં આવી છે તેનું કારણ એવું જણાય છે કે
 કાચા તે મનની યોગિ છે અને તેના ઉપર ગાનની અથવા
 સામ સંજ્ઞાનું લક્ષણ ચૂની પદ્ધતિ રચાયેલી છે ઉનિનિદ્ધા એવી ભાવના દાખલ
 મરવામાં આવી છે કે વાક્ એ કાચાની યોગિ છે અને તેના
 ઉપર પ્રાણ નામક થાય ત્યારે સામની ઉત્પત્તિ થાય છે આરાધ વાક્ સકિત માથે પ્રાણ

પુરુષના ગંગોજનથી સામ અથવા સ્વરમંવાદ ગેયરૂપે પ્રકટે છે. આ સ્વરમંવાદનું સર્વોત્તમ ફલ તે ઉદ્ગીય અથવા પ્રણવ છે એટલે સામવેદનો પ્રણવ વિદ્યા સાથે નિકટ મંબંધ છે. (બુએ) છાન્દોગ્ય ૩૦ પ્ર ૧ ખંડ ૧-૭)

સામવેદના ગાન વિભાગ કરીએ તો:-

સામવેદના ગાન વિભાગ	સંખ્યા	
૧ સંહિતાગાન.	૧૨૩૨	સામ
૨ આરણ્યકગાન.	૨૯૧	"
૩ ઉઘઘગાન.	૧૮૦૨	"
૪ રહસ્વગાન.	૩૫૬	"

કુલ ૩૬૮૧

આ વિભાગ જૈમિનીય શાખાના સામવેદનાન પ્રંથ ઉપરથી લીધા છે

સંહિતાગાનમાં ઉપર કલા પ્રમાણે જ્ઞાત્રેય, યેન્દ્ર અને ષવમાન એવા ત્રણ પર્વો ગાનના વિષય વિભાગ. છે. આરણ્યક ગાનમાં વ્રત, શુક્તીય, શકર અને ઓપનિષદ્ એવા ચાર પર્વો છે.

સામવેદના ગાન સંબંધમાં વિશેષ સ્વર મંબંધી અને ગાનની પદ્ધતી મંબંધી જેમણે સામવેદનું ગાન માહિતી મેળવવી હોય તેણે સાંગ સામવેદના ઉદ્દગાતા પાસેથી સંબંધી સાહિત્ય. શિક્ષણ લેવું જોઈએ. તે મંબંધી સાહિત્ય નીચે પ્રમાણે ઉપલબ્ધ છે, પરંતુ તે મુદ્રિત નથી.

- ૧ ગીતિકલ્પ.
- ૨ ગાયત્રીવિધાન.
- ૩ સામપરિભાષા.
- ૪ સ્વરવર્ણલક્ષણ અથવા સત્તસ્વરલિધુ.
- ૫ સ્વરમંજરી.
- ૬ સ્વરસિદ્ધાંતચક્ર.
- ૭ સ્વરસિદ્ધાંતચન્દ્રિકા.
- ૮ સ્વરાકુશ [જયંતસ્વામીના લાખ્ય સાથે.]
- ૯ સ્વરાધ્યાનચક્ર.
- ૧૦ સ્વરાટક.

સામવેદના ઉત્તરાચીકમાં ત્રણ ત્રણ કથાનું એક એક ગાન છે. તેનાં ચારસો ગાન ઉત્તરાચીકની રચના. તેમાં આવે છે. વિશેષ શોધમાં જણાય છે કે:-

૨૮૭ પદો અથવા ગાન ત્રણ ત્રણ રુચાનાં છે.

૬૬ ... ... બળ્લે રુચાનાં છે.

૧૩	...	...	એક એક રચનાં છે.
૧૦	...	...	છ છ રચનાં છે.
૬	...	...	ચાર ચાર રચનાં છે.
૪	...	...	પાચ પાચ રચનાં છે.
૩	...	...	નવ નવ રચનાં છે
૭	...	...	સાત અને બાર રચના છે.
૧	...	...	આઠ રચનાં છે.

૪૦૦

શબ્દ જેની ગીતે ઉચ્ચારવામાં આવે તેવા આઠ રચનાના અક્ષરો ઉપર મકવાની પદ્ધતિ છે. ગાન કરતી વખતે જે અક્ષરને લંબાવવામાં આવે સ્વરની ઉત્પત્તિનાં સ્થાનો અથવા પ્રક્ષેપ કરવામાં આવે તેને સ્તોત્ર કહે છે. ઉદાહરણ અને સ્વાભાવિક સ્વરની સમજણ.

તરીકે હોઈ, હુવા, વિગેરે. સામના પંચ સામ અને મપ્તસામ— એવા વિભાગો ઉપનિષદમાં આવે છે. તેની સંગા નીચે પ્રમાણે તારવી શકાય છે:—

પંચ સામ મંત્રા.	સ્વર ઉચ્ચાર	મપ્ત સામ મંત્રા
૧ હિકાર	હાઉ	૧ હિકાર
૨ પ્રસ્તાવ	હાઈ	૨ પ્રસ્તાવ
૩ ઉદ્ગીય	અથ	૩ આગ્નેય
		૪ ઉદ્ગીય
૪ પ્રતિહાર	ઉહ	૫ પ્રતિહાર
		૬ ઉપદ્રવ
૫ નિધન	ઈ	૭ નિધન

પ્રણવ અથવા ઉદ્ગીય સાથે સ્વર સપ્તક (વદ્જાદિ અથવા મરીગમપધની) ની પદ્ધતિ જોડવામાં આવી છે; અને એમ સમજાવવામાં આવે છે કે પ્રથમ મામનો ઉદયકમ તાલુ માથે, ખીજનો ક્રૂમધ્યમાં, ત્રીજનો કણુ મા, ચોથાનો નાસિકાગ્રમાં, પાંચમાનો તથા છઠ્ઠાનો ઉરમ્ એટલે જાનીમાં અને સાતમાનો ઉરમ્તા ઊંઠા ભાગમાં થાય છે, એટલે કે અમુક સ્વરનો ધડકો તે તે સ્થાનમાં થાય છે. નાદનો મૂળ ઉદય મૂર્ધાના મહસ્ત્રદલમાં દૈવી શ્રુમિકામાં થયા પછી એટલે ક્ષુદ્ર સ્વર અથવા નાદનો આઘ ક્ષોભ થયા પછી ઉત્તરતા કમમાં નાદવદ્ધરી આવે છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે પ્રથમ મામનો સ્વર વસુદેવોનો સ્વાભાવિક છે, ખીજનો સ્વર ગધવનો સ્વાભાવિક છે. ત્રીજનો સ્વર અપ્પરાઓનો સ્વાભાવિક છે. (આ ત્રણે સ્વરો મનુષ્યપ્રાણીના સ્વાભાવિક હોય છે) ચોથાનો સ્વર પક્ષિ-મપનો સ્વાભાવિક છે; પાંચમાનો સ્વર પિશાચ, રાક્ષસ અને અમુરોનો સ્વાભાવિક છે અને સાતમાનો સ્વર સ્થાવર જંગમ પદાર્થોમાં સ્વાભાવિક ધધ ગયો હોય છે. મૂર્ધાના નાદના દેવતાને દેવસ્વર કહે છે

સાત સામના સ્વરો ઉપરના અધિદેવતાને અનુક્રમે ૧ સાહિત્ય, ૨ સાધ્ય, ૩ અશ્વિન, ૪ વાયુ, ૫-૬ સૂર્ય અને, મૈત્રાવરુણ કહે છે એટલે કે તે તે દેવતાના સ્વાભાવિક ઉપકાર પડે તે તે સ્વરોનો ઉદય થઈ શકે છે. પાછળના ગાધર્વ વેદમા સ્ત્રીગમપદ્ધતીના સ્વર સપ્તકના સ્વાભાવિક સ્વરોદય સાર ક્રમપૂર્વક મયૂર, ચાતક, ઘેટું, કૌંચ, કાચલ, દેકડા અને હાથી એ પ્રાણીઓના કુદરતી સ્વરને ઉદાહરણ તરીકે આપનામા આવે છે તેનું બીજા આ સામગ્રાનની સ્વરપદ્ધતિ સાથે મરખાવી વિચારવા યોગ્ય છે.

સામવેદનાં મુખ્ય ગેય પદોનો મગ્ધ નીચેની કારિકામા કરવામા આવ્યો છે.—
સામવેદનાં મુખ્ય ગેય પદો.

ઘૈરાજં પૌષ્પંસૂક્ત સૌર્ણે રુદ્રસંહિતામ્ ।

દૌશંવં પંચનિધનં ગાયત્રં જ્યેષ્ઠસામં ચ ॥

વામદેવ્યં ષૃઘ્નસૌમ્યં રૌચ્યે સરપંથત્તમં

ગવાંવ્રતં વિકર્ણે ચ રક્ષોજ્ઞં ચ યશસ્તથા

ગાયયુઃ સામમાઃ રાજન્ પશ્ચિમં ઠારમામિતાઃ ॥

આ ગેયપદોનાં પ્રતીકો નીચે મુજબ છે.—

	આ	મ.	અર્થ.
૧ વિવા સીમ મદ્યુત્વા૦ હિતિ	ઊ	૩	૧
૨ સહસ્રશીર્ષા૦	પૂ	૬	૩
૩ મુદદયે દમિ ક્રુતામશ્વમ્.,			
૪ આપો રાજાનામ્૦	પૂ	૧	૨
૫ ડચ્વા તે જાતમયષ્ઠ=	ઊ	૧	૧
૬ રહસ્ય૦			
૭ તત્સવિતુ૦	ઊ	૬	૩
૮ ધૃધ્મિ દિય૦	પૂ	૧	૪
૯ કયા મધિત્ર૦	પૂ	૨	૨
૧૦ ત્વામિદ્ધિ દવામહે૦	પૂ	૩	૧
૧૧ સેતે મમાસિ૦	પૂ	૩	૩
૧૨ પુનર્માર્મિ૦			
૧૩ અમિત્વા ચૂરનોનુમ૦	પૂ	૩	૧
૧૪ અગ્નિમીલિ૦	પૂ	૬	૩
૧૫ વિમાર૦	પૂ	૬	૨
૧૬ અગ્નેરેક્ષાણ૦ । અગ્નેયુથવાદિ૦	પૂ-ઊ	૧-૬	૧-૨
૧૭ વૃહદિન્દ્રાય૦	પૂ	૩	૨

સામવેદની ગંહિતા ઉપરાંત વેદ સાહિત્યમાં અંતર્ગત કૌથમી શાળાના ગ્રાન્થો અંગેનું સામવેદના ગ્રાન્થોનું અંગે વિપુલ સાહિત્ય છે. ગ્રાન્થો અંગે એકંદરે સામવેદના આઠ છે.

૧ આર્ણ્ય, ૨ દેવતાધ્યાય, ૩ વંશગ્રાહણ, ૪ સંહિતોપનિષદ, ૫ ઉપનિષદ ગ્રાહણ, ૬ મૌલ ગ્રાહણ અથવા તાંડય, ૭ પાદ્મિન ગ્રાહણ, ૮ સામવિધિ ગ્રાહણ.

પ્રૌઢ ગ્રાન્થોને મદા ગ્રાન્થો, તાંડય ગ્રાન્થો અથવા પાંચવિધ ગ્રાન્થો પણ કહે છે. આઠે ગ્રાન્થો અંગે છાન્દોગ્યગ્રાહણ મરાઠી પણ જોવામાં આવે છે. ગ્રાન્થો અથવા વિકાસની ગંદા-અધ્યાય, પાંચ પાંચ અધ્યાયની પંચિકા, અને અધ્યાયના ખંડો સુપ્રસિદ્ધ છાન્દોગ્ય ઉપનિષદ તે ઉપર પાંચમાં આંકનું છે અને તે કૌથમી શાળાનું ગણાય છે; આંક ૪ અને ૫ સાથે વિચારવાના અંગે છે. પહેલાં બે પ્રપાઠક (આંક ૪) “ગ્રાન્થો” સાહિત્ય છે, અને છેલ્લા આઠ પ્રપાઠક તે વાસ્તવ ઉપનિષદ છે,

ક્રમિકીય ગ્રાન્થોના ગ્રાન્થોની નીચે પ્રમાણે આઠ છે:-

અંગ.	ખંડ
૧ મદાગ્રાહણ	૩૬૦ ખંડ
૨ છાન્દશાહ	૩૮૮ ”
૩ મદાવતમ	૧૫૨ ”
૪ પદ્માદ્ય	૧૫૩ ”
૫ અદોનમ	૯૯ ”
૬ સત્રમ	૩૭ ”
૭ આર્ણ્યમ	૮૪ ”
૮ ઉપનિષદ	૧૫૪ ”

પ્રસિદ્ધ યજ્ઞ અથવા તલવકાર ઉપનિષદ આઠમાં અંગેમાં ગણાયેલું છે.

ઉપરના ગ્રાન્થો અંગેમાં ગણાયેલાં છાન્દોગ્ય અને કેન ઉપનિષદ ઉપરાંત બીજાં સામવેદનું ઉપનિષદ સાહિત્ય = ચૌદ ઉપનિષદો સામવેદની ગ્રાન્થોના ગણવામાં આવે છે.

+

૧ આદિતિ, ૨ મૈત્રાયણિ, ૩ મૈત્રેયો, ૪ યજ્ઞસૂત્રી, ૫ યોગજૂઠામણિ, ૬ પાસુદેવ, ૭ મહત્, ૮ સંન્યાસ, ૯ અગ્ન્યવત, ૧૦ કુંડિકા, ૧૧ સાવિત્રી, ૧૨ દ્વાદશ, ૧૩ જામાલદર્શન, ૧૪ જામાલ.

સામવેદનાં ઉપનિષદોનો ગાંતિપાઠ —

આપ્યાયતુ મર્માંગાનિ યાગ્રાણઘ્નુઃ ક્રૌઠ્રમયો યલમિન્દ્રિયાણિ ચ । સર્વાણિ

= બૌદ્ધ અધ્યયોગ્યાર્ણ્યની મુદ્રાંતરિતો અનુવાદ ઉપનિષદ સાહિત્યમાં પેટે છે.

+ આ મંત્રનું શ્રુતિ અંગે છે મૈત્રાયણિ ગ્રાન્થો પાંચવેદની છે.

સર્વ વ્રજોગનિપદૈ માહં વ્રજ નિરાકૃયૌ મા મા વ્રજ નિરાકરોત્ અનિરાકરણમસ્તુ
અનિરાકરણમ્સ્તુ તદાત્મનિ નિરતે ચે ઉપનિષત્સુ ધર્માસ્તે મયિ સંતુ ॥

ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

મારાં સ્થૂળ શરિરનાં સર્વ અંગો વાર્ પ્રાણ અહુ શ્રોત્ર વીર્ અને ઇન્દ્રિયો પુષ્ટ બને
મર્મ અઘાતમક છે એવી રહસ્યમયી દષ્ટિ ઉધડો; હું વેદનો અવગણના ન કરે, અને વેદ
મને છોડે નહિ; વેદાર્ય મારા મનમાંથી દૂર ખસે નહિ, અંતર્નિષ્ઠ આત્મામાં ઉપનિષદમાં
પ્રતિપાદન કરેલા ધર્મો આપીને કરો. ૐ શાંતિ! શાંતિ !! શાંતિ !!!

મામવેદના આવા મંત્ર સાક્ષિય અને ઉપનિષદના વિપુલ સાહિત્ય પૈકીનો પૂર્વોચ્ચિત્તો
પહેલો લાગ્ય અનુવાદના ઉપમાં ગુજગર્ભીમાં પ્રકટ કરવાની યોજના અને અતુકૃતતા કર-
નારનો આ ઉપોદ્ધાત વરે હું માત્ર પુરસ્કરિત કે છુ અનુવાદ ખરી રીતે અભ્યાસનું એક
સહાયક અંગ છે, પરંતુ વેદાર્યનો ચિદ્ધિ પદન-પાદન અને વિચારણા વિના કોઈને થઇ
નથી અને થવી અંભવતી નથી, જેથી વેદાભ્યાસીએ પદન-પાદન અને વિચારણા કરવામાં
તત્પર રહેવું જોઈએ.

અંભાત
તા. ૪-૬-૭૩

નર્મદાશંકર દેવશંકર મહેતા.

બ્રહ્મ જાણ્ય તું જાણ્ય તું જાણ્ય તું રે, હું હું કરજી તે તો કોણ હું રે,
 તું શું દેહ આ, દેહ તો પચભૂતનો વિકાર;
 જડ મલિન અશુભિ, એ તાહરું રૂપ નહિ નિર્ધાર ૧
 પ્રાણ તે શું તું, જાણ વાયુ જ્યમ વેહે ત્યમ વેહે છે પ્રાણ;
 શ્વાસોશ્વાસ કરે છે નિરંતર, તે તું નહિ નિરવાણ ૨
 સંકલ્પ વિકલ્પ કરે મન, તે તો ક્ષણ ક્ષણ થઈને જાય;
 તે તું જાણે તો, તાહરું રૂપ તે ક્યમ કહેવાયે. ૩ બ્ર
 અહંકાર બુદ્ધ તે પણ, થાયે મુખપતિ માહે દીન;
 તે કારણ તેહેનું કારણ, નહિ દાતા નહિ દીન. ૪ બ્રહ્મ
 કારણથી સૂક્ષ્મ, સૂક્ષ્મથી થાયે સ્પૃહ શરીર;
 કાર્ય કારણનું તું કારણ, તું ચેતન અશરીર ૫ બ્રહ્મ.
 જાત સ્વમ મુખપતિ ત્રણે, એ તાહરિ છે દરય;
 તે તું જાણે તે તું વહીયે, તું દષ્ટા અદરય. ૬ બ્રહ્મ,
 અનાત્મ શું આત્મા બુદ્ધિ થઈ, એજ વાસના લિંગ;
 આત્મા શું આત્મ બુદ્ધિ થઈ, એજ લિંગનો ભંગ. ૭ બ્રહ્મ.
 આદિ મધ્ય અંતે ભરપૂરણ, જ્યમ સઘળે આકાશ;
 કલ્પિત દેહ ઉપાધ્ય ટાલે, પણ તાહરો ન થાયે નાશ ૮ બ્રહ્મ.
 આદિ મધ્ય અંતે તું સરખો, સ્વપ્રકાશ ચિદ્રૂપ;
 એજ અનુભવાનંદ પ્રગટ તું, એલખ્ય સત્ય સ્વરૂપ, ૯ બ્રહ્મ.

(શ્રી નાયલવાન કૃત-વિષ્ણુપદ)

અનુવાદકના બે બોલ.

આ “શ્રી મામવેદસંહિતા” નામક સંસ્કૃત ગ્રન્થનો ગુજરાતી અનુવાદ કરવાનો તથા તેના પ્રકાશનાદિકનો યોગ મને શી રીતે પ્રાપ્ત થયો તેનું અત્રે સંક્ષિપ્ત નિરૂપણ કરવું અસ્થાને નહિ ગણાય.

મહારા અમદાવાદના નિવાસ દરમ્યાન, મેં સને ૧૯૨૨-૨૩ના અરસામાં “શ્રી મામવેદ-સંહિતા” આખીપતો ગૂજરાતીમાં અનુવાદ તૈયાર કરેલો. તે પૈકી પ્રથમ અષ્ટકના બે વિભાગો “શ્રી સયાજી સાહિત્યમાલા”માં તા. ૧૦-૬-૩૦ના રોજ પુષ્પ ૧૮૨+૧૯૫મે પ્રસિદ્ધ થયેલા છે.

ત્યારબાદ, કેટલાક સમયે મારા પરમપૂજ્ય વડીલભાઈ શ્રી જીવણલાલેખીજી ત્રણે વેદોના ભાષાંતર પણ તૈયાર કરવા ઇચ્છા મને જણાવેલી. તેવામાં મહારા જ્યેષ્ઠ પુત્ર સૂરેન્દ્રલાલ (ઉર્ફે-બાણુભાઈ)ની હેવટ ખીમારી તથા અવસાન વેળા હું ખીકાનેર (રજપૂતાના) ગયેલો. તે પ્રસંગે તેમના સસરા રા. બા. દીલસુખરાય મનસુખરાય નાણાવડીએ પણ આ ગ્રન્થનો ગૂજરાતી ભાષાંતર કરવા મને ઉત્કટ ઇચ્છા જણાવેલી.

ઉપર કહેલી સૂચનાનુસાર મહારા રત્ન. પુત્રના સ્મરણાર્થ આ ગ્રન્થનો ભાષાંતર કરવા સંકલ્પ કરી, મેં સં. ૧૯૮૮ના વૈશાખ સુદી ૩ રવી તા ૮-૫-૩૧ના રોજ તેનો આરંભ કરી અષાઢ સુદી ૬ શનિ તા. ૯-૭-૩૨ના રોજ પૂર્વાર્ચિકભાગ પૂર્ણ કર્યો.

ત્રણે વેદોના ભાષાંતર કરવા સંબંધી મહારા આ મંકપવિષયમાં મેં શ્રીયુત ગોવિંદજી-ભાઈને લખી તે ગ્રન્થો પ્રકટ કરાવવા યોગ્ય પ્રયાસ કરવા વિનંતી કરેલી તે ઉપરથી મને અહીં જણાવવાને આનંદ થાય છે કે :તેઓશ્રીએ ગ્રેમપૂર્વક અવિરત પ્રયત્ન કરી કુંક સમયમાં તે સંબંધી યોજના પરિપૂર્ણ સિદ્ધ કરી આપી. આ માટે તેઓશ્રીનો હું સદા-સર્વદા કાણી છું.

શ્રી કપડવંજ (તાબે નડીઆદ)ના દુરહીશ શ્રીમાન્ ત્રીકમલાલ મથુરભાઈ ત્રિવેદી શ્રીયુત ગોવિંદજીભાઈના ગુરુબધુ થાય. તેમને આ ગ્રન્થના ભાષાંતર સંબંધી શ્રી. ગોવિંદજીભાઈએ લખી જણવતાં ‘તેઓશ્રીએ ઉત્સાહપૂર્વક પોતાની અનુમતિ દર્શાવેલી. આ સંબંધમાં તેમના પત્નીનો જરૂરનો મજદૂર નીચે પ્રમાણે છે:—

લીમડી. ૧૯૮૯ કારતક સુદ ૬ શુકર.

મુ. નડીઆદ, શ્રીયુત રા. રા. મોતીલાલભાઈ રવીશંકરની સેવામાં હી, આગાંઠીત સેવક ત્રિવેદી ત્રીકમલાલ મથુરભાઈના સ્થ. દં. પ્રણામ સ્વીકારશે. x x x x x x x x મુરાદાવાદવાળા તરફથી હિંદી ભાષામાં શ્રી મામવેદસંહિતાનું ભાષ્ય થયેલું છે તે આપના જણવામાં હશેજ. તે સંબંધમાં મારા પરમપૂજ્ય ગુરુવર્ચ શ્રીમજાધલગવાનને બે વર્ષ પૂર્વે તેઓશ્રીની હયાતીમાં ગુજરાતી ભાષાંતર માટે મેં વિનંતી કરેલી તે પ્રમાણે તેઓશ્રીએ કૃપા કરીને સમય પરત્વે તે પુસ્તક ભાષાંતર કરીને બહાર પાડવાને હા કહેલું પણ મહારા દુર્દવને લઈને તેઓશ્રીનું અંતર્ધાન થયું અને તે ઇચ્છાને પરિપૂર્ણ કરવાને આપશ્રીનેજ પરમાત્મા તરફથી પ્રેરણા મળ હોય તેમ સમજાય છે. x x x x x

મને અહીં જણાવવાને અત્યંત આનંદ થાય છે કે ઉપર જણાવેલ મુરાદાવાદવાળાના હિંદી પુસ્તકાનુસાર મેં પણ આ ભાષાંતર આરંભેલોજ હતો એટલે, રત્ન. ત્રીકમલાલભાઈની ઇચ્છા સર્વોંશે પરિપૂર્ણ થવામાં મને આ અણચિંતબો સુયોગ મળ્યો અને તે માટે હું મહારા પરિશ્રમને સદગ્રા મમળું છું.

દેવની ગતિ અત્યંત ગહન હોય છે. શ્રી. ત્રિકમલાલભાઈએ અત્યંત ઔદાર્યતાપૂર્વક : અન્ય પ્રસિદ્ધ કરવામા સહાય કરી અને અન્ય છપાઈ પ્રસિદ્ધ થવા પર આવ્યો તેજ અરસા તેમનું અકાળ અવસાન થયું અને તેથી તેમના પ્રત્યક્ષ મમાગમનો પ્રસંગ મને પ્રાપ્ત થયો ના તે માટે મને બહુ જ્ઞાનિ થાય છે. પરમાત્મા તેમના પુણ્યાત્માને પરમશાંતિ આપો.

મહારા સ્વ. પુત્ર અમદાવાદની ટયુટોરીઅલ હાઈસ્કૂલમાં અભ્યાસ કરી, ગૂજરાત કોલેજમાંથી મને ૧૯૨૪માં બી. એ. (આનર્સ) થએલા, બાદ મુંબઈ લો-કલેસમાં એ. ડર્મ્ લરી તખીયત નરમ રહેનાં મને ૧૯૨૫માં ડીસેમ્બરમાં દીન્દી મુકામે લેવાયલી પ્રથમની “ હિન્દીરીયલ-સેકેટરીયલ-કોમ્પીટીટીવ ” પરીક્ષામાં ઉંચે નંબરે ઉત્તીર્ણ થતાં મને ૧૯૨૬ના મેમામમાં એન્યુકેન્ન, હેલ્થ એન્ડ લેન્ડ ડીપાર્ટમેન્ટમાં નીમણુંક થએલી.

ભારતીય, એચ. બી. કસેટન, સી. આઈ ઇ. એસ્કવાયરના અધ્યક્ષપણુ નીચે “ હિન્દી ઇન્કવાયરી કમીટી ” ના મેમ્બરો બા. બા. મોહમદ ઇનામુલ હક પુના મુકામે એક-એક ગૂજરાતી જતા તે કામ કરવા મુરેન્દ્રલાલને દીન્દીથી ડીપુટ કરતાં મેમાસ ત્યાં પુને, કામ કરી સીમલે જઈ કાચની ખીમારી લાગુ પડતાં ખીકાનેર ગએલા. ત્યાં સંવત ૧૯૮૬ના શ્રાવણ વદી ૧૪ ને શનિવાર, તા. ૨૩-૮-૩૦ના રોજ ૨૬ વર્ષની વયે મહારા મનુષ્ય પ્રભુને બંને હાથ બેડી છોકરોના આઠવાર ઉંચે સ્વરે ઉચ્ચાર કરી, “ **बासांलि जीर्णानि यथा विहाय** ” આટલો ગીનાનો સ્ત્રોક બોલતાં સાથ આ મિથ્યા દુનિયાનો ત્યાગ કરી ગયા. શ્રી વેદમગવાન તેના આત્માને શાંતિ આપો.

ઉપકાર દર્શન. અત્યંત મમયર્થકોચ હોવા છતાં દી. આ. સાક્ષરવર્ષ મું. નર્મદા-શંકરભાઈ દેવશંકર મહેતાએ આ અન્યની મમર્થ પ્રતાવના લખી આપી તે માટે તેમનો, શ્રી પેરબંદરના વે. શા. મં. વિદ્યાન શાસ્ત્રીજી દેવાશંકર બેચરે પોતાના વડીલોની જૂની હસ્ત-લિખિત મંહિતાનુસાર સ્વરદિક્કની પ્રક્રિયા કરી આપેલી તે માટે તેમનો, શ્રી કપડવંજ નિવાસી શ્રીયુત્ત મણિલાલ બદરણા ત્રિવેદીએ પોતાનું મુરદાઆદવાળું હિંદી પુસ્તક તથા દેવ દેવીઓના કેટલાક મુંદરબોધો જે ખંડો નીચે જાપવામાં આવેલા તે આપતાં તેમનો, તથા અહીંના યુનિવર્સલ મીમ પ્રી. પ્રેમના મેનેજર દેસાઈ મગનભાઈ છોટાભાઈ તથા કમ્પોઝીટર મગન-ભાઈ ઇશ્વરભાઈ જે તરાર તથા કાગજથી આ અન્ય જાપેલો તે માટે તેમનો ઓભાર માનુ છું.

આ અન્યનો ખીજો ભાગ (ઉત્તરાર્થિક) તૈયાર છે તે હવે પછી પ્રસિદ્ધ થશે.

છેવટમાં જણાવવાનું કે આ [અસહદિદી] અન્યમાં શાસ્ત્રીજી દેવાશંકરના હસ્તલિખિત અન્ય કાથે મેજવતાં સ્વરદિક્કના મણા દોષો જણાયલા તે સૂચારતાં સુદ્ધિપત્ર વધુ લંબાણુ-વાળું થયું છે તેની તથા ખીજા દોષો આ અનુવાદમાં જણાય તેની ઉપેક્ષા કરી, આ અન્યનું નિરીલણ થવા વિનંતિ છે. વેદાભ્યાસી અર્થ પ્રત્યેક ખંડના અંતભાગમાં શબ્દાર્થ કાસ આપેલો છે તે ઉપયોગી થશે એમ આશા છે.

અનુવાદ ખરીરીતે અભ્યામનું એક સહાયક અંગ છે અને વેદાર્થની નિદ્ધિ પાંદ-પાંદ અને વિચારણાથી થઈ શકે છે તે કાંઈ વેદાભ્યાસી આ અનુવાદની મદાયથી પાંદ-પાંદ તથા વિચારણામાં નખર થશે તે આ અન્યના મદાયકનો, પ્રકાસકનો તથા મહાગે પરિશ્રમ મફત થશે એમ જણાવી વિગ્રમુ છું.

સંવત ૧૯૮૯ના અષાઢ મુની ૧૧ મોમ.

ના. ૩-૧-૩૩ મુ. નડીઆદ.

} મોતીલાલ સ્વશંકર દોડા.

સ્વ મુરેન્દ્રલાલ (બર્ફ બાથુભાઈ) માતીલાલ ઘોડા

જન્મ

સપ્ત ૧૯૧૦ દિ જ્યેષ્ઠ વદ ૪
શુક્રવાર, વા ૧-૩ ૧૮૦૪

મૃત્યુ

સપ્ત ૧૯૮૬ આશ્વિ વદ ૧૪
સનિવાર, વા ૨૩ ૮-૩૦

વીકાર્યું સાક્ષીરૂપ તમારું, અવલું માંને સદા હું મહારૂં;
 જાણે નહિ કે ઇ નિરતું ને સારૂં, સૂઝે નહીં કાંઈ શું સંભારૂં ૧ ૬૧
 સૂઝે નહિ કાંઈ શું સંભારૂં, 'હું' કેણુ તે જાણે નહિ;
 દેહાસક્તિ જીવ થઈ રહ્યો, અવલો ભાવ રહ્યો અહીં. ૨
 મેં કીધું આ પાપ પૂન્ય, જ્યમ માંને તેમ બંધાય;
 જ્યમ છે ત્યમનું ત્યમ ભાસે, કર્મ કરી બ્રમાય. ૩
 કર્મથી વધી દેહ પાંચે, દેહથી વધી કર્મ.
 કલ્પ પર્યાંત અંત નાથે, ત્યમનો ત્યમ રહે બ્રમ. ૪
 દેહાધ્યાસે જીવ થઈ રહ્યો, દીન હીન થઈ જાય;
 લક્ષ્યોપાસી ફરે ફરે, કલ્પ કલ્પ અવટાય. ૫
 હું પાપી દીન -- દીન હત્યારો, કાગી કોથી અતિ લોભીયો;
 અવલો પડી એ રીતિ માંને, ઉપાય છૂટવાનો કીયો. ૬
 જાણે પછે હરિશર્ણુ જાઉં, નવધા લકિતને આચરે;
 હરિ જાણી હરિજન સેવે, ઉપાય તરવાનો કરે. ૭
 મન કર્મ વચને સંત સેવે, એ લક્ષણ જે માંહે;
 પ્રગટ દીસે છાનું નહિ, કાંઈ ગીતા પુરાંણે ગવાયે. ૮
 ભજન પ્રતાપે પાપ બલે, તહિયેં યથાર્થ સમજાય;
 સાક્ષીરૂપ તમારું જાણે, તિહાં જીવપણું ટળી જાય. ૯
 સંત સંગ સમગ્રી કરે એ, નિઃકપટ ગર્વ પરહરી;
 અનુભવાનંદ પ્રગટ ભાસે, નાથે બ્રમ અંથી ખરી ૧૦

[શ્રી નાથભવાન ઉર્ફે અનુભવાનંદ ફૂત-ચ્યાતુરિ પદ ૩]

अध्यायानुक्रमणिका.

अध्याय.	विषय	खण्ड.	पृष्ठ
१	आग्नेयपर्व	१-१२	१--४७
२	पेन्द्रपर्व	"	४८--९६
३	"	"	९७-१०८
४	"	"	१०९-२१३
५	पयमानं पर्व	१-११	२१४-२६६
६	आरण्यक पर्व	१-५	२६७-२९२
७	महानाग्नि आर्चिक	१	२९२ अ

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीवेदपुरुषाय नमः ॥

श्री सामवेदसंहिता ।

(विभाग १) लो

पूर्वार्चिक ।

आग्नेय पर्व ।

अध्याय १. खण्ड १ लो

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अग्न आ याहि वीतये यृणानो हव्यदातये ।

१ २ ३ १ २
नि होता सत्सि बर्हिषि ॥१॥

अग्नय - अग्ने वीतये यृणान आयाहि हव्यदातये होता बर्हिषि निपत्सि ॥

अर्थ०-हे अग्निदेव ! हव्यं लक्ष्य करवा अग्ने स्तुति करतां तू आप तथा (देवताओं) हव्य पछोंआइवा तेमने ओलावपावाणो जग्नी (पाथरेल) कुशाभन उपर विराजमान हो. १

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषाम् हितः ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २
देवेभिर्मानुषे जने ॥२॥

अन्त्र० अग्नेत्यम् विश्वेषाम यज्ञानाम् होता (यज्ञा) यज्ञानाम विश्वेषाम् होता मानुषे देवेभि हित ॥

अ हे अग्निदेव ! अक्षयज्ञाना होमने सिद्ध करवावाणो अथवा यजनने योग्य देवताओंतु आह्वान करवावाणो तू मनुष्य-यजमान-विषयमा स्तुति करवावाणा सत्विजो वडे (गार्हपत्य आदि इष्ये) स्थापन कराव्य छे. २

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २
अस्य यज्ञस्य सुकृतम् ॥३॥

અન્વ૦ હોતારમ્ વિશ્વવેદસમ્ અસ્ય યજ્ઞસ્ય સુક્તુમ્ દૂતમ્ અદ્વિમ્ વૃણીમહે॥

અન્વ૦ અમે દેવતાઓનું ભલેપ્રકારે આહ્વાનકરવાવાળા સકલના જ્ઞાતા અથવા, સકલધનના સ્વામિ આ વર્તમાન યજ્ઞને મુસિદ્ધ કરવાવાળા દેવતાઓના દૂતકર્મ કરનાર અગ્નિદેવને ભલે પ્રકારે ભજીએ છઈએ. ૩

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્નિર્વૃત્ત્રાણિ જંઘનદ્વિણસ્યુર્વિપન્યયા ।

૧ ૨ ૩ ૨૨
સમિદ્ધઃ શુક્ર આહુતઃ ॥૪॥

અન્વ૦ દ્વિણસ્યુઃ સમિદ્ધઃ શુક્રઃ આહુતઃ અગ્નિઃ વિપન્યયા વૃત્ત્રાણિ જંઘનના

અન્વ૦ પોતાના ઉપાસકોને ધનદેવાચ્છાહનાર વા પોતાના માટે હવિષ્ય ધનની ઇચ્છાવાળા સમિધુ આદિવડે પ્રજ્વલિત-પ્રપીઠ તથા હવ્ય વડે આહુત અગ્નિદેવતા, અમેએ કરેલી સ્તુતિવડે રાક્ષસાદિકને વાળદાત્કારે જગતને આચ્છાદિત કરનાર અજ્ઞાનાન્ધકારનો નાશ કરે. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
પ્રેષ્ઠં વો અતિથિઃ સ્તુપે મિત્રમિવ પ્રિયમ્ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨
અગ્ને રથં ન વેદ્યમ્ ॥૫॥

અન્વ૦ અગ્ને પ્રેષ્ઠમ્ અતિથિમ્ મિત્રમિવ પ્રિયમ્ રથં ન વેદ્યમ્ ષઃ સ્તુપે ॥

અન્વ૦ હે અગ્નિદેવ ! સ્તુતિકરવાવાળાને ધનદેનાર હોવાથી પરમપ્રિય અતિથિતુલ્ય સર્વને પૂજ્ય સખાસખાન પ્રસન્નતાદેવાવાળા રથમખાન લાભના હેતુરૂપ તથા પૂજ્ય તુને હું સ્તુતિવડે પ્રસન્ન કરું છું. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
ત્વં નો અગ્ને મહોમિઃ પાહિ વિશ્વસ્યા અરાતેઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨
ઉત દ્વિપો મર્ત્યસ્ય ॥૬॥

અન્વ૦ અગ્ને ત્વમ્ નઃ મહોમિઃ અરાતેઃ ઉત દ્વિપઃ મર્ત્યસ્ય પાહિ ॥

અન્વ૦ હે અગ્નિદેવ ! તું અમને બહુ ધન દઈને તે વડે ધન-ન-દેવાવાળા તથા દેવકરવાવાળા મનુષ્યો થકી રક્ષાકર. ૬

૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
પૃથુપુત્રવાણિ તેઽગ્નિરિત્યેતરા ગિરઃ । ઇમિર્વર્ધાસિન્દુભિઃ ॥૭॥

અન્વ૦ અગ્ને પૃહિ તે ગિરઃ રત્યા સુત્રગણિ ઉતરારાઃ ઇમિઃ સિન્દુભિઃ વર્ધાસા

અન્વ૦ હે અગ્નિદેવ ! આવો. તમારે માટે સ્તુતિઓ આ પ્રકારે લેલી રીતે ઉચ્ચારણ કરીશ તેને સાંભળો તથા અમુરોની સ્તુતિઓ સાંભળો. તથા આવીને આપ આ નોમસ્તોથી વૃદ્ધિ પામે. ૭

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्तधस्थात् ।

२ ३ १ २ ३ २
अग्ने त्वां कामये गिरा ॥८॥

अन्व० अग्ने यत्सः गिरा ते मनः परमान्वित् सद्यस्थात् आयमत् त्वाम्
कामये ॥

અઠા ડે અગ્નિદેવ ! કણ્વગોત્રના વત્સક્રષિ, સ્તુતિવડે ત્હારા મનનું
પરમોત્તમ દુલોકધામથી પણ આકર્ષણ કરે છે. (ડે અગ્નિદેવ !) હું
ત્હારી આહ્વાન કરું છું. ૮

१ २ ३   १ २ ३ १ २ ३   १ २
त्वासग्ने पुष्कराद्ध्यथवा निरसन्धत।

३ १ २४ ३ १ २
मूध्नां विश्वस्य वाघतः ॥९॥

अन्य० अग्ने अथर्वा त्वाम भूर्धः विश्वस्य याधत पुष्करात् अधि निरमग्यत ॥

મન હે અભિદેવ ! અથર્વાજિપિયો તુને મસ્તકની પેઠે ધારણ કરનાર
કમલના પાંદડા વિષે અરણિઓ વડે મથી ઉત્પન્ન કર્યો. ૯

२३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

ॐ अग्ने विवस्वदा भरास्मभ्यमृतये महौ देवौ ह्यसि नो दृशे ॥१०॥

अ०० अग्ने त्वम अस्मभ्यम् महे ऊतये विद्यस्वत आभर हि न दृशे देयः अलि॥

જાન હે અગ્નિદેવ । તું અમારી મહાન રક્ષાને લઈને સ્વર્ગાદિલોકોમાં
વિશેષરૂપે નિવાસના હેતુરૂપ આ કર્મને સિદ્ધ કર. કેમકે, તું અમને દર્શન દેવા
પ્રકાશમાન થયો છે

٢٥

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

खण्ड. १

१ घीतये-लक्षयार्थः.

२ सुप्रसूतम्-शोभनकर्म.

३ द्रविणस्यु.—धनदेवानी धृतिवाणो.

४ विपन्यया—श्रुतिपडे (पनतिः स्तुत्यर्थः) ।

૫ ધેયં-ધનહિતં અર્થાત્ લાભના હેતુરપ.

६ सधस्यात्-सहस्यान् अर्थात् छुडोके, ते थडी.

८ चाश्रत-चाहकात ।

૮ ધિવસ્વત-સ્વર્ગાદિવિષે વિશેષ કરીને નિષાસના હેતુરૂપ (આ કર્મને).

ઋગ્વેદ ૨ જો.

૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
નમસ્તે અગ્ન ઓજસે ગૃણન્તિ દેવ કૃષ્ટયઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અમૈરમિત્રમર્દય ॥૧॥

અન્વ૦ અગ્નેદેવ કૃષ્ટયઃ ઓજસે તે નમઃ ગૃણન્તિ ઋમૈઃ મિત્રમર્દય ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! મનુષ્ય-યજ્ઞમાનો-ગણનિમિત્ત તૂં-અર્થે નમઃ-
શબ્દનું ઉચ્ચારણ કરે છે. (અથા હું પણ તૂંને નમસ્કાર કરું છું.) તૂં ખલે
વડે શત્રુનો નાશ કર. ૧

૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
દૂતં વો વિશ્વવેદસઃ હૃવ્યવાહમમર્ત્યમ્ ।

૧ ૨   ૩ ૨
યજિષ્ઠમૃજ્જસે ગિરા ॥૨॥

અન્વ૦ વિશ્વવેદસમ્ હૃવ્યવાહમ્ અમર્ત્યમ્ યજિષ્ઠમ્ દૂતમ્ વઃ ગિરા મૃજ્જસે ॥

અ૦ (હે અગ્નિદેવ !) સર્વજ્ઞ દેવતાઓને-હૃવ્ય-ખેડાંચાડનાર અમર
યજ્ઞના પરમસાધનરૂપ દેવતાઓના હૃતરૂપ તૂંને હું-યજ્ઞમાન સ્તુતિરૂપ વાણી
વડે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત કરું છું. ૨

૧ ૨   ૩ ૨ ૩   ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
ઉપ ત્વા જામયો ગિરો દેદિશતીર્હવિષ્કૃતઃ ।

૩ ૧   ૨ ૨
વાયોરનીકે અસ્થિરન્ ॥૩॥

અન્વ૦ હવિષ્કૃતઃ ગિરઃ જામયઃ દેદિશતીઃ ત્વા ઉપ વાયોઃ અર્નાકે અસ્થિરના ॥

અ૦ (હે અગ્નિદેવ !) યજ્ઞમાનની સ્તુતિઓ ખેડેનની પેરે શુભકીર્તીન
કરતી ત્હારી સમીપ ઉપસ્થિત થાય છે. તેઓ વાયુની સમીપ (તૂંને પ્રજવલિત
કરતી) સ્થિત હોય છે. ૩

૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૨
ઉપ ત્વાગ્ને દિવે દિવે દોષાવસ્તર્ધિયા વયમ્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨
નમો ભરન્ત ઇમસિ ॥૪॥

અન્વ૦ અગ્ને વયમ્ દિવે દિવે દોષાવસ્તઃ ધિયા નમઃ ભરન્તઃ ત્વા ઉપ ઇમસિ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! અમે અનુષ્ઠાનકરવાવાળા પ્રતિદિન રાત્રિમાં તથા
દિવસમાં બુદ્ધિવડે નમસ્કાર કરતા ત્હારી સમીપમાં પ્રાપ્ત થઈએ છઈએ. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨
જરાવોષ તદ્વિવિદ્ધિ વિશે વિશે યજ્ઞિયાય ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
સ્તોમ ૫ રુદ્રાય દર્શીકમ્ ॥૫॥

અન્વ૦ જરાવોષ વિશે વિશે યજ્ઞિયાય તત્ત્વિવિદ્ધિ રુદ્રાય દર્શીકમ્ સ્તોત્રમ્ ॥
અ૦ હે સ્તુતિવડે યોધ્યમાન અગ્ને ! પ્રત્યેક યજ્ઞમાનરૂપપ્રજા ઉપર
અનુગ્રહ કરવા યજ્ઞસંખ્યાથી અનુષ્ઠાનની સિદ્ધિનિમિત્ત યજ્ઞસ્થાનમાં પ્રવેશ
કર. યજ્ઞમાન પશુ દૂર અગ્નિ અર્થ દેખવાયોગ્ય સુંદર સ્તુતિ કરે છે. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
પ્રતિ ત્વં ચારુમધ્વરં ગોપીયાય પ્રહૂયસે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
મરુદ્ધિરગ્ન આ ગાહિ ॥૬॥

અન્વ૦ અગ્ને તમ્ ચારુમ્ અધ્વરં પ્રતિ ગોપીયાય પ્રહૂયસે મરુદ્ધિઃ ગાગાહિ ॥
અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તું આ અંગવૈકલ્યરહિત-સાંગોપાંગસિદ્ધ-યજ્ઞ પ્રતિ
સોમપાનાર્થ અધિકતાએ આહ્વાન કરાય છે તેથી તું મરુદ્ધેવો સહ આવ. ૬

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અદ્વં ન ત્વા વારવન્તં વન્દધ્યા અર્ગિ નમોમિઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
સમ્રાજં તમધ્વરાણામ્ ॥૭॥

અન્વ૦ વારવન્તમ્ અર્થ અધ્વરાણામ્ સમ્રાજમ્ તં ત્વાં અદ્વિમ્ નમોમિઃવન્દધ્યૈ ॥
અ૦ પૂંછડાવાલા અશ્વની સમાન યજ્ઞાના સ્વામિ તે પ્રસિદ્ધ તું-અગ્નિને
અમે સ્તુતિઓ વડે વન્દન કરવા પ્રવૃત્ત થયા છઈએ. અર્થાત્ અશ્વ જેમ પૂંછ-
ડાના વાળવડે પીડાદેનાર મછરાદિકને દૂર કરે છે તેમ તું ન્યાવાઓ વડે
અમારા વિરોધિઓને હટાડ. ૭

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨
ઔર્વમૃગુવચ્છુચિમપ્નવાનવંદાહુવે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્નિ ૫ સમુદ્રવાસસમ્ ॥૮॥

અન્વ૦ ઔર્વમૃગુવત્ અપ્નવાનવત્ સમુદ્રવાસસમ્ શુચિમ્ અદ્વિમ્ આહુવે ॥
અ૦ ઔર્વમૃગુનીસમાન તથા અપ્નવાનનીસમાન સમુદ્રમધ્યે
વર્તમાન વાઙ્મનામના શુદ્ધઅગ્નિને હું આહ્વાન કરું છું. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્નિમિન્ધાનો મનસા ધિય ૫ સચેતમર્ત્યઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અગ્નિમિન્ધે વિવસ્વમિઃ ॥૯॥

અન્વ૦ મર્ત્યઃ અગ્નિમ્ ઇન્ધાનઃ મનસા ધિયમ્ સચેત વિવસ્વમિઃ અગ્નિમ્ ઇન્ધે॥

અ૦ મનુષ્ય અગ્નિને મભિધ્ વડે પ્રજ્વલિત કરતો માનસિકશ્રદ્ધાપૂર્વક
યથાસમય કર્મ કરે તથા ઋત્વિજે દ્વારા અગ્નિને પ્રજ્વલિત કરે. ૯

૨૪ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આદિત્યપ્રત્નસ્ય રેતસો જ્યોતિઃ પશ્યન્તિ વાસરમ્ ।

૩ ૨૪ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પરો યદિધ્યતે દિવિ ॥૧૦॥

અન્વ૦ દિવિ પરઃ યત ઇધ્યતે આદિત્ય પ્રત્નસ્ય રેતસઃ વાસરમ્ જ્યોતિઃ પશ્યન્તિ॥

અ૦ ધ્રુવોકના ઉપર ન્યારે આ વૈશ્વાનરઅગ્નિ સૂર્યરૂપે દેદીત થાય છે
તદનન્તર સકલ દુષ્ણ ચિરન્તન-ગમન-કરવાવાળા સૂર્યના નિવાસહેતુભૂત
પ્રકાશવાન્ તેજને દેખે છે. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

સ્વર્ણ ૨

૧ કણ્ઠયઃ-મનુષ્યાઃ । મનુષ્યો.

૨ અમૈ-ખલો વડે.

૩ અર્ધ્ય-નાશ કરે.

૪ ધ્રુ-જ્ઞમે-પ્રજ્ઞાપ્રયામિ । વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છું.

૫ જામયઃ-ખહેને.

૬ દેદિશતીઃ-દિશન્ત્યઃ । શુભકીર્તન કરતી.

૭ અનીક-સર્ભીપર્મા.

૮ દોપાયસ્તઃ-રાતદિવસ.

૯ ખરન્તઃ-સંપાદન કરતા.

૧૦ જરાયોધ-જરયા સ્તુત્યા યોગ્યમાન સ્તુતિવડે ભોધ્યમાન

૧૧ વિવિદ્ઙિ-પ્રવેશ કર.

૧૨ દશોક્ષમ-દેખવાયોગ્ય.

૧૩ ગોવીય-ભોમપાન.

૧૪ વારવન્ત-વાળવડે યુક્ત.

૧૫ ચન્દવ્યા-ચન્દ્યૈ । વંદન કરવા.

૧૬ સમુદ્રાસસમ-અમુદ્રમધ્યવર્તી.

૧૭ સચેત-મજેત.

૧૮ વિવસ્વમિઃ-ઋત્વિજે વડે.

૧૯ આદિત્ય-અનન્તરજ.

૨૦ પ્રત્ન-ચિરન્તન.

खण्ड ३ जो.

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્નિ વો વૃધન્તમધ્વરાણાં પુરૂતમમ્ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
અચ્છા નપ્ત્રે સહસ્વતે ॥૧॥

અર્ચ૦ ઘઃ અધ્યરોણામ્ નપ્ત્રે સહસ્વતે વૃધન્તમ પુરૂતમમ્ અગ્નિમ્ અચ્છા ॥

અ૦ હે અત્વિત્રે ! તમે હિંસા-ન-કરવાયોગ્ય બલવાનોના બન્ધુ બલવાન જવાલાઓ વડે વૃદ્ધિપામનાર અગ્નિ પ્રત્યે અધિક અભિગમન કરો. વા તેનું પૂજન કરો. ૧

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્નિસ્તિગ્મેન શોષિપાયઃ સદ્વિશ્વં ન્યાઽત્રિણમ્ અગ્નિર્નો

૩ ૨
વશ્સતે રયિમ્ ॥૨॥

અર્ચ૦ અયં અગ્નિઃ તિગ્મેન શોષિપા વિશ્વઃ અત્રિણમ્ નિયંસત અગ્નિઃ નઃ

રયિમ્ વંસતે ॥

અ૦ આ અગ્નિ, તીક્ષ્ણ તેજવડે સકલ લક્ષક રાક્ષસાદિકને નષ્ટ કરો. અગ્નિ આમને ધન અર્પણ કરો. ૩

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨
અગ્ને મૃદ્ધ મહાઃ અસ્યય આ દેવયું જનમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
ઇચેથ વહિરાસદમ્ ॥૩॥

અર્ચ૦ અગ્ને મૃદ્ધ મહાન્ અસિ અયઃ દેવયુમ્ જનમ્ ચર્હિઃ આસદમ્ આ ઇચેથા ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! અમને સુખ ધો. તું મહાન, છે. ગમન-કરવાવાળો-તું દેવતાઓનાં દર્શનચક્ષાનાર ચજમાનની સગીષ હર્લાસન પર વિરાજવા આવે છે. ૩

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
અગ્ને રક્ષાણો અશ્વસઃ પ્રતિ સ્મ દેવ રીપતઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨
તવિષ્ઠૈરજરોં દહ ॥૪॥

અર્ચ૦ અગ્ને નઃ અશ્વસઃ રક્ષા દેવ અજરઃ રીપતઃ તવિષ્ઠૈઃ પ્રતિ દહ સ્મ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તું અમને પાપચક્રી રક્ષા કર. હે પ્રકાશમાન નિલાવરો ! જસરહિત-તું હિંસા-કરવા-ચાહનાર-શત્રુને અત્યંતતાપ દેનાર તેજેવડે લસ્ય કર. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્ને યુંક્વા હિ યે તવાશ્વાસો દેવસાધવઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અરં વહન્ત્યા શવઃ ॥૫॥

અન્ય૦ દેવ અગ્ને યુંક્વા યે હિ તવ આશવઃ સાધવઃ અશ્વાસઃ અરમ્ વહન્તિ ॥
અ૦ હે પ્રકાશવાન્ અગ્ન ! તે ઘોડાને તારા રથમાં બેડે બે તારા
શીઘ્રગામી મુશીલ ઘોડાઓ તારા રથને ઠીક લઇ જાય છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
નિત્યા નક્ષ્ય વિરપતે યુમન્તં ધીમહે વયમ્ ।

૩ ૧ ૨
સુવીરમગ્ન આહુત ॥૬॥

અન્ય૦ નક્ષ્ય વિરપતે આહુત અગ્ને યુમન્તમ્ સુવીરમ્ ત્વા ઘયમ નિર્ધીમહે ॥
અ૦ ઉપાસનાકરવાયોઽય ! ધનપતે ! અનેકયજ્ઞમાનો વડે હોમેલ
હે અગ્નિદેવ ! દીપ્તિમાન તથા જેની સ્તુતિકરનાર કલ્યાણુભાગી હોય છે એવા
તુને અમે સ્થાપન કર્યો છે. ૬

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨
અગ્નિર્મૂર્ધ્વા દિવઃ કકુત્પતિઃ પૃથિવ્યા અયમ્ ।

૩ ૧ ૨૨
અપાશ્રેતાશ્નિઃ જિન્વતિ ॥૭॥

અન્ય૦ મૂર્ધ્વા દિવઃ કકુત્ પૃથિવ્યાપતિઃ અયં અગ્નિઃ અપાશ્રેતાશ્નિઃ, જિન્વતિ ॥
અ૦ દેવતાઓમાં શ્રેષ્ઠ છુલોકથી ઉચ્ચ પૃથિવીને સ્વામી આ અગ્નિ જલોનાં
પીર્યંરૂપ સ્થાવરજંગમ પ્રાણિઓને પ્રેરણા કરે છે. ૭

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨
ઈમમૃપુ ત્વમસ્માકશ્સર્નિ ગાયત્રં નવ્યાસમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨
અગ્ને દેવેષુ પ્ર વોચઃ ॥૮॥

અન્ય૦ અગ્ને અસ્માકમ્ ઈમમૃપમ્ સર્નિમ્ નવ્યાસમ્ ગાયત્રમ્ દેવેષુ પ્રવાચઃ ॥
અ૦ હે અગ્નિદેવ ! અમારા આ અનુષ્ઠાનકરાતા હવિર્દાનને તથા અતિ
નાનીન સ્તુતિરૂપ વચનને દેવતાઓની આગળ કહેા. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
તં ત્વા ગોપવનો ગિરા જનિષ્ઠદગ્ને અદ્ધિરઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨
સ પાવક શ્રુધી હવમ્ ॥૯॥

અન્ય૦ અગ્ને તે ત્વાન્ ગોપયનઃ મિતાજનિષ્ઠત્વ અદ્વિરઃ પાવક હવન્ શ્રુધિ॥
અ૦ હે અગ્નિદેવ! તે-તૂને ગોપયન કપિ સ્તુતિ વડે ઉત્પન્ન કરે છે
તથા વધારે છે. હે સર્વત્ર-ગમન-કરવાવાળા શોધક અગ્નિદેવ ! તૂં આહ્વાનને
આંભળ. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
પરિ વાજપતિઃ કવિરગ્નિર્હવ્યાન્યક્રમીત્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
વઘદ્રત્નાનિ દાશુપે ॥૧૦॥

અન્ય૦ વાજપતિઃ કવિઃ દાશુપે રત્નાનિ વઘત્ અગ્નિઃ હવ્યાનિ પર્યક્રમીત્ ॥
અ૦ અન્નોનો પાલક અતીતવિષયોને દેખવાવાળો હવિદેનાર યજ્ઞમાનને
અર્થે રમણીય ધન દેનાર અગ્નિદેવ, હવ્યોને બ્યાપ્ત કરે છે. ૧૧

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઉદુ ત્યં જાતવેદસં દેવં વહન્તિ કેતવઃ ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
દૃશે વિશ્વાય સૂર્યમ્ ॥ ૧૧ ॥

અન્ય૦ કેતવઃ વિશ્વાય દ્રુપ્તમ ત્યમ જાતવેદસમ્ દેવમ સૂર્યમ્ ઉવહન્તિ-ઉ ॥
અ૦ સૂર્યનાં કિરણો, સકલભુવનોને જોવા પ્રસિદ્ધ પ્રલિપ્તોના જ્ઞાતા દ્વીતિ-
માન સૂર્યને ઉપર વહન કરે છે. ૧૧

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
કવિમગ્નિમુપ સ્તુહિ સત્યધર્માણમધ્વરે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
દેવમમીવચાતનમ્ ॥ ૧૨ ॥

અન્ય૦ અપરે કવિમ સત્યધર્માણમ દેવમ અમીવચાતનમ્ અગ્નિમ ઉવસ્તુહિ॥
અ૦ હે ઉપાસકો! અન્નમાં ગેધાપો મત્યવચનરૂપ ધર્મથીયુક્ત દ્યોતમાન
શત્રુનાશક અગ્નિને ઉપસ્થિત થઈ સ્તુતિ કરો. ૧૨.

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
શં નો દેવીરભિષ્ટયે શં નો ભવન્તુપીતયે ।

૨ ૩ ૩ ૧ ૨
શં યોરભિષ્ણવન્તુ નઃ ॥ ૧૩ ॥

અન્ય૦ નઃ શમ દેવી આપ અમિષ્ટયે મવન્તુ ન. પીતયે શં મવન્તુ શમ
યા. નઃ અમિ ષ્યન્તુ ॥

અ૦ અમારૂં પાપ દૂર થઈ મુખ પ્રાપ્ત હો. દિવ્ય જલ, અમારા યજ્ઞનું
અંગ બને. અમારા પાનાર્થ તે મુખરૂપ હો. ઉત્પન્નરોગોને શાન્ત
કરનાર હો. ન ઉત્પન્ન-થયેલ-રોગોને દૂર કરો, અમારા ઉપર તે અમૃતરૂપે
ટપકે. ૧૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

કસ્ય નૂનં પરીણસિ ધિયો જિન્વસિ સપતે ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ગોપાતા यस્ય તે ગિરઃ ॥ ૧૪ ॥

અન્ય૦ હે સત્પતે નૂનમ કસ્ય ધિય. પરીણસિ જિન્વસિ યસ્ય તે ગિર.
ગોપાતા [મવન્તુ] ॥

અ૦ હે સંજનના પાલક અમને ! આ સમય કોના કર્મને પ્રદામાં
પહોંચાડી રહ્યા છે જે-તહારા-સંબંધી સ્તુતિયો ગાયોનો લાલ કરાવનારી હો.
અર્થાત્ આ સમય કયા લગવન્નક્રતુ કાર્યસાધન કરતા કયાં છો ? આ
સમય અમને ગાયો પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા છે. ૧૪

इति तृतीयः खण्ड समाप्तः ॥३॥

खण्ड ३

૧ પુરુષમ-અતિશય બહુ.

૨, અચ્છા-અમિગચ્છત-અભિજમન કરે વા પૂજે

૩ અગ્નિમ-અત્તારમ-રાક્ષસાદિકને

૪ વસતે-દદાતુ-દે.

૫ અય.-ગન્તા.

૬ દેવયું-દેવોનો કામચિતા.

૭ હયેય-ઓગચ્છસિ ।

૮ રીપત-હિંસા કરનાર શત્રુને.

૯ તપિષ્ઠ-અત્યંત તાપક.

- १० अरं अलं ।
 ११ नहय-उपासना करवा. योऽय.
 १२ ककुम्-पृथिवी
 १३ सनि-इविदान.
 १४ अंगिराः-सर्वत्रग-ता' वा अंगिरासो पुत्र.
 १५ केनवः-सूर्य'रश्मिभ्यो.
 १६ अर्मायचातन-देश वा शत्रुनो नाशकः
 १७ अग्निष्टये-यज्ञाय । यज्ञांगमावाय ।
 १८ परीणसि-व्यसृजि ।
 १९ जिन्यसि-प्रीणयसि ।
 २० गोधाता-गोसाती-गाथेना लाक्षपश्ये

—१२०॥४४॥—

अ. १ खण्डः ४ थो

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरां च दक्षसे ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
 प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शस्तिपम् ॥१॥

अन्व० 'चः च यज्ञायज्ञा दक्षसे-अग्नये गिरागिरां वयमभि' 'अमृतम्' 'मित्रं'
 न प्रियम् जातवेदसं प्रमशसिपम् ॥

अ० 'हे स्तोताभ्यो ! तमे पशु सप्त यज्ञाभां' 'वृद्धिनेपांभे' 'अग्निना'
 अर्थ स्तुतिश्च पाणी वडे [स्तुति-करो] अभ्यो पशु अभ्युदित मित्रनी
 क्षमान अतुहल तथा प्राणिमात्रना सात्वा-अग्निनी स्तुति/करीये छीये. '१

३ १ २ ३ १ २ ३ २ २ ३ २ १
 पाहि नो अग्न एकया पाह्युत द्वितीयया ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 पाहि गीर्भिस्तिष्ठभिरूर्जा पते पाहि चतसृभिर्वसो ॥२॥

अन्व०, अग्ने नः एकया-उत द्वितीयया पाहि उर्जाम् पते तिसृभिः गीर्भिः
 पाहि चतसृभिः पाहि ॥

અં હે અગ્નિદેવ ! અમારી એકઠાયાડી વાણીવડે તથા ખીજી ઋત્યા વડે રક્ષા કરો. બલ વા અત્રોના સ્વામિન અગ્ને ! ત્રણ સ્તુતિઓ વડે રક્ષા કરો. હે અગ્ને ! ચાર સ્તુતિઓ વડે રક્ષા કરો. ૨

૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
 વૃહદ્ગિરગ્ને અર્ચિમિઃ શુક્રેણ દેવ શોચિષા।

૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨   ૩ ૧ ૨
 ભરદ્વાજે સમિધાનો યચિષ્ઠ રેવત્પાવક દીદિહિ ॥૩॥

અન્ય૦ દેવ યચિષ્ઠ પાવક અગ્ને શુક્રેણ શોચિષા ભરદ્વાજે સમિધાનઃ વૃહદ્ગિઃ તેજોમિઃ નઃ રેવત્ દીદિહિ ॥

અં દાનાદિયુષ્યુકત અત્યન્તતડ્ણુ શોધન કરનાર હે અગ્ને ! નિર્મલ તેજ વડે અમારા બ્રાતાસંબંધમાં પ્રજ્વલિત એ મહાન્ તેજવડે અમારા નિમિત્ત ધનયુકત થઈ દેહીસ હો, ૩

૧   ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
 ત્વે અગ્ને સ્વાહુત પ્રિયાસઃ સન્તુ સૂરયઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૨ ૩   ૧ ૨
 યન્તારો યે મઘવાનો જનાનામૂર્વ દયન્ત ગોનામ્ ॥૪॥

અન્ય૦ સ્વાહુત અગ્ને ત્વે સૂરયઃ પ્રિયાસઃ સન્તુ યે મઘવાનઃ યન્તારઃ જનાનામ્ ગોનામ્ ઈર્વમ્ દયન્ત ॥

અં યજમાનોદ્વારા રૂઢીરીતે હવનકરેલ હે? અગ્નિદેવ ! તમારા પ્રેરક સ્તોતા પ્રિય હો. જે ધનવાન્ દાતાઓ અમારા પુરૂષોના તથા ગાયોના સમૂહને દે છે [તે પણ તમને પ્રિય હો]. ૪

૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
 અગ્ને જરિતાવિંશપતિસ્તપાનો દેવ રક્ષસઃ ।

૧ ૨   ૩ ૧   ૨   ૩ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨
 અપ્રોપિવાન્ ગૃહપતે મહા અસિ દિવસ્પાયુર્દુરોણયુઃ ॥૫॥

અન્ય૦ અગ્ને દેવ જરિતઃ વિંશપતિઃ રક્ષસઃ તપાનઃ અસિ ગૃહપતે અપ્રોપિવાન્ મહાન્ અસિ દિવઃ પાયુઃ દુરોણયુઃ અસિ ॥

અં હે અગ્નિદેવ ! તમે સ્તુતિનેયોગ્ય પ્રજ્વળોના પાલક તથા રક્ષસના સંતાપ દેનારા છો. હે યજમાનના ધરની રક્ષાકરનાર અગ્ને ! યજમાનના

ધરનો ભાગ—કરનાર તમે મહાન્ પરમપૂજ્ય છે. દુલોહના રક્ષક તથા યજ્ઞમાનને ઘેર સદા વર્તમાન છે. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

અગ્ને વિવસ્વદુપસશ્ચિત્રઃ રાધો અમર્ત્ય ।

૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ દાશુપે જાતવેદો વહા ત્વમદ્યાદવાઽપર્વુધઃ ॥૬॥

અન્ય૦ અમર્ત્ય જાતવેદઃ અગ્નેઃ ત્વમ ઉપસઃ વિવસ્વત ચિત્રમ રાધઃ દાશુપે આવહ અદ્ય અપર્વુધઃ દેવાન્ આવહ ॥

અ૦ હે મરણધર્મરહિત પ્રાણિમાત્રના જ્ઞાતા અગ્નિદેવ ! તમે ઉપા દેવતા સકાશથી ! વિશિષ્ટનિવાસયુક્ત નાનાપ્રકારનું ધન હવ્યદેનાર યજ્ઞમાનને અર્થ લાવી પ્રાપ્ત કરાવો. આજ ઉપાકાળે જાગેલા દેવોને લઈ આવો. ૬

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વં નશ્ચિત્ર કૃત્યા વસાં રાધાઽસ ચોદય ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

અસ્ય રાયસ્ત્વમગ્ને રથીરાસિ વિદા ગાર્ધં તુચે તુ નઃ ॥૭॥

અન્ય૦ ઘસો અગ્ને ચિત્રઃ કૃત્યા રાધાંસિ નઃ ચોદય અસ્ય રાધઃ રથીઃ અસિ નઃ તુચે ગાર્ધં તુ વિદાઃ ॥

અ૦ હે વ્યાપક અગ્નિદેવ ! દર્શનીય તમે રક્ષાસહિત ધનની અમારા અર્થ પ્રેરણા કરો. આ લોકમાં દેખાતા ધનના તમે ગ્રેરક છો. અમારા પુત્રના અર્થ પ્રતિષ્ઠા જઢી ધો. ૭

૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

ત્વમિત્સપ્રથા અસ્યગ્ને વ્રાતર્વૃદ્ધતઃ કવિઃ ।

૧ ૨ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

ત્વાં વિપ્રાસઃ સમિધાન દીદિવ આ વિવાસન્તિ વેધસઃ ॥૮॥

અન્ય૦ વ્રાતઃ અગ્ને વૃદ્ધતઃ કવિઃ ત્વમિત સપ્રથાઃ અસિ સમિધાનઃ દીદિવઃ વિપ્રાઃ વેધસઃ ત્વાન્ આવિવાસન્તિ ॥

અ૦ હે રક્ષક અગ્નિદેવ ! સત્ય તથા જ્ઞાનદષ્ટિરૂપ તમે જ સર્વથી મોટા છો. હે પ્રજવલિત ! હે દેહીયત અગ્ને ! મેઘાવી સ્તુતિકરનાર તમારી ઉપાસના કરે છે. ૮

૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
આ નો અગ્ન વયોઽવૃધંશરયિં પાત્રક શઽસ્યમ્ ।

૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
રાસ્વાચ ન ઉપમાતે પુરુસ્પૃહઽસુનીતી સુયશસ્તરમ્ ॥૯॥

અન્ય૦ પાત્રક અગ્ને વયોઽવૃધમ શઽસ્યમ્ રયિમ્ નઃ આમર ઉપમાતે નઃ
સુનીતી પુરુસ્પૃહમ સુયશસ્તરમ્ રાસ્ય ॥

અ૦ હે શોધકે અગ્નિદેવ ! તમે અગ્નને વધારનાર તથા, સ્તુતિને, યોગ્ય
ધન અમારા અર્થે [લાવો]. હે ધૃતની અમીપતાવાળા અગ્ને, ! અમારા અર્થે
મુંદર નીતિ-નયન-નીદ્રાશ અનેક ને ચઢાવો યોગ્ય સર્વથા અમારી કીર્તિરૂપ
ધન ઘો. ૯

૨૩   ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
યો વિશ્વાદયતે વસુ હોતા સન્દ્રો જનાનામ્ ।

૨ ૩ ૧   ૨૪   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧   ૨૨   ૩ ૧ ૨
મધોર્ન પાત્રા પ્રથમાન્યસ્મૈ પ્ર સ્તોમાં યંત્વગંનયે ॥૧૦॥

અન્ય૦ હોતા, મન્દ્રઃ યઃ જનાનામ્ વિશ્વા, વસુ દયતે અસ્મૈ । અગ્નયે મધોઃ
પ્રથમાનિ પાત્રા ન સ્તોમાં પ્રયન્તુ ॥

અ૦ દેવતાઓનું આહ્વાનકરનાર આનન્દદેનાર જે અગ્નિ યજમાનેને,
સકલ ધન દે છે તે આ અગ્નિના અર્થે મહકારક યોમનાં મુખ્યપાત્રોની સર્માન
સ્તોત્ર પ્રાપ્ત હો. ૧૦

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

— १०३०६८ —

खण्ड, ४

- ૧ વૃક્ષમે-પ્રવૃદ્ધાય-પ્રવૃદ્ધ
- ૨ યસો-અગ્ને ।
- ૩ રેયત્-ધનધુક્ત.
- ૪ મરદાન્ને-અમારા આતાના વિષયમાં
- ૫ યન્તારઃ-પ્રદાતાતઃ ।

- ૬ ઝવન-સમૂહ.
- ૭ દ્યન્ત-દે છે. [પ્રયન્તિ] ।
- ૮ જરિત:-સ્તુતિથોગ્ય.
- ૯ તપાન:-સંતાપક.
- ૧૦ પાયુ:-પાલન કરનાર; રક્ષક.
- ૧૧ અપ્રોપિવાન-યજમાનના ઘરનો ત્યાગ ન કરનાર.
- ૧૨ દુરોણયુ:-યજમાનને ઘેર સદા વર્તેમાન.
- ૧૩ વિવસ્યત-વિશિષ્ટનિવાસંયુક્ત.
- ૧૪ વસો-વ્યાપક.
- ૧૫ ઝત્યા-રક્ષાસહિત.
- ૧૬ રયી:-ગ્રેરક.
- ૧૭ તુલે-અપત્યાય-પુત્રને
- ૧૮ ગાધમ-પ્રતિષ્ઠા.
- ૧૯ સપ્રથા:-સર્વથી મોટો.
- ૨૦ વેઘત:-સ્તુતિ કરનાર.
- ૨૧ આવિવાસન્તિ-ઉપાસના કરે છે.
- ૨૨ વયોવૃધ્-અજને વધારનાર.
- ૨૩ રાત્વ-દે.
- ૨૪ ઉપમાતે-ઉપાસ્માત સર્માયે માતિર્ઘૃતમ્ इति ઉપમાતિઃ । અર્થાત્ ધૃતની સર્માપતાવાળો.
- ૨૫ સુતીતી-સુંદરનર્યન વર્દ.
- ૨૬ મંદ્ર:-આનંદ દેનાર.
- ૨૭ મધો:-મહકારી સોમનાં.

અ. ૧ खण्ड ५ मो.

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
 एना वो अग्निं नमसार्जो नपातमा हुवे ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 प्रियं चेतिष्टमरतिस्वध्वरं विध्वस्य दूतममृतम् ॥૧॥

અન્ય૦ ય ઊર્જા નપાતમ અસ્માકમ પ્રિયમ ચેતિષ્ટમ્ અરતિમ સ્વધ્વરમ્
 વિધ્વસ્ય દૂતમ અમૃતમ્ અગ્નિમ્ एना नमसा આહુવે ॥

અ૦ હે સ્તોતાઓ ! તમાગ નિમિત્ત બલના પુત્ર વા રક્ષક અમારા
 પ્રિય પૂર્ણજ્ઞાતા ગન્તા વા સ્વામી મુદ્દરથજ્ઞાણા સકલથજ્ઞમાનોના
 દત્ત તથા નિત્ય અગ્નિને આ સ્તોત્રવડે આદાન કર્કે છું. ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૧ ૨
 शेषे वनेषु मातृषु सं त्वा मर्तास इन्धते ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨
 अतन्द्रो हव्यं वहसि हविष्कृत आदिद्वेषु राजसि ॥૨॥

અન્ય૦ યનેષુ માતૃષુ શેષે ત્વા મર્તાસ સમિન્ધતે અતન્દ્રઃ હવિષ્કૃતઃ હવ્યમ્
 વહસિ આદિત્વ દેવેષુ રાજસિ ॥

અ૦ હે અગ્ને ! વનોમાં તથા માતાઓમાં વર્તમાન-તૂને મનુષ્ય
 [મન્થનદાગ ઉત્પન્ન કરી] અજવલિત કરે છે. ત્યારે પૂર્ણરૂપથી વધેલોતૂ
 આવશ્યરહિત થઈ અજમાનના હવિને દેવોની સમીપ પહોચાડે છે. અનન્તર
 દેવતાઓ મધ્યે શોભા પામે છે. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 अदर्शि गातुवित्तमो यस्मिन् व्रतान्यादधुः ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 उपोषु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्तुनो गिरः ॥૩॥

અન્ય૦ યસ્મિન્ વ્રતાનિ આદધુઃ ગાતુવિત્તમ અદર્શિ મુજાતમ આર્યસ્ય
 વર્ધનન અગ્નિન ગિર ઉપો નક્ષન્તુ ॥

અ૦ હે અગ્નિમાં કર્મોને અજમાનોએ સ્થાપન કર્યાં તે માગેના પૂર્ણ
 જ્ઞાના અગ્નિ પ્રગટ થયો રૂડીનીતે પ્રગટેલ, શ્રેષ્ઠવર્ણને-વધારનાર અગ્નિને
 અમારી મુનિરૂપ વાણીઓ પ્રાપ્ત હો. ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
અગ્નિસ્ત્રથે પુરોહિતો ગ્રાવાણો વર્હિરધ્વરે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
ઋચા યામિ મરુતો વ્રહ્મણસ્પતે દેવા અવો વરેણ્યમ્ ॥૪॥

અન્વ૦ ઉચ્ચે અધ્વરે અગ્નિઃ પુરોહિતઃ યથા ગ્રાવાણઃ વર્હિઃ મરુતઃ વ્રહ્મણસ્પતે દેવાઃ વરેણ્યમ અવઃ શ્રુચા યઃ યામિ ॥

અ૦ સ્તોત્રશાસ્ત્રાત્મકે હિંસારહિત એ યજ્ઞમાં અગ્નિને, જે પ્રકારે સોમરસ શકવા પાપાણુને આગળ રાખે છે તથા કુશને આગળ રાખે છે તેમ યજ્ઞની આગળ ઉત્તરવેડિમાં સ્થાપિત કરેલો છે. હે આગણપત્યાસ મહર્કુણો ! હે સ્તોત્રરક્ષકે બ્રહ્મણસ્પતિ દેવ ! હે [૩દ્રાદિ] દેવો ! વરણીયરક્ષાની, હું તૂકત ૩૫ સ્તુતિદ્વારા તમારી શરણમાં આવેલો યાચના કરું છું. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૧ ૩ ૧ ૨
અગ્નિમીદિપ્ત્વચસે ગાથાભિઃ શીરશોચિપમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
અગ્નિશ્રાયે પુરુમીદ શ્રુતં નરોઽગ્નિઃ સુદીતયે છર્દિઃ ॥૫॥

અન્વ૦ પુરુમીદ શીરશોચિપમ્ અગ્નિમ્ અવસે રાયે ગાથાભિઃ સિદિપ્ત્વ શ્રુતમ નરઃ અગ્નિઃ સુદીતયે છર્દિઃ પ્રયચ્છતુ ॥

અ૦ હે પુરુમીદ ! [અગ્નિ] દેવાયલભ્યોતિર્થ અગ્નિની, રક્ષા અર્થે ધન અર્થે મંત્રરૂપ વાણીયોથી સ્તુતિ કર. સાંભળ્યું છે કે આની અન્ય યજ્ઞ-માન પણ પોતાના મનોરથ નિમિત્ત સ્તુતિ કરે છે. આ અગ્નિ સુદીતિ અર્થે [મારા અર્થ] ધર [દો]. ૫

૧ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
શ્રુધિ શ્રુત્કર્ણ વહ્નિમિદેવૈરગ્ને સયાવભિઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
આ સીદતુ વર્હિષિ મિત્રો અર્યમા પ્રાતર્યાવભિરધ્વરે ॥૬॥

અન્વ૦ શ્રુત્કર્ણ અગ્ને શ્રુધિ [યઃ] મિત્રઃ અર્યમા પ્રાતર્યાવભિઃ સયાવભિઃ ચર્દિમિઃ અન્વરે વર્હિષિ આસીદતુ ॥

અ૦ શ્રવણસમર્થકાનોવાળા હે અગ્નિદેવ ! તમે અમારું પચન સાક્ષી. જે મિત્રદેવતા તથા અર્થમાદેવતા છે તે પ્રાતઃકાલ દેવયજ્ઞનમં

બનાર દેવતાઓની સાથે આહુવનીયઅગ્નિના સમાનગતિવાળા વહ્નિ દેવતાઓની સાથે યજ્ઞને વિષે કુશાગ્રન પર વિરાજમાન હો. ૬

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨૪ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર દેવોદાસો અગ્નિદેવ ઇન્દ્રો ન મઝમના ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

અનુ માતરં પૃથિવીં વિ વાવૃત્તે તસ્થો નાકસ્ય શર્મણિ ॥૭॥

અન્ અગ્નિ દેવ ઇન્દ્રઃ દેવોદાસઃ અગ્નિઃ માતરમ્ પૃથિવીમ્ અનુ પ્ર વિવાવૃત્તે મઝમના ન આહુવાય નાકસ્ય શર્મણિ તસ્થો ॥

અન્ દીપ્તિમાનઝૈશ્વર્યવાલા દિવોદાસ-દેવલકત-વડે આહ્વાનકરાતા અગ્નિદેવ! સર્વલોકોને ધારણ કરવાવાળી પૃથિવી માતાને દેવતાઓની સર્માપ હવિ પહોચાડવા વિશેષ રીતે પ્રવૃત્ત કરે છે કેમકે યજ્ઞમાને-દિવોદાસ-આ અગ્નિને ધણપૂર્વક આહ્વાન કરેલો છે તેથી આ [અગ્નિ], સ્વર્ગના પોતાના સ્થાનપર સ્થિત થયો છે. ૭

૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

અથ ઝમો અથ ગા દિવો વૃહતો રોચનાદધિ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૨૨ ૩ ૧ ૨

અયા વર્ધસ્વ તન્વા ગિરા મમા જાતા સુક્તો પૂણ ॥૮॥

અન્વન્ અથ ઝમઃ અથ ગા દિવઃ વૃહતઃ રોચનાદ અધિ [આગત્ય] અયા તન્વા મમા ગિતા વર્ધસ્વ સુક્તો જાતા પૂણ ॥

અન્ હે ઇન્દ્ર! આ મમય પૃથિવીસકાશથી વા અન્તરિક્ષથી મોટા તથા નક્ષત્રોવડે દેહીધ્યમાન સ્વર્ગધમ્ની આવીને ' આ શરીર ' વડે તથા વિસ્તારવાળી મારી સ્તુતિવડે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત હો. હે શોભનકર્તા ઇન્દ્ર! અમારા માણુઓને ઇચ્છિત ફલોવડે પૂર્ણ કરો. ૮

૧ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

કાયમાનો વના ત્વં યન્માતૃરજગન્નપઃ ।

૧, ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ન તત્તે અગ્ને પ્રમૃપે નિવર્તનં યદ્દૂરે સન્નિહાભુવઃ ॥૯॥

અન્વન્ અગ્ને યના વાયમાનઃ ત્વમ્ યત્ માતૃન્ અપઃ અજગન તત્તે નિવર્તનમ્ - પ્રમૃપે યત્ દૂરં સન્નિહાભુવઃ ॥

અં હે અગ્નિદેવ ! વનોની ઇચ્છા કરતા તથાપિ તમે જો તેનો ત્યાગ કરી માતારૂપ જ્વોને પ્રાપ્ત થયા છો અર્થાત્ જલમાં પ્રવિષ્ટ થઇ શાન્તલાવથી સ્થિત છો તેથી તમારો ત્યાગો અત્યન્ત વાસ સહન થતો નથી કેમકે અદૃશ્ય રૂપથી રહીને પણ આ અમારાં અરણીકાષ્ઠોમાં ચોમેર પ્રગટ થાઓ છો અર્થાત્ મથન કરતાં આપ ક્ષણમાત્રમાં અમારી સમીપ આવો છો. ૯

૧ ૨૪ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
નિ ત્વામગ્ને મનુર્દધે જ્યોતિર્જનાય શશ્વતે ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
દીદેય કણ્વ ઋતજાત ઉક્ષિતો યં નમસ્યન્તિ કૃષ્ટયઃ ॥૧૦॥

અર્થ ૦ અગ્ને ઉયોતિઃ ત્વામ્ શશ્વતે મનુઃ નિદધે ઋતજાત ઉક્ષિતઃ કણ્વે દીદેય યમ્ કૃષ્ટયઃ નમસ્યન્તિ ॥

અં હે અગ્નિદેવ ! પ્રકાશરૂપ-તમને અનેકપ્રકારના યજ્ઞમાનના અર્થે પ્રભાપતિ એ દેવયજ્ઞસ્થાનમાં સ્થાપન કર્યા છે. યજ્ઞનેનિમિત્ત ઉત્પન્ન, હવિષ્યો વડે તૃપ્ત સત્તા કેણ્વના સંબંધમાં તમે દેહીપત થયા છો. જેને મનુષ્યો નમસ્કાર કરે છે. [તે તમને સ્થાપન કર્યા છે.] ૧૦

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

खण्ड ५

- ૧ યજ્ઞા-યજ્ઞેન-આવડે.
- ૨ નમસ્તા-સ્તોત્ર વડે.
- ૩ ચેતિઠ્ઠ-પૂર્ણજ્ઞાતા.
- ૪ અરતિ-સ્વામી વા, ગન્તારૂપ.
- ૫ મર્તાસઃ-મર્ત્યમનુષ્યો.
- ૬ ગાતુવિત્તમઃ-માર્ગોના પૂર્ણજ્ઞાતા.
- ૭ નક્ષત્રુ-ગચ્છન્તુ । પ્રાપ્ત હો.
- ૮ ભવઃ-રક્ષા.
- ૯ શીર્યદોચિષ્મ-શયનસ્વભાવ અર્થાત્ દેવાયત્ત જ્યોતિરૂપ.
- ૧૦ હર્દિઃ-ધર

- ૧૧ સયાવમિઃ-સમાનગતિવાળા.
 ૧૨ શર્મ-ચૂહ; સ્વાયતન.
 ૧૩ મજ્જના-ખલ્લપૂર્વક.
 ૧૪ ઋચ-ઘણિ.
 ૧૫ ઝમઃ-પૃથિવીસકાશથી. [જમન્તિ ગચ્છન્તિ]
 ૧૬ જાતા-જાતાન-અમારા બંનેને.
 ૧૭ કાયમાનઃ-કામયમાનઃ.
 ૧૮ પ્રમૃષે-પ્રમૃશ્યતે-સહન કરાતો.
 ૧૯ ક્રુતજાતઃ-ચક્ષુના નિમિત્તે ઉત્પન્ન.
 ૨૦ કૃણ્વઃ-મનુષ્યો.

અ. ૧ લખંડ ૬

૩ ૧ ૨   ૩ ૨   ૩ ૧   ૨ ૩   ૧ ૨
 દેવો યો દ્રવિણોદાઃ પૂર્ણો વિવદ્વાસિચમ્ ।

૧ ૨   ૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૨   ૩ ૧   ૨

ઉદા સિંચધ્વમુપ વા પૃણધ્વમાદિદ્વો દેવ ઓહતે ॥૧॥

અન્ય૦ દ્રવિણોદાઃ દેવઃ યા પૂર્ણામ્ આસિચમ્ (સુચમ) વિવદ્વા વા ઈતિ-
 ષ્વધ્વન વા ઉપપૃણધ્વમ્ આદિત્ દેવઃ યઃ ઓહતે ॥

અ૦ દ્રવ્યનો ઘાતા અગ્નિદેવતા તમારી હવિષ્વટે પૂર્ણ ચેત્તેરથી સિચિત
 સુધ્ને ચાહો અથવા, સોમવટે પાત્રને ત્રિચો અથવા, હોતાના ચમકાને સોમવટે
 પૂર્ણ કરો અર્થાત્ અગ્નિના નિમિત્ત સોમ અર્પણ કરો. તદનન્તરજ્ઞ અગ્નિ
 તમને આદુતિ પહોંચાડે છે. ૧

૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨   ૩   ૨ ૩ ૨ ૨   ૩ ૧ ૨

પ્રેતુ વ્રહ્મણસ્પતિઃ પ્ર દેવ્યે તુ સ્મૃતા ।

૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨   ૩ ૧   ૨

અચ્છા વીરં નચ્યં પદ્મકિરાધસં દેવા યજં નયન્તુ નઃ ॥૨॥

અન્ય૦ વ્રહ્મણસ્પતિઃ પ્રેતુ સ્મૃતા દેવ્યા પ્રેતુ દેવાઃ વાંચમ મયમ્ પંક્તિપદ્યસમ્
 યજમ્ નઃ અચ્છા નયન્તુ ॥

અં ૦ બ્રહ્મણરૂપતિ દેવતા અમને પ્રાપ્ત કરો. સત્યા તથા પ્રિયા વાગ્દેવતા અમને પ્રાપ્ત કરો. બ્રહ્મણરૂપતિ-આદિ દેવતાઓ શત્રુને નિઃશેષભાવે દૂર કરો. તે મનુષ્યોને હિતકારક બ્રાહ્મણોક્ત હવિદ્વારા પંકિત-આદિવડે સમૃદ્ધ યજ્ઞની સમીપ અમને અભિયુષપૂર્વક ખેંચાડો. ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૨ ૩ ૨

ઊર્ધ્વ ઋ ષુ ણ ઋતયેં તિષ્ઠા દેવો ન સવિતા ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઊર્ધ્વો વાજસ્ય સનિતા યદક્ષિભિર્વાધાન્નેર્વિહ્વયામહે ॥૩॥

અન્ય૦ નઃ ઋતયે ઋર્ધ્વઃ સુતિષ્ઠા સવિતા દેવઃ ન ઋર્ધ્વઃ વાજસ્ય સનિતા યત્ અક્ષિભિઃ વાઘદ્વિઃ વિહ્વયામહે ॥

અં ૦ હે ધૂપકાઘસ્થિત અગ્નિદેવ ! અમારી રક્ષાનિમિત્ત જાત્યા ધધને સુન્દર પ્રકારે સ્થિત હો. સૂર્યદેવતાની સમાન જાત્યાપદ પર સ્થિત થઈ અક્ષના દેનારો હો. કેમકે યજ્ઞવડે ધૂપને અગ્નિતકરવાવાળા યજ્ઞને સમાપ્તિ પર પહોંચાડવાવાળા ઋત્વિજોની સાથે તમને આહ્વાન કરીએ છઈએ અર્થાત્ અત્ન-દાનાર્થે આપની પ્રાર્થના કરીએ છઈએ તેથી આપ અમને અન્નદાન દો. ૩

૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર યો રાયે નિનીપતિ મર્તો યસ્તે વસો દાશત્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સ વીરં ધત્તે અગ્ન ઉકૂથશ્ચસિનં ત્મના સહસ્રપોષિણમ્ ॥૪॥

અન્ય૦ વસો અગ્ને યઃ રાયે પ્રનિનીપતિ યઃ મર્તઃ તે દાશત્ સઃ ઉકૂથ શ્ચસિનમ્ ત્મના સહસ્રપોષિણમ્ વીરમ્ ધતો ॥

અ હે વ્યાપક અગ્નિદેવ ! જે તમ્હારો ભક્ત ધનનિમિત્ત તમને પ્રસન્ન કરવા ચ્હાએ છે જે મનુષ્ય તમારા અર્થે હવિ દેવા ચ્હાએ છે, જે મનુષ્ય વેદપાઠી તથા આપ દ્વારા સહસ્ત્રોમનુષ્યોનું પાલન કરનાર અર્થાત્ બહુધની પુત્રને ધારણ કરે છે.

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર વો યહં પુરૂણાં વિશાં દેવયતીનામ્ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અગ્નિઃ સૂક્તેભિર્વચોભિર્વૃણીમહે યઃ સમિદન્યં ઇન્ધતે ॥૫॥

અન્ય૦ દેવયર્તાનામ પુરુષામ વિશામ વ યર્ધ્વમ અગ્નિમ સૂપતેભિઃ વચોભિઃ
 ઘૃણામદે અન્ય ઇત યમ સમિન્ધતે ॥

અ૦ હે ઋત્વિગ્યજ્ઞમાનો ! દેવતાઓની શરણુબાવાળા અનેકપ્રજા
 રૂપ તમે તેના અબુત્રહાર્થ મહાન્ અગ્નિની સૂકતરૂપ વાક્યોવડે પ્રાર્થના-
 આગધના-કરીએ છોએ તથા અન્યઋષિઓ પણ જે અગ્નિને રૂડી રીતે
 દેદીપ્ત કરે છે [તે અગ્નિની આરાધના કરીએ છોએ]. ૫

૩૨૩ ૨ ૩૨૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

અયમગ્નિઃ સુવીર્યસ્યેશે હિ સૌભગસ્ય ।

૩૧૨ ૩૨૩ ૧૨૩ ૧૨ ૩૧૨

રાય ર્દેશે સ્વપત્યસ્ય ગોમત ર્દેશે વૃત્રહથાનામ્ ॥૬॥

અન્ય૦ અયમ અગ્નિ સુવૌર્યસ્ય સૌભગસ્ય હિ ર્દેશે ગોમત સ્વપત્યસ્ય
 રાય ર્દેશે વૃત્રહથાનામ્ ર્દેશે ॥

અ૦ આ યજ્ઞકર્યાયોગ્ય અગ્નિ શોભનસામર્થ્યયુક્ત સૌભાગ્યના
 નિશ્ચે સ્વામી છે. ઝી-આદિપશુયુક્ત સુન્દર સન્તાન તથા ધનના તથા શત્રુ-
 બૂત પાપોના વિનાશના સ્વામી છે. ૬

અન્વ૦ સઘાયઃ મર્તાસઃ અપાં નપાતમ્ સુમગમ્ સુર્વસસમ્ સુપ્રવર્તિમ્ અને-
હસમ્ ઋતયે વવૃમહે ॥

અ૦ હે અગ્ને ! સૌભાગ્ય્યાદિ સોમ તથા ઘૃતાદિહવ્ય દેવાનાકારણે મિત્ર-
રૂપમનુષ્ય અર્થાત્ અમે ઋત્વિજો, જલોના નસા શોભનધનયુક્ત તથા શ્રેષ્ઠકર્મ
કરવાવાળાને સુખપૂર્વક પ્રાપ્ત-થવાને-યોગ્ય ઉપદ્રવરહિત-તમને રક્ષા અર્થ
આરાધના કરીએ છીએ. ૮

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

— १७५ ॥—

खण्ड ' ६

- ૧ વિઘ્નુ-ચાહો.
- ૨ ઓહતે-વહતિ ।
- ૩ ધીર-શત્રુને.
- ૪ નલ્યૈ-મનુષ્યોને હિતકારી.
- ૫ પંન્તિરાધસમ્-પંક્તિ-આદિ-છ'દોદ્ધારા સંપન્ન.
- ૬ ઘાઘઙ્ગિઃ-ઘહઙ્ગિઃ । યજ્ઞનિર્વાહકરનાર ઋત્વિજો વડે.
- ૭ ધીરમ્-પુત્રને.
- ૮ ઉપયશસિનમ્-વેડપાડી.
- ૯ તમના-આત્મનૈવ ।
- ૧૦ યજ્ઞૈમ્-મહાન.
- ૧૧ ષૃણીમહે-આરાધના કરીએ છીએ.
- ૧૨ વૃદ્રહથ-શત્રુભૂતપાપનો વિનાશ.
- ૧૩ વિશ્વવાર-સર્વને આરાધવાયોગ્ય.
- ૧૪ પ્રચેતાઃ-પ્રઠુષ્ઠમતિઃ-ઉત્કૃષ્ઠ.
- ૧૫ ઘાર્વ્યમ્-વરણીય હવિ.
- ૧૬ સુપ્રવર્તિમ્-કર્માનુષ્ઠાનકરનારને સુખપૂર્વક પ્રાપ્ત.
- ૧૭ અનેહસમ્-ઉપદ્રવરહિત.

અ. ૧ સ્વળ્લ ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

● આ જુહોતા હવિષા મર્જયધ્વં નિ હોતારં ગૃહપતિં દધિધ્વમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨

ઇડસ્પદે નમસા રાતહવ્ય ઽસપર્યતા યજતં પસ્ત્યાનામ્ ॥૧॥

અન્વ૦ આજુહોતા હવિષા મર્જયધ્વમ્ ઈડ. પદે હોતારમ્ ગૃહપતિમ્ વિદધિધ્વમ્
નમસા રાતહવ્યં પસ્ત્યાનામ્ યજતમ્ સપર્યતા ॥અ૦ હે ઋત્વિજો ! અગ્નિને આહ્વાન કરો. હવિષડે તેને મુખી કરો.
ભૂમિની ઉત્તરવેદિમાં દેવતાઓનું આહ્વાન કરવાવાળા ગૃહરક્ષકઅગ્નિને પૂર્ણ
રૂપે સ્થાપન કરો. નમઃકાર વા હવિષડે યુક્ત હવિ-અર્પણ તથા યજ્ઞગૃહો
વિષે પૂજનીય અગ્નિની આરાધના કરો. ૧

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ચિત્ર ઇચ્છિશોસ્તરુણસ્ય વક્ષથો નયો માતરાવન્વેતિ ધાતવે ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૧ ૨

અનૂધા યદજીજનદધા ચિદા યવક્ષત્સવ્યો મહિ દૂત્યં ચરન્ ॥૨॥

અન્વ૦ શિશોઃ સ્તરુણસ્ય વક્ષથઃ ચિત્ર ઇત યઃ માતરૌ ધાતવે ન અન્વેતિ
યદ્ અનૂધા. અર્જાંજનમ્ અધાસિત સચ મદિ દૂત્યન ચરન આવચક્ષત ॥અ૦ બાહરૂપ તરુણઅગ્નિનું હવિર્વહન આશ્વર્યભૂત છે જે ઉત્પન્ન થયેલ અગ્નિ
મર્વનાં માતૃભૂત ધાવાપૃથિવી વા અરણિનું સ્તનપાન કરવા પ્રાપ્ત થતો નથી. જ્યારે
ઊધોરહિત સતો આ લોક, આ અગ્નિને ઉત્પન્ન કરે [જ્યારે જો સ્તનપાન કરવા
ન બળ્ય તો ઠીક છે. પરંતુ સર્વની અભિલાષા પૂર્ણકરવાવાળાં ધાવાપૃથિવી તેને
ઉત્પન્ન કરે છે તથાપિ તે સ્તનપાન કરવા બળતો નથી એથી એનું હવિર્વહન
આશ્વર્યશાળી છે] ઉત્પત્તિ થયા બાદ તત્કાલ મોટું દ્વતકર્મ કરતો તે દેવતાઓને
હવિ ખોંચાડે છે. ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇદં ત એકં પર ઋત એકં તૃતીયેન જ્યોતિષા સં વિશસ્ય ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સંવેશનસ્તન્વે ૩ ચારુરોધિ પ્રિયો દેવાનાં પરમે જનિત્રે ॥૩॥

અન્વ૦ તે इदम् एकम् ऊ ते एकम् तृतीयेन ज्योतिषा संविशस्व तन्वे
चाहः प्रियः देवानाम् परमे जनिने संवेशनः पथि ॥

અ૦ હે મૃતપ્રાણિનું ! ત્હારી આ અગ્નિનામકે બ્લેાતિ એક અંશ છે
એથી ત્હારા દેહબ્યાપીઅગ્નિના અંશથી બહારના અગ્નિમાં લેળો. અને
ત્હારો એક વાયુનામક અંશ છે તે પ્રાણવાયુનામક અંશથી બહારના વાયુમાં
લેળો. [શરીરમધ્યેનો અગ્નિ તથા પ્રાણવાયુ તથા બહારનો અગ્નિ તથા
વાયુ એકરૂપ છે તે કારણે અંશ કહ્યો છે] ત્રીજા આદિત્યનામક તેજસહ ત્હારા
આત્માને લેળવ કેમકે સૂર્યગતચૈતન્ય તથા આત્મચૈતન્યમાં કાંઈ ભેદ નથી.
દૂરી શરીર ગૃહણ-કરવા-નિમિત્ત કસ્યાણુરૂપ થઈ તેની સાથ પ્રીતિ કરતો,
દેવતાઓના ઉત્તમ ઉત્પાદક સૂર્યમાં રૂપીરીતે પ્રવેશ કરવાવાળો હો. ૩

૩૨૩ ૩૧૨ ૩૧૨ ૩૧૨ ૩૧૨ ૩૧૨
इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।

૩૨૩ ૩૧૨ ૩૩૨૨૩૧ ૨૨ ૩૧ ૨૨
भद्रा हि नः प्रमतिरस्य सः सद्यग्ने सख्ये मा रिपाम वयं तवाध ।

અન્વ૦ અર્હતે જાતવેદસે મનીષયા इमम् स्तोमम् रथं इव संमहेम अस्य
संसदि नः प्रमतिः भद्रा हि अग्ने तव सख्ये मा रिपामः ॥

અ૦ પૂજનીય તથા પ્રાણિમાત્રના જ્ઞાતા-અગ્નિના અર્થ અગ્ને તીક્ષ્ણબુદ્ધિ
પડે આ સ્તોત્રને જેમ તક્ષા [મુતાર] રથનો સ સ્કાર કરે છે તેમ સમ્યક્ પ્રકારે
પૂજિત કરીએ છઈએ આ અગ્નિના સમ્યક્ પ્રકારના સેવનમાં અમારી શ્રેષ્ઠબુદ્ધિ
નિઃસંકેદ કસ્યાણુમયી તથા સમર્થ હો. હે અગ્નિદેવ ! તમારી સાથ અમારો
મિત્રભાવ હોવાથી અને કોઈવડે કષ્ટ ન પાળીએ અર્થાત્ આપ અમારી રક્ષા
કરો. ૪

૩૧૨ ૩૧ ૨૩૧ ૨૩ ૧ ૨ ૩૨૩૨૩ ૩૨૩૨
मूर्ध्नि दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।

૩૨ ૩૨ ૩૧૨ ૩૧૨ ૩૨૩ ૧૨ ૩૨
कविः स भ्राजमतिथिं जनानामासन्नः पात्रं जनयन्त देवाः ॥५॥

અન્વ૦ દિવઃ મૂર્ધનિષ્ઠ પૃથિવ્યાઃ અરતિમ્ વૈશ્વનારમ્ ઋતમ્ આ કવિઃ
મંત્રાજમ અતિથિમ્ આસન્ પાત્રમ્ નઃ દેવાઃ આજનયન્ત ॥

અં ધુલોકના શિશિભૂત ભૂમિનાસ્વામી મહાપુરુષોના મંળાધી મત્ય વા
યજ્ઞના માધનરૂપ, મૃદિની આદિમાં ઉત્પન્ન, ભૂતવિષયોના જ્ઞાતા, ભલે
પ્રકાર વિરાજમાન, યજ્ઞમાનોનાં હવિ પ્લોચાડવા નિરંતર ગમનકરવાવાળા
અથવા, અતિધિસમાનપૂત્ય દેવતાઓના મુખરૂપ રક્ષક વા મુખરૂપે ધારણ
કરવાવાળા અગ્નિને અમારા યજ્ઞમાં ઋત્વિજ્યે વા દેવતાઓએ અરણિયોમાંથી
ઉત્પન્ન કરેલો છે. ૫

૨૩ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
વિ ત્વદાપો ન પર્વતસ્ય પૃષ્ઠાદુકથેભિરગ્ને જનયન્ત દેવાઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
તં ત્વા ગિરઃ સુન્દુતયો વ્રાજયન્ત્યર્જિ ન ગિર્વવાહો

૩ ૧ ૨
જિગ્યુરજ્ઞવાઃ ॥૬॥

અન્ય૦ અગ્ને ત્વત ઉકલેમિઃ દેવાઃ જ્વજનયન્ત પર્વતસ્ય પૃષ્ઠાત આપઃ ન
ગિર્વવાહઃ તમ ત્વા વ્રાજયન્તિ સુન્દુતયઃ જિગ્યુઃ અજ્ઞવાઃ ઝર્જિ ન ॥

અં હે અગ્નિદેવ ! તમારા થકી સ્તોત્ર, યજ્ઞ તથા હવિજ્યોવડે સ્તોતાઓ
પોનાના મનોરથોને નાના પ્રકારે ઉત્પન્ન કરે છે. એકની પીઠ થકી જલોની
પેરે તથા સ્તુતિરૂપ વાણીયોની અનુસાર આવનાર હે અગ્ને ! સ્તુતિ
કરનાર તે [અમિદ્] તમને જલવાન કરે છે અથવા, તમારા થકી અન્નની
ચહાના કરે છે અને તમને મુંદર સ્તુતિરૂપ વાણિયો વથ કરી લે છે. ઘોડા
જેમ શીઘ્ર અંધ્રામને વથ કરી લે છે. ૬

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
આ વો રાજાનમધ્વરસ્ય રુદ્રઃ ૫ હોતારઃ ૫ સત્યયજઃ ૫ રોદસ્યોઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્નિ પુરા તનયિત્તોરચિત્તાદિરણ્યરુપમવસે કૃણુષ્વમ્ ॥૭॥

અન્ય૦ અગ્નરસ્ય રાજાનમ્ હોતારમ્ રુદ્રમ્ રોદસ્યોઃ સત્યયજમ્ દિરણ્યરુપમ્
અગ્નિમ્ વઃ અગ્ને તનયિત્તોઃ અચિત્તાત્ પુરા આરણુષ્વમ્ ॥

અં હે ઋત્વિજ્ તથા યજ્ઞમાનો ! યજ્ઞના અધિષ્ઠિત, દેવતાઓનું આહ્વાન
કરનાર, યજુઓનેરણવનાર, ધાવાપૃથિવીનાં અન્નના દેનાર અથવા અન્ન-દ
સ્વરૂપ અગ્ને આસકરણનાર મુવર્ણની મમાન કાંતિવાળા અગ્નિની તમારી
૨૨! અર્થ વગની મમાન મરણ પહેલાંજ એમર હવિદ્વારા આરાધના કરે. ૭

૩ ૨૩ ૩ ૨૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઇન્ધે રાજા સમયો નમોભિર્યસ્ય પ્રતીકમાહુતં ધૃતેન ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
નરો હવ્યેભિરીડતે સવાધ અગ્નિરગ્રમુપસામશોચિ ॥૮॥

અન્ય૦ રાજા અર્યઃ અગ્નિઃ નમોમિઃ સમિન્ધતે યસ્ય પ્રતીકમ ધૃતેન આહુતં
નરઃ સવાધઃ હવ્યેભિઃ રીડતે અગ્નિઃ ઉપસામ અગ્રમ આ અશોચિ ॥

અ૦ દેદીખત, સ્વામી વા હવિયેની ગ્રેશ્ણા કનવાવાળા અગ્નિ સ્તુતિયો
સાથ પ્રદીપ્ત થાય છે. જે અશિનું રૂપ ધૃતવડે ચોમેર હોમાએલું થાય છે અને
જેની મનુષ્ય આધાઓને પામીને હવિયો સાથ સ્તુતિ કરે છે તે અગ્નિ ઉવા-
ડાળા પહેલાં ચોમેર દેદીખત થાય છે. ૮

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
પ્ર કેતુના વૃહતા યાત્યગ્નિરા રોદસી વૃષભા રોરવીતિ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ત્રિવશ્ચિદન્તાદુપમાસુદાનહપામુપસ્યે મહિપો વવર્ચ્ઙ ॥૯॥

અન્ય૦ અગ્નિઃ વૃહતા કેતુના આ રોદસી પ્રયાતિ વૃષભઃ રોરવીતિ ત્રિવશ્ચિત
અન્તાત ઉપમામ ઉદાનઃ અપામ ઉપસ્યે મહિપઃ વવર્ચ્ઙ ॥

અ૦ અગ્નિ મોટા જ્ઞાન-પ્રજ્ઞાનવડે યુક્ત સત્તા આ સમય ધાવાપૃથિવીને
પ્રાપ્ત થાય છે અને દેવતાઓને યોલાવવા સમય વૃષભની સમાન અત્યન્ત
ગર્જના કરે છે તથા અન્તરિક્ષલોકની પણ સમીપથી મેઘની સમીપ પ્રકાશમય
આકલિયરૂપ થતા ઉપર ફેલાઈ જાય છે તથા વૃષ્ટિરૂપ જલોના સ્થાનરૂપ અન્ત-
રિક્ષમાં વિદ્યુતરૂપે મહાન્ વધે છે ૯

૧ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
અગ્નિ નરો દીધિતિભિરરણ્યોર્હસ્તચ્યુતં જનયત પ્રશસ્તમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
દૂરદ્દશં યદ્દહપતિમથચ્યુમ્ ॥૧૦॥

અન્ય૦ નરઃ પ્રશસ્તમ્ દૂરદ્દશાન યદ્દહપતિમ્ અચ્યુમ્ હસ્તચ્યુતમ્ દીધિતિભિઃ
જનયત ॥

અ૦ ઋત્વિજ, અત્યન્તસ્તુતિકરેલ, દૂરદેખનાર, ધરોનારક્ષક, અગમ્ય,
હાથોવડે ઉત્પન્ન થયેલ અગ્નિને અગુલિયોવડે ઉત્પન્ન કરે છે. ૧૦

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥॥

સ્વળ ૭

- ૧ મર્જયર્થ-મુખી કરે.
- ૨ દ્વસ્પદે-બૂભિની ઉત્તરવેદીમાં.
- ૩ રાતહત્યમ-અર્પણ કરેલ છે હવે જેને તે.
- ૪ પસ્ય-પરગૃહ.
- ૫ સપર્યત-પરિચરત. આરાધના કરે.
- ૬ ઘક્ષતઃ-હવિર્વહન.
- ૭ ધાતયે-પાનાર્થ. [ધિરૂપાને].
- ૮ અનૂયાઃ-ઉપોદિત.
- ૯ અધચિત્-ઉત્પત્તિની ઝનન્તર.
- ૧૦ સંવિશેન-સમ્યક્ પ્રવેશ.
- ૧૧ જનિત્રે-જાનકે. ઉત્પાદક સૂર્યમાં.
- ૧૨ સંમહિમા-સમ્યક્ પૂજિતં કુર્મઃ સમ્યક્ પ્રકારે પૂજિત કરીએ છઈએ.
- ૧૩ સંમદિ-સંમજને. સમ્યક્ પ્રકારના સેવનમાં.
- ૧૪ રિપામ-હિચિત થઈએ. કદ પામીએ.
- ૧૫ કરતિ-ગન્તા વા ગન્તવ્યસ્વામી.
- ૧૬ પાનં-પાતારં-રક્ષક.
- ૧૭ પર્યત-મેધ.
- ૧૮ ગિર્વવાહઃ-સ્તુતિરૂપવાણી અનુસાર વહનીય-આલવાવણા.
- ૧૯ જાજિ-સંશ્રામ.
- ૨૦ સત્યયજમ-અજનાદાતા અથવા અજન-દરૂપસત્યને પ્રાતઃકસવનાર.
- ૨૧ તનયિલ્લો-વજ્ર સમાન.
- ૨૨ અચિત્તાત્-મરણની.
- ૨૩ અયઃ-સ્વામી.
- ૨૪ પ્રતાર્ક-રૂપ.
- ૨૫ ઉપમામ-મેધની સમીપ.
- ૨૬ ઉદાતદ્-ઉદમ્બુતે. ઉપર ફેલડ વાલ છે.
- ૨૭ મહિયઃ-મહાન.
- ૨૮ દોષિત્તિઃ-અંશુલી.
- ૨૯ હસ્તચ્યુતં-હસ્તજાતમ.
- ૩૦ અગમ્યમ-અગમ્યમ [અગ્યંતિર્મત્યર્થઃ].
- ૩૧ ઉપસ્ય-અંતરિક્ષ.

અ. ૧ સ્વળ્લ ૮

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 અવોઘ્યગ્નિઃ સમિધા જનનાં પ્રતિ ધેનુમિવાયતીમુપાસન્ ।
 ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 યદ્વા ઇવ પ્રવયામુજિહાનાઃ પ્ર ભાનવઃ સસ્રતે નાકમચ્છ ॥૧॥

અન્વ૦ અગ્નિઃ જનનામ સમિધા અથોધિ ધેનુમ્ ઇવ આયતીમ ઉપાસમ
 ભાનવઃ યજ્ઞાઃ યયામ્ પ્રોજિજહાનાઃ અચ્છ નાકમ્ પ્રસસ્રતે ॥

અ૦ આ અગ્નિ, અધ્વર્યુઆદિના સમિધવડે પ્રજ્વલિત થતા અગ્નિહોત્રની
 ગાયત્રિનિમિત્ત જેમ પ્રાતઃકાલે બગીચે તેમ આવનાર ઉપાકાલસમય
 બાગૃત-સાવધાન-રહે છે અને પ્રજ્વલિત અગ્નિનાં રશ્મિઓ મહાન્
 શાખાઓને ફેલાવનાર વૃક્ષોની સમાન પોતાના સ્થાનનો ત્યાગ કરી બહારપ્રકાર
 અન્તરિક્ષપર્યંત ફેલાય છે. ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 પ્ર મૂર્જયન્તં મહાં વિપોધાં મૂરૈરમુરં પુરાં દર્માણમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
 નયન્તં ગૌર્મિર્વના ધિયં ધા હરિદ્મશ્નું ન વર્મણા ધનર્ચિમ્ ॥૨॥

અન્વ૦ જયન્તમ્ મહામ વિપોધામ મૂરૈઃ પુરામ દર્માણમ્ અમુરમ્ પ્રમુઃ ગૌર્મિઃ
 ધના નયન્તમ્ ધર્મણા હરિદ્મશ્નું ન ધનર્ચિતમ્ ધિયમ્ ધાઃ ॥

અ૦ હે સ્તુતિકરવાવાળા ! તું અમુરસેનાનેજીતવાવાળા મહાન્
 મેધાવીઓના ધારણકરવાવાળા મૂઢાવડે અગ્નિહોત્ર શરીરોના આદરસાથ રક્ષક
 અમૂઢ-અગ્નિની સ્તુતિ કરવાને સમર્થ હો. સ્તુતિઓ વડે આરાધવાયોગ્ય,
 ધનોને પ્રાપ્તકરવાવાળા કવચસમાનજવાલા-લપટો વડે મુક્ત, હરિતવર્ણના
 કેશવાળાસમાન, પ્રસન્નકરવાવાળું છે સ્તોત્ર જેનું તેવા અગ્નિના નિમિત્ત પૂજન
 ક્રિયા કરે. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 શુક્રં તે અન્યઘજતં તે અન્યદ્ વિષ્ણુરૂપે અહની ઘૌરિવાસિ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 વિદ્વા હિ માયા અવસિ સ્વધાવન્ ભદ્રા તે પૂપન્નિહ રાતિરસ્તુ ॥૩॥

અન્વ૦ પૂપન્ તે શુક્રમ્ અન્યત્ તે યજતમ્ અન્યત્ વિષ્ણુરૂપે અહનો ઘૌઃસ્વ
 અસિ હિ સ્વધાવન્ વિદ્વાઃ માયાઃ અવસિ તે ભદ્રા રાતિઃ રહે અસ્તુ ॥

અં હે પૂષાદેવતા ! તમારો શુકલવર્ણ એક વાસરાત્મક-દિવસ થાય છે તથા તમારા પ્રકાશવડે જાણવાયોગ્ય સ્વયંકૃષ્ણવર્ણ રાત્રિનામક અન્યદિવસ થાય છે. આ પ્રકારે શુકલ તથા કૃષ્ણરૂપ હોવાથી નાનાપ્રકારના દિવસ તમારા મહિમાવડે થાય છે.

અથવા હે પૂષન્ ! તમારું એક રૂપ નિર્મલ છે જે દિવસહોવાના કારણ રૂપ છે અને બીજું એક રૂપ છે જે કેવલ યજ્ઞનીય છે પ્રકાશક હોતું નથી. રાત્રિનું ઉત્પાદક છે એ કારણ વિપુલરૂપે અર્થાત્ વિષમ દિવસ તથા રાતરૂપ થાય છે. કેમકે દિવસ અને રાત્રિના કર્તા સૂર્ય છે. તમે આદિત્યસમાન પ્રકાશક છો કેમકે હે અત્તવાક્તા પૂષાદેવ ! તમે સકલ પ્રજાઓની રક્ષા કરો છો આ કારણ તમે સૂર્યની સમાનજ છો. તમારું કલ્યાણરૂપ દાન અમારા વિષયમાં હો. ૩

૧૨ ૩૧ ૨ ૩૧ ૨૨ ૩૧ ૨૨

હડાસન્ને પુરુદશ્સર્નિ ગોઃ શશ્વત્તમઃ હવમાનાય સાધં.

૧ ૨ ૩૧ ૨૨ ૩૨૪ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

સ્યાન્નઃ સૂનુસ્તનયો વિજાવાગ્ને સા તે સુમતિર્ભૂત્વસ્મે ॥૪॥

અન્યં અગ્ને પુરુદશ્સર્નિ ગોઃ સનિય હડામ શશ્વત્તમઃ હવમાનાય સાધ નઃ
મનુઃ તનયઃ સ્યાત્ તે સુમતિઃ વિજાવા અસ્મે ભૂત ॥

અં હે અગ્નિદેવ ! બહુકર્મવાળી ગાયોનીદેવાવાળી ઇંડાનામક દેવતાને નિરન્તર-હવન-કરનાર-તું યજ્ઞમાન તેના અર્થ સાધન કર અને અમારા પુત્રપૌત્ર હો એવી જે તમારી મુંદરબુધ્ધિ છે તે સકલ સતી અમને ત્રિધ્વ હો. ૪

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પ્ર હોતા જાતો મહાન્નમોવિન્ નૃપદ્યા સીદદપાં વિવર્તે.

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૩ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

દધ્યો ધાયી સુતે વયાશ્સિ યન્તા વસૂનિ વિધતે તનૂપાઃ ॥૫॥

અગ્નં યઃ નૃપમા અપ મ વિવર્તે હોતા જાતઃ મહાન્ નમોવિન્ પ્રસીદત્
દધત સુધાર્યા વિધતે તે વસૂનિ યન્તા તનૂપાઃ ॥

અં જે હોતાઓની સમીપસ્થાનવાળા અગ્નિ અન્તરિક્ષના પ્રદેશમાં વિદ્યુતરૂપે સ્થિત છે તે આ સમય યજ્ઞમાનના હોમને મુચ્છિદ્ધ કરવાવાલા થયા છે. શુભોવડે પૂજનીય અન્તરિક્ષનાજ્ઞાતા વેદીવિશે પ્રસન્ન થાય છે તે સુવિધેને ધારણ કરના વેદીમાં સમ્યક્પ્રકારે સ્થાપન થયા છે. હે સ્તોતા ! તે અગ્નિ, ઉપામના-કરનાર-તું તેના અર્થ અન્નો તથા ધનોની ગ્રેરણા કરવાવાળા નથા શરીરની રક્ષાકરવાવાળા હો. ૫

૨ ૩ ૩ ૩ ૧૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પ્ર સમ્રાજમસુરસ્ય પ્રશસ્તં પુષ્તઃ કૃષ્ટીનામનુમાદ્યસ્ય ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રસ્યેવ પ્ર તવસસ્કૃતાનિ વન્દદ્વારા વન્દમાના વિવદ્તુ ॥૬॥

અન્ય૦ અસુરસ્ય પુત્રઃ કૃષ્ટીનામ્ અનુમાદ્યસ્ય તવસઃ ઇન્દ્રસ્ય ઇવ પ્રશસ્તમ્ સમ્રાજમ્ પ્રસ્તોતુ વન્દદ્વારા વન્દમાના પ્રવિવદ્તુ ॥

અ૦ બલવાન્ વીરને તથા મનુષ્યોને સ્તુતિયોગ્ય બલવાન્ ઇન્દ્રની સમાન આ અગ્નિના ઉત્તમ ભલેપ્રકાર-વિરાજમાન-સ્વરૂપની સ્તુતિ કરે. સ્તુતિ-આદિ સર્વવડેવખાણાતાં કબોને અધિકતા વડે બહુઓ. ૬

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અરણ્યોર્નિહિતો જાતવેદા ગર્મ ઇવેત્સુમૃતો ગર્ભિણીમિઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

દિવેદિવ ઈડયો જાગૃવદ્ગિર્હવિષ્મદ્ગિર્મનુષ્યેભિરગ્નિઃ ॥૭॥

અન્ય૦ જાતવેદાઃ અગ્નિઃ ગર્ભિણીમિઃ સુમૃતઃ ગર્મ ઇવ ઇત્ અરણ્યોઃ નિહિતઃ હવિષ્મદ્ગિઃ જાગૃવદ્ગિઃ મનુ યેમિઃ દિવેદિવે ઈડયઃ ॥

અ૦ સર્વવિષયોના બાણવાણા ગર્ભિણીઓ વડે ભલેપ્રકાર ધારણકરેલ ગર્ભનીયેરે અરણ્યોમાં દેવતાઓ વડે ચત્રનિમિત્ત સ્થાપન કરેલ તે અગ્નિ, હવિને-ધારણ-કરનાર, કર્માતુષ્ઠાનમાં આવધાન-અને-મનુષ્યો વડે પ્રતિદિન સ્તુતિરૂપવાણીયો વડે સ્તુતિકરવાયોગ્ય છે. ૭

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સનાદગ્ને મૃણસિ યાતુધાનાન્ ન ત્વા રક્ષાશ્સિ પૃતનાસુ જિગ્યુઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અનુ દહ સહમૂરાન્ કયાદો મા તે હેત્યા મુક્ષત દૈવ્યાયાઃ ॥૮॥

અન્ય૦ અગ્ને સનાત યાતુધાનાન્ મૃણસિ ત્વા પૃતનાસુ રક્ષાશ્સિ ન જિગ્યુઃ અનુ સહમૂરાન્ કયાદઃ દહ તે દૈવ્યાયાઃ દેત્યાઃ મા મુક્ષત ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે ચિરકાલથી રાક્ષસોને બાધા-ઉપદ્રવ-દો છે તોપણ તમને સંશ્રામોમાં રાક્ષસ છુટી ન શક્યા તે તમે આસમય કરો મારકવ્યાપારરૂપમૂલસહિત માંસભક્ષીરાક્ષસોને તેજવડે ભસ્મ કરો. તે રાક્ષસો તમારી દિવ્ય લપટરૂપ આયુધથી મ છુટો. ૮

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

खण्ड ८

- ૧ આયતીમ-આવતી.
- ૨ યજ્ઞિઃ-પેાટી.
- ૩ ઘયાં-શ્યાખા.
- ૪ પ્રોજિજ્ઞાનાઃ-પેાતાના સ્થાનનો ત્યાગકરનાર.
- ૫ અચ્છ-આમિમુલ્યેન ।
- ૬ રિપોધામ-મેધાવિનઃ ઘર્તારમ-મેધાવીઓના ધારણકરનાર.
- ૭ મૂર-મૂઠ.
- ૮ અમુરં-અમૂઠ.
- ૯ પુરાન-શરીરેના.
- ૧૦ વર્માણમ-આદરપૂર્વક રક્ષક.
- ૧૧ ઘના-વનનીય.
- ૧૨ ઘર્મ-કવચસ્થાની યા જવાસા.
- ૧૩ ઘનર્ષિઃ-ધાર્યમાણ ક્રિયમાણ સ્તોત્રં યસ્ય સમ્ પ્રાણનકરસ્તોત્રં વા-પ્રસન્ન કરવાવાળું છે સ્તાન જેનું તે.
- ૧૪ યજતં-યજનીય પ્રકાશને સંગમનોયં સ્વયં કૃત્તવર્ણમ્ ।
- ૧૫ રાતિ.-હાન.
- ૧૬ સર્તિ-સમ્રાદયિત્રીમ-દેવાવાળી.
- ૧૮ દ્વવમાનાય-યજમાનાર્થ.
- ૧૯ વિજાના-અવગ્ન્યા સતી-સક્લ.
- ૨૦ નૃપમા-નૃપુર્સાદત-હોતાઓની સમીપ સ્થાનવાળા.
- ૨૧ વિચરં-પ્રદેશમાં.
- ૨૨ વન્તા-નિયમિતા-મેરણ કરવાવાળા.
- ૨૩ વિધતે-પરિચરતે-ઉપામના કરનાર અર્થ.
- ૨૪ અમુર-ખડવાન.
- ૨૫ અનુમાય-સ્તુતિયોગ્ય.
- ૨૬ વન્દઢારા-સ્તુતિપ્રમુખ.
- ૨૭ વન્દમાના-અર્વાવટે સ્તૂત્યમાન (વન્દમાનાનિ)
- ૨૮ સનત-ચિરકાલથી.
- ૨૯ મૃણસિ-આધા કરે છે.
- ૩૦ સદમૂરાન-મૂઝેન સહિતાન મારકત્યાપારેણ યુક્તાન ।
- ૩૧ વપાદ-માંમલક્ષી [વધ્યાદઃ]

અ. ૧ સ્વળ્લ ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અગ્ન ઓજિષ્ઠમા ભર દ્યુમ્નમસ્મભ્યમાધિગો ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર નો રાયે પનીયસે રત્તિ વાજાય પન્થામ્ ॥૧॥

અન્વ૦ અગ્ને ઓજિષ્ઠમ દ્યુમ્નમ્ અસ્મભ્યમ આભર અધિગો પનીયસે રાયે નઃ ॥ વાજાય પન્થામ્ રત્તિ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! પરમખલવાન્ તથા કનકકુંડલાદિરૂપે સર્વત્ર પ્રકાશવાન્ ધન અમને આપી ઘો જેનો ગતિ શેકાતી નથી એવા હે અગ્ને ! સ્તુતિયોગ્ય ધનવડે અમને પ્રકર્ષપણે શુકત કરે અને અન્નલાભાર્થે માર્ગ ઘો. ૧

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યદિ વીરો અન્નુ જ્યાદગ્નિમિન્ધીત મર્ત્યઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

આજુહ્વજ્જવ્યમાનુપક્ષર્મ મક્ષીત દૈવ્યમ્ ॥૨॥

અન્વ૦ યદિ વીરઃ સ્યાત મર્ત્યઃ અન્નિમ્ કન્ધીત અન્નુ આનુપક્ હવ્યમ્ આજુહ્વત દૈવ્યમ્ શર્મ મક્ષીત ॥

અ૦ જ્યારે મનુષ્યને પુત્ર થાય ત્યારે તે મનુષ્ય અગ્નિને પ્રદીપ્ત કરે તથા અવિચ્છિન્ના હવિને અભિમુખ હોમે તથા દિવ્યમુષ્ણને ભોગવે. ૨

૩ ૧ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૨

ત્વેપસ્તે ધૂમ ઋણ્વતિ દિવિ સં શુક્ર આતતઃ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સૂરો ન હિ દ્યુતા ત્વં કૃપા પાવક રોચસે ॥૩॥

અન્વ૦ ત્વેપઃ તે શુક્રઃ ધૂમ- દિવિ આતતઃ ઋણ્વતિ પાવક સૂરઃ ન કૃપા દ્યુતા હિ રોચસે ॥

અ૦ હે અગ્ને ! પ્રજ્વલિત એવા તમે તેનો શ્વેતવર્ણનો ધૂમ અન્તરિક્ષમાં ફેલાતો મેઘરૂપે પરિણત થઈ જાય છે. હે શેષકઅગ્ને ! સૂર્યની સમાન અભિમુખ-કરી-શકેવાવાળી સ્તુતિવડે પ્રશંસા કરાયેલ તમે દીપ્તિ વડે નિશ્ચયે પ્રકાશિત થાઓ છો. ૩

૧ ૨૨ ૩૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨
ત્વં હિ ક્ષૈતવદ્યશોઽગ્ને મિત્રો ન પત્યસે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
ત્વં વિચર્પણે શ્રવો વસો પુષ્ટિં ન પુજ્યસિ ॥૪॥

અ૦ હિ ત્વમ્ ક્ષૈતવદ્ યશઃ મિત્રઃ ન પત્યસે વિચર્પણે વસો ત્વમ્ શ્રવઃ પુષ્ટિં ન પુજ્યસિ ॥

અ૦ હે અગ્ને ! નિશ્ચયે, તમે શુષ્કકાષ્ઠયુક્ત અન્નને દિવસાભિમાની મિત્ર દેવતાની સમાન પ્રાપ્ત થાઓ છે તે કારણે સર્વના દ્રષ્ટા હે વ્યાપક અગ્ને ! તમે યજ્ઞમાનને ઘેર અન્ન તથા તેની કાર્યબૃત્ત પુષ્ટિને વધારે છે. ૪

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
પ્રાતરગ્નિઃ પુરુપ્રિયો વિશ સ્તવેતાતિથિઃ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
વિશ્વે યસ્મિન્નમત્યેં હવ્યં મર્તાસ ઇન્ધતે ॥૫॥

અ૦ પુરુપ્રિયઃ વિશઃ અતિથિઃ અગ્નિઃ પ્રાતઃ સ્તવેત અમત્યેં યસ્મિન્ વિશ્વં મર્તાસઃ હવ્યમ્ ઇન્ધતે ॥

અ૦ અનેકના મિત્ર, યજ્ઞમાનને ઘેર ધન-સ્થાપન-કરવાવાળા, યજ્ઞમાનને ઘેર સદા જળવાવાળા અગ્નિની પ્રાતઃકાલસમય સ્તુતિ કરાચ છે. અમરણ્યધર્મી એવા જે અગ્નિવિશે સર્વમનુષ્ય હવ્ય સ્થાપન કરે છે. ૫

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યદ્વાહિષ્ઠં તદગ્નયે વૃહદર્ચ્વ વિમાવસો ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨
મહિષીવ ત્વદ્રયિસ્ત્વદ્વાજા ઉદીરતે ॥૬॥

અન્ય૦ યોહિષ્ઠમ્ યદ તન્ અગ્નયે વિમાવસો વૃહત્ અર્ચં ત્વન્ મહિષી રયિઃ ઉદીરતે ॥

અ૦ અધિકતાયે પહેલ્યાગ્નવાણું જે સ્તોત્ર છે તે અગ્નિના અર્થ કરાચ છે તેથી હે પ્રભાકૃપ-ધનવાળા-અગ્ને ! બહુ ધન તથા અન્ન અમને ઘો કેમકે તમારા ધર્મી બહુ ધન પ્રાપ્ત થાય છે. ૬

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
વિશો વિશો વો અતિર્થિ વાજયન્ત પુરુપ્રિયમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
અર્ગિં વો દુર્ય્ય વચઃ સ્તુપે શૂપસ્ય મન્મભિઃ ॥૭॥

અન્ય૦ ચઃ વાજયન્તઃ વિશોઽગ્નિઃ પુરુપ્રિયમ્ અતિર્થિમ્ અગ્નિમ્ વઃ દુર્ય્યમ્ શૂપસ્ય મન્મભિઃ વચઃ સ્તુપે ॥

અ૦ હે અતિર્થિને અને યજમાનો! તમે અન્નની ઇચ્છા કરતા સર્વ પ્રગતે અધિકપ્રિય પૂજ્ય અગ્નિની સ્તુતિવડે આરાધના કરો. હું પણ તમારા નિમિત્ત થરને હિતકારી અગ્નિની, મુખના લાભાર્થ મનન-કરવા-યોગ્ય સ્તોત્રરૂપ વાણીયોવડે સ્તુતિ કરું છું. ૭

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
વૃહદ્વયો હિ ભાનવેઽર્ચા દેવાયામ્નયે ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
યં મિત્રં ન પ્રશસ્તયે મર્તાસો દધિરે પુરઃ ॥૮॥

અન્ય૦ ભાનવે અન્નયે વૃહત્ર વય હિ દેવાય અર્ચ મર્તાસઃ યમ્ મિત્રં ન પ્રશસ્તયે પુરઃ દધિરે ॥

અ૦ યજમાં સંપ્તિમાન્-અગ્નિના અર્થે 'મોટું' હવિરૂપ અન્ન દેવાય છે. તે કારણ તમે પણ પ્રકાશવાન્-અગ્નિના અર્થે દ્યોઃ મનુષ્ય જે અગ્નિને મિત્ર અમાન શ્રેષ્ઠસ્તુતિ વડે સત્કાર કરો છે. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨
અગન્મ વૃત્રહન્તમં જ્યેષ્ઠમગ્નિમાનવમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યઃ સ્મ શ્રુતર્વન્નાર્ક્ષે વૃહદનીક ઇધ્યતે ॥૯॥

અન્ય૦ વૃત્રહન્તમમ જ્યેષ્ઠમ્ આનવમ્ અગ્નિમ્ અગન્મ યઃ નાર્ક્ષે શ્રુતર્વન્ વૃહત્ અનોકઃ ઇધ્યતે સ્મ ॥

અ૦ પાપોના અતિશયનાશક પ્રશંસનીય તથા મનુષ્યોને-હિતકારી-અગ્નિને અમે પ્રાર્ત થયા છઈએ. જે અગ્નિ, નૃક્ષપુત્ર શ્રુતર્વનની નિમિત્ત મહાન્ નવાલા-સમૂહ-રૂપ થઈ પ્રજાવસિત કરાયા છે. ૯

૩ ૨ ૨૨૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

જાતઃ પરેણ ધર્મણા યત્સવૃદ્ધિઃ સહામુવઃ ।

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

પિતા યત્કદ્યપસ્યાગ્નિઃ શ્રદ્ધા માતા મનુઃ કવિઃ ॥૧૦॥

અન્વ૦ અગ્ને પરેણ ધર્મણા જાતઃ યત્ સવૃદ્ધિઃ અમુવઃ યત્ કદ્યપઃ પિતા
શ્રદ્ધા માતા મનુઃ કવિઃ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે ઉત્તમ આધાનઆદિ કર્મેકરીને પ્રગટ થયા
છો. જે ઋત્વિજોની સાથે ભૂમિસંબંધી યજ્ઞમાં રહે છે તથા જે અગ્નિના
કદ્યપ પિતા, શ્રદ્ધાદેવી માતા અને મનુ સ્તોતા હતા. ૧૦

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥९॥

—ॐ—

खण्ड ९

- ૧ ઔજિષ્ઠ-પરમ પલવાન.
- ૨ અધિગ-અધૂત અપ્રતિહતં ગમનં યસ્ય સ-નથી રેકાતી ગતિ જેની તેવો.
- ૩ પર્નાયસે-પર્નાયસા-સ્તુતિયોગ્ય; તે વડે.
- ૪ રત્સિ-વિલિલ્લ કુર-ધી.
- ૫ ધીર-પુત્ર.
- ૬ ત્વેષ-શીવસ્ય ।
- ૭ ઋણ્યતિ-ગચ્છતિ । મેધસ્વરૂપે પરિણત થઈ બાથ છે.
- ૮ છુતા-દીપ્તિવડે.
- ૯ રૂપા-સ્તોતવ્યાલિભુખીકરણ કરવાને સમર્થ સ્તુતિવડે પ્રશંસા કરાતો એવો.
- ૧૦ મૂરઃ-મૂર્ધ.
- ૧૧ કૈતવન-ક્ષિતિક્ષયઃ અપચયઃ તત્સંબંધિ કૈતં શુષ્કં કાષ્ઠં તદ્ યુક્તં-
શુષ્કકાષ્ઠયુક્ત.
- ૧૨ યદાઃ-અતઃ.
- ૧૩ પત્યસે-પતસિ । બાથ છે.
- ૧૪ વિચર્ષણે-વિશેષેણ સર્વસ્ય દ્રણઃ । સર્વના દ્રણ.
- ૧૫ વસો-વાસક; વ્યાપક.

- ૧૬ ધ્રુવ:-અન્ન.
 ૧૭ મર્તાસ:-મર્તા:-મનુષ્યો.
 ૧૮ વાહિષ્ઠ અધિકૃતાયે ખહોંચાડનાર.
 ૧૯ વિભાવસો-પ્રમાધનાયને-પ્રભાકૃપ ધનવાળા.
 ૨૦ સર્વ-પ્રયજ્ઞ-અર્પણ કરો.
 ૨૧ મહિષી-મહતી ।
 ૨૨ ઉર્વારતે-ઉર્જિષ્ઠાન્તિ । પ્રાપ્ત કરે છે.
 ૨૩ હુર્થ્ય-ગૃહસ્થિત-ધરને હિતકારી.
 ૨૪ શુષ-મુખ.
 ૨૫ મન્મભિ:-મનનીય સ્તોત્રોત્તર.
 ૨૬ વય:-હવિષ્ય અન્ન.
 ૨૭ આનવન્-મનુષ્યોને હિતકારી.
 ૨૮ અનીકા:-અવાલાસમૂહ.
 ૨૯ સવૃદ્ધિ:-યજ્ઞે સ-સહ વર્તન્તે તે ઋત્વિજઃ સૈઃ-અતિથિ વડે.

અ. ૧ સ્વર્ણ ૧૦

૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સોમઃ રાજાન્ વરુણમગ્નિમન્વારભામહે ।

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૧ ૨

આદિત્યં વિષ્ણુઃ સૂર્ય્યં વ્રહ્માણં ચ વૃહસ્પતિમ્ ॥૧॥

અન્વ૦ રાજાનમ્ સોમમ્ વરુણમ્ અગ્નિમ્ આદિત્યમ્ વિષ્ણુમ્ સૂર્યમ્ વ્રહ્માણમ્
 ચ વૃહસ્પતિમ્ અન્વારભામહે ॥

અ૦ અમે ઇન્દ્રકૃપ વા વિરાજમાન્ સોમ, વરુણ, અગ્નિ, અદિતિના પુત્ર
 વિષ્ણુ, સૂર્ય, વ્રહ્મા અને વૃહસ્પતિને રક્ષાર્થે આહ્વાન કરીએ છીએ. ૧

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

ઇત એત ઉદારુહન્ દિવઃ પૃથાન્યા રુહન્ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

પ્ર ભૂર્જયો યથા પથોદ્યામઙ્ગિરસો યયુઃ ॥૨॥

અન્ય૦ એતે મૂર્જયઃ આદિરસઃ યથા ઉતં ધામ પ્રયયુઃ પથા ઇતઃ ઉદારહન
દિવઃ પૃથાનિ આરહન ॥

અ૦ આ હવિના પકવનાર આંગિરસ જે પ્રકારે માર્ગવડેજ છુલોકંને પ્રાપ્ત
થયા. જેમકે માર્ગદ્વારા મનુષ્ય ગ્રામઆદિ પ્રત્યે જાય છે તે પ્રકારે તેઓ આ
ભૂમિસકાશથી ઉપર ગયા તથા સ્વર્ગના સ્થાનઉપર આરોહણ કરે છે. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

રાય અગ્ને મહે ત્વા દાનાય સમિધીમહિ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ઈંડિપ્વા હિ મહે વૃપન્યાવા હોત્રાય પૃથિવી ॥૩॥

અન્ય૦ અગ્ને ત્વા મહે રાયે સમિધીમહિ વૃપન્ મહતે હોત્રાય ધાવાપૃથિવી
ઈંડિયા ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! અમે તમને બહુ ધનદાનાર્થ સમ્યક્પ્રકારે પ્રદીપ્ત
કરીએ છીએ. હે વરદાનોને વરસાવનાર અગ્ને ! મહાન્ હવનરૂપ અગ્નિહોત્રાર્થ
ધાવાપૃથિવીની સ્તુતિ કરો. ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

દધન્વે વા યદીમનુ વોચદ્ગ્રહોતિ વેરુ તત્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પરિ વિશ્વાનિ કાવ્યા નેમિશ્ચક્રમિવાભુવત્ ॥૪॥

અન્ય૦ ધા ઇંન અનુ દધન્વે ગ્રહ અનુવોચત્ તત યેઃ ડ વિશ્વાનિ કાવ્યાઃ
નેમિઃ ચક્રમિય પર્યભુવત્ ॥

અ૦ અથવા, આઅગ્નિ ચક્રને લક્ષ્યીકૃતકરીને આધર્થુ-આદિ હવિરાદિકને-ધારણ
કરનાર, સ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ કરે છે તે સર્વને જાણે છેજ. આ અગ્નિ સર્વખુદ્ધિમાન
ઋત્વિજોનાં સકલકર્મોને, નેમિ ચક્રને જેમ વશ કરે તેમ પોતાના વંશમાં રાખેછે. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્રત્યગ્ને હરસા હરઃ શ્રુણાહિ વિશ્વતસ્પરિઃ ।

૧ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૨

યાતુધાનસ્ય રક્ષસો વલં ન્યુવ્જ વીર્યમ્ ॥૫॥

૩ આ ચતુર્થ મંત્ર છે. ૪ અત્રિત્ર મંત્ર છે.

અન્વ૦ અગ્ને હરસા યાતુધાનસ્ય હરઃ વલમ્ વિશ્વતઃ પરિ પ્રતિઘૃણાદિ
રક્ષસઃ ધીર્યમ્ ન્યુબ્જ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે આપના તેજ વા ક્રોધવડે રાક્ષસના હરણુશીલ
ઓમેર-દ્રેલાયલ-અલનો નાશ કરો. અને રાક્ષસના પરાક્રમને વિશેષ તોડો. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ત્વમગ્ને વસૂશ્રિહિ રુદ્રાઽ આદિત્યાઽ ઉત ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યજા સ્વધ્વરં જનં મનુજાતં ઘૃતપ્રુપમ્ ॥૬॥

અન્વ૦ અગ્ને ત્વમ્ હહ વસુઃ રુદ્રાઽ આદિત્યાઽ ઉત સ્વધ્વરમ્ મનુજાતમ્
ઘૃતપ્રુપમ્ જનમ્ યજ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે આ કર્મમાં વસુઓનું રૂદ્રોનું આદિત્યોનું તથા
શોભનયાગયુક્ત પ્રજાપતિવડેઉત્પન્ન જલનેસિચવાવાળા અન્ધ દેવતાઓનું
ચળન કરો. ૬

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड १०

- ૧ અન્વારમામદે-રક્ષાર્થે આહ્વાન-કરીએ છંદ્યો.
- ૨ મૂર્જયઃ-હવિના પકેતાઓ.
- ૩ ઉત-માર્ગવડેજ.
- ૪ ઘૃપત-વરદાનોનો વરસાદ કરનાર.
- ૫ વસુઃ-હવિ-આદિને ધારણકરનાર અધ્વર્યુ.
- ૬ યેઃ-કામયતે જાનાતિ વા ।
- ૭ કાઠ્યા-કાઠ્યાનિ-મેઘાવી ઋત્વિજો સંબંધી કર્મે.
- ૮ હરસા-તેજ વા ક્રોધ વડે.
- ૯ ન્યુબ્જ-તિઃશેષેણ રુજ-તોડ.
- ૧૦ ઘૃતપ્રુપમ્-ઉદકના સેકતા.
- ૧૧ મનુજાતં-પ્રજાપતિ વડે ઉત્પાદિત.

અન્વ૦ एते मूर्जयः आद्विरसः यथा उन् दाम प्रययुः पथा इतः उदारहन्
दिवः पृष्ठानि आह्वन् ॥

અ૦ આ હવિના પકવનાર આંગિરસ જે પ્રકારે માર્ગવેળ ઘુલોકને પ્રાપ્ત
થયા. જેમકે માર્ગદ્વારા મનુષ્ય આમઆદિ પ્રત્યે જાય છે તે પ્રકારે તેઓ આ
ભૂમિમકાશથી ઉપર ગયા તથા સ્વર્ગના સ્થાનઉપર આરોહણ કરે છે. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

राय अग्ने महे त्वा दानाय समिधीमहि ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ईडिप्वा हि महे वृपन्द्यावा होत्राय पृथिवी ॥૩॥

અન્વ૦ अग्ने त्वा महे राये समिधीमहि वृपन् महते होत्राय धावापृथिवी
ईडि-या ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! અમે તમને બહુ ધનદાનાર્થ સમ્યક્પ્રકારે પ્રદીપ્ત
કરીએ છીએ. હે વરદાનોને વરસાવનાર અગ્ને ! મહાન્ હવનરૂપ અગ્નિહોત્રાર્થ
ધાવાપૃથિવીની સ્તુતિ કરો. ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

दधन्वे वा यदीमनु वोचद्रव्होति वेरु तत् ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

परि विश्वानि काव्या नेमिश्वक्रसिवाभुवत् ॥૪॥

અન્વ૦ वा इन् अनु दधन्वे ब्रह्म अनुवोचत् तत् वेः उ विश्वानि काव्याः
नेमिः चक्रमिव पर्यभुवत् ॥

અ૦ અથવા, આ અગ્નિ ચક્રને લક્ષ્યીકૃતકરીને અવધુ-આદિ હવિરાદિકને-ધારણ
કરનાર, સ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ કરે છે તે સર્વને જાણે છેજ. આ અગ્નિ સર્વબુદ્ધિમાન
અતિવ્રજેનાં સદ્લક્ષ્મીને, નેમિ ચક્રને જેમ વશ કરે તેમ પોતાના વશમાં રાખે છે. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणाहि विश्वतस्परिः ।

૧ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

यातुधानस्य रक्षसो वलं न्युवज वीर्यम् ॥૫॥

૩ આ મંત્ર મંત્ર છે. ૪ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

અન્ય૦ અગ્ને હરસા યાતુધાનસ્ય હરઃ ષલમ્ વિદ્યતઃ પરિ પ્રતિદૃષ્ટાદિ
રક્ષસઃ ધીર્યમ્ ન્યુજ્જ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે આપના તેજ વા ક્રોધવડે રાક્ષસના હરણુશીલ
એમેર-દેલાયલ-બલનો નાશ કરો અને રાક્ષસના ષરક્રમને વિશેષ તોડો. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ત્વમગ્ને વસૂન્રિહિ રુદ્રાઃ આદિત્યાઃ ઉત ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યજા સ્વધ્વરં જનં મનુજાતં ધૃતપુષ્પમ્ ॥૬॥

અન્ય૦ અગ્ને ત્વમ્ રૂદ્ર ઘણ રુદ્રાન્ આદિત્યાન્ ઉત સ્વધ્વરમ્ મનુજાતમ્
ધૃતપુષ્પમ્ જનમ્ યજ્ઞ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે આ કર્મમાં વસુઓનું રૂદ્રોનું આદિત્યોનું તથા
શેઠનથાગધુકત પ્રજાપતિવડેઉત્પન્ન જલનેસિચવાવાળા અન્ય દેવતાઓનું
ચળન કરો. ૬

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड १०

- ૧ અન્વારમામહે-રક્ષાથી આહ્વાન કરીએ છક્યો.
- ૨ મૂર્જયઃ-હવિના પકતાઓ.
- ૩ ઉત-માર્ગવડેજ.
- ૪ વૃષ્ટ-વરદાનોનો વરસાદ કરનાર.
- ૫ વધન્વે-હવિ-આદિને ધારણકરનાર અધ્વયુ.
- ૬ ષેઃ-કામયતે જાનાતિ વા ।
- ૭ કાવ્યાન્કાવ્યાનિ-એધાવી ઋત્વિએ સંબંધી કર્મો.
- ૮ હરસા-તેજ વા ક્રોધ વડે.
- ૯ ન્યુજ્ઞ-નિઃશેષેણ રુજ-તોડ.
- ૧૦ ધૃતપુષ્પ-ઉદકના સેકતા.
- ૧૧ મનુજાતં-પ્રજાપતિ વડે ઉત્પાદિત.

અ. ૧ સ્વળ ૧૧

૩૧ ૨ ૩૧ ૨૩ ૧૨૩ ૧૨ ૩ ૨

પુરુ ત્વા દાશિવાઽ વોચેઽરિગ્ને તવ સ્વિદા ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

તોદસ્યેવ શરણ આ મહસ્ય ॥૧॥

અન્ય૦ અગ્ને મહસ્ય તોદસ્ય શરણ આ તવ સ્વિદા અરિઃ ત્વા પુરુ દાશિવાન ઘોતે ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! મહાન્-શિક્ષક-સ્વામીના દાસની સમાન તમારોજ સેવક હું તેણે હવે અર્પણ કરેલ છે એથી હું તમારા પાસે અનેક પુત્ર તથા ધન આદિ વરદાનોની પ્રાર્થના કરૂં છું [તો તમે પણ તે અર્પ દો.] ૧

૧ ૨૨ ૩ ૩૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પ્ર હોત્રે પૂર્વ્ય વચોઽગ્નયે ભરતા વૃહત્ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

વિપાં જ્યોતીઽપિ વિમ્રતે ન વેધસે ॥૨॥

અન્ય૦ વિપામ જ્યોતીપિ વિમ્રતે વેધસે હોત્રે અગ્નયે વૃહત્ પૂર્વ્યમ્ વચઃ પ્રમરતા ॥

અ૦ (યજમાન હોતાઆદિને કહે છે:-) હે હોતાઆદિઓ ! અધ્વર્થુ-આદિ વિપ્રોના મરકર્મોના અનુષ્ઠાનવડે પ્રાપ્ત તેઓને નિમિત્તકરવાવાળા જગત્પતા વિધાતા, દેવતાઓના-આહ્વાન-કરવાવાળા અગ્નિના અર્ધ મહાન્ પુરાતન સ્તોત્રને સંપાદન કરો. ૨

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અગ્ને વાજસ્ય ગોમત ઈશાનઃ સહસો યહો ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અસ્મે દેહિ જાતવેદો મહિ શ્રવઃ ॥૩॥

અન્ય૦ મહ્યો યહો અગ્ને ગોમતઃ વાજસ્ય ઈશાનઃ જાતવેદઃ અસ્મે મહિ શ્રવઃ દેહિ ॥

અ૦ બલનાપુત્ર હે અગ્ને ! તમે અનેક આયોયુક્ત અન્નના ઇન્ધ્ર છે. તે કારણ પ્રાણિમાત્રના અન્તર્યામિ અગ્ને ! તમે અમને બહુ અન્ન દો. ૩

૨ ૩ ૧ ૨ ૩૨ ૩૧ ૨ ૩૧ ૨
અગ્ને યજિષ્ઠો અધ્વરે દેવાં દેવયતે યજ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨૩ ૨ ૩ ૧ ૨
હોતા મન્દ્રો વિ રાજસ્યતિ સ્ત્રિધઃ ॥૪॥

અન્ય૦ અગ્ને યજિષ્ઠઃ અધ્વરે દેવયતે દેવાન યજ્ઞ હોતા મન્દ્રઃ સ્ત્રિધઃ અતિ ઘિનાક્ષતિ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! વિશેષ-યજ્ઞનકરવાવાળા-તમે, યજ્ઞવિધે પોતાના કર્મમાં દેવતાઓ-આહવાવાળા-યજ્ઞમાનના-નિમિત્ત દેવતાઓનું યજ્ઞન કરો. દેવતાઓનું આહ્વાન-કરવાવાળા-યજ્ઞમાનને આતન્દ-દેવાવાળા તમે, શત્રુ-ઓનું અતિક્રમણ કરી વિશેષ શોભાયમાન થાઓ છો. ૪

૩ ૨ ૩૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨
જજ્ઞાનઃ સસ માતૃભિર્મેધામાશાસત શ્રિયે ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
અયં ધ્રુવો રયીણાં ચિકેતદા ॥૫॥

અન્ય૦ ધ્રુવઃ અયસ રયં,ળાસ આચિકેતત્ સસ માતૃભિઃ સહ જજ્ઞાનઃ મેધાન શ્રિયે આશાસતે ॥

અ૦ સ્ત્રિધર ઓવા આ અગ્નિ, ધનોનું અનુશાસન કરવું બાકી છે. પોતામાં હવિ-નાંખનારી સાત સિંહાઓમહ પ્રગટ થયલ આ અગ્નિ, કર્મના વિધાતા સોમની સેવાનિમિત્ત અનુશાસન કરે છે. ૫

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
ઉત સ્યા નો દિવા મતિરદિતિરૂત્યાગમત્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
સા શન્તાતા મયસ્કરદપ સ્ત્રિધઃ ॥૬॥

અન્ય૦ ઉત સ્યા મતિઃ અદિતિઃ ઉત્યા સિવા ન અગમત શન્તાતા મયઃ સા કરત્ સ્ત્રિધઃ અપ ॥

અ૦ અને તે પૂર્વોક્ત-સ્તુતિકરવાયોગ્ય અદિતિ, રક્ષાસહિત દિવમે અમાશ પ્રત્યે આવો અને આવીને શાન્તિ-કરવાવાલા-પુખ્તને તે અદિતિ સંપાદન કરે તથા શત્રુને હર કરે. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૦ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઈદિષ્વા હિ પ્રતીવ્યાં૩ યજસ્વ જાતવેદસમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ચરિણ્ણુ ધૂમમઘ્મીત શોચિષમ્ ॥૭॥

અન્ય૦ પ્રતાંવ્યાં હિ યજસ્વ ચરિણ્ણુ ધૂમમ ઘઘ્મીત શોચિષમ જાતવેદસમ યજસ્વ ॥

અ૦ શત્રુઓમાં-પ્રતિકૂલભાવે-જાનાર-અગ્નિની નિશ્ચે સ્તુતિ કરે. સર્વજન-વિચરનાર-ધૂમવાળા જે અગ્નિની સીમિતને રક્ષણ પકડી શકતા નથી. સંકલ પ્રાણીઓના-જ્ઞાતા-અગ્નિને હવિવડે પૂજે. ૭

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ન તસ્ય માયયા ચન રિપુરીશીત મર્ત્યઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યો અગ્નયે દદાશ હવ્યદાતયે ॥૮॥

અન્ય૦ મર્ત્યઃ રિપુઃ માયયા ચન તસ્ય ન રીશીત યઃ હવ્યદાતયે અગ્નયે દદાશ ॥

અ૦ જે, હવિગ્રહણ-કરવામાં-સમર્થ-અગ્નિના અર્થ હવિ દે છે તેને કેહ્ય મર્ત્યશત્રુ માયાવડે પણ નિયમન કરવાને સમર્થ થતો નથી. ૮

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨

અપ ત્યં વૃજિન૫ રિપુ૫ સ્તેનમગ્ને દુરાધ્યમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

દવિષ્ઠમસ્ય સત્પતે કૃધી સુગમ્ ॥૯॥

અન્ય૦ અગ્ને ત્યમ વૃજિનમ રિપુમ દુરાધ્યમ સ્તેનમ દવિષ્ઠમ અપાસ્ય સત્પતે સુગમ રુધિ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે તે કુટિલ પાપકારી ખોટાઅભિપ્રાયવાળા હિંસકને પૂજ દૂર રેકો. હે મજાનોના-પાલક-અગ્ને ! અમને સુગમતાએ પ્રાપ્ય એવું મુશ્કેલ સંપાદન કરો. ૯

૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૦ ૩ ૧ ૨

શ્રુષ્ઠ્યગ્ને નવસ્ય મે સ્તોમસ્ય વીર વિષ્પતે ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧-૨ ૩ ૧ ૨

નિ સાયિનસ્તપસા રક્ષસો દહ ॥૧૦॥

અગ્ન૦ ઘોર વિદપતે મહસ્ય મે સ્તોમસ્ય ધુર્ધા માયિનઃ રક્ષસઃ તપસા નિદહ ॥

અ૦ હે શત્રુના વિનાશક ! હે યજ્ઞમાનોના-પાલક-અગ્ને ! મારાં નવીન સ્તોત્રાદિકને મોંઘળી આચાર્યીકર્મમાં વિભક્તરવાવાળા સદ્યસોને તાપદેનાર તેજ વડે છેક ભરમ કરે.

इति एकादशः खण्डः समाप्तः ॥११॥

खण्ड ११

- ૧ પુરુ-ખડું.
- ૨ દ્રાશિયાન્-દ્રાઘ્યાન્-અભિમત હ્રિવિ અર્પણ કરેલું છે.
- ૩ સ્વિક્ષ-પલ્લ.
- ૪ તોદ-શિક્ષક; સ્વામી.
- ૫ કારણ-દાસ.
- ૬ મહસ્ય-મહત્ત.
- ૭ વિપામ-વિપ્રાણાં મેધાવિનામ-મેધાવી અધ્યધુ-આદિના.
- ૮ વેધત્-જગતના વિધાતા.
- ૯ મહસ્ય સદા-પલ્લના પુત્ર.
- ૧૦ મન્દ્રઃ-માદ્યિતા-આનન્દ દેનાર.
- ૧૧ ત્રિધઃ-ક્ષયિતૃન્-શત્રુને
- ૧૨ મેધામ્-કર્મના વિધાતા મોમને.
- ૧૩ માત્રિકેતત-અનુશ્રામન કરવું બાળે છે.
- ૧૪ સ્યા-સા-તે.
- ૧૫ મતિઃ-મન્મોમન્ત-યા । સ્તોત૦ય.
- ૧૬ શન્તાતા-શન્તાતિઃ-શાંતિકર.
- ૧૭ મયઃ-મુખ.
- ૧૮ અપ-અપગમયતુ-દૂર કરે.
- ૧૯ પ્રતીવ્યાં-શત્રુપુ પ્રતિગમનશીલ-શત્રુઓમાં પ્રતિકૂલભાવે જનાર.

- ૨૦ ચરિણુ-સર્વત્ર વિચરતા.
 ૨૧ અઘ્રમૌતશોચિષમ-જેની દીપ્તિને રાક્ષસો ગૃહધુ-પકડ-કરી શકે નહિ તેવા.
 ૨૨ દદાશ-હવિ દેછે.
 ૨૩ વૃજિનં-કુટિલ.
 ૨૪ દુરાધ્યમ-દુઃખસાધ્યમ અત્તારં દુષ્ટામિથાયં વા ।
 ૨૫ દવિષ્ટ-અત્યંત દ્વેષ.
 ૨૬ સુગં-શોભનેન ગન્તવ્યં સુરં-યુગ્રાપ્ય યુગ્ર.
 ૨૭ વૌર-શત્રુના વિનાશક.
 ૨૮ ધુર્ષા-ધુત્વ-આંભડીને.

— . . . —

અ ૧ खण्ड १२

૧ ૨૨ ૧ ૩ ૧ ૨ ૩૨

પ્ર મંહિષ્ટાય ગાયત ઋતાઘ્ને વૃહતે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

શુક્રશોચિષે ઉપ સ્તુતાસો અગ્નયે ॥૧॥

અન્વ૦ ઉપસ્તુતાસઃ મંહિષ્ટાય ઋતાઘ્ને વૃહતે શુક્રશોચિષે અગ્નયે પ્રગાયત ॥

અ૦ હે ઉપસ્તોતાઓ ! તમે પરમહાતા યજ્ઞવાળા વા સત્યવાળા મહાન્, તથા દેહીપ્રતોજવાળા અગ્નિના અર્થે સ્તોત્ર પઢો. ૧

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર સો અગ્ને તવોતિભિઃ સુવીરાભિસ્તરતિ વાજકર્મભિઃ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

યસ્ય ત્વંસઽસઽમાવિથ ॥૨॥

અન્વ૦ અગ્ને ત્વમ્ યસ્ય સઽસઽમાવિથ સઃ તવ સુવીરાભિઃ વાજકર્મભિઃ કૃતિભિઃ પ્રતરતિ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમે જે યજ્ઞમાનના મિત્રભાવને પ્રાપ્ત થાઓ છો તે યજ્ઞમાન, તમારી શ્રેષ્ઠપુત્રાદિવાળી નથી, અન્ન વા બલોની રક્ષાકરવાવાળી રક્ષા-કૃપાઓ-વડે વૃદ્ધિ પામે છે. ૨

૧ ૨ ૩૧ ૨૨ ૩૧ ૨ ૩૧૨૩૧ ૨
તં ગૂર્ઘ્યા સ્વર્ણં દેવાસો દેવમરતિં દધન્વિરે ।

૩ ૨ ૩૧ ૨
દેવત્રા હવ્યમૂહિષે ॥૩॥

અન્ય૦ સ્વર્ણમ તમ ગૂર્ઘ્યા દેવાસઃ દેવમ અરતિમ દધન્વિરે દેવત્રા હવ્યમ
આ ઝહિષે ॥

અ૦ હે સ્તોત્રા ! સ્વર્ગમાં દેવતાઓને હવિ-પહોંચાડનાર-તે-અગ્નિની
સ્તુતિ કર. ઋત્વિજે, દાનાદિશુભ્યુક્ત જે ઇષ્ટદેવની સ્તુતિ-આદિપદે ઉપાસના
કરે છે તથા જે અગ્નિનીદ્રાશ દેવોપ્રત્યે હવિ પહોંચાડાવે છે. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
મા નો હૃણીથા અતિથિં વસુરગ્નિઃ પુરુષશસ્ત ઇપઃ ।

૨ ૩૧ ૨ ૩૨
યઃ સુહોતા સ્વધ્વરઃ ॥૪॥

અન્ય૦ નઃ અતિથિમ મા હૃણીથા ય. અગ્નિઃ સુહોતા સ્વધ્વરઃ ઇપઃ
પુરુષશસ્તઃ ઘણુઃ ॥

અ૦ હે ઋત્વિજેના-સમૂહ ! અમારા યજ્ઞમાં અતિથિસમાન-આરા
અગ્નિનું હરણુ મ કરો. જે અગ્નિ, ઉત્તમતાએ દેવતાઓનું આહ્વાન કરનાર તથા
સુંદરચક્ષુવાળા હોય છે તે અનેકોવડે સ્તુતિ કરાયે વાસક-વસાવનાર-થાય છે. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
ભદ્રો નો અગ્નિરાહુતો ભદ્રા રાતિઃ સુભગ ભદ્રો અધ્વરઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨
ભદ્રા ઉત પ્રશસ્તયઃ ॥૫॥

અન્ય૦ આહુત અગ્નિઃ ન ભદ્રઃ સુભગ ભદ્રા રાતિઃ ભદ્ર અધ્વરઃ ઉત
ભદ્રાઃ પ્રશસ્તયઃ ॥

અ૦ હવિ-વડે-તૃપ્તકરેલ અગ્નિ, અમારા કંઠ્યાણુરૂપ હો. હે મુન્દર-ધન
વાળા ! અમને કંઠ્યાણુરૂપ ધન પ્રાપ્ત હો અને કંઠ્યાણુરૂપ સ્તુતિયો પ્રાપ્ત હો. ૫

૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યજિષ્ઠં ત્વા વૃમહે દેવં દેવત્રા હોતારમમર્ત્યમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અસ્ય યજ્ઞસ્ય સુકૃતુમ્ ॥૬॥

અન્ય૦ યજિષ્ઠમ દેવત્રા દેવમ્ હોતારમ મમર્ત્યમ અસ્ય યજ્ઞસ્ય સુકૃતુમ્
ત્વા વૃમહે ॥

અ૦ હે અગ્ને ! શ્રેષ્ઠથણા, દેવતાઓ મધ્યે અધિકતાયે દાનકરનાર,
દેવતાઓને બોલાવનાર, અવિનાશી તથા આ યજના શ્રેષ્ઠકર્તા-તમને અમે
ભજીએ છઈએ. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

તદગ્ને યુમ્નમા ભર યત્સાસાહા સદને કંચિદત્રિણમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

મન્યું જનસ્ય દૂદ્યમ્ ॥૭॥

અન્ય૦ અગ્ને તત યુમ્નમ આમર યત જાસદને કંચિત અત્રિણમ સાસાહા
દૂદ્યમ જનસ્ય મન્યુમ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તે યશ અમને ધી. જ્યારે યજ્ઞમંડપમાં વર્તમાન
કોષપણુ ભક્ષણકરનાર શક્તિવાદિકને અત્યન્ત તિરસ્કારયુક્ત કરે. તથા પાપબુદ્ધિ-
શત્રુને તથા મનુષ્યના કોષને તિરસ્કારયુક્ત કરે. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

યદા ડ વિરૂપાનિઃ શિતઃ સુપ્રીતો મનુષો વિશે ।

૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

વિરૂવેદગ્નિઃ પ્રતિ રક્ષાન્સિ સેધતિ ॥૮॥

અન્ય૦ વિરૂપાનિઃ શિતઃ અગ્નિઃ સુપ્રીત મનુષઃ વિશે અગ્નિઃ વિરૂવા ઇત
રક્ષાન્સિ પ્રતિવેધતિ ડ ॥

અ૦ યજમાનનો પાલન કરનાર તથા હવિયો વડે લીધેલ કરેલ અગ્નિ, ભલે
મધ્ય પ્રવ્રત્ત થઈ મનુષ્યને ઘેર જ્યારે જાય છે ત્યારે તે અગ્નિ, તેને પીડાદેનાર
મધ્યમાય શક્તિને નષ્ટ કરી દે છે એ વાત પ્રમિદ છે. ૮

इति द्वादशः खण्डः समाप्तः ॥१२॥

સ્વળ્ડ ૧૨

- ૧ ઋતાને-યજવતે સત્યવતે વા-યજવાળા વા સત્યવાળા અર્થ.
- ૨ પ્રતરતિ-વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે.
- ૩ આવિથ-પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૪ યુર્ધ્વયા-સ્તુદિ-સ્તુતિ કર. (યુર્ધ્વયતિ સ્તુતિકર્મા)
- ૫ સ્વર્ગરં-સર્વસ્ય નેતારં સર્વેઃ યજમાનૈઃ કર્માદૌ નેત્રયમ્ વા-સ્વર્ગમાં સર્વ દેવતાને હવિ પહોંચાડનાર વા યજમાનો વડે કર્માદિ વિષે આજુબા થોગ્ય.
- ૬ દેવાસઃ-અત્વિએ. [દૌઘ્યમિતિ સ્તુયન્તીતિ].
- ૭ અરતિ-સ્વામી-ધર્ષદેવ વા અભિપ્રાસવ્ય.
- ૮ ઋહિયે-પ્રાવય-પહોંચાડ.
- ૯ હૃણીયાઃ-હર.
- ૧૦ વસુ-વાસકઃ-વસાવનાર.
- ૧૧ રાતિ-ધન.
- ૧૨ પ્રશસ્તયઃ-સ્તુતિઓ.
- ૧૩ યવૃમહે-વૃણીમહે સંમજામહે-ભજીયે ઇર્ધ્યે
- ૧૪ સુક્તુમ્ સુષુકર્તા.
- ૧૫ યત્ર-યદા-અથારે
- ૧૬ અગ્નિગમ્-અત્તાને રાક્ષસાદિઃ લક્ષ્યુકરનારને.
- ૧૭ સાસાદા-અર્યર્થમભિમવ-અત્યન્ત તિરસ્કારયુક્ત કરે.
- ૧૮ વૃઢવં-દુર્ધિયં-પાપબુદ્ધિ રૂપ શત્રુને.
- ૧૯ વિશ્વપતિઃ-યજમાનોના પાલક.
- ૨૦ વિશે-નિવેશને-ધર વિષે
- ૨૧ વિશ્વેત્-વિશ્વા+રત=વિશ્વાનિ રત-અર્વેય
- ૨૨ પ્રતિવેધતિ-હિનસ્તિ । નષ્ટ કરે છે.

આગ્નેય કાણ્ડ સમાપ્તઃ ॥

૧ ૦ ૩ ૦ ૩ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
ત્વમિન્દ્ર વલાદધિ સહસો જાત ઓજસઃ ।

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૦૨
ત્વં સન્ વૃષન્ વૃષેદસિ ॥૬॥

અન્ય૦ इन्द्र त्वम् सहस्रं बलात् ओजसं अधिजातं वृषणं सन् त्वम्
वृषा-इद-असि ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે બીજાઓના તિગ્ડાર કરનાર બલવડે તથા હૃદયગત
ધૈર્યવડે પ્રસિદ્ધ છો. હે ઇન્દ્રિય-ફલના-વગસાવનાર ! શ્રેષ્ઠ એવા તમે ઇન્દ્રિય
ફલના વગસાવનારા થાઓ છો. ૬

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૦૩ ૩ ૧ ૦
યજ્ઞં ઇન્દ્રમવર્ઘ્યયદ્ભૂમિં વ્યવર્ત્તયત્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
ચક્રાણ ઓપશં દિવિ ॥૭॥

અન્ય૦ यज्ञ इन्द्रम् अवर्घयत् यत् दिवि ओपशमं चक्राणः भूमिम् व्यवर्त-
यत् ॥

અ૦ યજ્ઞમાનો વડે કરાતા યજ્ઞે ઇન્દ્રને વૃદ્ધિગત ધૈર્ય કેમકે, અન્તરિક્ષમાં
મેધને દેવાતા-કરના-ઇન્દ્રે પૃથિવીને વર્ષા-આદિ-દ્વારા વૃદ્ધિગત કરી ડે

૧ ૦ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૦૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

યદિન્દ્રાહં યથા ત્વમીશીય વસ્ત્ર એકં ઇત્ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૦

સ્તોતા મે ગોસપ્તા સ્યાત્ ॥૮॥

અન્ય૦ इन्द्र यथा त्वम् एष इत् वस्त्रं अहम् यत् ईशीय मे स्तोता
गोसप्ता स्यात् ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! જે પ્રકારે તમે એકલા જ ધનના સ્વામી છો તે પ્રકારે હું
પણ જે ઐશ્વર્યયુક્ત થાઉં તેો મારો સ્તોતા ગાયોવડે યુક્ત થાય જ. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પન્યં પન્યમિત્સોતાર આ ધાનત મધ્યાય ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૦

સોમં વીરાય શૂરાય ॥૯॥

અન્વ૦ સોતારઃ મધાય શૂરાય શૂરાય પન્યં પન્યં इत सोमस्य मा धावत ॥

અ૦ હે સોમના-રસ-કાઢનાર-અધ્વર્યુઓ ! તમે પ્રસન્ન—કરવાયોગ્ય પરાકર્મી તથા શૂરા ઈન્દ્રનાં અર્થે સર્વત્ર પ્રશંસાયોગ્ય સોમ અર્પણ કરો. ૯

૩૧ ૨ ૩૨૪ ૩ ૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧૨

इदं वसो सुतमन्थः पिवा सुपूर्णमुदरम् ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अनाभयिन् ररिमा ते ॥૧૦॥

અન્વ૦ વસો इदम् सुतम् अन्धः पिवा उदरम् सुपूर्णम् अनाभयिन् ते ररिमा ॥

અ૦ હે અન્તર્યામિન્ ઈન્દ્ર ! તમે આ વર્તમાન અભિપવકરેલ સોમરૂપ અન્નનું પાન કરો કે જે પ્રકારે તમારું પેટ સમ્યક્ પૂર્ણ હોય. હે ચામેર-નિર્ભય-ઈન્દ્ર ! તમારા અર્થે અમે ઉક્તશુભસોમને અર્પણ કરીએ છીએ. ૧૦

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥૧॥

खण्ड १

૧ સવા-સહ-એકઠા થઈ.

૨ પુરુહત-મહુવડે આહ્વાન કરાયલ.

૩ સત્વને-શત્રુનાં સ્તાવયિતો. ચઠા ધનોનાં સ્તુતિને દાતો-શત્રુને ઘટાડનાર થા ધનદેનાર; તેના અર્થ.

૪ શાકિન-શક્તિમાન.

૫ ઘમ્નિતમઃ-પરમયશસ્વી.

૬ મદઃ-સોમ. [જે વડે મદ પામે તે.]

૭ મદેઃ-માદ્ય-હર્ષિતકર. (મદી હર્ષે) ।

૮ અવટ-મહાવીર.

૯ રતુદ્ધ-મન્ત્રદારા હોહન કરવાને યોગ્ય-રવામંત્રેણ ક્ષારણીયે દોહનીયે[પુલકારણે].

૧૦ ઝમા-ઝમ્મી-ઉભય.

૧૧ કર્ણા-કર્ણસ્થાનીય રૂકમ.

૧૨ ઉપવદ-ઉપાવતન ઉપાગચ્છત-આપ્ત હો.

- ૧૩ ઝરં-ઝલં-પૂર્ણં રૂપે.
 ૧૪ ધાન્ને-ગૃહાય-ધરની પ્રાપ્તિ નિમિત્ત.
 ૧૫ વોજયામસિ-વાજયામઃ-અલ્પસંપન્ન કરીએ છંદ્યો.
 ૧૬ વૃષમઃ-ધનાદિસેયક; દાતા.
 ૧૭ સુવદ્-મવતુ-હે.
 ૧૮ વૃષા-કામોનો વરસાવનાર.
 ૧૯ વ્યવર્તાયન્-વૃષ્ણાદિ પ્રદાનવડે વિશેષ વર્તમાન-વૃદ્ધિગત-કરી.
 ૨૦ ઓપર્શ-ઉપેત્ય શયાને યદ્વા આત્મનિ સમવેતો ઘોર્યવિશેષઃ તમ-
 મેધને ફેલાવી.
 ૨૧ ઘસ્ત્રઃ-ઘસુનઃ-ધનને.
 ૨૨ ગોસણા-આધવડે સંપન્ન.
 ૨૩ પવ્યંપવ્યં-સર્વંત્ર-પ્રશંસા-યોગ્ય.
 ૨૪ સોતારઃ-અમિષોતારઃ-સોમરસ કાઢનારા અધ્વર્ધુઓ.
 ૨૫ મચ-માદયિત્ય-પ્રસન્ન કરવા યોગ્ય.
 ૨૬ આધાયત-અમિગમયત-અર્થાત્ અર્પણ કરે.
 ૨૭ ઘસો-વાસયિતઃ-અન્તર્ધામિનઃ.
 ૨૮ સગ્ધઃ-સોમલક્ષણુ અન્ન.
 ૨૯ રરિમા-દ્વઃ. [પદાને].

અ. ૨ સ્વપ્ન ૨

૨૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
ઉદ્ધેદમભિ શ્રુત મર્ધં વૃષમં નર્ય્યાપસમ્ ।

૧ ૨

અસ્તારમેપિ સૂર્ય ॥૧॥

અન્ય૦ સૂર્ય શ્રુતામયમ વૃષમમ્ નર્યાપસમ્ અસ્તારમ્ દ્વમ્ ઉદેપિ ઘ ॥

અ૦ હે સૂર્ય૩૫-ગ્રેધ-વીર-ધન્દ્ર ! જેનું ધન સર્વદા દેવાયોગ્ય પ્રસિદ્ધ છે એથીજ યાચકોની નિમિત્ત ધનના-વરસાદ-કરનાર તથા મનુષ્યોનાં હિતકારી-કર્મ-કરનાર તથા ઉદારસ્વભાવ એવા આપના પ્રભાવને તમે એમરે પ્રકાશિત કરો છો એ પ્રસિદ્ધ છે. ૧

૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યદય કચ્ચ વૃત્રહન્નુદગા અભિ સૂર્ય ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સર્વ તદિન્દ્ર તે વશે ॥૨॥

અન્ય૦ વૃત્રહન્ સૂર્ય અય અભિ ઉદગાઃ દ્વિત્વ સર્વમ્ તે વશે ॥

અ૦ હે જલને-શકનાર-મેઘના-નાશક ! હે સૂર્ય૩૫ ધન્દ્ર ! આજરોજ જે કાંઈ પદાર્થસમૂહ ઉત્તતદશામાં પ્રકાશિત કર્યા છે હે ધન્દ્ર ! તે સર્વ ત્કારા વશમાં છે. ૨

૧ ૨૨ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
ય આનયત્પરાવતઃ સુનીતી તુર્વશં યદુમ્ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રઃ સ નો યુવા સલા ॥૩॥

અન્ય૦ યઃ તુર્વશમ્ યદુમ્ સુનીતીં પરાવતઃ આનયત યુવા સઃ ઇન્દ્ર નઃ સલા ॥

અ૦ જે ઇન્દ્રે, તુર્વશ તથા યદુરાજ યત્રુઓદ્ધાર-દ્વર-દેકાયલા-તેમને, ગ્રેધ-નયન-દાર તે દ્વરદેશથી આણેલા તરૂં એવા તે ઇન્દ્ર અમારા મિત્ર હો. ૩

૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

મા ન ઇન્દ્રાભ્યાઃદિશઃ સૂરો અવતુષ્વા યમત્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ત્વા યુજા વનેમ તત્ ॥૪॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર આદિશઃ સૂરઃ અવતુષુ નઃ મા અમ્યામયત તત્ ત્વા યુજા વનેમ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! ચોમેર-શસ્ત્ર-વરસાવનાર તથા સર્વત્ર-વિચરનાર રાક્ષસ શત્રિમાં અમારી અભિમુખ આવી ન શકે. અને આવે તો તે રાક્ષસને અમે તમારી મહાયતાવડે નષ્ટ કરીએ. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

एन्द्र सानसिꣳ रयिꣳ सजित्वानꣳ सदासहम् ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

वर्षिष्ठमूतये भर ॥५॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર ઋતયે સાનસિમ સજિત્વાનમ સદાસહમ વર્ષિષ્ઠમ રયિમ આમર ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! અમારી રક્ષા અર્થે સમ્યક્પ્રકારે ભોગવવાયોગ્ય સમાન શત્રુઓ ઉપર જય-દેવસાવનાર તથા શત્રુઓનો તિરસ્કાર કરવાના સાધનરૂપ અતિશય ધન આપે. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमर्भे हवामहे ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ॥६॥

અન્ય૦ વયમ અર્ભે ઇન્દ્રમ મહાધને યુજમ વૃત્રેષુ વજ્રિણમ ઇન્દ્રમ હવામહે ॥

અ૦ અમે અલ્પધનનિભિત્ત ઇન્દ્રનું આહ્વાન કરીએ છીએ તથા જાહુધન નિભિત્ત મહાયક, ધનલાભમાં વિધ્નનાંખનારનું નિવારણ કરવા વજ્રધારી ઇન્દ્રનું આહ્વાન કરીએ છીએ. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

अपि वत्कद्रुवः सुतमिन्द्रः सहस्रवाद्भवे ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

तत्राद्विष्ट पौंस्यम् ॥७॥

અન્ ઇન્દ્રઃ કદ્રુવઃ સુતમ્ અપિવત્ સદૃશવાહવે [અદનત] તત્ર પૌસ્યમ
આદિષ્ટ ॥

અન્ ઇન્દ્રે કદ્રુ નામના ઋષિએ કાઢેલ સોમરસનું પાન કર્યું અને સહસ્ત્ર-
બાહુ નામના શત્રુને [હણ્યો] તે સમય ઇન્દ્રની વીરતા પ્રકાશિત થઈ. ૭

૨, ૧ ૨, ૧ ૨ ૨ ૨ ૨

વયમિન્દ્ર ત્વાયવોઽમિ પ્ર નોનુમો વૃષન્ ।

૨ ૨ ૧ ૨

વિદ્ધી ત્વાસ્ય નો વસો ॥૮॥

અન્યન્ વૃષન્ ઇન્દ્ર ત્વાયવઃ અમિ પ્ર નોનુમઃ વસો અસ્ય નઃ વિદ્ધી ॥

અન્ હે મનોરથોને-વરસાવનાર-ઈન્દ્ર ! તમારી કામના કરવાવાળા અમે
તમારી અભિમુખ બહુબહુ પ્રણામ કરીએ છઈએ. હે બ્યાપક ઇન્દ્ર ! આ
અમારા સ્તોત્રને સમજી લ્યો. ૮

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

આ ઘા યે અગ્નિમિન્ધતે સ્તૃણન્તિ વર્હિરાનુપક્ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

યેપામિન્દ્રો યુવા સસ્વા ॥૯॥

અન્યન્ યે આ ઘા અગ્નિમ્ ઇન્ધતે યેપામ્ યુવા ઇન્દ્રઃ સસ્વા આનુપક્ વર્હિઃ
સ્તૃણન્તિ ॥

અન્ જે [ઋષિઓ] નિશ્ચયે, અભિમુખ હોઈ અગ્નિને દેદીપ્ત કરે છે અને
જેના સદાતરૂણ ઇન્દ્ર મિત્ર હોય છે તેઓ ક્રમે કુશાચન આચ્છાદન કરે છે. ૯

૩ ૨૩ ૩ ૨૩ ૨૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

મિન્ધિ વિશ્વા અપ દ્વિષઃ પરિ વાધો જહી મૃધઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

વસુ સ્પર્હિ તદા ભર ॥૧૦॥

અન્યન્ વિશ્વાઃ દ્વિષઃ અપ મિન્ધિ વાધઃ મૃધઃ પરિજહિ સ્પર્હમ્ તત્ર વસુ
આમર ॥

અન્ હે ઇન્દ્ર ! સમ્પૂર્ણદ્રેષ-કરવાવાળી શત્રુસેનાઓને વિદીર્ણ કરો.
નાશકરવાવાળા સંશ્રામોને નષ્ટ કરો. તદન્તર સ્પૃહાકરવાયોગ્ય તે-પ્રસિદ્ધ-ધન
અમને લાવી ધી. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

સ્વળ ૨

- ૧ શ્રુતામયં-સર્વદા દેયત્વેન વિલ્યાતધનમ્-જેનું ધન સર્વદા દેવાયોગ્ય પ્રસિદ્ધ છે તે.
- ૨ વૃષભ-ધનવર્ષિતા.
- ૩ નવ્યાપસમ્-નરહિતે નર્ય નરહિતકર્માણમ્-મનુષ્યોનાં હિતકારી કર્મ કરનાર
- ૪ અસ્તારં-ઓદાર્યવંતઃ ઉદારસ્વભાવ.
- ૫ ઘ-પ્રસિદ્ધિવાચક પદ છે.
- ૬ કચ-કિંચિત્ પદાર્થજાતમ્-જે કંઈ પદાર્થસમૂહ.
- ૭ ઉદગાઃ-ઉદયં પ્રાપ્તવાન-પ્રકાશિત કર્થો.
- ૮ પરાવતઃ-દૂર પ્રદેશથી.
- ૯ સુનીતી-સુનીત્યા-શોભન નયનપૂર્વક.
- ૧૦ આદિદાઃ-આદેષા-એભેર શસ્ત્ર વરસાવનાર.
- ૧૧ સુરઃ-સર્વત્ર વિચરનાર. [સુગતી].
- ૧૨ અનતુષુ-રાત્રિયો વિષે.
- ૧૩ આયમત્-આ અમિમુચ્યેન નિયમ્તા । ગન્તા મવતુ-અભિમુખ આવે.
- ૧૪ ઘનેમ-હન્યામ । નષ્ટ કરીએ.
- ૧૫ જ્ઞાતસિં-સમ્ભજનીય. સમ્યક્પ્રકારે ભોગવવા યોગ્ય.
- ૧૬ સંજિત્વાનમ્-સમાન શત્રુઓ ઉપર વિજય દેનાર.
- ૧૭ સદોસહમ્-સર્વદા શત્રુનો અભિભવ-તિરસ્કાર-કરવાના સાધનરૂપ.
- ૧૮ ઘર્ષિષ્ઠમ્-અતિશય વૃદ્ધ-પ્રભૂત.
- ૧૯ અર્મે-સ્વરૂપ [અર્મેક].
- ૨૦ યુજં-સહકારિણ-સહાયક.
- ૨૧ સહસ્રવાહુઃ-સહસ્રવાહુમ્ ।
- ૨૨ દદિદ-દીપ્યત-પ્રકાશિત થયું,
- ૨૩ ત્વાયવઃ-ત્વત્કામાઃ-તમારો કામના કરવાવાળા.
- ૨૪ વસો-આપક. [વાસયિતઃ].
- ૨૫ આનુપક્-આનુષ્ટ્યેણ-ક્રમપૂર્વક.
- ૨૬ વાધઃ-વિસિત્રઃ-નાશ કરનાર.
- ૨૭ મૃધ-સંશ્રામો.
- ૨૮ સ્પાદં-રૂપહૃણીય.

અ. ૨ સ્વરૂપ ૩

૩૧૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
 રૂઢેવ શૃણ્વ ષ્પાં કશા હસ્તેષુ ચદ્દાન્ ।

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
 નિ યામં ચિત્રમૃજતે ॥૧॥

અન્ય૦ ષ્પામ્ હસ્તેષુ કશાઃ ચદ્દવાન્ રૂઢેવ શૃણ્વે યામમ્ ચિત્રમ્ મૃજતે॥
 અ૦ આ મરૂતોના હાથોમાં સ્થિત પોતપોતાના વાહનોને તાડત કરવાની ચાખુકો જે ધ્વનિ કરે છે તે ધ્વનિને અહીંજ સ્થિત હોઈ હું સાંભળું છું. તે ધ્વનિ, સંશ્રામમાં નાના પ્રકારની શૂસ્તાને શોભિત કરે છે. ૧

૩૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 રૂમ ડ ત્વા વિ ચક્ષતે સત્વાચ રૂન્દ્ર સોમિનઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 પુષ્ટાવન્તો યથા પશુમ્ ॥૨॥

અન્ય૦ રૂન્દ્ર સોમિનઃ સત્વાચ રૂમે ડ પુષ્ટાવન્ત પશુ યથા ત્વા વિચક્ષતે ॥
 અ૦ હે રૂન્દ્ર! સોમરસ-ધારણ-કરનાર આ અમારા સખાપુરૂષ, પાશધારી જેમ પશુનું નિરીક્ષણ કરે છે તેમ જ એકાગ્રચિત્ત હોઈ તમને વિશેષ નિઃમંદેહ નિરીક્ષણ કરી ઠહે છે. ૨

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 સમસ્ય મન્યવે વિશો વિશ્વા નમન્ત કૃષ્ટયઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 સમુદ્રાયેવ સિન્ધવઃ ॥૩॥

અન્ય૦ વિશા વિશ્વાઃ કૃષ્ટયઃ અસ્ય મન્યવે સમુદ્રાય સિન્ધવઃ રવ સંતમન્તા॥
 અ૦ બેઠેલી-હોનાર મર્વ પ્રબલ, આ રૂન્દ્રના ક્રોધનિમિત્ત વા મનનના સાધનરૂપ સ્તોત્રનિમિત્ત જેમ સમુદ્રપ્રત્યે વહેનારી નદીઓ સ્વયંજ નમતી-જુકતી ચાલી જાય તેમ ભલે પ્રકાર પોતેજ નમતી ચાલી જાય છે. ૩

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨
 દેવાનામિદવો મહત્તદા વૃણીમહે વયમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
 વૃણામસ્મભ્યમૂતયે ॥૪॥

અન્ય૦ દેવાનામ્ इत महत् अयः वृष्णाम् सत् वयम् अस्मभ्यम् ऊतये
આવૃણીમહે ॥

અ૦ હે દેવતાઓ ! ચોમેર પોતાના તેજદ્વારા દેદીપ્યમાન આપ
નું જ જે પૂજનીય પાલન છે, તે મનોરથોના-વરસાદ-વત્સાવનાર આપના નિજ
ધનરૂપ પાલનની, અમે-યજમાન અમારી રક્ષા અર્થે ચોમેર પ્રાર્થના કરીએ
છીએ ૪

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સોમાનાથં સ્વરણં કૃણુહિ વ્રહ્મણસ્પતે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

કક્ષીવન્તં ય ઔશિજઃ ॥૫॥

અન્ય૦ વ્રહ્મણસ્પતે સોમાનામ્ કક્ષીવન્તમ્ યઃ ઔશિજઃ સ્વરણમ્ કૃણુહિ ॥

અ૦ હે ધ્રુવચરુરૂપતિદેવ ! તમે સોમના રસકાઢનાર—હું-અનુષ્ઠાતાને-
જેમ ઉશિજકે પુત્ર કક્ષીવાનું દેવતાઓમાં પ્રધાન છે તેમ તેની સમાન જ
દેવતાઓમાં પ્રકાશવાળો કરો. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

બોધન્મના इदस्तु नो वृत्रहा भूर्यासुतिः ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

શ્રુણોતુ શક આશિપમ્ ॥૬॥

અન્ય૦ વૃત્રહા ભૂર્યાસુતિઃ નઃ બોધન્મનાઃ इत अस्तु शक आशिपम् ॥

અ૦ વૃત્રામુરના નાશકે તથા જેનાનિમિત્તે અનેક દેશોમાં સોમરસ
કાઢ્યો જાય છે એવા (ઈન્દ્ર), અમારા મનોરથોના સર્વદા જાણનાર જ હોવા આ
રીતના ઈન્દ્ર અમારા યજ્ઞમાં હો. સંઆમમા શત્રુઓનો નાશ કરવાને સમર્થ
આ ઈન્દ્ર અમારી સ્તુતિને સાંભળો. ૬

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અય નો દેવ સવિતઃ પ્રજાવત્સાવીઃ સૌભગમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પરા દુષ્વજ્ન્યથં સુવ ॥૭॥

અન્ય૦ સવિતે દેવ નઃ અય પ્રજાવત્ સૌભગમ્ સાવીઃ दुःस्वजन्यम् परासुव ॥

અં હે સૂર્યદેવ ! અમને આ ચતુના દિવસ-આજ-પુત્રાદિસંપન્ન કરો.
ખેટાસ્વપ્નસમાન હ.ખદાયક દારિદ્ર્યને દૂર કરો ૭

૨ ૧ ૨૩૧ ૨૪ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

કાશસ્ય વૃષભો યુવા તુવિગ્રીવો અનાનતઃ ।

૩ ૧ ૨૨

બ્રહ્મા કસ્તંભૃ સપર્યયતિ ॥૮॥

અન્ય૦ સઃ વૃષભઃ યુવા તુવિગ્રીવઃ અનાનતઃ યવ કઃ બ્રહ્મા તમ્ સપર્યયતિ ॥

અં તે મનોરથોને-પૂર્ણકરનાર, નિત્યતરુણ, વધીગયેલ શ્રીવાવાળા, કોઈ
વાર કોઈને-ન-નમનાર ઇન્દ્ર ક્યાં છે તે વાતને કોણ જાણે ? કોણ સ્તોતા
આ ઇન્દ્રને પૂછે છે ? ૮

૩ ૧ ૨૩૧ ૨૩૧ ૨ ૩૧ ૨

ઉપહૃરે ગિરીનાથં સદ્ગમે ચ નદીનામ્ ।

૩ ૧ ૨૨

ધિયા વિપ્રો અજાયત ॥૯॥

અન્ય૦ ગિરીનામ્ ઉપહૃરે ચ નદીનામ્ સદ્ગમે ધિયા વિપ્રઃ અજાયત ॥

અં પર્વતોના પ્રદેશમાં અને નદીઓના સંગમઉપર કરેલી સ્તુતિવડે
મેધાવી ઇન્દ્ર, સ્તુતિ સાંભળવા પ્રગટ થાય છે. ૯

૨ ૩૧૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧૨ ૩ ૨

પ્ર સમ્રાજં ચર્પણીનામિન્દ્રથં સ્તોતા નવ્યં ગીર્મિઃ ।

૧૨ ૩૨૩ ૧ ૨

નરં નૃપાહં મથેહિષ્ટમ્ ॥૧૦॥

અન્ય૦ ચર્પણીનામ્ સમ્રાજમ્ ગીર્મિઃ નયમ્ નરમ્ નૃપાહમ્ મેહિષ્ટમ્ ઇન્દ્રમ્
પ્રસ્તોતા ॥

અં મનુષ્યોમાં ભલેપ્રકાર-વિ-ખમાન અથવા મનુષ્યોના-અધીશ્વર,
સ્તોત્રોવડે-સ્તુતિ-કરવાયોગ્ય ન-તારુણ, શત્રુ-મનુષ્યોના-તિર કાર-કરનાર પરમ
દાતા ઇન્દ્રની અધિક સ્તુતિ કરો. ૧૦

इति तृतीयः खण्डः समाप्तः ॥३॥

સ્વર્ણ ૩

- ૧ કદાઃ-આયુકે.
- ૨ વદાન-વદતિ-ધ્વનિ કરે છે.
- ૩ યામમ્-સંગ્રામે-સંગ્રામમાં.
- ૪ ન્યૂજતે-નિતરાં (નિ) અલંકરોતિ-અલનત શોભિત કરે છે.
[શ્રુજતિ-પ્રસાધનકર્મા]
- ૫ પુટાયન્તઃ-સમ્પ્રતવાદાઃ-પાશધારી.
- ૬ વિદાઃ-નિવિદાન્ત્યઃ-ખેડેલી.
- ૭ કન્-પચ-૨૧.
- ૮ અવઃ-પાલન; રક્ષા.
- ૯ વૃણામ-કોમાનાં ચર્વિષ્ટૈર્ણાં-મનોરથોને-વરસાવનાર.
- ૧૦ સ્વરણં-પ્રકાશનવન્તમ્-પ્રકાશવાળો.
- ૧૧ ષાંધન્મનાઃ-સર્વદા મન-મનોરથો-ને બાધુનાર.
- ૧૨ મૂર્યાસુતિઃ-બહુ દેશોમાં જેના માટે સોમરસ કદાચ છે તે વા, જેના અર્થ સોમાદિક બહુ હવ્ય હોમાય છે તેવા.
- ૧૩ આશિયમ-સ્તુતિ.
- ૧૪ સાયો-પ્રેત્ય-ધી.
- ૧૫ પરાસુય-દ્વર પ્રેરિત કર.
- ૧૬ તુરિર્માયઃ-પ્રવૃદ્ધ-ગ્રીવાવાળા.
- ૧૭ અનાવતઃ-કદાચિદ્વ્યવનતઃ-કદાચિ ન નમનાર.
- ૧૮ સપર્થ્યતિ-પૂજે છે.
- ૧૯ ઉપકૃર-પ્રદેશમાં.
- ૨૦ ધિયા-સ્તુતિવડે.
- ૨૧ ચર્યેણીનામ-મનુષ્યોઃ મધ્યે.
- ૨૨ નચ્યં-સ્તુત્ય.
- ૨૩ નૃપોદમ-શત્રુ-મનુષ્યોને અભિભવિતા-તિરસ્કારકરનાર.
- ૨૪ મંહિષ્ઠ-પરમદાતા.

અ. ૨ સ્વપ્ન ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અપાદુ શિશ્રૂન્ધસઃ સુદક્ષસ્ય પ્રહોષિણઃ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દોરિન્દ્રો યવાશિરઃ ॥૧॥

અન્ય૦ શિશ્રૂ ઇન્દ્રઃ પ્રહોષિણઃ સુદક્ષસ્ય યવાશિરઃ ઇન્દ્રોઃ અન્ધસઃ ૩ અપાતા

અં ૦ સુંદર હંતુ-કપોલ-વાળા વા સુંદરપાઘડીવાળા ઇન્દ્રે, પ્રકર્ષપૂર્વક-અધિકતાની સાથે—દેવતાઓનિમિત્ત હવિહોમનાર સુદક્ષમણિના યવોની સાથે પકવેલ સોમલતા થકી સર્વ પાત્રોમાં ટપકતા સોમરૂપ અમૃત નિશ્ચે પાન કર્યું. ૧

૩ ૧ ૩

૩ ૧

૨૨ ૩ ૧ ૨

इमा उ त्वा पुरुवसोऽभि प्र नोनवुर्गिरः ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩

૩ ૧ ૨

गावो वत्सं न धेनवः ॥२॥

અન્ય૦ પુરુવસો ત્વા અભિ ઇમાઃ ગિરઃ પ્રનોનવુઃ ગાવઃ ધેનવઃ ૪ સંન ॥

અં ૦ હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર ! તમારી આસપાસ આ અમારી સ્તુતિઓ, અધિકતાયે વારંવાર પ્રાપ્ત થાય છે જેમ ધેનુ ચોતાના ઘેરનાધિક વાછડાની પાસે આવી પહોંચે છે તેમ. ૨

૨ ૩ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुरपीच्यम् ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨

इत्था चन्द्रमसो गृहे ॥३॥

અન્ય૦ અત્રા હ ગોઃ ચન્દ્રમસઃ ગૃહે ત્વષ્ટુઃ અર્પીચ્યમ્ નામ્ ઇત્થા અમન્વત ॥

અં ૦ આજ ગમનકરવાવાળા ચંદ્રમાના મણ્ડલમાં ત્વષ્ટાનામક આદિત્ય [ઇન્દ્ર] નું રાત્રિમાં અન્તર્ધાન થયલ જે પ્રોતાનું તેજ છે તે સૂર્યનાં કિરણ છે એ પ્રકારે માન્યું ગયું છે; અર્થાત્ જલમય સ્વચ્છ ચન્દ્રમણ્ડલમાં પ્રતિબિમ્બિત સૂર્યનાં કિરણજ તે એટલા કરે છે. અર્થાત્ દિનરાત્રીનો પ્રકાશક ઇન્દ્ર જ છે. ૩

૨૩ ૩ ૧૨૩ ૧૨ ૩૨૩ ૧૨૨

યદિન્દ્રો અનયદ્રિતો મહીરપો વૃપન્તમઃ ।

૧૨ ૩૧ ૨૩ ૧૨

તત્ર પૂપાભુવત્સચા ॥૪॥

અન્ય૦ યત વૃપન્તમઃ ઇન્દ્રઃ રિતઃ મહોઃ અપઃ અનયત તત્ર પૂપા સચા ભુવતા ॥

અ૦ જ્યારે અતિશય-વર્ષા-કરનાર ઇન્દ્ર, જનારાં અનેક વર્ષાજલને આ લોકમાં પહોંચાડે છે ત્યારે પૂપા-પોષકદેવ-ઇન્દ્રનો સહાય થાય છે. ૪

૧૨ ૩૧૨ ૩ ૨૩૨ ૩૧૨

ગૌર્ધયતિ મરુતાં શ્રવસ્યુર્માતા મધોનામ્ ।

૧૨૩ ૩ ૧૨

યુક્તા વહ્ની રથાનામ્ ॥૫॥

અન્દ્ર૦ મધોન્તામ મદ્યતામ માતા રથાનામ્ વહ્નિઃ યુક્તા ગૌઃ શ્રવસ્યુઃ ધયતિ ॥

જા૦ ધનવાન મરુતોની રથનાર, મરુતોને વડવાઓસહ સંયોગકરનારી સર્વત્ર-પૂજિત પૃથ્વિરૂપા ગાય, અગ્નિની કામના કરતી પોતાના પુત્રોનું પોષણ કરે છે. ૫

૧૨૩ ૧૨ ૩૨૩ ૧૨

ઉપ નો હરિભિઃ સુતં યાહિ મદાનાં પતે ।

૧૨૩ ૧૨ ૩૨

ઉપ નો હરિભિઃ સુતમ્ ॥૬॥

અન્ય૦ મદાનામ પતે હરિભિઃ નઃ સુતં ઉપયાદિ હરિભિઃ નઃ સુતં ઉપયાદિ ॥

અ૦ હે મોભોના-સ્વામિનું-ઇન્દ્ર ! સેંકડો-સહસ્ર-અશ્વોસહિત અમારા યજમાં સહકારેલો સોમનું પાન કરવા શીઘ્ર આવો. (પુનરુક્તિ આદરાર્થે છે). ૬

૩૧ ૨૨ ૩૧૨ ૩૧૨ ૩૨

હૃષ્ટા હોત્રા અસૃક્ષતેન્દ્રં વૃધન્તો અધ્વરે ।

૧ ૨ ૩૧ ૨૨

અન્ઝાવમૃયમોજસા ॥૭॥

અન્ય૦ અધ્વરે વૃધન્તઃ હૃષ્ટાઃ હોત્રા અવમૃયં અન્ઝાવમોજસા ઇન્દ્રમ અસૃક્ષત ॥

અન્ અમારા યજ્ઞમાં હવિયોવડે વધારનાર, યજ્ઞકરનાર માતહોતાઓ,
યજ્ઞાંતસ્નાનપર્યંત પોતાના તેજવડે સંપન્ન હોઈ ઇન્દ્રને આહુતિદાન કરેછે ૭

૩૨૩ ૩૧ ૨૨ ૩૨ ૩૧ ૨ ૩૧ ૨

અહમિદિ પિતુષ્પરિ મેધામૃતસ્ય જગ્રહ ।

૩ ૧ ૨૨

અહઃ સૂર્ય્ય ઇવાજનિ ॥૮॥

અન્વ૦ અહમ્ એવં પિતૃઃ કૃતસ્ય મેધામ પરિજગ્રહ હિ સૂર્યઃ ઇવં અજનિ ॥

અન્ મેઞ પાલનકર્તા તથા અલ્પસ્વરૂપ ઇન્દ્રની અનુચ્છેદરૂપ આ બુદ્ધિને
શ્રદ્ધા કરી છે. કેમકે, જેમ સૂર્ય પ્રકાશ કરતો પ્રગટ થાય છે તેમજ હું પ્રગટ
થયો છું. ૮

૩૧ ૨ ૩૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

રેવતીર્નઃ સધમાદ ઇન્દ્રે સન્તુ તુવિવાજાઃ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ધુમન્તો યાભિર્મદેમ ॥૯॥

અન્વ૦ ધુમન્તઃ યાભિઃ મદેમ ઇન્દ્રે સધમાદે નઃ રેવતીઃ તુવિવાજા સન્તુ ॥

અન્ અત્તસંપન્ન-અમે જે ગાયોવડે હર્ષિત થઈએ છીએ, તે અમારી
ગાયો, ઇન્દ્ર અમારી સાથે હર્ષયુક્ત થયે દૂધ-ધી-આદિ-ધનવાળી તથા અધિક
બલવતી હો. ૯

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

સોમઃ પૂષા ચ ચેતતુર્વિશ્વાસા ં સુક્ષિતીનામ્ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

દેવત્રા રથ્યોર્હિતા ॥૧૦॥

અન્વ૦ દેવત્રા રથ્યઃ અર્હિતા સોમ પૂષા ચ વિશ્વાસામ સુક્ષિતીનામ
ચેતતુઃ ॥

અન્ દેવતાઓમાં રથનેયોગ્ય સ્વારહોનાર સોમ તથા સૂર્ય, સકલશ્રેષ્ઠ
મનુષ્યોએ ઇન્દ્રનાનિમિત્ત કરેલ હવિયોને બાણે. ૧૦

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

, खण्ड ४

- ૧ આગર-અપિચન-પાન કથું.
- ૨ તિર્વા-મુદર હવુ વા નાસિકાસંપન્ન વા મુંદરપાઘડીવાળા.
- ૩ પ્રહોપિણ-પ્રકર્ષેન (મ) જુદ્ધતઃ-અધિકતાયે દેવતાઓ નિમિત્ત હવિ હોમનાર.
- ૪ યવાશિરઃ-આમિશ્રિતયવૈઃ સહપન્નમ-યવોની સાથ પકવેલ. [શ્રીઝૂવાકે].
- ૫ પુન્નસો-ખદુધનવાળા.
- ૬ પ્રતોનયુઃ-પ્રકર્ષેણ પુન.પુન સ્તુરન્તિ પ્રામુવન્તાત્યયઃ-અધિકતાયે વારંવાર આવી પ્રાપ્ત થાય છે. [નોતિ-યાંસિકર્મા].
- ૭ હ-દડ.
- ૮ ગો-ગન્તુ-અમનકરનારના.
- ૯ અરીષ્ઠમ-રાત્રી અન્તર્હિત-રાત્રિમા અન્તર્ધાન થએલ
- ૧૦ નામ-તેજઃ-સાર તેજ.
- ૧૧ ગૃહ-મણ્ડલ.
- ૧૨ રિત-ગચ્છતી-બાતી હવી.
- ૧૩ મહી-મહતીઃ-અગ્રિક.
- ૧૪ સચા-નહાયઃ.
- ૧૫ કુવત્ત મગતિ.
- ૧૬ ધયતિ-સોમપાન કરે છે વા પોપણુ કરે છે.
- ૧૭ ધત્સ્યુઃ-અન્નં કામયમાના-અન્નની કામના કરતી હવી
- ૧૮ મત્રોગા-ધનવાન્.
- ૧૯ શુક્તા-સર્વત્રપૂજિત.
- ૨૦ ત્યાનાં-મરૂતોની.
- ૨૧ ધર્મિઃ-વહનકરણના, મંથોજધિત્રી.
- ૨૨ મદઃ-ગોમ.
- ૨૩ રુદા-રુદ્રવંત-યજ્ઞ કરનાર.
- ૨૪ હોમા-હોતા (હોમકા).
- ૨૫ અલ્લ-અભિપ્રતિ-પ્રત્યે.
- ૨૬ ધૃધન્ઃ-ધર્મયન્ત-વધારનાર.
- ૨૭ મેષા અનુશ્લેષપા શુદ્ધિ.
- ૨૮ મધમાદે-માધ હર્ષશુક્ત મને.
- ૨૯ કુમન્ત-અન્નસંપન્ન.
- ૩૦ તુમિયાજા-અધિક બલવતી.
- ૩૧ રેત્તી-રૂધ ધી આદિ ધનવાળા
- ૩૨ મુશિર્ગાનામ-દ્રેષ્ઠ મનુષ્યોની.
- ૩૩ રપ્ય-રથયોગ્ય.
- ૩૪ અર્દિતા-આરોગ્ય-સ્વાર હોનાર

અ. ૨ સ્વળ ૫

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

પાન્તમા વો અન્ધસ ઇન્દ્રમભિ પ્ર ગાયત ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

વિશ્વાસાહથં શતક્રતું મથંહિષં ચર્પણીનામ્ ॥૧॥

અન્વ૦ ઘ. વિશ્વાસાહમ શતક્રતુમ ચર્પણીનામ્ મહિષમ્ અન્ધસઃ આપાન્તમ્
ઇન્દ્રમ્ અભિપ્રગાયત ॥

અ૦ હે ઋત્વિજો ! તમે સકલશત્રુઓના-તિરસ્કાર-કરનાર, વિચિત્રકર્મા,
મનુષ્યોના પરમધનદાતા તથા સોમરૂપ અન્નને—અભિમુખ—પીનાર ઇન્દ્રની
વિશેષ સ્તુતિ કરો. ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર વ ઇન્દ્રાય માદનથં હર્વ્યશ્વાય ગાયત ।

૧ ૨ ૧ ૧ ૨

સહાયઃ સોમપાઞ્ને ॥૨॥

અન્વ૦ સહાયઃ ઘ. હર્વ્યશ્વાય સોમપાઞ્ને ઇન્દ્રાય માદનમ્ પ્રગાયત ॥

અ૦ હે સહાઓ ! તમે હરિનામક-અશ્વવાળા સોમપાનકરનાર ઇન્દ્રાર્થે
પ્રસન્નકરવાવાળું સ્તોત્ર ગાઓ. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વયમુ ત્વા તદિદર્યા ઇન્દ્ર ત્વાયન્તઃ સહાયઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

કળ્વા ઉક્થેભિર્જરન્તે ॥૩॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર ત્વાયન્તઃ સહાયઃ વયમ તદિદર્યા. ત્વા કળ્વાઃ ડ ઉક્થેભિઃ
જાન્તે ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમને પોતાનો ખનાવવાની ઇચ્છા કરતા મિત્રરૂપ અમે,
કેવલ આપની સ્તુતિ કરવાને જ પોતાનું કર્તવ્ય માનતા તમારી સ્તુતિ કરીએ
છીએ. કષ્ટવગોત્રી અમારા પુત્રો પણ વેદમંત્રોવડે તમારી સ્તુતિ કરે છે. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રાય મદ્ધને સુતં પરિષ્થોમન્તુ નો ગિરઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અર્કમર્ચન્તુ કારવઃ ॥૪૧॥

અન્ય૦ મદ્ધને ઇન્દ્રાય સુતમ ન ગિર પરિષ્થોમન્તુ કારવઃ અર્કમ અર્ચન્તુ ॥

જા૦ પ્રસન્નવ્યભાવર્ધન્નાર્થ-કર્ત્તેલ-સોમની, અમારી ન્તુતિયો મર્વધા પ્રશંસા કરો તદન્તર ન્તુતિકરવાવાળાઓ મર્વના પૂજનીય મોમને પૂજો. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અયં ત ઇન્દ્ર સોમો નિપૂતો અધિ વર્હિપિ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

एहीमस्य द्रवा पिव ॥५॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર તે અયં સોમઃ વર્હિપિ અધિ નિપૂત इदમ अस्य एहि द्रव पिव ॥

જા૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારેનિમિત્ત આ સોમ, વેદિ ઉપર ગિછાવેલ કુશોઉપર દશાપવિત્રવડે શુદ્ધ કર્યો ગયો છે. તમે આ મમય આ મોમની મમીપ આવો અને આવી ન્યા રસરૂપ મોમનું હવન કરાય છે તે સ્થાનઉપર શીઘ્ર આવો અને તદન્તર તે મોમને પીઓ. ૫

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સુરુપકૃત્નુમૂતયે સુદુધામિવ ગોદુહે ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

जृह्मसि घृत्रियवि ॥६॥

અન્ય૦ સુરુપકૃત્નુમ ઝનયે ગોદુહે સુદુધામ इव घृत्रियवि जृह्मसि ॥

જા૦ શોભનરૂપયુક્ત-કર્મના-કર્તા ઇન્દ્રને, અમારી રક્ષાનિમિત્ત તથા ગૌ-દોહનનિમિત્ત મુન્દરદુધવાળી ગાયને જેમ બોલાવે તેમ અમે પ્રતિદિન આદાન કરીએ છીએ. ૬

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ ત્વા વૃષભા સુતે સુતથં સૃજામિ પીતયે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

तृष्णा व्यञ्जुहि मदम् ॥७॥

અન્વ૦ વૃષભ ત્વા સુતે સુતમ પીતયે અમિસ્ત્વામિ તૃપ્યમ મમ્મ વ્યદગુહિ ॥
અ૦ હે મનોરથાને-પૂર્ણકરવાવાળા-ધન્દ્ર! તમને સોમને અલિપવ
હોવાઉપર આ અલિપવકરેલ સોમને પાન કરવા અપેણ કડું છું. તૃપ્તકરવા-
વાળા તથા આનન્દદાયક સોમને વિશેષ ગૃહણ કરો. ૭

१ २   ३ १   २२ ३ १ २   ३ २
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः ।
१ २ ३   १ २
पिवेदस्य त्वर्माशिपे ॥८॥

अन्व० इन्द्र ते सुतः सोमः स्वमसेषु स्वमृषु आ अस्य त्वम पिब इत्
इतिषे ॥

જાન હે ઇન્દ્ર ! તમારેનિમિત્ત અભિપવકરેલ જે સોમને ચમરાનામક પાત્રોમાં તથા શ્રહનામકપાત્રોમાં પૂર્ણ ભરેલ છે તે સોમને તમે અવશ્ય પિચ્છો. હે ઇન્દ્ર ! તમે ઇશ્વરરૂપ છો. ૮

१ २   ३ १ २ ३   १ २
योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ।
१ २ ३   १ २ ३ १ २
सखाय इन्द्रमृतये ॥९॥

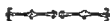
અન્ય૦ યોગે યોગે ઘાજે વાજે તવસ્તરમ ઇન્દ્રમ ઋતયે સસાયઃ હવામહે ॥
 જ૦ પ્રત્યેકકર્મના આરંભમા પ્રવેશહોવાસમય કર્મવિધાતકોની
 સાથ સંગ્રામહોવાઉપર અતિભલવાનું ઇન્દ્રને, રક્ષાનિમિત્ત મિત્રોની-સમાન-
 પ્રીતિકરવાવાળા-અમે આહ્વાન કરીએ છીએ. ૯

२३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २४
आ त्वेता निर्पादतेन्द्रमभि प्र गायत ।
१ ३ ३ १ २

सखायः स्तोमवाहसः ॥१०॥

અન્ય૦ સ્તોમવાદસઃ સલાયઃ આ તુ આ ઇત નિર્ણયત ઇન્દ્રમ અમિપ્રગાયતા
 અ૦ મોભને-પહેંચાડવાવાળા-હે સખા-જડત્વિભે ! તમે અતિશીઘ આવો.
 અને આવીને વિશભે અને ઇન્દ્રની અર્ધપ્રકારે સ્તુતિ કરો. ૧૦

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

સ્વપ્ન ૫

- ૧ પાન્તમ્-વિચન્તે-પાન કરતો.
- ૨ વિશ્વામાહમ્-વિશ્વેષાં સર્વેષાં શત્રૂણામમિમવિતારં-સકલ શત્રુઓના તિરસ્કાર કરનાર.
- ૩ સોમપાન્તે-સોમપાન કરવાવાળા.
- ૪ માદનં-મદકર સ્તોત્ર.
- ૫ તદિદર્યાઃ-યત ત્વદ્વિષયં સ્તોત્રં તદેવોર્યઃ પ્રયોજનં યેષાં તાદૃશાઃ-આપની સ્તુતિ તેજ પોતાનું કર્તવ્ય માનનાર.
- ૬ જગતે-સ્તુયન્તિ-સ્તુતિ કરે છે.
- ૭ મદનં-મદનશાલાય-પ્રસન્નસ્વભાવવાળા.
- ૮ પરિષોમન્તુ-પરિષ્ઠઃ સ્તુયન્તુ-સર્વથા પ્રશંસા કરે. [સ્તોમતિઃ સ્તુતિકર્મા] ।
- ૯ ઝર્કમ્-ઝર્ચનાયં-ઝર્ચના પૂજનીય સોમને.
- ૧૦ કારયઃ-સ્તુતિકરવાવાળા.
- ૧૧ દ્વય-શીઘ્ર બાઓ.
- ૧૨ સુરૂપદન્તુમ્-શોમનરૂપોપેતસ્ય કર્મણઃ કર્તારં-સુરૂપકર્મના કર્તા.
- ૧૩ હુશ્મન્તિ-આશ્વિયામઃ-આહ્વાન કરીએ છધ્ધએ.
- ૧૪ અમિમૃજામિ-અર્પણુ કર્કે છું.
- ૧૫ તુમ્પ-તુર્ણ્ય-તૃપ્તકરવાવાળો.
- ૧૬ મદં-મદકર.
- ૧૭ યોગે-પ્રવેશે-પ્રવેશ હોવાસમય.
- ૧૮ યાગે-સંશ્રામહોવા ઉપર;
- ૧૯ યત-આ+શત-આવો.
- ૨૦ સોમશહસઃ-સોમને પહોંચાડવાવાળા.

અ. ૨ સ્વળ્લ ૬

૩૧ ૨૨ ૩૧ ૨
 હ્રદ ધં હન્વોજસા સુત ધં રાધાનાં પતે ।
 ૨ ૩ ૨ ૧ ૨
 પિવા ત્વા ૩ સ્ય ગિર્વણઃ ॥૧॥

અન્વ૦ રાધાનામ્ પતે ગિર્વણઃ ઓજસા હ્રદમ્ અનુ ઓજસા સુતમ્ અસ્ય તુ પિવ હિ ॥

અ૦ હે ધનોના-સ્વામિન્ ! હે સ્તુતિયોગે પ્રાર્થના-કરવાયોગ્ય-ધન્દ્ર !
 બલદ્વારા-પત્યરવડે-કાઢેલા-આ-સોમને તમે શીઘ્ર પીઓ. ૧

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 મહાધં ઇન્દ્રઃ પુરશ્ચ નો મહિત્વમસ્તુ વજ્રિણે ।
 ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨
 ઘોર્ને પ્રથિના શવઃ ॥૨॥

અન્વ૦ નઃ ઇન્દ્રઃ મહાન્ પરઃ વજ્રિણે મહિત્વમ્ અસ્તુ ઘોર્ન શવઃ પ્રથિના ॥

અ૦ અમારા, આ ધન્દ્ર શરીરે મહાન્ છે ગુણોવડે શ્રેષ્ઠ છે. વજ્રધારી ધન્દ્રાર્થ, પૂર્વોક્ત બે પ્રકારનું ગૌરવ સર્વદા હો. અને ઘુલોકસમાન ધન્દ્રનું સેનારૂપ બલ અધિક પ્રસિદ્ધ હો. ૨

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨
 આ તૂ ન ઇન્દ્ર ક્ષુમન્તં ચિત્રં ગ્રામ ધં સં ગૃભાય ।
 ૩ ૧ ૨૨
 મહાહસ્તી દક્ષિણેન ॥૩॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર મહાહસ્તી તુ નઃ ક્ષુમન્તમ્ ચિત્રમ્ ગ્રામમ્ દક્ષિણેન આ સંગૃભાય ॥
 અ૦ હે ધન્દ્ર ! મોટાહાથવાળા તમે આ સમય અમને દેવા, સ્તુતિયોગ્ય નાનાપ્રકારના ગૃહલુકરવાયોગ્ય ધનને જમણેહાથે અભિમુખ ગ્રહણ કરો. ૩

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 અભિ પ્ર ગોપતિં ગિરેન્દ્રમર્ચ યથા ત્રિદે ।
 ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 સૂનુધં સત્યસ્ય સત્પતિમ્ ॥૪॥

અન્ય૦ ગોપતિમ સલસ્ય મૃનુમ સત્પતિમ ઇન્દ્રમ ગિરા અમિ અર્ચં યથા વિદે॥

અ૦ ગાયોનાસ્વામી યજ્ઞનાપુત્ર તથા યજ્ઞમાનોના પાલક એ ઇન્દ્રને સ્તુતિવડે પૂર્ણ પૂને કે જે પ્રકારે તે અમારી સ્તુતિને વા યજ્ઞમાં અવશ્ય જવું જોઈએ તે વાતને જાણી શકે. ૪

૧ ૨   ૩ ૧   ૨૨ ૩ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨

કયા નશ્વિત્ર આ ભુવદૂતી સદાવૃધઃ સસ્વા ।

૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨

કયા શચિદૃયા વૃતા ॥૫॥

અન્ય૦ સરા વૃધઃ ચિત્રઃ સસ્વા કયા ડૂતી નઃ આ ભુવત શચિદૃયા કયા વૃતા ॥

અ૦ મર્યાદા-વૃદ્ધિને-પ્રાપ્ત વિચિત્રગુણોવાળા મિત્ર ઇન્દ્ર, કયા તૃપ્તિ-ગાધકકર્મવડે અમારી અભિભુષ થાય? પ્રજાસહિત અનુધાન કરેલ કયા કર્મવડે તે અભિભુષ વાય? ૫

૧ ૨   ૨ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

ત્યમુ વઃ સત્રાસાહં વિશ્વાસુ ગીર્વાયતમ્ ।

૧   ૨   ૩ ૧ ૨

આ વ્યાવચસ્યૂતયે ॥૬॥

અન્ય૦ સત્રામાહન ધ. વિશ્વાસુ ગોઠું વ્યાયતમ ત્યમ ડ ડૂતયે આવ્યાવચસિા.

અ૦ [યજ્ઞમાન કહે છે.~] હે સ્નેહાતા ! અનેકના-તિરસ્કાર-કરનાર, તમારા મહદ્વન્તોત્તોમાં વ્યાપ્ત આ ઇન્દ્રનેજ અમારી રક્ષા અર્થે અભિભુષ મોકલો. ૬

૧ ૨ ૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

સદસસ્પતિમદ્રુતં પ્રિયમિન્દ્રસ્ય કામ્યમ્ ।

૩ ૨   ૩ ૧ ૨

સનિં મેધામયાસિપમ્ ॥૭॥

અન્ય૦ મેધામ અદ્ભુતમ ઇન્દ્રસ્ય પ્રિયમ કામ્યમ સનિમ્ સદસસ્પતિમ્ અયાનિયમ ॥

અ૦ શુદ્ધિ પ્રાપ્તકરતા નિમિત્ત, આશ્ચર્યકરવાળા ઇન્દ્રના પ્યારા ચાંદવાયોગ્ય ધનદાતા અદ્ભુત-દેવતાને હું પ્રાપ્ત થયો છું. ૭

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૬ ૩૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
યે તે પન્થા અધો દિવો યેભિર્વિશ્વમૈરયઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઉત શ્રોપન્તુ નો મુવઃ ॥૮૥॥

અન્વ૦ દિવઃ કાયઃ યે પન્થાનઃ યેભિઃ વિશ્વમૈરયઃ તે ઉત નઃ મુવઃ
શ્રોપન્તુ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! દુલોકની નીચે જે માર્ગ છે તથા જે માર્ગોપડે તમે સર્વ જગ-
તને પ્રાપ્ત થયા છે તે માર્ગ યજ્ઞમાનોને સ્તુતિકરવાયોગ્ય છે. વળી, અમારાં
નિવાસસ્થાનોને યજ્ઞમાન [તમારા અનુગ્રહ થકી] સાંભળો. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
મદ્રં મદ્રં ન આ મરેપમૂર્જથ્ શતક્રતો ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યદિન્દ્ર મૃડયાસિ નઃ ॥૯૥॥

અન્વ૦ શતક્રતો ઇન્દ્ર મદ્રં મદ્રમ્ નઃ આમર ઇપં ઈર્જમ્ નઃ યત્ મૃડયાસિ ॥
અ૦ સેંકડો-કર્મ-કરવાવાળા-હે ઇન્દ્ર! પરમમુખકારક ધન અમને દો.
તથા બક્ષવાનું અન્ન દો. અમને જો મુખદેવા ચાહતા હો તો ધન આદિ દો. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
અસ્તિ સોમો અયથ્ સુતઃ પિવન્ત્યસ્ય મરુતઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઉત સ્વરાજો અશ્વિના ॥૧૦॥

અન્વ૦ અયમ્ સોમઃ સુતઃ અસ્તિ અસ્ય સ્વરાજઃ મરુતઃ પિવન્તિ ઉત
અશ્વિના ॥

અ૦ આ સોમ મરુતોના અર્થે અમારાદ્વારા અભિયુક્ત કરાયો છે તેથી,
આ સોમને પોતાના તેજવડે દેદીપ્યમાન મરુતો પ્રાતઃકાળે પીએ છે અને
અશ્વિનીકુમાર પણ પ્રાતઃસવનમાં પીએ છે. ૧૦

इति पष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

અન્વ૦ ગોપતિઃ સદસ્ય મનુમ સત્પતિઃ ઇન્દ્રમ્ બિરા અમિ અર્ચં યથા વિદે॥

અન્વ૦ ગાયેનાસ્વામી યજ્ઞનાપુત્ર તથા યજ્ઞમાનોના પાલક એ ઇન્દ્રને સ્તુતિવડે પૂર્ણ પૂજે કે જે પ્રકારે તે અમારી સ્તુતિને વા યજ્ઞમાં અવશ્ય જવું જોઈએ તે વાતને બાણી શકે. ૪

૧ ૨   ૩ ૧   ૨૨ ૩ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨

કયા નશ્વિત્ર આ ભુવદૂતી સદાવૃધઃ સલા ।

૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨

કયા શચિષ્ઠયા વૃતા ॥૫॥

અન્વ૦ સદા વૃધઃ ચિત્રઃ સલા કયા ડૂતી નઃ આ ભુવત્ શચિષ્ઠયા કયા વૃતા ॥

અન્વ૦ મર્વદા-વૃદ્ધિને-પ્રાપ્ત વિચિત્રગુણોવાળા મિત્ર ઇન્દ્ર, કયા તૃપ્તિ-સાધકકર્મવડે અમારી અભિમુખ થાય? પ્રજાસહિત અનુધાન કરેલા કયા કર્મવડે તે અભિમુખ થાય? ૫

૧ ૨   ૨ ૦ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

ત્યમુ વઃ સત્રાસાહં વિદ્યાસુ ગીર્વાયતમ્ ।

૧   ૨   ૩ ૧ ૨

આ ઞ્યાવયસ્યૂતયે ॥૬॥

અન્વ૦ સત્રાસાહમ્ ઘ. મિત્રાસુ ગીર્વુ આયતમ્ ત્યમ્ ડ ડૂતયે આઞ્યાવયસિ॥

અન્વ૦ [યજ્ઞમાન કહે છેઃ-] હે દેવોતા! અનેકના-તિરસ્કાર-કરનાર, તમાગ મહદસ્તોત્રોમાં વ્યાપ્ત આ ઇન્દ્રનેજ અમારી રક્ષા અર્થે અભિમુખ મોકલો. ૬

૧ ૨ ૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨૨   ૩   ૧ ૨

સદસસ્પતિમદ્રુતં પ્રિયમિન્દ્રસ્ય કામ્યમ્ ।

૩ ૨   ૩ ૧ ૨

સનિં મેધામયાસિપમ્ ॥૭॥

અન્વ૦ મેધામ્ અદ્રુતમ્ ઇન્દ્રસ્ય પ્રિયમ્ કામ્યમ્ સનિમ્ સદસસ્પતિમ્ અયાસિપમ્ ॥

અન્વ૦ ખુદિ પ્રાપ્તકરવા નિમિત્ત, આશ્વર્થકરવાવાળા ઇન્દ્રના ખ્યાર ચાહવાયોગ્ય ધનદાતા સદસ્પતિ-દેવતાને હું પ્રાપ્ત થયો છું. ૭

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૬ ૩૬ ૨૨ ૩ ૧ ૨
યે તે પન્થા અધો દિવો યેભિર્વિશ્વમૈરયઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઉત શ્રોપન્તુ નો ભુવઃ ॥૮॥

અન્ય૦ દિવઃ અધઃ યે પન્થાનઃ યેભિઃ વિશ્વમૈ પૈરયઃ તે ઉત નઃ ભુવઃ શ્રોપન્તુ ॥

અ૦ હે ઈન્દ્ર! દુલોકની નીચે જે માર્ગ છે તથા જે માર્ગોવડે તમે મર્વ જગત્ને પ્રાપ્ત થયા છે તે માર્ગ યજ્ઞમાનેને સ્તુતિકર્વાયોગ્ય છે. વળી, અમાર્ગ નિવાસસ્થાનોને યજ્ઞમાન [તમારા અનુગ્રહ થકી] સાભળો. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
મદ્રં મદ્રં ન આ મરેષમૂર્જથ્ શતક્રતો ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યદિન્દ્ર મૃડયાસિ નઃ ॥૯॥

અન્ય૦ શતક્રતો દન્દ્ર મદ્રં મદ્રમ્ નઃ આમર શ્વં ઝર્જમ્ નઃ યદ મૃડયાસિ ॥

અ૦ સેંકડો-કર્મ-કરવાવાળા-હે ઈન્દ્ર! પરમગુણશરક્ર ધન અમને દો. તથા બલવાન અજ દો. અમને જે મુખદેવા આહતા છે તેો ધન આદિ થો. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
અસ્તિ સોમો અયથ્ સુતઃ પિવન્ત્યસ્ય મરુતઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઉત સ્વરાજો અશ્વિના ॥૧૦॥

અન્ય૦ અયમ્ સોમઃ સુતઃ અસ્તિ અસ્ય સ્વરાજઃ મરુતઃ પિવન્તિ ઉત અશ્વિના ॥

અ૦ આ સોમ મરૂતોના અર્થ અમારાદ્વારા અલિપુત કરાયો છે તેથી, આ સોમને પોતાના તેજવડે દેહીધ્યમાન મરૂતો પ્રાતાઃકાળે પીએ છે અને અશ્વિનીકુમાર પણ પ્રાતઃસવનમાં પીએ છે. ૧૦

इति पद्यः खण्डः समाप्तः ॥६॥

સ્વળડ દ

- ૧ રાધાનામ-ધનોના.
- ૨ મિર્ચન:-સ્તુતિયોવડે પ્રાર્થના કરવા યોગ્ય.
- ૩ પ્રથિના-પૃથુત્વેન (પૃથ્વતામ) અધિક પ્રસિદ્ધ હો.
- ૪ શવ:-ખલ.
- ૫ ક્ષુમન્ત-શબ્દચન્ત-સ્તુતિને યોગ્ય.
- ૬ પ્રાભ-ઝાઢકં ગ્રહણાહં વા ધન-અહણ કરવાયોગ્ય ધન.
- ૭ દુભાય-ટુહાણ-ગુહણ કરે.
- ૮ વિદે-જાનાતિ-બાણે.
- ૯ સત્પતિમ-ચત્રમાનોના પાલક.
- ૧૦ સદાવૃધ:-સર્વદા વર્ધમાન.
- ૧૧ શચિટ્ટયા-પ્રજાવત્તમયા-અસાપૂર્વક અનુહીયમાન.
- ૧૨ ધુતા-ચરન્નેન-કર્મવડે.
- ૧૩ આયતન-વિસ્તૃત.
- ૧૪ ત્યમ-તમ-તે.
- ૧૫ આચ્પાચયસિ-આમિમુત્યેન ગમય । [ચ્યુદ્ગતૌ]-અભિમુખ મોકલો.
- ૧૬ સરાસાહન-સરા-અર્ધાત્ અનેકનો અભિભવ કરનાર.
- ૧૭ સન્નિમ-ધનના દાતા.
- ૧૮ અયામિયમ-પ્રાપ્તયાન-પ્રાપ્ત થયો છું.
- ૧૯ પ્રેતય:-પ્રાપ્તયાન અસ્મિ-પ્રાપ્ત થયો છું.
- ૨૦ સુવ:-નિવાસસ્થાનો.
- ૨૧ શ્રીપન્તુ-દૃષ્યન્તુ-સાંભળો.
- ૨૨ યદ્-યદિ-જો.
- ૨૩ મૃડયાસિ-મુખદેવાને ઇચ્છે.

અ. ૨ खण्ड ७

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

ईक्ष्वयन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

चन्वानासः सुवीर्यम् ॥१॥

અન્ય૦ ઈક્ષ્વન્તીઃ અપસ્યુવઃ જાતમ્ તમ્ ઉપાસતે સુવીર્યમ્ ચન્વાનાસઃ ॥

અ૦ સ્તુતિ-આદિદ્વારા ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત થતી પોતાના કર્મને આહાતી ઇન્દ્રની માતા, પ્રગટ-થયત્ત-તે-ઇન્દ્રને સેવે છે અને સુંદરીરતાયુક્ત ધનને તે ઇન્દ્રથી પ્રાપ્ત કરે છે. ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

न किं देवा इनीमसि न क्या योषयामसि ।

૩ ૧ ૨

मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ॥२॥

અન્ય૦ દેવાઃ ન કિં ઇનીમસિ ન કિં યોષયામસિ મંત્રશ્રુત્યમ્ આ ચરામસિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્રાદિ-દેવતાઓ ! તમારા વિષયમાં અમે કાંઈ પણ હાનિ કરતા નથી અને વિપરીત અનુકાન વડે મોહિત પણ કરતા નથી. અમે મંત્રમાં અને કવાકથો વડે વર્ણન કરેલ તમારા સંબંધી કર્મનું આચરણ કરીએ છીએ. ૨

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

दोषो आगाद्वृहद्गाय द्युमद्गामन्नाथर्वण ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

स्तुहि देवशं सवितारम् ॥३॥

અન્ય૦ વૃહદ્ગાય દ્યુમદ્ગામન્ આથર્વણ દોષઃ આગાત્ સવિતારમ્ દેવમ્ સ્તુહિ ॥

અ૦ હે બૃહત્-સામના ગાનકરવાવાળા પ્રકાશયુક્ત ગમનકરવાવાળા આથર્વાણ ! તું અસ્થિજ તથા યજ્ઞમાનના અપરાધવડે બે કોઈ દોષ આવે તો તેને દૂર કરવા સવિતાદેવની સ્તુતિ કર. ૩

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩૬ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨
 एपो उपा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 स्तुपे वामशिवना बृहत् ॥૪॥

અન્ય૦ ઇપઃ પ્રિયા અપૂર્વ્યાં ઉપા દિવઃ વ્યુચ્છતિ અશ્વિની વામ વૃહત્ સ્તુપે ॥

અ૦ આ અમને દેખાતી સર્વને પ્રસન્નતાની કારણરૂપા, પહેલા મધ્યરાત્રિ-
 આદિ સમયમાં ન રહેવાવાળી આ સમયની ઉપાદેવતા, ઘુલોકથી આવી અન્ધ-
 કારને નાશ કરે છે, હે અશ્વિનીકુમારે ! હું તમને બહુ સ્તુતિ કરું છું. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
 इन्द्रो दर्पाचो अस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कृतः ।

૩ ૧ ૩ ૩ ૧ ૨૨
 जघान नवतीर्नव ॥૫॥

અન્ય૦ અપ્રતિષ્કૃતઃ इन्द्रઃ દર્પાચઃ અસ્થમિઃ નવ નવતીઃ વૃત્રાણિ જઘાન ॥

અ૦ પ્રતિકૂલ-શબ્દરહિત-ઇન્દ્રે, આથર્વણુદ્ધીચિત્રચિની પાંસડી તથા
 શિર-આદિ-હાડકાંવડે આઠસોદશ અમુરોને હણ્યા. ૫

૨૩ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विद्वेभिः सोमपर्वाभिः ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
 महा५ अभिष्टिरोजसा ॥૬॥

અન્ય૦ इन्द्र एहि विद्वेभिः सोमपर्वभिः अन्धसः मत्ति ओजसा महान
 अभिष्टिः ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! આ કર્મમાં આવો અને આવી સર્વ સોમરસરૂપ અન્નો
 વડે પ્રસન્ન થાઓ. તદનન્તર, બલવડે મોટા થઈ યજુઓના તિરસ્કાર કરનાર
 થાઓ. ૬

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन्नस्माकमर्जमा गहि ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 महान्महीभिरुतिभिः ॥૭॥

અન્વ૦ વૃન્હન્ ન આ દુ મહોમિઃ કૃતિમિઃ મસ્માકમ્ અર્ધમ્ આ ગદિ ॥

અ૦ હે શત્રુઓના-નાગક-ઈન્દ્ર! તમે અમારી સુભીષ શીઘ્ર આવો.
હે ઈન્દ્ર! મહાન્ ઓવા તમે મોટી રક્ષાઓમાથ અમારીસુભીષ આવો. ૭

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ઓજસ્તદસ્ય તિલ્વિષ ઉમે યત્સમવર્તયત્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રશ્ચર્મેવ રોદસી ॥૮॥

અન્વ૦ અસ્ય તત્ ઓજઃ તિલ્વિષે યત્ ઇન્દ્રઃ ઉમે રોદસી ચર્મં હત સમવર્તયત ॥

અ૦ આ ઈન્દ્રનું તે પ્રસિદ્ધબલ પ્રદીપ્ત થયું જે બલવડે આ ઈન્દ્ર,
ધાવાપૃથિવીઉભયને અર્ધસમાન વર્તાવે છે. અર્થાત્, કદાચિત્ વિસ્તારેછે તથા
કદાચિત્ સંકોચેછે. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

અયમુ તે સમતસિ કપોત ઇવ ગર્ભધિમ્ ।

૨ ૩ ૧ ૨

વચસ્તચ્ચિન્ન ઓહસે ॥૯॥

અન્વ૦ અયમ્ ઉ તે સમતસિ કપોત ઇવ ગર્ભધિમ્ તચ્ચિત ન ઘર્ષ ઓહસે ॥

અ૦ હે ઈન્દ્ર! આ દૃશ્યમાન સોમ પશુ તમારા અર્થ તૈયાર કર્યો છે;
જે મોખને નિરન્તર સમ્યક્પ્રકારે પ્રાપ્ત થાઓ છે. જેમ કબૂતર ગર્ભધારણ કરવા
કપોતી [કબૂતર માદા]ને પ્રાપ્ત થાય છે તેમ. તે કારણથી તમે અમારા વચનને
પ્રાપ્ત થાઓ છે. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

વાત આ વાતુ મેપજથ્ શમ્ભુમયોમુ નો હ્રદે ।

૩ ૧ ૨

પ્ર ન આચૂથંપિ તારિષત્ ॥૧૦॥

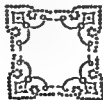
અન્વ૦ વાત નઃ હ્રદેશ્ચામ્ભુ મયોમુ મેપજમ્ આ વાતુ નઃ આયુરિ પ્રતારિષતા ॥

અ૦ વાયુ, અમારા હૃદયના અર્થ રોગશાન્તિકરવાવાળા તથા સુખદેવા
વાળા ઔષધ વા જલને પ્રાપ્ત કરાવે અને અમારા આયુષ્યને વધારે. ૧૦

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

સ્વપ્ન ૭

- ૧ ફલયન્તીઃ-ગચ્છન્ત્યઃ-સ્તુત્યાદિ વડે ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત થતી.
- ૨ અપસ્તુવઃ-અપ-કર્મ આત્મન ઇચ્છન્ત્યઃ-પોતાના કર્મને ચાહતી.
- ૩ વન્વાનાસ-સંમન્તવત્યઃ-પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૪ સુરોર્વ્યમ્-સુંદરવીર્યતાયુક્ત ધન.
- ૫ કિ-કિમપિ-કાંઈપણ.
- ૬ ર્નામસિ-દ્વિસ્મઃ (મીઠ્ઠિસાયાં)-હાનિ કરીએ છઈએ.
- ૭ વ્યા-કિ+આ
- ૮ યોપયામસિ-યોપયામઃ-અનનુષ્ઠાનેન અન્યથાનુષ્ઠાનેન વા મોહયામઃ-
અનનુષ્ઠાન વા વિપરીત અનુષ્ઠાન વડે મોહિત કરીએ છઈએ. [યુષ્ વિમોહને]
- ૯ મન્વશ્રુત્યં-મન્વજેણ સ્માર્યં-શ્રુતિવિષે વિધિવાક્ય વડે પ્રતિપાદ્ય.
- ૧૦ ચરામસિ-ચરામઃ ।
- ૧૧ હૃદગાય-બૃહત્ સામનું ગાન કરનાર.
- ૧૨ ઘમઠામન્-દૌત્તગમન-પ્રકાશયુક્ત ગમનકરવાવાળા.
- ૧૩ અપૂર્યાં-ઇદાની-તના.
- ૧૪ વ્યુચ્છતિ-તમો ઘર્જયતિ-અ-ધકારનો નાશ કરે છે.
- ૧૫ અમતિશ્રુતઃ-પરેઃઅમતિશશ્રિતઃ-પ્રતિકૂલથબદરહિત.
- ૧૬ મન્વિ-માઘ-હૃદહો.
- ૧૭ અમિદિ-શત્રુના અસિલવિતા.
- ૧૮ અર્દમ્-અમીષ.
- ૧૯ તિત્વિપે-દિદીપે-પ્રદીપ્ત યથુ' [ત્વિપ્રદીપ્તી]
- ૨૦ સમતસિ-સમ્યક્ સાતત્યેન પ્રાપ્તોપિ-નિરન્તર સમ્યક્ પ્રસરે' પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૨૧ તથિન્-તસ્માદેવ-તેજ કારણથી.
- ૨૨ જોહમે-પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૨૩ પ્રતારિયન્-પ્રવૃદ્ધ કરે.

અ. ૨ લખંડ ૮

૧ ૨૨૩ ૧૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

યથં રક્ષન્તિ પ્રચેતસો વરુણો મિત્રો અર્યમા ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ન કિઃ સ દમ્યતે જનઃ ॥૧॥

અન્ય૦ પ્રચેતસઃ વરુણઃ મિત્રઃ અર્યમા યમ્ રક્ષન્તિ સ જન ન કિઃ દમ્યેત્ ॥

અ૦ શ્રેષ્ઠજ્ઞાનવાળા વરુણદેવતા, મિત્રદેવતા, તથા અર્યમાદેવતા જે યજમાનની રક્ષા કરે છે તે યજમાન પુરૂષ કેમકે વડે હિંસિત થતો નથી. ૧

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨૩ ૨

ગવ્યો ધુ ણો યથા પુરાશ્વયોત રથયા ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

વરિવસ્યા મહોનામ્ ॥૨॥

અન્ય૦ યથા પુરા ન સુ ગમ્યા ડ અશ્વયા ઉત રથયા મહોનામ્ વરિવસ્યા ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! જે પ્રકારે પહેલાં અમારા યજ્ઞમાં ગાય-આદિ દેવા આપ આવેલા તેજ પ્રકારે હમણાં અમને મુંદરગાય દેવાની ઇચ્છા કરી, અશ્વ દાનની ઇચ્છા કરી તથા રથદેવાની ઇચ્છા કરી, પ્રતિષ્ઠા કરવાવાળાં ધનો દેવા આવો. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इमास्त इन्द्र पृश्नयो घृतं दुहत आशिरम् ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

एनामृतस्य पिप्पुषीः ॥३॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર તે ઇમાઃ પૃશ્નયઃ ઋતસ્ય પિપ્પુષીઃ ઘૃતમ્ ઇનામ્ આશિરમ્ દુહતે ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારી આ શ્રેષ્ઠવર્ણની સત્ય-ઇન્દ્રને વા યજ્ઞને વધારનારી ગાય, ટપકવાવાળા આ દૂધને પાત્રમાં પૂર્ણ કરી દે છે. ૩

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

અયા ધિયા ચ ગવ્યયા પુરુણામન્ પુરુષ્ટુત ।

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

યત્સોમે સોમ આમુવઃ ॥૪॥

અન્વ૦ પુરુણામન્ પુરુષ્ટુત સોમે સોમે યદ્ આમુવઃ અયા ગવ્યયા ધિયા ॥

અ૦ હે અનેકનામવાળા ! હે અનેકોવડે-રુતુતિ-કરાયણ ઇન્દ્ર ! મારા મર્વસોમયાગમાં તમે જ્યારે તેનું પાન કરવા આવો ત્યારે અમે પોતાના અર્થ-ગાયોને ચાહવાવાળી પુદ્ધિવડે યુક્ત હોઈએ અર્થાત્, જ્યારે તમે સોમ પીઓ ત્યારે અમે ગાય-આદિ ધનવડે યુક્ત થઈએ. ૪

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પાવકા નઃ સરસ્વતી વ્રાજેભિર્વાજિનીવતી ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યદ્ વપ્તુ ધિયા વસુઃ ॥૫॥

અન્વ૦ પાવકા વાજિનીવતી ધિયાવસુ સરસ્વતી વ્રાજેભિઃ નઃ વગ્મ વપ્તુ ॥

અ૦ પવિત્રકરવાવાળી અગ્નિદાયકશક્તિરૂપા તથા કર્મવડે પ્રાપ્તહોવાયોગ્ય ધનની કારણરૂપા સરસ્વતીદેવી, દેવાયોગ્ય અન્નસંહિત અમારા યજ્ઞને આહે તથા પૂર્ણ કરે. ૫

૨ ૨ ૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨

ક ઇમં નાદુપીપ્વા ઇન્દ્રથં સોમસ્ય તર્પયાત્ ।

૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨

સ નો વસૂન્યામરાત્ ॥૬॥

અન્વ૦ નાદુપીપુ ઇમમ્ ઇન્દ્રમ્ કઃ તર્પયાત્ સઃ નઃ વસુનિ આમરત્ ॥

અ૦ માનુષી-પ્રજાઓમાં આ ઇન્દ્રને કોણ તૃપ્ત કરી શકે ? તે માનુષી-પ્રજાવડે તૃપ્ત કરવાને અશક્ય એવા ઇન્દ્ર, અમારા યજ્ઞમાં તૃપ્ત હોઈને ધનો દે. ૬

૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

આ યાદિ સુપુમા હિ ત ઇન્દ્ર સોમં પિવા ઇમમ્ ।

૨૩ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨

एदं वह्निं सदो मम ॥७॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર ઝાયાહિ તે સુપુમા હિ ઇમમ સોમમ પિવ મમ દદમ ઘર્હિઃ
આસદઃ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે આવો. અમે તમ્હારેનિમિત્ત સોમનો અભિપવ
કર્યો છે તે આ મમ્પાદન-કરેલ-સોમને પિચ્છો, તમારેનિમિત્ત સ્થાપનકરેલ
મારા આ વેદીપર બિછાવેલ કુશાસનપર વિરાજમાન હો. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

महि त्रीणामवरस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

दुराधर्मं वरुणस्य ॥८॥

અન્વ૦ મિત્રસ્ય અર્યમ્ણઃ વરુણસ્ય ત્રીણામ્ દ્યુક્ષમ્ દુરાધર્મમ્ મહિ અવ અસ્તુ ॥
અ૦ મિત્રત્વં અર્થમાત્વં વરુણત્વં [આ] ત્રણે દેવોત્વં દેદ્વીત્વં તથા ખીન્નવડે
બાધિત ન હોનાર મોટું રક્ષણ અમને હો. ૮

૧ ૨

૩ ૧ ૨

त्वावतः पुरुषसो वयमिन्द्र प्रणेतः ।

૧ ૨

स्मसि स्थातर्हरीणाम् ॥९॥

અન્વ૦ પુરુષસો પ્રણેત હરીણામ્ સ્થાતઃ ઇન્દ્ર ત્વાવતઃ વયમ્ સ્મસિ ॥
અ૦ બહુ-ધનવાળા કર્મેણ ઉત્તમતાએ-પારખાડનાર તથા હરિનામક
અર્થોના અધિક્રાતા-હે ઇન્દ્ર ! અમે તમારા સ્વભૂત-નિજરૂપ છઈએ. ૯

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

खण्ड ८

- ૧ કિઃ-કેનાપિ-કેાઈપણ વડે.
- ૨ પ્રવેતસઃ-પ્રેષજ્ઞાનવાળા.
- ૩ ગવ્યા-ગવામિચ્છ્યા-અમને ગાય દેવા.
- ૪ મહોનાં-ધનાનામ્ । મહાન્તિ ધનાનિ-પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર ધનો.
- ૫ વરિષ્ઠ્વ-પરિચર-દેવા આવો.
- ૬ પૃક્તયઃ-પ્રેષવર્ણની.
- ૭ પૃતં-ક્ષરણરીત; ટપકનાર.
- ૮ આશિરમ્-આશ્વયજ્ઞદ્રવ્ય-હ્રધ.
- ૯ વિપ્યુષીઃ-વધારનાર.
- ૧૦ અયા-અનયા-આવડે.
- ૧૧ યાગિનીવર્તા-અન્નદાયકશક્તિ.
- ૧૨ ધિયાવસુઃ-કર્મપ્રાપ્ત્યધનની નિમિત્તભૂત.
- ૧૩ ઘટુ-કામચર્તા-ચાહે.
- ૧૪ નાહુપી-માનુષી પ્રભ.
- ૧૫ સુપુમ અમિપુતયન્ત-સોમનો અભિપવ કર્યો છે.
- ૧૬ સદ-સીદ-વિરાજમાન્ હો.
- ૧૭ મહિ-મહત-મોડું.
- ૧૮ ઘુક્ષ્મં-દેદીપ્ત.
- ૧૯ દુરાધર્ષમ્-ઞ્યૈઃ ધર્ષિતુમ અશક્યં-અન્યવડે બાધિત ન થનાર.
- ૨૦ ત્વોયત-ત્વસ્તદશસ્ય । તત્સ્વમૃતાઃ-તમારાનિજરૂપ.
- ૨૧ પ્રણેતઃ-કર્મેણ પ્રકર્ષપણે પાર આવનાર.
- ૨૨ સ્થાત-અધિષ્ઠાતા.

અ. ૨ खण्ड ९

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

उ त्वा मदन्तु सोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अव ब्रह्मद्विषो जहि ॥१॥

અન્ય૦ ત્વા સોમાઃ ઉત મદન્તુ અદ્રિવઃ રાધઃ કૃણુષ્વ બ્રહ્મદ્વિષઃ અવજદિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમને સોમ ઉત્તમ પ્રસન્નતા દે. હે વજ્રધારિનુ ઇન્દ્ર ! તમે અમને ધન દો અને બ્રાહ્મણોના દ્રેપીયોને નષ્ટ કરો. ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૧ ૨

गिर्वणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

इन्द्र त्वाद।तमिद्यशः ॥२॥

અન્ય૦ ગિર્વણઃ નઃ સુતમ પાહિ મધોઃ ધારામિઃ અજ્યસે ઇન્દ્ર ત્વાદાતં ઇત્યશઃ ॥

અ૦ હે-સ્તુતિયોવડે-પ્રાર્થના-કરવા-યોગ્ય ઇન્દ્ર ! અમારા-સમ્પાદન કરેલ-આ-સોમને પિયો કેમકે મહાકારી સોમની ધારાઓ વડે તમે સિંચિત થાઓ છો. હે ઇન્દ્ર ! તમોવડે શુદ્ધકરેલ અન્ન અમારી પાસે હોય છે. ૨

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૨૨ ૩ ૨

सदा व इन्द्रश्चकृपदा उपो नु स सपर्यन् ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨

नः देवो वृतः शूर इन्द्रः ॥३॥

અન્ય૦ ઇન્દ્રઃ સદા ઉપો નુ સપર્યન્ ઘઃ આચકૃપત નઃ વૃતઃ ઇન્દ્રઃ દેવઃ શૂરઃ ॥

અ૦ હે નક્તિવક્-યજમાનો ! ઇન્દ્ર, “ સર્વદા તમે હવિર્લોગ કરવા મને આહ્વાન કરો” એમ તમારીસમીપ વારંવાર પ્રાર્થના કરતો યજાનુષ્ઠાનનું નિમિત્ત કરવા આહ્વે છે. અમોએ પરણુકરેલ ઇન્દ્રદેવ શૂર છે. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ ત્વા વિશન્તિવન્દવઃ સમુદ્રમિવ સિન્ધવઃ ।

૨૩ ૩ ૧ ૨

ન ત્વામિન્દ્રાતિરિચ્યતે ॥૪॥

અન્ય૦ શ્લોકઃ સિન્ધવઃ સમુદ્રં ઇવ ત્વા આવિશન્તુ શ્લોક ન અતિરિચ્યતે ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! અમેદીધેલ ટપકતોન્નોમ, પહેનારી નદીયો જેમ

સમુદ્રને પ્રાપ્ત થાય તેમ તમને પ્રાપ્ત હો. તેકારણ હે ઇન્દ્ર ! કેદીધેલ દેવતા,

ધન વા બલવડે તમારી અપેક્ષાએ મોટા હોઈ શક્તા નથી. ૪

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રમિદ્રાથિનો વૃહદિન્દ્રમર્કેભિરર્કિણઃ ।

૦ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રં વાણીરનૂપત ॥૫॥

અન્ય૦ ગાયિત્રઃ શ્લોકમ્ ઇત વૃહત્ અનૂપત અર્કિણઃ અર્કેભિઃ વાણી શ્લોકમ્ ॥

જા. ગાયાં-ગાય-તેવાં સામવેદયુક્ત ગૃહાંતા, ઇન્દ્રનીજ બૃહત્-સામદ્વારા

સ્તુતિ કરે છે. અર્થનાના મંત્રોમહિત હોતા, ઉચ્ચરૂપમંત્રોવડે સ્તુતિ કરે છે

અને અધવર્ચુઓ યજુરૂપવાણીયો વડે ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરે છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

ઇન્દ્ર ઇપે દદાતુ ન ઋમુક્ષણમૃમુખંરયિમ્ ।

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

વાજી દદાતુ વાજિનમ્ ॥૬॥

અન્ય૦ શ્લોકઃ ઋમુક્ષણમ રયિમ્ ઋમુમ્ ન ઇપે દદાતુ વાજી વાજિનમ્

દદાતુ ॥

અં અમેવડે આપકારે-સ્તુતિ-કરાયલ ઇન્દ્ર, સર્વમાં શ્રેષ્ઠતારૂપ તથા

સોમપાન વડે અમરથયલ ઋમુનામકદેવતા અમને અન્નના અર્થ દો તથા

બલવાન ઇન્દ્ર, બલવાન નાનો (વાજ નામનો) ભાઈ ધો. ૬

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રો અહ્ન મહદ્વયમભીપદપચુચ્યવત્ ।

૨૩ ૩ ૧ ૨

સ હિ સ્થિરો વિચર્પણિઃ ॥૭॥

અન્ય૦ સ્થિરઃ ચિત્તર્પણિઃ ઈન્દ્રઃ મહત્ મયમ અદ્ભ દિ અમોપત્ત્વ મપચુચ્ચુચના॥
અ૦ કોઈ પડે ચલાયમાન ન હોઈ શકે તેવા વિધ્વના દ્રષ્ટા ઇન્દ્ર, નિશ્ચે
અધિકભયને શીઘ્ર તિરસ્કૃત કરે છે તથા દૂર પણ કરે છે. ૭

૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गर्विणो गिरः ।

૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

गावो वत्सं न धेनवः ॥૮॥

અન્ય૦ ગિર્વણ. સુતે સુતે इमाઃ ગિરઃ ધેનવઃ ગાયઃ વત્સં ન ત્વાં નક્ષન્તે ॥

અ૦ હે-ઋથાઓવડે-સ્તુતિ-કરવા-યોગ્ય ઇન્દ્ર ! મોખનો અભિપ્રય
હોવાપર આ અમારી સ્તુતિઓ દૂધદેનારી ગાયો શ્રેષ્ઠ શીઘ્રજ વાછડા સમીપ
પહોંચે છે તેમજ તમને પ્રાપ્ત થાયછે. ૮

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इन्द्रा नु पूषणा वयसृष्टयाय स्वरतये ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

हुवेम वाजसातये ॥૯॥

અન્ય૦ इन्द्रा पूषणा नु वयसृष्टयाय वाजसातये हुवेम ॥

અ૦ ઇન્દ્ર તથા પૂષાદેવતાને આજ ન અમે કંથ્યાણુરૂપ મિત્રભાવ-
નિમિત્ત અમ્મ તથા જલની પ્રાપ્તિના અર્થે આહ્વાન કરીએ છીએ. ૯

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

न किं इन्द्र त्वदुत्तरं न ज्यायो अस्ति वृत्रहन् ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨

न क्येवं यथा त्वम् ॥૧०॥

અન્ય૦ વૃત્રહન इन्द्र त्वन उत्तर. ન કિ અસ્તિ જ્યાયાન ત્વમ યથા एवम
ન કિ અસ્તિ ॥

અ૦ વૃત્રાસુરના-નાશક-હે ઇન્દ્ર ! ઇન્દ્રલોકમાં પણ તમારાથી કોઈ ઉત્તમ
હોતો નથી. તમારાથી શ્રેષ્ઠ પણ હોતો નથી. હે ઇન્દ્ર ! તમે લોકમાં જે પ્રકારે
પ્રસિદ્ધ છો તેમ કોઈએ પણ હોતો નથી. ૧૦

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥૧॥

સ્વળ ૧

- ૧ અગ્નિઃ-વજ્રધારી.
- ૨ અગ્નિઃ-સિચ્ચસે-સિચિત થાય છે.
- ૩ ત્વાદાતમ-ત્વયા શોધિતં-તૂંવડે શુદ્ધકરેલ.
- ૪ ગિર્ઘ્નઃ-ગીર્મિઃ સ્તુતિમિઃ વનનીય-સ્તુતિયોવડે પ્રાર્થનાકરવાયોગ્ય.
- ૫ ચર્કૃત્-આકૃત્ કર્ત્તમિચ્છતિ-કરવાને ઇચ્છે છે.
- ૬ સપર્યન્-સપર્યાં કુર્વન્-પ્રાર્થના કરતા.
- ૭ ધૃતઃ-વરણકરેલ.
- ૮ ઘાળીઃ-ચબુરપવાણી.
- ૯ અર્કિણઃ-અર્ચનોડેતુરૂપ મંત્રોવડેયુક્ત હોતાઓ.
- ૧૦ અર્ક-ઉકથરૂપ મંત્ર.
- ૧૧ ઋમુક્ષણ-શ્રેષ્ઠ વા શૌધ-વા.
- ૧૨ રયિમ્-હાતા.
- ૧૩ અંગ-શીઘ્ર.
- ૧૪ અમીપત્-અમિમવત્-તિરસ્કૃત કરે.
- ૧૫ વિચર્યણિ-વિશ્વનો દ્રષ્ટા.
- ૧૬ અપચુચ્યવત્-અપચ્યાવયેન્-હર કરે.
- ૧૭ નક્ષત્રે-આપ્ત કરે છે.
- ૧૮ ઘાજસાતિ-અન્ન વા જલની પ્રાપ્તિ.
- ૧૯ ઉત્તરં-ઉત્કૃષ્ટતરઃ-ઉત્તમ.
- ૨૧ કિઃ-વકોર્તિ-કેડીએ પહો.

અ. ૨ खण्ड १०

૩૧૨ ૩ ૧૨ ૩૧ ૪૨૩ ૧૨

तरणिं वो जनानां व्रदं वाजस्य गोमतः ।

૩ ૨૩ ૧ ૨

समानमु प्र शशंसिपम् ॥१॥

અન્વ૦ ઘઃ જનાનામ્ તરણિમ્ વ્રદમ્ ગોમતઃ વાજસ્ય સમાનમ્ ડ પ્રશંસિપમ્॥

અ૦ હે અમારા પુરૂષો ! હું તમારા પુત્રપૌત્રાદિકના તારક, શત્રુઐનેભય-

દેનાર, પશુસંપત્તિ આપનાદાતા-ઈન્દ્રની નિરન્તર જ સ્તુતિ કરું છું. ૧

૧૨ ૩ ૨૩ ૨૩ ૧ ૨૨

असृग्रमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुदहासत ।

૩૧૨ ૩૧ ૨૨

सजोषा वृषभं पतिम् ॥२॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર તે ગિરઃ અસ્રુગ્રમ્ વૃષભમ્ પતિમ્ ત્વામ્ પ્રતિ ઉદહાસત સજોષાઃ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારી સ્તુતિયોને મેં રચી છે તે સ્તુતિયો, સ્વર્ગમાંસ્થિત

તથા મનોરથોની-વર્ષા-વરસાદ-કરનાર તથા સોમપીનાર તમેસમીપ પહોંચી. તમે તેવું સેવન કર્યું. ૨

૩ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૨ ૩૨ ૩ ૧૨ ૩૨

सुनीथो घा स मर्त्यो यं मरुतो यमर्यमा ।

૩ ૨૩ ૩ ૧૨

मित्रास्पान्त्यद्रुहः ॥३॥

અન્વ૦ યમ્ અદ્રુહઃ મરુતઃ યમ્ અર્યમા મિત્રઃ પાન્તિ સઃ મર્ત્યઃ સુનીથઃ ઘા॥

અ૦ જેને દ્રોહ-ન-કરનાર મરુત તથા જેને આર્યમા અને મિત્રદેવતા રક્ષા

કરે છે તે યજ્ઞમાન, મુંદર ચક્ષુ વા મુન્દર નેત્રોવાળો થાય છે તે વાત પ્રસિદ્ધ છે. ૩

૨૩૧૨ ૩ ૨ ૩૧ ૨૨ ૩ ૧૨

यद्वीडाविन्द्र यत्स्थिरे यत्पशाने पराभृतम् ।

૧૨ ૩૧ ૨૨

वसु स्पर्हं तदाभर ॥४॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર વીડી ચત્ર ચત્ર સ્થિરે ચત્ર પશનિ પરમૃતમ ત્વ સ્વાર્હમ
વસુ આમર ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! કોઈ વડે ચલાયમાન ન હોશકનાર—પુરૂષમાં, સ્વયં-
અચલ-પુરૂષમાં તથા વિમર્શ-મૂલન-ન-કરનાર-પુરૂષમાં જે ધનસ્થાપિત કર્યું છે
તે ચાહેવાયોગ્ય ધન અમને દો. ૪

૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨   ૩ ૨

શ્રુતં વો વૃત્રહન્તમં પ્ર શર્ધં ચર્પણીનામ્ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨

આશિપે રાધમે મહે ॥૫॥

અવ૦ શ્રુતમ વૃત્રહન્તમમ શર્ધમ્ ચર્પણીનામ ચઃ મહે રાધસે ॥ આશિપે ॥

અ૦ પ્રસિદ્ધ વૃત્રામુરના—અતિશય—નાશક, પરમવેગવાળા ઇન્દ્રને
મનુષ્યોમા તમારા બહુઅન્નના અર્થે સ્તુતિવડે પ્રમન્નકરી તમને વિશેષ અર્પણ
કરું છું. ૫

૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

અરં ત ઇન્દ્ર શ્રવસે ગમેમ શૂર ત્વાવતઃ ।

૧ ૨   ૩ ૧ ૨

અરઃ શક્ર પેરેમણિ ॥૬॥

અન્ય૦ શૂર ઇન્દ્ર તે શ્રવસે અરમ ગમેમ શક્ર ત્વાવતઃ પેરેમણિ અરમ ॥

અ૦ વીરા હે ઇન્દ્ર ! અમે તમારી કીર્તિને સાંભળવા પર્યાપ્તપણે પ્રવૃત્ત
થઈએ. હે ઇન્દ્ર ! તમારી-અમાન-ગ્રેષ્ઠ-અ-અદેવતાની કીર્તિને પણ અમે પર્યા-
પ્તપણે પ્રાપ્ત કરીએ. ૬

૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

ધાનાવન્તં કરમ્મિષ્ણમપૂષવન્તમુકથિનમ્ ।

૧ ૨   ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રં પ્રાતર્જુપસ્વ નઃ ॥૭॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર ધાનાવન્તમ કરમ્મિષ્ણમ અપૂષવન્તમ ઉકથિનન ન પ્રાતઃ જુપસ્વ ॥

અ૦ [યજમાન કહે છે—] હે ઇન્દ્ર ! તમે ભુજેલયવવાળા દધિભિશ્રિત
અકતુઓવાળા ચત્રીયપુરોહિતશવડેયુક્ત તથા સ્તુતિકરાયક અમારા આ
ગોમનું પ્રાતઃકાલના અવનમાં મેવન કરો. ૭

૧ આ મંત્ર અનંત છે.

૩ ૧ ૨૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અપાં ફેનેન નમુચેઃ શિર ઇન્દ્રોદયર્તયઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨૨૩ ૧ ૨

વિઙ્વા યદજય સ્પૃધઃ ॥૮॥

અન્ય૦ યત વિદયાઃ સ્પૃધઃ અજાયઃ ઇન્દ્રઃ અપાં ફેનેન નમુચેઃ શિર અવર્તયઃ॥

અ૦ ન્યારેસ્પર્ધા કશવાવાળી અમુરોની સર્વેય સેનાઓને છતી લીધી લ્યાને ઇન્દ્રે, વજ્રરૂપ જલનાંશીણુ વડે નમુચિનામક અગુરનું મસ્તક કાપી લીધું ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨

इमे त इन्द्र सोमाः सुतासो ये च सोत्वाः ।

૧ ૨

तेपां मत्स्व प्रभूवसो ॥९॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર તે ઇમે સોમાઃ સુતાસઃ ચ યે સોત્વાઃ પ્રભૂવસો તેપાન મત્સ્વા॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારા અર્થ જે સોમ સમ્પાદન કર્યા છે અને જે સમ્પાદન કરશે હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર ! તમે તે સર્વેય સોમશ્લોકવડે પ્રમત્ત હો. ૯

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

तुभ्यश्च सुतासः सोमाः स्तीर्णं वर्हिर्विभावसो ।

૩ ૧ ૨

स्तोतुभ्य इन्द्र मृडय ॥१०॥

અન્ય૦ વિભાવસો તુભ્યશ્ચ સોમા સુતાસઃ વર્હિઃ સ્તીર્ણમ ઇન્દ્ર સ્તોતુભ્યઃ

મૃડય ॥

અ૦ હે દીપ્તિરૂપધનવાળા ઇન્દ્ર ! તમારા અર્થ સોમ સમ્પાદન કરેલ છે તથા કુશાસન બિછાવેલ છે તેથી હે ઇન્દ્ર ! તમે કુશાસનપર બેસી સોમોને પી અમે-સ્તુતિ-કરનારાને મુખ ઘો. ૧૦

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

खण्ड १०

- १ तरणिम्-तारक.
- २ ब्रह्म-शत्रुणाम तद्दयितारम्-शत्रुभ्याने लयहेनार.
- ३ प्रशंसिम्-प्रकर्षपक्षे स्तुति कर्त्तुं छुं.
- ४ उद्वहोसत-उद्वग्न्य प्राप्नुवन्-पहोत्थी.
- ५ असृग्रं-सृष्टवानस्मि-२२थां
- ६ सजोषाः-सेवितवानस्मि-सेवन कर्त्तुं.
- ७ सुनीधः-भुयत् वा मुनयन.
- ८ वीङ्गो-दृष्टे-कोष्ठविड्येलायमान न होनार.
- ९ पदानि-विमर्शस्मि-विमर्श न-सहेनार.
- १० पराभूतं-२थापित करेह.
- ११ स्पृहं-स्पृहणीय; आहवायोऽय.
- १२ ध्रुतं प्रसिद्ध
- १३ शर्मन्-परमवेगवाणा.
- १४ शशिपे-अक्षयै प्रयच्छामि-असन्न करी अर्पण कर्त्तुं छुं.
- १५ अरम्-अलं-पर्याप्त.
- १६ त्वावतः-त्वत्सदृशस्य-तभारा समान.
- १७ परमणि-परत्वे उत्कर्षनिमित्तम्-अन्य श्रेष्ठ.
- १८ गमेम-गच्छेम प्राप्त थष्ट्ये.
- १९ धानावन्तम्-भुञ्जेत्यववाणा.
- २० करमिणम्-दधिभिश्चितसक्तुवाणा.
- २१ अपूजन्तम्-भवनीय-यस्तीय पुरोडाशयुक्त.
- २२ उद्वर्त्तयः-दातीरादुद्रतमवर्त्तयः-कापी वीधु.
- २४ सुतासः-सुताः अमिपुताः।
- २५ सोत्वाः-इत ऊर्ध्वमभिषोतव्यः-हवे पक्षी अभ्याहनथनार.
- २६ प्रभूयन्तो-प्रभूतधनवन्.
- २७ विभावसो-दीप्तिर्धन धनवाणा.

અ. ૨ સ્વપ્ન ૧૧

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ વ ઇન્દ્ર કૃર્વિં યથા વાજયન્તઃ શતક્રતુમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મથંહિષ્ઠં સિચ્ચ ઇન્દુભિઃ ॥૧॥

અન્ય૦ વાજયન્તઃ વઃ શતક્રતુમ્ મંહિષ્ઠમ્ ઇન્દ્રમ્ કૃર્વિં યથા ઇન્દુભિઃ આસિચ્ચે॥

અ૦ અન્નની-ચાહનાકરવાવાળા-અમે, હે ઋત્વિક-યજમાનો ! તમારા સેંકડો-પરાક્રમ-કરવાવાળા તથા પરમપૂજ્ય ઇન્દ્રને જેમ જેતીને જલવડે સિંચે તેમકારે સોમોવડે ચોમેર સિંચી વૃષ્ટ કરીએ છીએ. ૧

૧ ૨ ૧ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

અતશ્ચિદિન્દ્ર ન ઉપા યાહિ શતવાજયા ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

इषा सहस्रवाजया ॥२॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર અતશ્ચિત્ શતવાજયા સહસ્રવાજયા ઇષા નઃ ઉપયાહિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! આ છુલોકમાંથીજ સેંકડોપ્રકારનાં જલવડેયુક્ત તથા સહસ્રપ્રકારનાં અન્નવડેયુક્ત અન્નરસને સાથમાં લેતા સતા અમારી પાસે આપો. ૨

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

આ વુન્દં વૃત્રહા દદે જાતઃપૃચ્છાદિ માતરમ્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૨

क उग्राः के ह शृण्विरे ॥३॥

અન્ય૦ જાતઃ વૃત્રહો વુન્દમ્ આદદે ઉગ્રા કેકે ઇહ શૃણ્વિરે માતરમ્ વિપૃચ્છાત્॥

અ૦ ઉત્પન્ન-થઅલ-ઈન્દ્ર, બાણુને ગ્રહણ કરતા હવા. અને તે બાણુને લઈ બલદેખાડનાર કોણુ કોણુ આ જગતમાં વિખ્યાત થયાછે તે વાત પોતાની માને પૂછવા લાગ્યા. ૩

૩૧૨

૩૧૨

૩૧૨

વૃવદુક્થં હવામહે સ્પ્રકરસ્નમૂતયે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સાધઃ કૃણ્વન્તમવસે ॥૪॥

અગ્ન૦ ડૂતયે સ્પ્રકરસ્નમ્ અવસે સાધઃ કૃણ્વન્તમ્ વૃવદુક્થમ્ હવામહે ॥

અ૦ લોકની રક્ષાઅર્થે દેવાવેલ-હાથવાળા-લોકોના પાલન અર્થે સાધક
ધન-અર્પણ-કરનાર મહાન્-ગુતિવાળા-ઇન્દ્રને અમે આહ્વાન કરીએ છઇએ. ૪

૩

૨

૩

૧

૨

૩ ૧ ૨

૩ ૨

ઋજુનીતી નો વરુણો મિત્રો નયતિ વિદ્વાન્ ।

૩

૨

૩

૨

૩

૧

૨

અર્યમા દેવેઃ સજોપાઃ ॥૫॥

અગ્ન૦ મિત્ર વરુણઃ વિદ્વાન્ નઃ ઋજુનીતી નયતિ દેવેઃ સજોપાઃ અર્યમા ॥

અ૦ દિવસના અભિમાનીદેવતા મિત્ર તથા રાત્રીના અભિમાનીદેવ વરુણ,
મહોંચાડવાનેયોગ્ય ઉત્તમસ્થાનને બાણતા અમને સરલગતિદ્વારા અભિમત
ફલ પ્રાપ્ત કરાવે છે. અન્યદેવતાઓની સાથે સમાનપ્રીતિવાળા દિવસરાતના
વિભાગ-કરવાવાળા મૂર્ધ પણુ અમને મરણમાર્ગે તે સ્થાનપર મહોંચાડે. ૫

૩

૨

૩

૨

૩

૨

૩

૨

૩

૨

દૂરાવિહેવ યત્સતોઽરુણપ્સુરાશિશ્વતત્ ।

૨

૩

૨

૩

૧

૨

વિ માનું વિશ્વથાતનત્ ॥૬॥

અન્ય૦ દૂરાત્ શ્વ સતઃ શ્વ અરુણપ્સુઃ યત્ અશિશ્વતત્ માનુમ્ વિશ્વથા
ધ્યતનત્ ॥

અ૦ દૂર આકાશના પૂર્વભાગમાં અમીપવર્તમાન હોય તેમ પ્રકાશ-
સ્વરૂપા ઉપા ન્યારે પ્રકાશ ફેલાવે છે ત્યારે તે દીપ્તિને અનેક પ્રકારે
વિસ્તારે છે. ૬

૧

૨

૩

૧

૨

આ નો મિત્રાવરુણા ધૃતૈર્ગવ્યૂતિમુક્ષતમ્ ।

૨

૩

૧

૨

મધ્વા રજાસિ સુક્રત્ ॥૭॥

અન્ય૦ સુમત્ત નઃ ગમ્યતિષ્ઠ ઘૃતૈઃ આ ઉક્ષતમ રજાંસિ મધ્વા ॥

અ૦ હે શોભનકર્મવાળા-ભિન્નાવરૂણ અમારી ગાયોના નિવાસસ્થાનને ઘૃતનાં સાધનરૂપ દૂધવડે ચોમેર સિંચો અર્થાત્ અમને દૂધવાળીગાયો દો. અમારાં પારલૌકિક નિવાસસ્થાનોને મધુર દૂધવડે સિંચો. ૭

૩૨ ૨ ૨ ૨ ૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉદુ ત્યે સૂનવો ગિરઃ કાષ્ઠા યજ્ઞેષ્વત્નત ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

વાથ્રા અભિજ્ઞુ યાતવે ॥૮॥

અન્ય૦ ત્યે ગિરઃ સૂનવઃ યજ્ઞેષુ કાષ્ઠાઃ ઉત્ત ઉ અત્મત વાથ્રાઃ અભિજ્ઞુ યાત ॥

અ૦ તે-પ્રસિદ્ધવાણીને-ઉત્પન્નકરવાવાળા તથા જેઓ તાલુ-ઓષ-આદિ સ્થાનમાં વિચરી શબ્દને ઉત્પન્ન કરે છે તે તે મરૂતો-વાયુઓ-એ પોતાના યજ્ઞહોવાપર જલોને ઉત્કર્ષપૂર્વક વિસ્તાર્યા અને તેને વિસ્તારી તેનું પાનકરવા હંભારવકરતી ગાયોને ઘુંટણુના-બલ્લપૂર્વક જલવાને ગ્રેરી. ૮

૨ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

ઇદં ત્રિષ્ણુર્વિચક્રમે ત્રેધા નિદધે પદમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૨

સમૂદમસ્ય પાંસુલે ॥૯॥

અન્ય૦ ત્રિષ્ણુઃ ઇદમ્ વિચક્રમે ત્રેધા પદમ્ નિદધે અસ્ય પાંસુલે સમૂદમ્ ॥

અ૦ ત્રિવિક્રમાવતાર-ધારણુ-કરનાર ભગવાન્, આ દૃશ્યમાન-સર્વ-જગતનું વિશેષ લાંઘન કરે છે તેશ્ચમય ત્રણપ્રકારે ચરણુને સ્થાપનકરતા આ વિષ્ણુના ધૂલિચુકતચરણુસ્થાનમાં આ સર્વ જગત્ સમ્યક્પ્રકારે અન્તર્ગત થઈ ગયું. ૯

इति एकादश. खण्डः समाप्तः ॥११॥

સ્વળડ ૧૧

- ૧ કૃષિ-કૃષિ-ખેતી. કૃત્યતે છિયતે સ્વન્યતે इति ।
- ૨ યાજયન્તઃ-અન્નને આહુનારા.
- ૩ ઇપા-અન્નરસપટે.
- ૪ સ્મતસ્મિન્-આ ઘુલોકમાંથી.
- ૫ હુન્દમ્-હપુમ્-ખાણુને.
- ૬ સુપ્રકરસ્તમ્-પ્રસૂતયાહું-ફેલાયલ આહુવાળા.
- ૭ વૃવદુક્ષ્યન્-મહદુક્ષ્યઃ-મહાન્ સ્તુતિવાળા.
- ૮ સાધઃ-સાધકધન.
- ૯ શ્રદ્ધુનીતી-શ્રદ્ધુનીત્યા કૌટિલ્યરહિતેન ગમનેન-સરલગતિદ્વારા.
- ૧૦ અરુણમ્નુઃ-પ્રકાશસ્વરૂપા. [આરોચમાનરૂપા] ।
- ૧૧ અશિધિયતત્-અશ્વેતયત-પ્રકાશ ફેલાવે છે.
- ૧૨ વિદ્વઘા-બહુવિધ.
- ૧૩ ગમ્યતિમ્-ગામ્યમાર્ગ-ગોનિવાસસ્થાન.
- ૧૪ રજાંસિ-પારલૌકિક નિવાસસ્થાનો.
- ૧૫ ત્યે-તે પ્રસિદ્ધ.
- ૧૬ કામ્યાઃ-જળ.
- ૧૭ વાધ્રાઃ-હંભારવોપેત.
- ૧૮ અમિતુ-જાન્યમિમુસં-ધુંટણું બલ.
- ૧૯ યાતવે-ગાતું-જવા માટે.
- ૨૦ સમૂદમ્-સમ્યગન્તર્મૃતમ્-સમ્યક્પ્રકારે અન્તર્ગત.
- ૨૧ પાંસુલે-ધૂલિયુક્તચરણમાં.

અ. ૨ खण्ड १२

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૪
અતીહિ મન્યુપાવિણઁ સુષુવાસમુપેરય ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
અસ્ય રાતૌ સુતં પિવ ॥૧॥

અન્વ૦ મન્યુપાવિણમ્ અતીહિ સુષુવાસમ્ ઉપેરય અસ્ય રાતૌ સુતમ્ પિવ ॥
અ૦ હે ઇન્દ્ર ! કૌષ્ઠપૂર્વક-સોમરસ-કાઢનારનો ત્યાગ કરે અને અહીં
ચુંદ્રપ્રકારે રસકાઢનારને ચોકલો. આ યજ્ઞમાનના યજ્ઞસંઘ'થી દાનમાં સંપાદન
કરેલ સોમને પીઓ. ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૪ ૩ ૧ ૨
કદુ પ્રચેતસે મહે વચો દેવાય શસ્યતે ।

૧ ૨૪ ૩ ૧ ૨
તદિદસ્ય વર્ધનમ્ ॥૨॥

અન્વ૦ મહે પ્રચેતસે દેવાય કદુ વચ શસ્યતે તદિદ્ અસ્ય વર્ધનમ્ ॥
અ૦ મહાન તથા શ્રેષ્ઠજ્ઞાનવાળા ઇન્દ્રદેવતાઅર્થે અમારું કૃત્સિત સ્તોત્ર-
રૂપ વચન પ્રશંસિત હો. અર્થાત્ યથાર્થ નહી તથાપિ તેવા સ્તોત્રનો અનુગ્રહ
પૂર્વક સ્વીકાર કરે. તેજ આ યજ્ઞમાનની વૃદ્ધિનું સાધન છે. ૨

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૪
ઉકથં ચ ન શસ્યમાનં નાગોરયિરા ચિકેત ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
ન ગાયત્રં ગીયમાનમ્ ॥૩॥

અન્વ૦ અગોઃ અયિઃ શસ્યમાનમ્ ઉકથં ચ આચિકેત ન ગાયત્રમ્ ॥
અ૦ સ્તુતિ-ન-કરનારના શત્રુ ઇન્દ્ર, હોતાપડે કહેવાતા સ્તોત્રને
જાણે છે તથા તે સમય પ્રસ્તોતા-આદિવડે ગવાતા ગાયત્ર-સામને પણ જાણે છે
તેકારણ અગ્રે પણ ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરીએ છઈએ. ૩

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઇન્દ્ર ઉકથેભિર્મન્દિષ્ઠો વાજાનાં ચ વાજપતિઃ ।

૧૨ ૩ ૨૩ ૧૨

હરિવાંસુતાનાથં સઘ્વા ॥૪॥

અન્ય૦ વાજાનામ વાજગતિઃ હરિવાન ઇન્દ્રઃ ઉપ્યેમિઃ મન્દિષ્ટઃ સુતાનામ સઘ્વા ॥

જ૦ અત્રીમાં ઉત્તમ અત્રના સ્વામી હરિનામક ધોઠાવાળા હે ઇન્દ્ર! હોતાઓ વડે યોલાતાં સ્તોત્રોવડે અત્યંત તૃપ્ત સતા સોત્રોના મિત્રવત્ પ્રીતિકર્તા હો. ૪

૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

આ યાદ્યુષ નઃ સુતં વાજેભિર્મા હૃણીયથાઃ ।

૩ ૧ ૨૩ ૧૨

મહા થં ઇવ યુવજાનિઃ ॥૫॥

અન્ય૦ સુતમ્ ઉપયાહિ વાજેભિઃ મા હૃણીયથાઃ યુવજાનિઃ મહાન્ ઇવ ॥

જ૦ હે ઇન્દ્ર! અમે-સંપાદનકરેલ-સોમને આવીને ગૃહણ કરે અને અન્ય હવીરૂપઅત્રોવડે લોભમાં ન પડે. યુવતીઓવાળા પ્રભુની પેરે અર્થાત્ જેમ યોવનોપેતઓવાળો રાજા અન્ય ઓપર ચિત્ત રાજો નહિ કિન્તુ પોતાની નવયોવના ઓ પાસેજ આવે તેમ કરે. ૫

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૩ ૨

કદા વસો સ્તોત્રં હૃત આ અવ ઇમશા રુધદ્વાઃ ।

૩ ૧ ૩૨ ૩ ૧ ૨

દીર્ઘં સુતં વાતાપ્યાય ॥૬॥

અન્ય૦ વસો સ્તોત્રમ્ હૃતે ઇમશા વાતાપ્યાય દીર્ઘમ્ સુતમ્ કદા અવારુધન્ વાઃ ॥

જ૦ હે વ્યાપક ઇન્દ્ર! અમેકરેલ-સ્તોત્રને-ચાહનાર-તમે કૃત્રિમ નદીની સમાન જલદાનનિમિત્ત સવનત્રયરૂપે ફેલાયલ તથા સંપાદનકરેલ સોમને ક્યારે રોકશે અને રોકીને ક્યારે ધારણ કરશે? ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

બ્રાહ્મણાદિન્દ્ર રાધસઃ પિવા સોમમૃતૃશ્નુ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

તવેદ થં સસ્યમસ્તૃતમ્ ॥૭॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર બ્રાહ્મણાન્ રાધસઃ સોમમ્ ઋતુન્ અનુ પિવ તવ દદમ્ સસ્યમ્ અસ્તૃતમ્ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! બ્રહ્મસાંખંધી ધનપાત્રમાંથી સોમને દેવતાઓની પાછળ પીઓ કેમકે આ દેવતાઓસાથ તમારા મિત્રભાવ અવિચ્છિન્ન છે. ૭

૩૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વયં ઘા તે અપિ સ્મસિ સ્તોતાર ઇન્દ્ર ગિર્વણઃ ।

૧ ૨

ત્વં નો જિન્વ સોમપાઃ ॥૮॥

અન્યં ગિર્વણઃ ઇન્દ્ર તે વયં ઘ સ્તોતારઃ સ્મસિ સોમપાઃ ત્યન નઃ જિન્વસિ॥

અં વાણીયોવડે-પ્રાર્થનાકરવાયોગ્ય હે ઇન્દ્ર ! અમે પણ નિશ્ચયે તમારી સ્તુતિકરવાવાળા હોઈએ. હે સોમપીનાર ઇન્દ્ર ! તમે અમને તૃપ્ત કરો છો. ૮

૧ ૨ ૩૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩૧ ૨

एन्द्र पृक्षु कासु चिन्तृष्णं तनूषु घेहि नः ।

૧ ૨ ૨ ૧ ૨

सत्राजिदुग्र पौंस्यम् ॥९॥

અન્યં ઇન્દ્ર પૃષ્ઠુ કાસુચિત નઃ તનૂષુ નૃષ્ણમ આ ઘેહિ ઉગ્ર સત્રાજિત પૌંસ્યમ આ ઘેહિ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! અમારાં કોઈપણ સંયૂક્ત અંગોમાં બલને સ્થાપન કરો. હે પૂર્ણબલવાળા ઇન્દ્ર ! આરક્ષિતમાં યજ્ઞોદ્ધારા વશમાં હોતા મતા પુરુષને હિતકારી હૈત ઘો. ૯

૩૧ ૨૨ ૩૩૩૧ ૨૨ ૩૨ ૩૨

एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर उत स्थिरः ।

૩૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

एवा ते राध्यं मनः ॥१०॥

અન્યં વીરયુઃ ઇવ અસિ હિ શૂરઃ ઉત સ્થિરઃ તે મનઃ રાધ્યમ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! તમે યુદ્ધમાં પીરશત્રુઓને મારવાની કામનાવાળા જ છો તે વાત પ્રસિદ્ધ છે તેકારણુ તમે શૂર હો છો અને સંગ્રામોમાં ધૈર્યધારી છો. એમ હોવાથી તમારું મન સ્તુતિયોવડે આરાધના કરવાયોગ્ય છે. ૧૦

इति द्वितीयाध्यायस्य षादशः खण्डः समस्तः ॥१२॥

खण्ड १२

- ૧ મન્યુપાવિળમ-ક્રાધપૂર્વકે સોમ કાઢનાર.
- ૨ રાત્રી-ચસાખ્ય દાનમાં.
- ૩ કદુ-કુત્સિત.
- ૪ વર્ધનમ-વૃદ્ધિનું સાધન.
- ૫ ઉપગો:-સ્તુતિ ન કરવાવાળાના (અસ્તોતુઃ) ।
- ૬ અયિઃ-શત્રુ.
- ૭ મન્ત્રિયુઃ-અતિશયે' તૃપ્ત.
- ૮ હ્વણોયધાઃ-હિવસ્ય-હોલમાં પડે.
- ૯ યુવજાનિ-તરૂણસ્ત્રીવાળા.
- ૧૦ ઘસો-બ્યાપક.
- ૧૧ હર્યતે-કામયમાનાય-ચહાનારને.
- ૧૨ હમશા-કૃત્રિમ નદી.
- ૧૩ વા-વારયિપ્યતિ-વારણ કરશે.
- ૧૪ વાતાપ્યયે-વાતેનાપ્યતે અધસ્તાન્નિપાત્યયે इति વાતાપ્યયમુદકં તસ્ય પ્રદાનાય-જલદાનને નિમિત્ત.
- ૧૫ શ્રુવન્-દેવોને.
- ૧૬ અનુ-અનુભરી.
- ૧૭ રાઘસઃ-ધનભૂતપાત્રમાંથી.
- ૧૮ અસ્તૃતમ-અવિચિછિન્ન.
- ૧૯ ઘ-હલુ-નિશ્ચે.
- ૨૦ સ્મનિ-સ્મઃ મવામઃ-હોખ્યે.
- ૨૧ જિન્વસિ-તૃપ્ત કરે છે.
- ૨૨ પૃશુ-સંપૃક્તામુ-સ પૃક્ત.
- ૨૩ નૃર્ગ-ખલ.
- ૨૪ મત્રાજિત-આરદ્રિવસમાં યજ્ઞવડે વશહોનાર.
- ૨૫ વૌર્યુઃ-વીરપુરૂષોને યુદ્ધમાં-મારવાની-કામનાવાળા.
- ૨૬ રાધ્યં-સ્તુતિયોવડે આરાધના કરવાયોગ્ય.

અ. ૩ સ્વંડ ૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અભિ ત્વા શૂર નોનુમોઽદુગ્ધા ઇવ ધેનવઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઈશાનમસ્ય જગતઃ સ્વદેશમીશાનમિન્દ્ર તસ્થુપઃ ॥૧॥

અન્ય૦ શૂર ઇન્દ્ર અસ્ય જગતઃ તસ્થુપઃ ઈશાનમ્ સ્વદેશમ્ ત્વા અદુગ્ધાઃ
ધેનવઃ ઇવ અભિનોનુમઃ ॥

અ૦ હે શૂરા ઇન્દ્ર! આ જંગમ તથા સ્થાવર જગત્ના સ્વામી તથા સર્વના
દ્રધા-તમને, દોહ્યાવિનાની દૂધભરેલ-અવવાળી ગાયોની સમાન સોમપૂર્ણ-અમ-
સત્વ-પૂર્વક અમે વારંવાર પ્રણામ કરીએ છીએ. ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ત્વામિદિ હવામહે સાતૌ વાજસ્ય કારવઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
ત્વાં વૃત્રેઽવિન્દ્ર સત્પતિં નરસ્ત્વાં કાષ્ઠાસ્વર્વતઃ ॥૨॥

અન્ય૦ કારવઃ વાજસ્ય સાતૌ ઇન્દ્ર ત્વામિદિ હવામહે સત્પતિમ્ નરઃ વૃત્રોપુ
[હવન્તે] અર્વતઃ કાષ્ઠાસુ ॥

અ૦ સ્તુતિકરવાવાળા-અમે અત્તના જ્ઞાનનિમિત્ત હે ઇન્દ્ર! આપનેજ
સ્તુતિયોગે આહ્વાન કરીએ છીએ. હે ઇન્દ્ર! હે સબજનોના પાલક! અન્ય
મનુષ્ય પણ શત્રુઓ. યવાઉપર તેમને છતવાનિમિત્ત આપને આહ્વાન કરે છે
અને અશ્વસંઘંધી-સંઘ્રામોમાં યુદ્ધની ઇચ્છાવડે આપને જ આહ્વાન કરે છે તે
કારણ અમે પણ આપનેજ આહ્વાન કરીએ છીએ. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
અભિ ત્ર વઃ સુરાધસમિન્દ્રમર્ચ યથા વિદે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યો જરિતૃભ્યો મધવા પુરૂવસુઃ સહસ્રેણેવ શિક્ષતિ ॥૩॥

અન્ય૦ પુન્યસુઃ યઃ મધવા જરિતૃભ્યઃ સહસ્રેણેવ શિક્ષતિ યથા વિદે વઃ
સુરાધસમ ઇન્દ્રમ્ અભિ પ્રાર્ચ ॥

અંપશુ-આદિ-બહુધનવાળા જે ઇન્દ્ર, સ્તુતિકરવાવાળા-અમે અર્થ મહત્ત્વ
સંખ્યસમાન ધન અર્પણ કરે છે અર્થાત્ અમને પશુ આદિ બહુ ધન દે છે.
જેપ્રકારે અમે બાણીયે તે પ્રકારે હે ઋત્વિ ન ! તમે શોભનધનયુક્ત-ઇન્દ્ર-
દેવતાને અભિમુખ અધિક પૂજો. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

તં વો દસમમૃતીપહં વસોર્મન્દાનમન્ધસઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ વત્સં ન સ્વસરેષુ ધેનવ ઇન્દ્રં ગીર્મિનંવામહે ॥૪॥

અન્ય૦ દસમમ ઋતીપહમ વસોઃ અંધસઃ મંદાનમ વઃ સ્વસરેષુ ધેનવ. વત્સં
ન ગીર્મિઃ અમિનવામહે ॥

અં હે ઋત્વિઅજમાનો ! દર્શનીય, બાધકશત્રુઓના તિરસ્કાર કરવા-
વાળા, હુઃખને દૂરકરવાળા તથા સોમરૂપ અન્નના પાનવડે પ્રસન્નહોનાર તમારા
પૂજવાયોગ્ય ઇન્દ્રને અમે ગાયો જેમ વાછડાંઓને દેખી શબ્દગર્જના કરે છે
તેમ સ્તુતિરૂપી વાણીયોવડે પ્રણામ કરીએ છઈએ. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

તરોભિવોં વિદદ્રસુમિન્દ્ર સવાધ ઋતયે ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

વૃહદ્ગાયન્તઃ સુતસોમે અધ્વરે હુવે ભરં ન કારિણમ્ ॥૫॥

અન્ય૦ યઃ તરોમિઃ વિદદ્રસુમ ઇન્દ્રમ સવાધઃ ઋતયે વૃહત, ગાયન્તઃ સુતસોમે,
અધ્વરે ભરમ, કારિણં ન હુવે ॥

અં હે ઋત્વિજો ! તમે વેગવાન-ધોડાવાળા તથા ધનદેવાવાળા-ઇન્દ્રને
બાધા પ્રાપ્ત થયે રક્ષાઅર્થે ખુલ્લસામને ગાડા સતા. આરાધના કરો. અમે
પણ સમ્પાદન કર્યો છે સોમ જે વિષે એવા યજ્ઞમાં, પોષણકરવાવાળા પોતાના
હિતકારીને જેમ પુત્રાદિ આરાધના કરે છે તેમ, આહ્વાન કરીએ છઈએ. ૫

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

તરણિરિત્તિપાસતિ વાજં પુરન્ધ્યા યુજા ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

આ વ ઇન્દ્રં પુરુહૂતં નમે ગિરા નેર્મિં તપ્ટેવ સુદ્રુવમ્ ॥૬॥

અન્ય૦ તરણિતિ યુક્ત પુરંધ્યા વાજમ સિપાસતિ સુદ્રુવમ નેમિમ તથા ઇવ પુરુષતમ ઇન્દ્રં ગિરા ય આ નમે ॥

અ૦ યુદ્ધાદિકમાં ત્વરા-કરવાવાળા-પુરુષ, સહાયભૂતા યોદ્ધાબુદ્ધિવડે અત્રને પ્રાપ્ત કરે છે સુદરકાષવાળી નેમિને-ચક્રનાવલય-ને ત્વષ્ટા નમ્ર કરી લેછે તેમજ હું અનેકવડે-આહ્વાન-કરાતા-ઈન્દ્રને સ્તુતિવડે તમારેનિમિત્ત અભિમુખ કરું છું ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પિવા સુતસ્ય રસિનો મત્સ્વા ન ઇન્દ્ર ગોમતઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આપિનો વોધિ સધમાયે વૃધેઽસ્માથંઅવન્તુ તે ધિયઃ ॥૭॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર રસિન ગોમત. ન સુતસ્ય િવ મત્સ્વ સધમાયે આપિ. નઃ વૃધે વોધિ તે ધિય અવન્તુ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! રક્ષવાળા તથા ગાયનુ દ્રુધ તથા ધૃતાદિવડેયુક્ત અમે-સમ્પાદન કરેલ-સોમને પીએ અને પીને પ્રસન્ન હો. અને જેમા શીઘ્રજ દેવતા પ્રસન્ન થાય છે તેવા યજ્ઞમાં ધનાદિદેવાવાળા-નમે આન્ધવ ઝનતા સતા અમારી વૃદ્ધિ-નિમિત્ત સાવધાન થાઓ તમારો અનુગ્રહકરવાવાળો વિચાર અમે-મેવકોની રક્ષા કરો. ૭

૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

ત્વથં દ્યોહિ ચેરવે વિદામગં વસુતયે ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉદ્રાવૃપસ્વ મઘવન્ ગવિષ્ઠય ઉદિન્દ્રાશ્વમિષ્ટયે ॥૮॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર દિ ત્વમ વસુતયે પહિ ચેરવે મગમ વિદાઃ મઘવન્ ગવિષ્ઠયે ઉદ્રાવૃપસ્વ ઇન્દ્ર અશ્વમિષ્ટયે ઉત્ત ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! નિશ્ચયે તમે ઘાતા છો એકાગ્રજી મને ધનદેવા આવો અને આવી સદાચારવાળા-મને ધન દો. હે ઇન્દ્ર! આયોની-ઈચ્છા-કરનાર-મને ગોધનવડે સિંચો. હે ઇન્દ્ર! અશ્વ-ચહાનારા-મને અશ્વધનવડે સિંચો અર્થાત્ મન ધન ગાય અને ઘોડા દો. ૮

૧ ૩૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

ન હિ વશ્ચર્મં ચ ન વશિષ્ઠઃ પરિમંથંસેતે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨, ૩ ૧ ૨

અસ્માકમય મરુતઃ સુતે સચા વિશ્વે પિવન્તુ કામિનઃ ॥૧॥

। અન્વ૦ વશિષ્ઠ વ ચરમં ચન નહિ પરિમંસતે અથ અસ્માકમ સુતે મરુત
કામિનઃ વિશ્વે સચા પિવન્તુ ॥

અ૦ હે મરુતો ! વશિષ્ઠ તમારા મધ્યે નાનાને પણ છોડીને સ્તુતિકરતા
નથી કિન્તુ સર્વેથીની સ્તુતિ કરે છે. આજ અમારા સોમ મંપાદન સતે મોમની
ધંધા કરતા તમે સર્વ એકઠા થઈ પીઓ. ૯

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મા ચિદન્યદ્વિશત્ સત સ્વાયો મા રિપણ્યત ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રમિસ્તોતા વૃષણત્સચા સુતે મુદ્ગુરુકથા ચ શત્સત ॥૧૦॥

અન્વ૦ સ્વાયઃ અન્યત મા ચિદ્વિશસત મા રિપણ્યત સુતે વૃષણમ ઇન્દ્રમિત
સચા સ્તોત ઉકથા ચ મુદ્ગુ શંસત ॥

અ૦ હે સ્તોતાઓ ! ઇન્દ્રના સ્તોત્રથી અન્યસ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ મ કરો.
વૃથા ક્ષીણ મ હો. સોમનુ મંપાદન હોવાપર મનોરથોના-વર્ષા-કરવાવાળા-ઇન્દ્રને
જ એકઠા થઈ સ્તુતિ કરો તથા ઇન્દ્રવિષયક શસ્ત્રોનું પણ વારંવાર ઉચ્ચારણ
કરો ૧૦

इति प्रथमः खण्ड समाप्तः ॥१॥

खण्ड १

૧ સ્વર્ણ-સર્વદશ-સર્વના દૃષ્ટ.

૨ તસ્યુપ — વાપરના.

૩ કારવ — સ્તુતિકરનારા.

૪ સાતો-સમ્મજને-દાનનિમિત્ત.

૫ કાષ્ટાસુ-સંઘામોમાં.

૬ ભવંત-અશ્વસંબંધી.

૭ જરિતુર્ગ્ય-સ્તુતિકરનારા અર્થ.

૮ શિશતિ-પ્રચન્દતિ-ગિફા દે છે અર્થાત્ દે છે.

૧. યથાવિદે-એ પ્રકારે અગ્રોવડે વિજ્ઞાત થાય તે પ્રકારે.
૧૦. દસ્મ-દર્શનીય.
૧૧. ઋતોપદ્મ-ઋતયઃ સાધકા શત્રવઃ તેષાં અમિમવિતારમ્ ।
૧૨. વસોઃ-વાસાયિતુર્દુઃસ્વ વિવાસયિતુઃ-હઃખને દૂરકરનાર.
૧૩. સ્વસરેષુ-ગોષઃ, ગોશાખા. [સુદુ અસ્યન્તે પ્રેર્યન્તે માવાંડોતિ] ।
૧૪. મન્દાનં-મોદમાનં-પ્રસન્નહોનાર.
૧૫. તરોભિઃ-વેગવદ્ગ્નિ અશ્વૈઃ-વેગવાન અશ્વોવડે.
૧૬. વિવ્રજસુમ્ન-ધનદેનાર.
૧૭. ભરં-ભર્તરિં-પોષણુ-કરનાર.
૧૮. કારિણમ્-સ્વહિતકરણશીલં-પોષાના હિતકારીને.
૧૯. તરણિઃ-શુદ્ધમાં ત્વરા કરનાર પુરૂષ.
૨૦. સિપાસતિ-સમ્મજતે-પ્રાપ્ત થાય છે.
૨૧. પુરુષ્યા-મહત્યા-મોટી.
૨૨. યુજા-સહાયભૂતયા-સહાયભૂતા.
૨૩. આનમે-અભિમુખ કરે છું.
૨૪. સુમુચમ-સુંદરકાષ્ઠવાળું. (શોભનદાદં) ।
૨૫. ગોમતાઃ-ગાયત્રી દ્વધ તથા ધૃતાદિવડેયુક્ત.
૨૬. આપિઃ-આપયિતા-ધનઆદિ દેનાર બાન્ધવ.
૨૭. સધમાયે-સદમાયન્તિ દેવા અજોતિ સધમાયઃ યજ્ઞઃ તસ્મિન્-ત્યાં શીઘ્ર વ દેવતા પ્રસન્ન થાય તેવા યજ્ઞમાં.
૨૮. ધોધિ-ધુધ્યસ્વ-સાવધાન હો.
૨૯. ચેરવે-સદાચારવાળા.
૩૦. ધિદાઃ-લભસ્વ-ધો.
૩૧. ઘસુસ્યે-ઘસુદાનાય-ધનદેવા અર્થ.
૩૨. ગવિષ્ટયે-ગાઃ દુઃકૃતે મહામ્-ગાયત્રી ધ્વજા કરનાર મને.
૩૩. ચન-અપિ ।
૩૪. ચરમં-જઘન્યં-નાનો.
૩૫. પરિમંસતે-વર્જયિત્વા સ્તૌતિ-છોડીને સ્તુતિ કરે છે.
૩૬. સચા-સંગત્ય-એકઠા થઈને.
૩૭. વિશંસત-ઉચ્ચારો.
૩૮. તિપ્પયત-વૃથોપક્ષીણા ભવત-વૃથા ક્ષીણ મ હો.
૩૯. ડચ્યા-ધન્વિવિષયક શસ્ત્રી.

અ. ૩ ટ્વણ્ડ ૨

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ન કિષ્ટં કર્મણા નશયશ્ચકાર સદાવૃધમ્ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

ઇન્દ્રં ન યજૈર્વિશ્વગૂર્તમૃશ્વસમધૃષ્ટં ધૃષ્ણુમોજમા ॥૧॥

અન્ય૦ યઃ સદાવૃધમ વિશ્વગૂર્તિમ શ્રુશ્વસમ્ ઓજમા 'અધૃષ્ટમ ન ધૃષ્ણુમ્
ઇન્દ્રમ યજૈઃ ચકાર તમ્ કર્મણા નશયઃ નશત્ ॥અ૦ જે યજ્ઞમાન, સર્વદાવધારનાર સર્વને-સ્તુતિ-કરવાયોગ્ય મહાન તથા
ખલે કરીને કોઈવડે-ન-હળનાર અને શત્રુઓને ધમકાવનાર ઇન્દ્રને યજ્ઞોવડે
અનુકૂળ કરે છે તેને તે હઃખ-આદિ-કર્મવડે હળાવતો નથી. ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ય ક્ષતં ચિદભિશ્રિપઃ પુરા જન્મ્ય આતૃદઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સન્ધાતા સન્ધિ મધવા પુરુશ્વસુર્નિષ્કર્તા વિહૃતં પુનઃ ॥૨॥

અન્ય૦ યઃ અભિશ્રિપઃ ક્રુતેચિત્ જગમ્યઃ આતૃદઃ પુરા 'સન્ધિમ' 'સન્ધાતા
મધવા પુરુશ્વસુઃ વિહૃતમ્ પુનઃ નિષ્કર્તા ॥અ૦ જે ઇન્દ્ર ભેડવાની સામગ્રી વિના પણ ગ્રીવાઓમાંથી રૂધિર નીકળતા
પહેલાં ભેડવાયોગ્ય વસ્તુનો ભેડનારો હોય છે. ધનવાન તથા અનેક ઔશ્ધ્ય-
વાળા આ ઇન્દ્ર, કષાઈને અલગથએલ અંગને ફરી સમું કરી દે છે. ૨

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

આ ત્વા સહસ્ત્રમા શતં યુક્તા રથે હિરણ્યયે ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વ્રહ્મયુજો હરય ઇન્દ્ર કેશિનો વહન્તુ સોમપીતયે ॥૩॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર વ્રહ્મયુજઃ કેશિનઃ 'હિરણ્યયે રથે યુક્તાઃ આ સહસ્ત્રમ્ શતમ્
હરયઃ ત્વા સોમપીતયે આ વહન્તુ ॥અ૦ હે ઇન્દ્ર ! સ્તોત્ર પદીને અમોઝ-દીપેલ-હવિવડેયુક્ત-તમને ગ્રીવાપર
લાંબાકેશોવાળા મુવણના અનેલ રથવિષે આગળપાછળ ભેડેલ સહઓ તથા
મેંકરો ઘોડા સોમપાન કરવા અમારા યજ્ઞમાં લાવો. ૩

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ મન્દ્રૈરિન્દ્ર હરિભિર્યાહિ મધૂરરોમભિઃ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મા ત્વા કેચિન્નિયેમુરિન્ન પાશિનોઽતિ ધન્વેવતાઃ૫૬હિ ॥૪॥

અન્ય૦ હન્દ્ર મન્દ્રૈઃ મધૂરરોમભિઃ હરિભિઃ ધન્વેવ તાન્ અતિ આયાંદિ હત પાશિનઃ ન, ત્વા મા નિયેમુઃ ૫૬હિ ॥

અં હે ઈન્દ્ર ! આનન્દદેનાર તથા મોરના જેવા શેમવાળા, ઘોડાસહિત તમે જેમ વટેમાર્ગે મહેદેશનું શીઘ્ર જ ઉલંઘન કરી જાય છે તેમ તે ગમનના પ્રતિબંધકોનું ઉલંઘન કરી આવો, અને જેમ હાથમાં પાશ-લીધેલો-બ્યાધ પક્ષિને પકડે, તેમ તમને કોઈ ન પકડી શકે. તમે પધારો. ૪

૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વમઙ્ગ પ્રશ્નસિષો દેવઃ શવિષ્ઠ મર્ત્યમ્ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ન ત્વદન્યો મઘવન્નસ્તિ મર્દિતેન્દ્ર વ્રવીમિ તે વચઃ ॥૫॥

અન્ય૦ અઙ્ગ શવિષ્ઠ દેવઃ મર્ત્યમ્ પ્રશ્નસિષઃ મઘવન્ હન્દ્ર ત્વદન્યઃ મર્દિતા નાસ્તિ વચઃ વ્રવીમિ ॥

અં હે જિતેન્દ્રિયોમાં શ્રેષ્ઠ ઈન્દ્ર ! પ્રકાશિતહોનાર તમે, તમારી સ્તુતિ કરનાર મનુષ્યની ‘આણે રૂઠી સ્તુતિકરી’ એ પ્રકારે પ્રશંસા કરો છો હે ધનવાન ઈન્દ્ર ! તમારાથી અન્ય કોઈ પણ મુખદેનાર નથી, તેઓરણુ તમારા અર્થ હું આ સ્તુતિરૂપ વચન ઉચ્ચારણુ કરું છું. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વમિન્દ્ર યશા અસ્યુજીવી શવસસ્પતિઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વં વૃત્રાણિ હૃસ્યપ્રતીન્યેક ઇત્પુર્વનુત્તશ્ચર્પણીધૃતિઃ ॥૬॥

અન્ય૦ હન્દ્ર શવસસ્પતિઃ ઋજીવી ત્વમ્ યશા અસિ અપ્રતીનિ પુરુ વૃત્રાણિ અનુત્તઃ ચર્પણીધૃતિઃ એક હત હંસિ ॥

અં હે ઈન્દ્ર ! બલના-બાલનકરનાર તથા પૂજિતસોમને પ્રાપ્તહોનાર તમે યશસ્વી છો. કેમકે, મોટા મોટા બલવાન પક્ષ જેની સન્મુખ ન આવે એવા

બહુ રાક્ષસોને કોઇએ પ્રેરણા દીધા વિનાજ યજ્ઞમાનોના રક્ષક તમે એકલાજ નષ્ટ કરી દો છો. ૬

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨

ઇન્દ્રમિદેવતાતય ઇન્દ્રં પ્રયત્યધ્વરે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રસમીકે ઘનિનો હવામહ ઇન્દ્રં ધનસ્ય સાતયે ॥૭॥

અન્ય૦ દેવતાતયે ઇન્દ્રમિત હવામહે અધ્વરે પ્રયતિ ઇન્દ્રમ સમીકે ઘનિનઃ
ઇન્દ્રમ ધનસ્ય સાતયે ઇન્દ્રમ ॥

અ૦ અમે દેવતાનિમિત્ત-કરાવનાર-યજ્ઞ અર્થે મર્વ દેવતાઓમાં ઇન્દ્રનેજ આહ્વાન કરીએ છઇએ. યજ્ઞ થતે ઇન્દ્રને આહ્વાન કરીએ છઇએ. યજ્ઞ સંપૂર્ણ થવાપર અથવા સંશ્રામણેના આરાધનાકરવાવાળા અમે ઇન્દ્રનું આહ્વાન કરીએ છઇએ. ધનના લાભનિમિત્ત ઇન્દ્રનુંજ આહ્વાન કરીએ છઇએ તે કારણ હે ઇન્દ્ર! તમે શીઘ્ર પધારો. ૭

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्द्धन्तु या मम ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

पावकवर्णाः शुचयो निपश्चितोऽभि स्तोमैरनूपत ॥८॥

અન્ય૦ પુરુવસો મમ ઇમાઃ યાઃ ગિરઃ ત્વા વર્દન્તુ પાવકવર્ણાઃ શુચયઃ
નિપશ્ચિત સ્તોમૈઃ અભ્યનૂપત ॥

અ૦ હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર! મારી આ જે સ્તુતિશ્રી વાણીયો છે તે તમારો મહિમા વધારે. અગ્નિની સમાન તેજસ્વી શુદ્ધ તથા વિદ્વાન્ ઉદ્વિગ્ધતાઓ સ્તોત્રોપડે સ્તુતિ કરે છે ૮

૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

उदु त्ये मधुमत्तमा गिरः स्तोमास ईरते ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव ॥९॥

અન્ય૦ સત્રાજિતઃ ધનસા અક્ષિતોતયઃ વાજયન્તઃ ત્યે મધુમત્તમા.
સ્તોમાસઃ ઈરતે ॥

અં સદા-શત્રુઓને-છતનાર અધિકધનવાળા, સ્વચરહિતરક્ષાવાળા તથા અત્તનીધનિધાવાળા રથ અહીં તહીં જાય તેવાંજ પ્રસિદ્ધ અત્ય-તમધુર શ્રેષ્ઠ તથા બહિષ્કવમાન-આદિ સ્તોત્રો પણ તમાશનિમિત્ત ઉચ્ચારણ કરતાં સતાં ઉપર ફેલાય છે. ૯

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨૨

યથા ગૌરો અપાકૃતં તૃપ્યન્નેત્યવેરિણમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

આપિત્વે નઃ પ્રપિત્વે તૂયમાગહિ કણ્વેષુ સુ સત્ત્વા પિય ॥૧૦॥

અન્વ૦ ગૌરઃ તૃપ્યમ્ અપાકૃતમ્ હરિણમ્ યથા અવૈતિ આપિત્વે પ્રપિત્વે શત્રુ નઃ તૂયમ્ આગહિ, કણ્વેષુ સત્ત્વા સુપિય ॥

અં ગૌરમૃગ તરસ્થુ' થઈ જલવડેપૂર્ણ તૃણરહિત તડાગસ્થાનપર જેમ અભિમુખ જાય છે તેજપ્રકારે બન્ધુલાવ પ્રાપ્તહોવાપર હે ઇન્દ્ર ! તમે અમારી પાસે શીઘ્ર આવો અને આવી અમો કણ્વેશુ મધ્યે સર્વેય એકઠા થઈ સંપાદન કરેલ સોમનુ' મુંદરરીતે પાન કરો. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

खण्ड २

- ૧ સદાવૃધમ્-સર્વદાવર્ધક.
- ૨ વિદગ્નસિમ્-અર્વને સ્તુતિયોગ્ય.
- ૩ ઘ્રુગ્નસમ્-મહાન.
- ૪ ધૃગ્નુમ્-શત્રુનાં ધર્પક્રમ-શત્રુને ધમકાવનાર.
- ૫ કિઃ-એવ ।
- ૬ નશત્-વ્યાપ્ત કરે છે.
- ૭ અમિશ્ચિપઃ-અમિશ્ચિપઃ અમિશ્લેષાન્-સન્ધાનદ્રવ્યથી અર્થાત્ નોડવાની આગામીથી.
- ૮ જતૃભ્યઃ-શ્રીવાઓ થકી.
- ૯ આતૃદઃ-આતર્દનાત-રૂધિર નીકળવાથી.
- ૧૦ સન્ધાતા-સાંધનાર; નોડનાર.

- ૧૧ નિઃકર્તા-સંસ્કર્તા.
 ૧૨ ત્રિહુતમ્-વિચ્છિન્ન; કપાઈને અલગથયલ.
 ૧૩ વ્રહ્મયુજ-અમારા મ્તોત્રવડે દીધેલ હવિવડેયુક્ત.
 ૧૪ મન્દ્રઃ-આનંદદેનાર
 ૧૫ ધન્ય-મરૂપ્રદેશ.
 ૧૬ પાશિન-હાથમા પાશધારણ કરેલ વ્યાધ.
 ૧૭ શવિષ્ટ-જિતે નિઃશ્રેયોમાં શ્રેષ્ઠ.
 ૧૮ યજ્ઞા-યજ્ઞસ્વી
 ૧૯ ઋજીયો-પૂજિતસોમને પ્રાપ્તહોનાર.
 ૨૦ અપ્રતીનિ-અપ્રતિગત્તાનિ-મોટા બલવાન પણ જેની સન્મુખ ન આવે તેવા
 ૨૧ પુરુ-પુરુણિ-અનેક.
 ૨૨ અનુક્તઃ-ન કેનાપિ પ્રેરિત -કોઈપણવડે પ્રેરણા કર્યા વિનાનો.
 ૨૩ ચર્વણીધૃતિ-ચળમાનોના રક્ષક.
 ૨૪ દેવતાતયે-દેવૈઃ સ્તોતૃભિઃ તાયતે ચિસ્તોર્યતે इति દેવતાતિ યજ્ઞઃ તદર્થમ્-
 યજ્ઞને અર્થ.
 ૨૫ સર્મકે-સમ્યજ્ઞાતે-સમ્પૂર્ણે ચ-સંપૂર્ણ થયે
 ૨૬ યનિન-સમ્મજમાનાં.-આરાધન કરનાર.
 ૨૭ સાતયે-લાભાર્થ.
 ૨૮ અમ્યનૃપત્-અમિષ્ટુવન્તિ-મૃતુતિ કરે છે.
 ૨૯ સત્રાજિત-સદા શત્રુને છતનાર.
 ૩૦ ધનસા-ધનસાધનાનિ સમ્મજન્તઃ-અધિક ધનવાળા.
 ૩૧ ગૌરઃ-ગૌરમૃગ.
 ૩૨ રિણમ્-તૃણરહિત તડાગસ્થાન.
 ૩૩ આપિત્ય-અન્નપુષાવ.
 ૩૪ પ્રપિત્રે-પ્રાપ્તે સતિ-પ્રાપ્ત સતે.
 ૩૫ ત્વમ્-શીઘ્ર.

અ. ૩ સ્વર્ણ ૩

૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

શઘ્યૂ૩પુ શર્ચીપત્ત ઇન્દ્ર વિશ્વામિરૂતિભિઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ભર્ગં ન હિ ત્વા યશસં વસુવિદમનુ શૂર ચરામસિ ॥૧॥

અન્વ૦ શર્ચીપતે શૂર ઇન્દ્ર વિશ્વામિઃ રૂતિભિઃ શઘ્નિ ભર્ગં ન યશસમ્
વસુવિદમ ત્વા પત્તિચરામિ ॥

અ૦ હે શર્ચીપતિ પરાક્રમી ઇન્દ્ર ! સકલરક્ષાઓ સહિત ઇન્દ્રિયત વરદાન
દો. અમારા ભાર્યગીસમાન યશસ્વી તથા ધનદેનાર—તમને હું આરાધન
કરું છું. ૧

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

યા ઇન્દ્ર મુજ આમરઃ સ્વર્વા અસુરેભ્યઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સ્તોતારમિન્મઘવન્નસ્ય વર્દ્ય ચે ચ ત્વે વૃક્તવર્હિપઃ ॥૨॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર સ્વર્ગાન યાઃ મુજઃ અસુરેભ્યઃ આમરઃ મઘવન્ અસ્ય સ્તોતારમિત્
વર્દ્ય ચ ચે ત્વે વૃક્તવર્હિપઃ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! સ્વર્ગવાળા તમે જે લોગવવાયોગ્ય ધનો બલવાન્ નાકસો
પામેથી તેમને મારી લીધેલાં છે તેકરણુ હે ધનવાન્ ઇન્દ્ર ! આ લાવેલ
ધનના દાનવડે આપની—રત્નતિકરનારનેજ વૃદ્ધિવાળો કરો અને જે યજનકરનાર
તમારાઅર્થે કુશાસન બિછાવે છે તેને પણ ધનવડે વધારો. ૨

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨

પ્ર મિત્રાય પ્રાર્યમ્ણો સચચ્યમૃતાવસો ।

૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

વરૂચ્યે૩ વરુણે હૃદ્યં વચઃ સ્તોત્રત્રંરાજસુ ગાયત ॥૩॥

અન્વ૦ ઋતાવસો મિત્રાય સચચ્યમ્ હૃદ્યમ્ વચઃ અર્યમ્ણે વરૂચ્યે વરુણે
રાજસુ પ્રગાયત ॥

અ૦ હે યજ્ઞધન ! મિત્રદેવતાના અર્થે સેવાયોગ્ય, યજ્ઞશાળામાં હોવા
યોગ્ય સ્તોત્રને ગાઓ તથા અર્ચમાદેવતાના અર્થે તથા યજ્ઞશાળામાં સ્થિત
વરુણના અર્થે તેના વિરાજમાન હોવાપર ગાઓ. ૩

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ ત્વા પૂર્વપીતય ઇન્દ્ર સ્તોમેભિગાયવઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

સમીચીનાસ ઋભવઃ સમસ્વરન્ રુદ્રા ણ્ણન્ત પૂર્વ્યમ્ ॥૪॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર ગાયવઃ પૂર્વપીતયે સ્તોમેભિઃ ત્વામ અભિ સમાચીનાસઃ ઋભવઃ સમસ્વરન્ રુદ્રાઃ પૂર્વ્યમ્ ણ્ણન્ત ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! સ્તુતિ-કરનાર-મનુષ્ય, સર્વ દેવતાઓથી પ્રથમ સોમ પીવાનિમિત્ત સ્તોત્રોપડે તમારી સ્તુતિ કરે છે. એકકાથયલ ઋણુઓએ બહુ પ્રકારે તમારીજ સ્તુતિ કરેલી. ઇન્દ્રનાપુત્ર મરુતોએ તમે-પુરાતન-પુરૂષની જ સ્તુતિ કરેલી. ૪

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર વ ઇન્દ્રાય વૃહતે મરુતો વ્રહ્મર્ચત ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વૃત્રધ્નં હનતિ વૃત્રહા શતક્રતુર્વજ્રેણ શતપર્વણા ॥૫॥

અન્ય૦ મરુતઃ વૃહતે વઃ વ્રહ્મ મર્ચત વૃત્રહા શતક્રતુઃ શતપર્વણા વજ્રેણ વૃનમ્ હનતિ ॥

અ૦ હે સ્તોતાઓ! તમારા મહાન્ ઇન્દ્રના અર્થે સામરૂપ સ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ કરો. તેથી પાપનાશક ઇન્દ્ર સેંકડોધારોવાળા વજ્રવડે પાપને નષ્ટ કરે. ૫

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વૃહદિન્દ્રાય ગાયત મરુતો વૃત્રહન્તમમ્ ।

૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

યેન જ્યોતિરજનયન્નૃતાવૃધો દેવં દેવાય જાણિ ॥૬॥

અન્ય૦ મરુતઃ વૃત્રહન્તમમ્ વૃહત ઇન્દ્રાય ગાયત ઋતાવૃધઃ દેવાય દેવમ્ જાણિ જ્યોતિઃ યેન અજનયન્ ॥

અ૦ હે મિતલાણી સ્તોતાઓ! તમે અત્યન્ત-પાપનાશક-ખૂદ્તસામ ઇન્દ્રના અર્થે ગાઓ. સત્યનેવધારનાર દેવતા વા ઋષિઓ દીપ્તિમાન્ ઇન્દ્રના અર્થે તથા દિવ્ય તથા સર્વને જગાડનાર સૂર્યને જે સામવડે ઉત્પન્ન કરે છે (તે સ્તોત્ર ગાઓ) ૬

૨૩ ૧૨ ૨ ૧ ૨ ૩૨ ૩૨ ૩ ૧૨

इन्द्र क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

शिक्षाणो अस्मिन्पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि ॥७॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર નઃ ક્રતુમ આમર યથા પિતા પુત્રેભ્યઃ નઃ શિક્ષ પુરુહૂત યામ નિ જીવાઃ જ્યોતિઃ અશીમદિ ॥

જ૦ હે ઇન્દ્ર! અમને કર્મ વા જ્ઞાન દો. અને જેમ પિતા પુત્રોને ધન દે છે તેમ અમને ધન દો. હે બહુવડે-આજ્ઞાનકરાયલ-ઇન્દ્ર! યજ્ઞમાં અમે-છંવે સૂર્યને પ્રતિદિન પ્રાપ્ત હોઈએ. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाये ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ॥८॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર નઃ મા પરાવૃણક્ નઃ સધમાય ભવ ઇન્દ્ર નઃ ત્વમિત્ત ઉત્તો ત્વમ્ નઃ આપ્યમ્ ઇન્દ્ર નઃ મા પરાવૃણક્ ॥

જ૦ હે ઇન્દ્ર! હવિદેનારા અમને મ ત્યજો. તમે અમારા આનન્દના કારણુભૂત યજ્ઞમાં સોમપાનના અર્થે પ્રાપ્ત હો. હે ઇન્દ્ર! અમને તમેજ રક્ષામાં સ્થાપિત કરો. તમે અમારા બંધુ હો. હે ઇન્દ્ર! અમને મ ત્યજો. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

वयं घ त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तवर्हिपः ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

पवित्रस्य प्रस्त्रवणेषु वृत्रहन् परिस्तोतार आसते ॥९॥

અન્વ૦ વૃત્રહન્ ત્વા વયમ્ ઘ સુતાવન્તઃ આપઃ ન પવિત્રસ્ય પ્રસ્ત્રવણેષુ વૃક્તવર્દ્ધિપઃ સ્તોતારઃ પરિઆસતે ॥

જ૦ હે ઇન્દ્ર! તમને અમે નિશ્ચયે સોમના સંપાદનકરેલ જલોની સમાન નમન કરતા પ્રાપ્ત થયા છઈએ. પવિત્રસોમનો રસ નિકલતાં આસન ણિછાવનાર સ્તોતાઓ પણ તમારી ઉપાસના કરે છે. ૯

૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યદિન્દ્ર નાહુષીજ્વા ઓજો નૃમ્ણં ચ કૃષ્ટિષુ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

યદ્વા પશ્ચક્ષિતીનાં દ્યુમ્નમા ભરસત્રા વિશ્વાનિપૌ ળં સ્યા ॥૧૦॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર નાહુષીપુ કૃષ્ટિષુ ઓજઃ ચ નૃમ્ણમ્ યદ્વા પંચ ક્ષિતીનામ્ દ્યુમ્નમ્
આમર સત્રા વિશ્વાનિ પોસ્યા ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! માનુષી પ્રજાઓમાં જે બલ અને ધન છે અથવા જે
પાંચ ભૂમિયોનાં પ્રકાશમાન અન્ન છે તે સર્વ અમારા અર્થ થી તથા મોટાં
સર્વ બધેા પણ થો. ૧૦

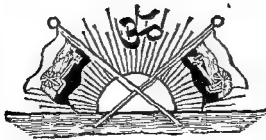
इति तृतीय खण्डः समाप्तः ॥३॥

खण्ड ३

- ૧ શાન્ધિ-દેહામિમત્તમ-ધન્વિજીત વરદાન દેો.
- ૨ વમુરિદમ-ધનસ્ય લગ્નમર્ક-ધનદેનાર.
- ૩ સ્વર્ગાન-ચુખવાન વા સ્વર્ગવાન.
- ૪ મુજઃ-ભોક્તાઓ ધનો.
- ૫ ઘૃષ્ણવહ્નિયઃ-સ્તીર્ણવહ્નિયઃ-કુશાસન બિછાવે તે.
- ૬ સચય્યં-મેગર્હ-મેવાયોઓ.
- ૭ શ્રુતાગ્નિ-યજ્ઞધન.
- ૮ યસ્યે ચરાશાલાવિષે અવસ્થિત વરૂણના અર્થ.
- ૯ રાજમુ-રાજમાનેમુ-વિરાજમાન હોવાપર.
- ૧૦ આયવ-સ્તુતિકરનાર મનુષ્યો.
- ૧૧ સમસ્ત્રાજ ભક્ષેપ્રકાર સ્તુતિ કરી.
- ૧૨ સર્માર્ચનામઃ સંગતા-એકઠા થયલા.
- ૧૩ પ્રાર્ચન-પ્રોચ્ચારો.
- ૧૪ રાતરવર્ણા-એકઠે ધારવાળા.

- १५ जायृवि-अगदधुशील.
 १६ शिख-देहि-दो.
 १७ यामनि-सर्वेः प्राप्तये अरिमन् प्रकृते ग्रहणि-यज्ञभां
 १८ परावृणन्-परात्याक्षी-त्यन्ते. (वृजीवृजने) ।
 १९ सधमाघे-सह मादनहेतुभूते यज्ञे-आनन्दना-काशेषुलूत यज्ञभां.
 २० आप्ये-ज्ञातयम्-अंधु.
 २१ पवित्र-सोम.
 २२ पर्यासते-उपासना करे छि.
 २३ नृमर्ण-धन.
 २४ नाहुषी-भोतुषी
 २५ कृष्टि-भग्न.
 २६ शुम्भ-घोमानमन्त-दभकतुं.
 २७ सत्रा-महान्ति-भडान्.
 २८ पौस्या-पौष्यानि-भल.

અ. ૩ खण्ड ४

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

सत्यमित्था वृषेदसि वृषजृतिर्नोऽविता ।

૨૩૬ ૨૨ ૩ ૧ ૨૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧

वृषा ह्युग्र शृण्विष परावति वृषो अर्वावति श्रुतः ॥१॥

અન્ય૦ ઉગ્ર સત્યમ્ ઇત્યા વૃષેત વૃષજૃતિઃ ॥ વૃષાહિ શૃણ્વિષે પરાવતિ વૃષેવ અર્વાવતિ વૃષઃ શ્રુતઃ ॥

અ૦ હે ઈર્ષવાળા ઈન્દ્ર! તમે આપ્રકારે ઈચ્છિતવરદાનોની સત્યવર્ષા વરસાદ-કરનારા છો. તમે સોમરસના સેચનકરનારાવડે આહ્વાન કરાતા અમારા રક્ષક થાઓ છો. તમે વરદાનદેનાગજ સંલગાવો છો. તમે દ્વર પશુ વરદાનોની વર્ષા-કરનારાજ છો. સમીપમાં પશુ મનોરથપૂરકરૂપે સંલગાયલા છો. ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨

यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् । अतस्त्वा

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

गीर्भिर्द्यુगादिन्द्र केशिभिः सुतावाथं आ विवासति ॥२॥

અન્ય૦ શક યત્ પરાવતિ અસિ વૃત્રહન્ યત અર્વાવતિ અતેઃ ઇન્દ્ર કેશિભિઃ ગીર્ભિઃ ત્વા સુતાવાઞ્ આ વિવાસતિ ॥

અ૦ હે ઈન્દ્ર! તમે જ્યારે દ્વર દુલોકમાં હો છો અને હે ઈન્દ્ર! જ્યારે તમે તેનાથી મમીપ અન્તરિક્ષ-સ્થાનમાં હો છો તે લોકથી હે ઈન્દ્ર! આપની કાન્તિવડે સર્વત્ર-દેલાવનાર-કેશવાળા ઘોડાઓસમાનસ્થિત સ્તુતિયોવડે તમને ગોમ-સંપાદન-કરનાર યજ્ઞમાન પોતાના યજ્ઞમાં બોલાવે છે. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૪ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

अभि वो वीरमन्त्रसो मदेपु गाय गिरा महा विचेतसम् ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

इन्द्रं नाम श्रुत्यथं शाकिनं वचो यथा ॥३॥

અન્ય૦ યઃ મન્વસઃ મદેપુ ઘોષ્ઠા નામ વિચેતસમ્ શ્રુત્વં શાકિનમ્ ઇન્દ્રમ મહા ગિરા વચઃ યથા ગાય ॥

અં હે ઉર્જિતા-આદિ ! અથવા હે યજ્ઞમાનો ! તમારા હિતને લીધે સોમને સમ્પાદન કરતી વેળા શત્રુઓને-લયઢેનાર, શત્રુઓને-નમાવનાર, વિશિષ્ટ-બુદ્ધિવાળા, સર્વત્ર-સ્તુતિયોગ્ય તથા શક્તિમાન્ ઇન્દ્રને મોટી સ્તુતિવડે તમારી વાણી જે પ્રકાર પ્રવૃત્ત હોય તે પ્રકારે ગાઓ. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩

इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरूथथं स्वस्तये ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

छर्दिष्यच्छ मघवद्भयश्च मह्यं च यावया दिद्युमेभ्यः ॥૧૪॥

અંગ૦ હન્દ્ર ત્રિધાતુ ત્રિવરૂથમ સ્વસ્તયે છર્દિઃ શરણમ્ મઘવદ્ભય મહ્યમ્ ચવજ્ઞુઃ ૧૪ : દિદ્યુમ યયય ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! ત્રિપ્રકાર-ત્રિભૂતિક, શીત ધૂપ અને વર્ષાતું વારણ કરનાર, તથા કલ્યાણને અર્થ આપનારનુકત ગૃહ હવિષ્પદનવાળા અમારા યજ્ઞમાનોને અને મને પણ ઘી. તેમની સમીપમાંથી શત્રુઓએ છોડેલ દીપ્તિમાન્ આયુધને અલગ કરે. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

श्रायन्त इव सूर्य्य विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

वसूनि जातो जनिमान्योजसा प्रति भागं न दीधिमः ॥૧૫॥

અંગ૦ શ્રાયાન્ત ઇવ સૂર્યમ્ હન્દ્રસ્ય વિશ્વેત્ ભક્ષત વસુનિ જાતે જનિમાનિ ઓજસા કરોતિ ભાગ ન પ્રતિદીધિમઃ ॥

અં હે અમારા પુરૂષો ! જેમ આશ્રયમાં રહેનાર કિરણો સૂર્યનું સેવન કરે છે તેમ તમે ઇન્દ્રના સકલ ધનનું મેવનકરો. તે ઇન્દ્ર, જે ધનો ઉત્પન્ન થયાં તથા ઉત્પન્ન થનાર હોય છે તેને બલવડે સંપાદન કરે છે. એમાંથી પિતાના ધનના લાગની સમાન તે ધનોને અમે ધારણ કરીએ છઈએ. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

न सीमदेव आप तदिषं दीघायो मर्त्यः ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

एतन्वा चिद्य एतशो युयोजत इन्द्रो हरी युयोजते ॥૧૬॥

અન્ય૦ દીર્ઘાઓ અદેવઃ મર્ત્યઃ સોમ તત્ત ન આપ યઃ પતન્વા વિત યઃ પતશઃ
યુયોજતે ઇન્દ્રઃ હરી યુયોજતે ॥

અ૦ હે ચિરંજીવ ઇન્દ્ર ! તે ઇન્દ્રનામકદેવતાથીરહિત મરણધર્મા મનુષ્ય,
સર્વ પ્રસિદ્ધ અશ્વને પ્રાપ્ત થતો નથી. જે મનુષ્ય, આ ઇન્દ્રના [તમારા] અભિ-
મત સ્થાનમાં જવાનિમિત્ત વિચિત્રવર્ણના ઘોડાવાળો છે, જે ઘોડાને બેડે છે
તથા જે હરીનામક ઘોડાને યજ્ઞમાં જવાનિમિત્ત બેડે છે તે ઇન્દ્રની સ્તુતિ
કરતો નથી તે તેને પ્રાપ્ત કરતો નથી. ૬

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ નો વિદ્યાસુ હવ્યમિન્દ્ર સમત્સુ ભૂપત ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

ઉપ વ્રહ્માણિ સવનાનિ વૃત્રહન્ પરમજ્યા ઋચીપમ્ ॥૭॥

અન્ય૦ વિદ્યાસુ સમત્સુ હવ્યમ્ ઇન્દ્રમ જઃ વ્રહ્માણિ ઉપભૂપત વૃત્રહન્ પરમજ્યાઃ
ઋચીપમ સવનાનિ વ્રહ્માણિ ઉપભૂપત ॥

અ૦ હે સ્તોતાઓ ! સર્વ અમુરોની સાથ યુદ્ધોમાં જેને આપની રક્ષા-
નિમિત્ત સર્વદેવતા અવશ્ય બોલાવે છે એવા ઇન્દ્રનિમિત્ત, અમારા યજ્ઞમાં
સ્તોત્રોને શોભિત અને પ્રેરિત કરો. હે પાપનાશક ! યુદ્ધોમાં શત્રુઓનો વધ
કરવા જેના પામ અવિનાશી પ્રત્યગ્ધા છે તેવા હે સ્તુતિયોવડે અભિબુધ્ધ કરવાને
યોગ્ય દેવ ! તમે પ્રાતઃસવન-આદિ ત્રણ સ્તોત્રોને અર્હકૃત કરો. ૭

૧ ૨૨ ૩૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

તવેદિન્દ્રાવમં વસુ ત્વં પુણ્યસિ મધ્યમમ્ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સત્રા વિદ્વસ્ય પરમસ્ય રાજસિ ન કિપ્ત્વા ગોપુ ઘૃણ્વતે ॥૮॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર અગમમ યનુ તવેત્ ત્વમ્ મધ્યમમ્ પુણ્યસિ વિદ્વસ્ય પરમસ્ય
સત્રા રાજસિ ત્વામ્ ગોપુ નકિપ્ત્વતે ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! ભૂમિની નીચી શ્રેણિનું ધન તમારું જ છે. તમે ચાંદી-
મોનું-આદિ મધ્યમ ધનને પુષ્ટ કરો છે. સમૂર્ણ-રત્ન-આદિ શ્રેષ્ઠધનના તમે જ
સત્કરાજ છો. તમને ગાય-આદિ-ધનદેવામાં કેઈપણ વારણ કરી શકતો નથી. ૮

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૦ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

કેયથ કે દસિ પુરુત્રા વિદ્ધિ તે મનઃ ।

૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અલર્પિ યુધ્મ સ્વજકંતુરન્દર પ્ર ગાયત્રા અંગાસિપુઃ ॥૯॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર કવ ઇયથ કવેત ઋસિ પુરુષાચિત્ત હિ તે મનઃ યુધ્મ સ્વજકંતુર
પુરન્દર અલર્પિ ગાયત્રા પ્રગાસિપુઃ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે પહેલાં કયાં ગયા હતાં? અને આ સમયે કયાં છો ?
તમારૂં મન બહુ ઠેકાણે જાય છે. હે યુધ્ધકુશલ ! હે યુધ્ધકરનાર ! હે અસુરોનાં
નાશક ! તમે આવો. અમારા ગાવામાં કુશલ સ્તોત્રા સ્તુતિ-આદિ ગાય છે. ૯

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

વયમેનમિદં હ્યોઽપીપમેહ વજ્રિણમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

તસ્મા ડ અથ સવને સુતં ભરા નૂનં ભૂપત શ્રુતે ॥૧૦॥

અન્વ૦ વયમ્ ઇતન્ન દદા હ્યઃ દદ અપીપેમ્ તેસ્માંત ડ અથ સવને સુતમ્
ભર નૂનમ્ શ્રુતે આશ્રુપત ॥

અ૦ અમે યજમાન, આ વજ્રધારી ઇન્દ્રને આ મમય, ગઈકાલે તથા આજ
સોમવડે તૃપ્ત કરી ચૂકયા છઈએ તેથી જ આજના સંવનમાં સમ્પાદન કરેલ
સોમને ધારણ કરો. હે અધેવર્યો ! આસમય સ્તુતિને સાંભળી તેને શોભા
યમાન કરો. ૧૦

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

खण्ड ४

૧ વૃષેત-વૃષાન્દત-જામાની ઘર્પકણેષ-ધન્વિષ્ઠ ધૈર્યદાનોની ધર્પકરનાર.

૨ વૃષજૂતિ-વૃષમિઃ સોમૃમિઃ સોમૈરસસ્યે સોતૃમિઃ આદ્યુતઃ-સોમરસનું સેવન
કરનારવડે આહ્વાન કરાતા.

૩ પરાવતિ-દ્વર.

૪ અર્વાવતિ-સમીપમાં.

૫ યુગત-દુલ્લોક પ્રત્યે જનારવડે. (સ્વમાસા સર્વત્ર ગન્ઠદ્વિઃ) ।

૬ આવિવાસતિ-પોતાના યરા પ્રત્યે બોલાવે છે (આગમયતિ) ।

૭ શાકિનમ્-શકિતમાન.

૮ શ્રુત્યં-સર્વત્ર સ્તુતિયોગ્ય.

૯. પ્રિધાતુ-પ્રિયકારં પ્રિમૃમિકમ્ ।
 ૧૦. પ્રિયરૂપં-શીત આતપ તથા વર્ષા આત્રણુતું વારક.
 ૧૧. શરણં-ગૃહ.
 ૧૨. છર્દિઃ-આત્મશબ્દન્યુકેત.
 ૧૩. યદય-પૃથક્-અલગકર.
 ૧૪. ધોયન્તઃ-અભાશ્રિત (રશિમન્ઓ).
 ૧૫. મશ્નત-મજ્જત એવન કરો.
 ૧૬. જનિમાનિ-જનિવ્યમાણે-ઉત્પન્ન હોવાપર.
 ૧૭. સૌમ-સર્વ.
 ૧૮. પતન્વાચિત-પતયણીં એવ મશ્ચી-વિચિત્રવર્ણના ઘોડાવાળા.
 ૧૯. એતશઃ-એતશી-અશ્વો.
 ૨૦. સમિત્તુ-અમુચ્યુદ્ધોભાં.
 ૨૧. ઋચોપમ-સ્તુતિઓવડે અભિમુખ કરવાયોગ્ય.
 ૨૨. પરમજ્યાઃ-અવિનાશી પ્રત્યઃઆવાળા.
 ૨૩. જયમં-અધમ.
 ૨૪. સપ્રા-સત્પત્ર.
 ૨૫. કિઃ-કેડપિ-કોઈપણ.
 ૨૬. વૃણ્યતે-વારયન્તિ-વારણુ કરે છે.
 ૨૭. રયય-ગતયાન્-અએલા.
 ૨૮. અલપિં-આગચ્છ-આવો.
 ૨૯. યુષ્મ-યુદ્ધક્રુશલ.
 ૩૦. યતકૃન્-યુદ્ધકરનાર.
 ૩૧. ગાયત્રા-ગાનકુશલાઃ-સ્તોતાઓ.
 ૩૨. પુત્રા-વરુપુ-બદ્ધ મધ્યે.
 ૩૩. રદા-રદાનીમ-આ અમય.
 ૩૪. અર્ગપેમ-આપ્યાયવામ-તૃપ્ત કરી ચુક્યા.

અ. ૩ સ્વર્ણ ૫

૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨
યો રાજા ચર્વણીનાં યાતા રથેભિરાઘ્રિગુઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
વિદ્વાસાં તરુતા પૃતનાનાં જ્યેષ્ઠં યો વૃત્રહા યુગે ॥૧॥

અન્વ૦ યઃ ચર્વણીનામ રાજા રથેભિઃ યાતા અઘ્રિગુઃ વિદ્વાસામ પૃતનાનામ તરુતા યઃ વૃત્રહા જ્યેષ્ઠમ યુગે ॥

અ૦ જે ઇન્દ્ર મનુષ્યોનો સ્વામી છે, રથોવડે જે યાત્રા કરે છે, જેની સમાન ડોઈ ગમન કરી શકતું નથી, સકલસેનાને જે પાર લગાડનાર છે, જે પાપના નાશક છે તે સર્વના-મોટા-મહાભાગ-ઇન્દ્રની હું સ્તુતિ કરું છું. ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યત ઇન્દ્ર મયામહે તતો નો અમયં કૃધિ ।

૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૧ ૨૨
મઘવન્ છગ્ધિ તવ તન્ન કૃતયે વિ દ્વિપો વિ મૃધો જહિ ॥૨॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર યતઃ મયામહે તતઃ નઃ કમયમ્ કૃધિ મઘવન્ શગ્ધિ તવ કૃતયે દ્વિપઃ વિજિદિ મૃધઃ વિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! જે હિંસકથી અમે કરીએ છઈએ તે થકી અમને અભય કરો. હે ઇન્દ્ર ! તમે અમને અભયદેવાની શક્તિ શરૂા છે. તમારી રક્ષાવડે અમારા શત્રુઓને નષ્ટ કરો. અમારા હિંસકોને નષ્ટ કરો. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
વાસ્તોષ્પતે ધ્રુવા સ્થૂળાઃસત્રઃ સોમ્યાનામ્ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
દ્રપ્સઃ પુરાં મેત્તા શશ્વતીનામિન્દ્રો મુનીનાઃસલા ॥૩॥

અન્વ૦ વાસ્તોષ્પતે સ્થૂળા ધ્રુવા સોમ્યાનામ ઝંસત્રમ દ્રપ્સઃ શશ્વતીનામ પુરામ મેત્તા ઇન્દ્રઃ મુનીનામ સલા ॥

અ૦ હે શૂંહપતે ! ઘરના આધારનો ખાંભો-થાંભલો-સ્થિર હો. મોમને-સમ્પાદન-કરનાર-અમે તેની કાંધ-ખભા-આદિ શરીરની રક્ષા કરનાર બલ

અં હે ઇન્દ્ર ! જો ધુલોક સેંકડો હોય તોપણ તે તમને વ્યાપી શકે નહિ અર્થાત્ આપની ધંયતા-માપ-કરી શકે નહીં અને ભૂમી મો હો. પણ આપની મૂર્તિનું પ્રતિબિમ્બ બનાવવામાં પર્યાપ્ત હોઈ શકે નહિ. હે વજ્રધારી ! સહસ્રોસૂર્ય આપને પ્રકાશિત કરી શકે નહીં. અર્થાત્ આપની પ્રભાસામે સહસ્રોસૂર્યોની પ્રભા પણ દબાઈ જાય છે. ઉત્પન્ન-પદાર્થોમાંથી કેઈપણ પદાર્થ આપને વ્યાપી શકતા નથી. ઘાવાપૃથિવી આપને વ્યાપી શકતાં નથી કેમકે તમે સર્વથી મોટા છો. ૬

૧ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૨

યાદિન્દ્ર પ્રાગપશુદગ્ન્યન્વાઙ્મયસે નૃભિઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સિમા પુરૂ નૃષૂતો અગ્યાનવેઽસિ પ્રશર્ધ તુર્વશે ॥૭॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર યત્ પ્રાક્ વા અગ્નઃ ઉદક્ત્ત્વ નૃભિઃ ઈયસે સિમ આનવે પુરૂ નૃષૂતઃ અસિ પ્રશર્ધ તુર્વશે ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! યદિ પૂર્વ દિશામાં વા પશ્ચિમદિશામાં, ઉત્તરદિશામાં તથા નીચે, તમને સ્તુતિકરનારાવડે પોતપોતાના કાર્ય અર્થ આહ્વાન કર્યું જાય છે હે શ્રેષ્ઠ ઇન્દ્ર ! તોપણ તમે આનવ-અનુરાજનાપુત્ર-વિષયમાં તેના બહુસ્તોતાઓ વડે પ્રેરણા કરાયલ હો છો. અર્થાત્ સ્તોતા પોતાના રાજના હિતકરવાનિમિત્ત પ્રેરણા કરે છે અને હે અધિકૃતાયે-શત્રુઓના-તિરસ્કાર-કરનાર ઇન્દ્ર ! તુર્વશના વિષયમાં પણ સ્તોતાઓવડે તમારું આહ્વાન કરાય છે. ૭

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૩

કસ્તમિન્દ્ર ત્વા વસવા મર્યો દધર્પતિ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

શ્રદ્ધાહિ તે મધવન્ પાર્યે દિવિ વાજી વાજસિપાસતિ ॥૮॥

અન્વ૦ વસો ઇન્દ્ર ત્વં ત્વા કઃ આદધર્પતિ મધવન્ તે ધદ્વા વાજી પાર્યે દિવિ વાજમ્ સિપાસતિ ॥

અં હે વ્યાપક ઇન્દ્ર ! તે-તમને ક્યો મનુષ્ય ધમકી દઈ શકે? હે ઇન્દ્ર ! તમારે અર્થ શ્રદ્ધાયુક્ત યજમાન હવિસંચત્ર હોય છે તે, સોમસમ્પાદનના દિવસ હવિરૂપ અન્નને દેવા ગ્રાહે છે. ૮

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રાગ્ની અપાદિયં પૂર્વાગાત્પદ્વતીભ્યઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

હિત્વા શિરો જિહ્વા રારપચરન્ત્રિશ્વશત્પદા ન્યક્રમીત ॥૧॥

અન્ય૦ શ્વાન્તો અપાત ઇયમ પદ્ધતીર્થઃ સુસામ્યઃ પૂર્વા આગાત શિરઃ હિત્વા જિહ્વા રારપત્ત ચરત્ત્રિશ્વન ન્યક્રમીત ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર તથા અગ્નિદેવતાઓ ! ચરણરહિત આ ઉપા, ચરણવાળી પ્રજાઓ કરતાં પ્રથમ આવે છે તથા પ્રાણિઓના શિરનો ત્યાગ કરીને (પોતે અશિરસ્કા છે તથાપિ) પ્રાણિઓમાં રહેલી વાદ્ ઇન્દ્રિયદ્વારા અત્યંત શબ્દ કરતી, એવો વર્તણ કરતી ત્રીસ મુહૂર્તોને એક દિવસમાંજ ઉલ્લઘન કરે છે તે મર્વ પીરતા તમારી જ છે. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્ર નેદીય ઇહિહિ સિતમેધાભિરૂતિભિઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આશન્તમશન્તમાભિરભિષ્ટિભિરાસ્વાપે સ્વાપિભિઃ ॥૧૦॥

અ.૨૦ શ્વ નેદીયઃ સિતમેધામિ. રૂતિભિઃ ઇહિહિ શન્તમ શન્તમામિ. અભિષ્ટિમિ. આ સ્વાપે સ્વાપિમિ આ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે બહુમર્મીપત્ની અમારી યજ્ઞશાળામાં પરિમિતપુદ્ધિયો અને રક્ષાની માથ અવશ્ય આવો. હે પરમશુભરૂપ ! તમે પરમશુભરૂપપ્રાપ્તિયોની માથ આવો. હે બન્ધો ! શુભદાયક પ્રાપ્તિયો સાથ આવો. ૧૦

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

खण्ड ५

૧. યાતા-ગાન્તા-યાત્રાકરનાર.
૨. અગ્નિગુઃ-અદૃતગમનોડ્યૈ-જેની સમાન કોઈ ગમન કરી શકે નહી તેવા.
૩. તદ્ધતા-તાડક.
૪. રૂપે-સ્ત્રોમિ સ્તુતિ કરું છું.
૫. નાપિ-શક્તો મર્યાન-શક્તિવાન છે.
૬. મૃષઃ-હિસક.
૭. યામ્તોયમે-શુદ્ધપને.
૮. અમશન-અભોપલક્ષિત નકલશરીર. તેની વાચક-રક્ષા કરનાર.
૯. મોમય-મોમાહુ.
૧૦. ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રવજ્રાલઃ મોમ તદ્દાન-સોમપીનાર.

- ૧૧ ઘટ-સત્ય.
- ૧૨ મહા-મહત્વેન ઘાર્યેણાવિ-વીર્યથી પણ.
- ૧૩ પનિટમ-સ્તુયતે-સ્તુતિ કરાય છે.
- ૧૪ કત-વચ.
- ૧૫ દરાનમાજા-આશ્રતનોઈ ગંગા પ્રાપ્ત-યં ધનં સંમજતે દિગ્ધનસંયુક્તેન-શીઘ્રપ્રાપ્તહોનાર શ્રેષ્ઠધનસહિત.
- ૧૬ જન-આહ્વાદકૈ-સર્વને પ્રસન્ન કરનાર.
- ૧૭ વત-વદિ-જો.
- ૧૮ અણ-અશ્રુતે-બ્યાપી શકે.
- ૧૯ અપાક-પશ્ચિમદિશામાં.
- ૨૦ વિમ-શ્રેષ્ઠ [ઈન્દ્ર]
- ૨૧ નુદન-નુમિઃ સ્તોતૃભિઃ પ્રેક્ષિ-સ્તોતાવડે પ્રેરિત.
- ૨૨ પ્રગર્ધ-પ્રકર્ષેણ શાસ્ત્રવિતરઃ-અધિકતાયે શત્રુનો તિરસ્કાર કરનાર.
- ૨૩ ઘસો-વાસક-બ્યાપક.
- ૨૪ પાન્થ્યે-સૌત્યે-સોમસંપાદન કરવાનો.
- ૨૫ સિપાવતિ-દાતુમિચ્છતિ-દેવા ચાહે છે.
- ૨૬ અપાત-પાદરહિત.
- ૨૭ ચરપત-મૃદા શર્દ્ધ કુર્વતી-અત્યન્ત શાબ્દકરતી.
- ૨૮ વદિદિ-અવશ્ય આવ.
- ૨૯ નેત્રીયા-સર્માપની. (યજ્ઞશાલામાં).
- ૩૦ શાન્તમ-પરમશુભકથ.
- ૩૧ અમિટિમિઃ-પ્રાસિથો સાથ.
- ૩૨ સ્વાગિમિઃ-શુભદાયક પ્રાસિથોસાથ.
- ૩૩ સ્વાપે બન્ધો.

અ. ૩ खण्ड ६

૩૨ ૩૧ ૨ ૩૧૨ ૩૨૩૧૨

इत ऊत्ती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।

૩ ૧ ૨૨૩ ૧૨ ૩૧૨-૧૩૧૨ ૩૧૨

आशु जेतारथं हेतारथं रथीतममतूर्तं तुम्रियावृधम् ॥१॥

અન્ય૦ યઃ અજરમ પ્રહેતારમ્ અપ્રહિતમ્ આશુમ્ જેતારમ્ હેતારમ્ રથીતમમ્
અતૂર્તમ્ તુમ્રિયાવૃધમ્ ઊતયે इतः कुवत ॥

અ૦ હે અમારા પુરૂષો ! તમે જતારહિત, શત્રુઓના પ્રેરક, કોઈએ પણ
ન-મોકલેલા, યેગવાન, શત્રુઓના છતનાર, યજ્ઞભવનમાં પહોંચવાવાળા રથીયોમાં
પ્રેરક, જેને કોઈ મારી શકે નહિ એવા તથા જળને-વધારનાર ઇન્દ્રને રક્ષા-
નિમિત્ત આગળ કરો. ૧

૧ ૨૨ ૩૧૨૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨૨

मो पु त्वा वाघतश्च नारे अस्मन्नि रीरमन् ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૩૨ ૩ ૧ ૨૨

आरात्ताद्वा सधमादं न आ गहीह वा सन्नुप श्रुधि ॥२॥

અન્ય૦ ત્વા વાઘતશ્ચન અસ્મન્ આરે મો નિરીરમન આરાત્તાદ્વા નઃ સધમાદમ્
॥ આગહિ વા રૂઢ સન્ ઉપશ્રુધિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમને યજ્ઞમાન પણ અમારાથી દૂર રમણ ન કરાવે તે
કારણ તમે દૂર રહીને પણ અમારા યજ્ઞને લક્ષ્મીપ્રકાર પ્રાપ્ત કરે. વા અહીં
વર્તમાન સત્તા અમારી સ્તુતિને સાંભળો. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨

सुनोत सोमपाव्न सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

૧૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩૨૩ ૩ ૧ ૨૨૩ ૧ ૨૨

पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित्पृणन्नित्पृणते मयः ॥३॥

અન્ય૦ વજ્રિણે સોમપાવ્ને ઇન્દ્રાય સોમમ્ સુનોત અવસે પચતીઃ પચતા
રુણુધ્વમિત મયઃ પૃણન્નિ પૃણતે ॥

અ૦ હે મારા પુરૂષો ! વજ્રધારી તથા સોમપાન-કરવાવાળા ઇન્દ્ર અર્થ
સોમ સંપાદન કરો. ઇન્દ્રને વૃષ્ટકરવા નિમિત્ત પુરોહિતશાસ્ત્રિકને યજાવો. ઇન્દ્રને

પ્રસન્નકરવાવાળાં કર્મ કરે. કેમકે, ઇન્દ્ર યજ્ઞમાનને યુગદેતો જ હવિયો મહાણ કરે છે. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩૨

યઃ સત્રાહા વિચર્ષણિરિન્દ્રં તથા દૂમહે વચમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩૨

સહસ્રમન્યો તુવિનૃમ્ણ સત્પતે ભવા સમત્સુ નો વૃધે ॥૪॥

અન્વ૦ સત્રાહા વિચર્ષણિઃ દૂમહે સહસ્રમન્યો તુવિનૃમ્ણ સત્પતે સમત્સુ નઃ વૃધે ભવ ॥

અ૦ જે ઇન્દ્ર શત્રુઓનો વધ કરે છે તથા સર્વને વિશેષ દેખવાવાળા છે તે ઇન્દ્રને અમે સ્તુતિનાં પદોવડે આહ્વાન કરીએ છઈએ. હે શત્રુનો નાશકરવા મહાસ્ત્રોત્રપ્રકાશના કોપવડે યુક્ત ! હે ખાદુધન ! હે સઘ્જનોના પાલક ! તમે સંશ્રામોમાં અમારી વૃદ્ધિના અર્થ પ્રાપ્ત હો. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

શર્ચીભિર્નઃ શર્ચીવસૂ દિવા નક્તં દિશસ્યતમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩૨૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

મા વાઽરાતિરુપ દસત્કદા ચનાસ્મદ્રાતિઃ કદા ચન ॥૫॥

અન્વ૦ શર્ચીવસૂ શર્ચીભેઃ દિવાનક્તમ્ દિશસ્યતમ્ વામ રાતિઃ કદાચન મા ઉપદસત્ અસ્મત રાતિઃ કદાચન ॥

અ૦ હે અમેકરેલ જ્યોતિષોમઆદિ-કર્મને ધન માનવાવાળા અશ્વિની-કુમારો ! તમે અમારા યજ્ઞદ્રષ્ય કર્મોવડે રાતદિવસ અભિમત ફેલ હો. તમારું ધન કદાપિ પણ ઉપડીણુ ન હો. અને અમારું દાન પણ કદાપિ ઉપડીણુ ન હો. અર્થાત્ આપ મહા અમને ઇચ્છિતપદાર્થ દેતા રહો અને અમે સદા આપના નિમિત્ત યજ્ઞાદિ કરતા રહિયે. ૫

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૧ ૩ ૧ ૨

યદા કદા ચ મીઢુપે સ્તોતા જરેત મર્ત્યઃ ।

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

આદિદ્વન્દેત વરુણં વિપા ગિરા ધર્તારં વિવ્રતાનામ્ ॥૬॥

અન્વ૦ યદા કદા ચ મીઢુપે મર્ત્યઃ સ્તોતા જરેત આદિત્વ વરુણમ્ વિવ્રતાનામ્ ધર્તારમ્ વપો ગિરા વન્દેત ॥

અં ૯૪થારે ક્યારે પણ હેવિદેનાર-યજ્ઞમાનના યજ્ઞ અર્થે મનુષ્ય-સ્તુતિ કરનાર-સ્તુતિ કરે તદનન્તર જ પાપોને દૂર કરનાર નાનાપ્રકારના વરુણ-નામક દેવતાની વિશેષ-રક્ષા-કરવાવાળી-સ્તુતિવડે સ્તુતિ કરે. ૬

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પાહિ ગા અન્ધસો મદ ઇન્દ્રાય મેઘ્યાતિથે ।

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યઃ સંમિશ્લો હૃય્યોર્યો હિરણ્યય ઇન્દ્રો વજ્રી હિરણ્યયઃ ॥૭॥

અં ૭ ઇન્દ્રાય મેઘ્યાતિથે અન્ધસઃ મદે ગાઃ પાહિ યઃ ઇન્દ્રઃ હૃયોઃ સંમિશ્લઃ વજ્રી હિરણ્યયઃ હિરણ્યયઃ ॥

અં ૭ હે ઇન્દ્ર ! હે યજ્ઞમાં-અતિથિ-બનવાવાળા! પીધેલ સોમનો આનન્દ આવવા ઉપર તમે અમારી ગાયોની રક્ષા કરો. જે ઇન્દ્ર હરિનામક ઘોડાઓને રથમાં બેડે છે, જે વજ્રધારી, હિતકારી તથા રમણીય છે તથા મુવર્ણના રથવાળા છે. ૭

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

ઉમયશ્ચ શૃણવન્ન ન ઇન્દ્રો અર્વાગિદં વચઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

સત્રાચ્યા મઘવાન્તસોમપીતયે ધિયા શવિષ્ઠ આ ગમત્ ॥૮॥

અન્વં ૮ ઉમયશ્ચ નઃ ઇન્દ્ર વચઃ અર્વાઃ ઇન્દ્રઃ શૃણવન્ન ચ સત્રાચ્યા ધિયા મઘવાન્ શવિષ્ઠ સોમપીતયે આગમત્ ॥

અં ૮ સ્તોત્ર તથા શસ્ત્ર બે પ્રકારનાં અમારાં આ વચન અમારી અભિમુખ ઇન્દ્ર સાંભળે અને સાંભળી, અમારા યજ્ઞની પૂજન કરવાવાળી બુદ્ધિવડે ચુકત થઈ બનવાળા અત્યન્ત બલવાન્ ઇન્દ્ર સોમપાન કરવા આવે. ૮

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મહે ચ ન ત્વાદ્રિવઃ પરા શુલ્કાય દીયસે ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ન સહસ્રાય નાયુતાય વજ્રિવો ન શતાય શતામઘ ॥૯॥

અન્વં ૯ અદ્રિવઃ મદે ચ શુલ્કાય ન પરાદીયસે વજ્રિવઃ સહસ્રાય ન અયુતાય ન શતામઘ શતાય ॥

અં હે વજ્રવાળા ઇન્દ્ર ! મહાનમૂલ્ય માટે પણ હું તમને વેચતો નથી. હે વજ્રહસ્ત ! મહત્ત્વ માટે વેચતો નથી તથા દશસહસ્ર માટે હું વેચતો નથી. હે બાહુધનવાળા ! અપરિમિતધનમાટે પણ હું વેચતો નથી અર્થાત્ આહે તેટલું ધન મળે તથાપિ હું હવિષ્યોદ્ધારા આપતું પૂજન ત્યાગવા ચાહતો નથી ૬

૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૨ ૩

૩ ૧ ૨

વસ્યાથં ઇન્દ્રાસિ મે પિતુસ્ત્રાતુરમુજ્જતઃ ।

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

માતા ચ મે છદયથઃ સમા વસો વસુત્વનાય રાધસં ॥૧૦॥

અન્યં ઇન્દ્ર મે પિતુઃ વસ્યામ્ ઇત્ત અમુજ્જત આતુ વસો મે માતા ચ સમા વસુત્વનાય રાધસે છદયથ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! તમે મારા પિતાથી પણ અધિક ધનવાન છો. અને પાલન-ન-કરનાર મારા બ્રાતાથી અધિક ધનવાન છો. હે વ્યાપક દેવ ! મારી માતા અને તમે પણ મમાન હોઈ ધનવાન હોવાનિમિત્ત અન્ન અર્થ મને પૂજિત-પ્રતિષ્ઠિત-કરો. ૧૦

इति षष्ठ खण्ड समाप्त ॥६॥

— ૩૦૦૦૦ —

खण्ड ६

- ૧ પ્રહેતારમ્-શત્રુઓના પ્રેરક.
- ૨ અપ્રહિતમ્-કેનાપ્યપ્રેયિતમ્-કોઈપણે પણ પ્રેયિત નહિ તેવા.
- ૩ હેતારમ્-ગન્તારમ્-યજ્ઞભવનમાં પહોંચનાર.
- ૪ અવૃત્તમ્-કેનાપ્યપ્રેયિતમ્-જેને કોઈપણ મારી શકે નહિ તેવા.
- ૫ તુમિયાવૃષમ્-ઉદકસ્ય વર્ધયિતારમ્-જળના વધારનાર.
- ૬ નિતીરમન્-નિતરાં રમયન્તુ-રમણ કરાવે.
- ૭ આરાત્તાત્-દુર્યોધિ-દૂર રહીને પણ
- ૮ પન્તો-પકતવ્ય પુરોહિતાદિક.
- ૯ પૃણતે-ગૃહણ કરે છે.
- ૧૦ સત્રાહા-મહાન શત્રુઓના વધ કરનાર.
- ૧૧ ચિત્તર્થણિ-વિશેષરૂપે સર્વનો દ્રષ્ટા.

- ૧૨ વૃધે-વર્ધનાય-વૃદ્ધિના અર્થ.
 ૧૩ તુવિનૃમ્ણ-બહુધનવાળા.
 ૧૪ સમત્સુ-સંઆમોમાં.
 ૧૫ શર્ચાયમ્-ચોતિશોભ-આદિ-કર્મને ધન માનનાર અશ્વિનીકુમારો.
 ૧૬ િશસ્યતમ્-વિદ્યુજતં અમિમતં દત્તમ્-અભિમત ક્ષલ દો.
 ૧૭ ઉપદસત્-ઉપદ્શાણં મૂતં-ઉપક્ષીણુ હો.
 ૧૮ મીદુપે-હવિદેનાર યજ્ઞમાનના યજ્ઞના અર્થ.
 ૧૯ વિપા-વિશેષેણ (વિ) રક્ષિકયા-વિશેષ પાલન-રક્ષા કરનારી
 ૨૦ ચિત્રતાનામ્-નાનાપ્રકારનાં કર્મોના.
 ૨૧ જરેત-સ્તુપાત્-સ્તુતિ કરે.
 ૨૨ મૈષ્યાતિયે-યજ્ઞમાં અતિથિ જાનનાર.
 ૨૩ સંમિશ્રઃ-સંમિશ્રિતા-રથમાં બેઠનાર.
 ૨૪ હૃદ્યૌ-હૃદિનામક ધોડાઓને.
 ૨૫ અર્વાક્-અભિમુખ હોઇને.
 ૨૬ સન્નાચ્યા યજ્ઞં વૃજયન્વા-યજ્ઞનું પૂજન કરવાવાળી.
 ૨૭ શશિમ્નઃ-અલ્પન્ત બલવાન.
 ૨૮ શુભ્રક-મૃદ્ય.
 ૨૯ પરાદીયસે-વિકોણામિ-વેચુ.
 ૩૦ શતામય-બહુધનવાળા (ધન્વ)
 ૩૧ વત્પા-વર્ણવાન-અધિક ધનવાન.
 ૩૨ અમુજતઃ-અગલયતઃ-પાલન ન કરનાર
 ૩૩ છદયય-પૂજિતંકુલ્યઃ-પ્રતિષ્ઠિત કરે.
 ૩૪ સમા-સમૌ-સમાન.
 ૩૫ વસુત્વનાય-ઘ્યાપનાય-વ્યાપન-ધનવાનપણું.

અ. ૩ खण्ड ७

૩૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः ।

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

तां आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्यांक आ ॥૧॥

અન્વ૦ વજ્રહસ્ત દધ્યાશિરઃ इमे सोमसः इन्द्राय सुन्विरे तान मदाय पीतये ओकः ओ हरिभ्याम् आयाहि ॥

અ૦ હે વજ્રધારીદેવ ! હહીંસાથ મળેલ આ સોમ તમારાનિમિત્ત સંપાદન કર્યા છે તે સોમને આનન્દનિમિત્ત પીવા યજ્ઞમંડપમાં અશ્વોદ્ધારા અભિયુષ આવો. ૧

૩૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इम इन्द्र मदाय ते सोमाश्चिकित्र उक्थिनः ।

૩૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

पपान उप नो गिरः शृणु रास्व स्तोत्राय गिर्वणः ॥૨॥

અ૦ इन्द्र ते मदाय उक्थिनः इमे सोमः चिकित्र मघोः पपान गिरः उपशृणु गिर्वणः स्तोत्राय रास्व ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારા હર્ષનિમિત્ત સ્તોત્રયુક્ત આ સોમ દેખાય છે અને પ્રસન્નતા-દેવાવાળા સોમને અધિકૃતતા અમારી સ્તોત્રરૂપ વાણિયોને સાંભળો હે સ્તુતિવદે-પ્રાર્થના-કરવાયોગ્ય ઇન્દ્ર ! સ્તુતિકરનારા મને ઇચ્છિત ફલ દો. ૨

૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

आ त्वाश्च सर्वदुधां हुवे गायत्रवेपसम् ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इन्द्र धेनुं सुदुधामन्यामिपमुरुधारामरं कृतम् ॥૩॥

અન્વ૦ इन्द्र अद्य सर्वदुधाम गायत्रवेपसम् सुदुधाम अन्याम उरुधाराम् इपम धेनुम् अरम् कृतम् नु आहुये ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! આ સમય અધિક-દૂધ-દેવાવાળી પ્રશંસનીયવેગવાળી મુખે-દોહવા-યોગ્ય, વિલક્ષણપ્રકારની જેના સ્તનોમાંથી અનેક દુગ્ધધારા નીકળે છે તેવી ગાહવાયોગ્ય ધેનુરૂપ શેષાદેવાવાળા ઇન્દ્રને હું શીઘ્ર આહ્વાન કરું છું. ૩

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ન ત્વા વૃહન્તો અદ્રયો વરન્તે ઇન્દ્ર વીડિવઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યચ્છિક્ષસિ સ્તુવતે માવતે વસુ ન કિષ્ટદા મિનાતિ તે ॥૪॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર વૃહન્તઃ વીડિવઃ અદ્રયઃ ત્વા ન વરન્તે સ્તુવતે માવતે યત્ વસુ
શિક્ષસિ તે તત્ નક્કિ આમિનાતિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! બલવડે મહાબલવાન્ દંડપર્વત પણ તમને બલવડે
નિવારણ કરી શકતા નથી સ્તુતિકરવાવાળા મારા જેવાને જે ધન દો છે તે
ધનને કોઈ શક્તી શકતો નથી. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

કર્ત્ત્વે વેદ સુતે સત્વા પિવન્તં કદ્રયો દધે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અયં યઃ પુરો વિભિનત્યોજસા મંદાનઃ શિષ્યૂન્ધસઃ ॥૫॥

અન્ય૦ સુતે સત્વા પિવન્તમ્ ઇન્દ્ર કો વેદ કત્ત્વઃ દધે યઃ અયમ્ શિષી
અન્ધસઃ મંદાનઃ ઓજસા પુરઃ વિભિનસિ ॥

અ૦ મોમરમ સંપત્તિહોવાપર કાત્વિએની માથે સોમના-પાનકરનાર આ
ઇન્દ્રને કોણ જાણે છે ? અર્થાત્ કોઈ જાણતું નથી. તે કેટલું અજ્ઞ ધારણ કરે
છે ? જે આ-ઇન્દ્ર વેગવાળા મોમવડે આનન્દિત હોતા સતા બલવડે શત્રુના
નગરોને નષ્ટ કરે છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યદિન્દ્ર શાસો અવ્રતં ય્યાવયા સદસસ્પરિ ।

૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અસ્માકં યશ્નં મઘવન્ પુરુષ્વૃહં વસવ્યે અધિ વર્હય ॥૬॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર યત્ શાસઃ સદસઃ પરિ અવ્રતમ્ ય્યાવય મઘવન્ પુરુષ્વૃહમ્
અસ્માકમ્ યજ્ઞમ્ વસવ્યે અધિવર્હય ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે વિશ્વકર્તાએને દંડ દો છે તે કારણ અમારી યજ્ઞ-
શાલામાં એમરે વર્તમાન યજ્ઞકર્મના વિરોધીને દૂર કાઢો. અને હે ધનપતે !
અનેકને-ચાહવા-યોગ્ય અમારા એમને નિવામયોગ્ય ન્યાનમાં અવિષ વધારો ૬

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વષ્ટા નો દૈવ્યં વચઃ પર્જન્યો વ્રહ્મણસ્પતિઃ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પુત્રૈર્ઘ્નાતૃભિરદિતિર્નુ પાતુ નો દુષ્ટરં ત્રામણં વચઃ ॥૭॥

અન્ય૦ ત્વષ્ટા પર્જન્યઃ વ્રહ્મણસ્પતિઃ પુત્રૈઃ ઘ્નાતૃભિઃ અદિતિઃ નઃ દુષ્ટરમ ત્રામણમ વચઃ નુ પાતુ ॥

અ૦ રૂપના અભિમાની ત્વષ્ટાદેવતા, મેઘની અધિષ્ઠાત્રી દેવતા, મંત્રા-ભિમાની ધ્રુવજ્યસ્પતિદેવતા તથા પોતાના પુત્ર તથા બ્રાતાઓસહિત દેવમાતા અદિતિ, વિમલકર્તાઓના કારણે અમને તરવાને અશક્ય તથા રક્ષાકરવાયોગ્ય થયેલી સ્તુતિની શીઘ્ર રક્ષા કરે. ૭

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

કદા ચન સ્તરીરસિ નેન્દ્ર સશ્ચસિ દાશુપે ।

૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨૪ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉપોપેન્નુ મઘવન્ ભૂય ઇન્નુ તે દાનં દેવસ્ય પૃચ્યતે ॥૮॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર કદાચન સ્તરા ન અસિ દાશુપે સશ્ચસિ મઘવન્ દેવસ્ય ત્વે ભૂયઃ દાનમ ઉપોપેત પૃચ્યતે ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે ક્યાદેય પશુ હિંસક હોતા નથી. હવેદેવાવાળા ધનુમાન અર્થ તમે અમને ક્રાત્યભોને પ્રાપ્ત થાઓ છો. હે-ધનવન્ ! પ્રકાશ સ્વરૂપ તમારું પુષ્કળ દાન, અમારી સમીપ પ્રાપ્ત થાય છે. ૮

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યુંક્વા હિ વૃત્રહન્તમ હરી ઇન્દ્ર પરાવતઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અર્વાચીનો મઘવન્તસોમપીતય ડગ્રઃ કૃષ્ણેભિરા ગહિ ॥૯॥

અન્ય૦ વૃત્રહન્તમ્ હિ હરી યુંક્વ મઘવન ડગ્રઃ અર્વાચીનઃ કૃષ્ણેભિઃ મહદ્ભિઃ પરાવતઃ આગહિ ॥

અ૦ હે સર્વધા-પાપના-નાશ-કરવાવાળા ઇન્દ્ર ! તમે નિશ્ચયે, આપના ઘોડાને રથમાં જોડો. હે ધનવન્ ! પ્રકટ-બલવાળા-તમે, અમારી અભિમુખ દર્શનીય મરૂતોની સાથે દૂર ઘુલોકમાંથી આવો. ૯

૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

ત્વામિદા દ્યો નરોઽપીપ્યન્ વજ્રિન્ મૂર્ણયઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧

સ ઇન્દ્ર સ્તોમવાહસ ઇહ શ્રુદ્યુપ સ્વસરમા ગહિ ॥૧૦॥

અન્ય૦ વજ્રિન્ ત્વામ્ મૂર્ણયઃ નરઃ ઇદા દ્યોઃ અપીપ્યન્ ઇન્દ્ર સઃ સ્તોમવાહસઃ
ઇહ શ્રુયિ સ્વસરમ આગહિ ॥

અ૦ હે વજ્રધારીદેવ ! હવિઅર્પણ-કરવાવાળા કર્મકર્તા યજ્ઞમાનોએ
જે-તમને આજ પહેલે દિવસ સોમ પીવરાવેલો તે તમે, સ્તોત્ર પઢનારા-અમે
તેમનાં સ્તોત્રને આ યજ્ઞમાં સાંભળો તથા અમારા સ્થાનમાં આવો. ૧૦

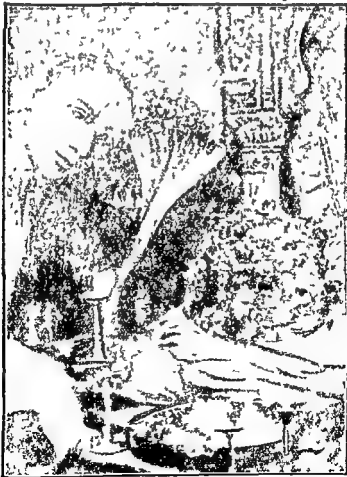
इति सप्तमः खण्डः समप्तः ॥७॥

—१३०—

खण्ड ७

- ૧ દજ્યાશિરઃ-દધિમિશ્રણઃ-દહીંપડે મળેલ.
- ૨ ઝોકઃ-યજ્ઞસદનમ્-યજ્ઞમંડપમાં.
- ૩ આ-અભિ-અભિશુષ.
- ૪ ચિકિત્રે-જાયન્તે-દેખાય છે.
- ૫ મધોઃ-મદકરસ્થ-પ્રસન્નતા દેવાવાળા
- ૬ પપાનઃ-અત્યર્થ વિગ્રન્-અધિકતાથે પાન કરતા.
- ૭ પાવન્નવેપસમ્-પ્રજાસ્વવેગામ્-પ્રજામનીય વેગવાળી.
- ૮ રૂપમ્-એપલીયા.
- ૯ અરંજીતમ્-મલકર્ત્તારમ્-શોભાદેવાવાળા.
- ૧૦ ઘોઙ્ઘવઃ-સર્વતઃ દહ.
- ૧૧ માવતે-મારા જેવા પુરુષને.
- ૧૨ કિઃ-કૃદ્ધિન્-કેદાર.
- ૧૩ ચરન્તે-નિવારણ કરે છે.
- ૧૪ વયઃ-અન્ન.
- ૧૫ ર્ઈ-અન્નમ્-આ.
- ૧૬ શિપ્રી-વેગવાળા.
- ૧૭ અગ્રતમ્-અકર્માણમ્-યાગવિરોધીને.

- ૧૮ અંશુ-મેામ.
 ૧૯ વસંત ય-ઘસંત ય-નિવાસયોગ્યસ્થાન.
 ૨૦ વર્ધય-અધિક વદ્ધય-અધિક વધાર.
 ૨૧ ત્રામણમ-રક્ષાકરવાયોગ્ય.
 ૨૨ સ્તરોઃ-હિસક.
 ૨૩ મધ્યલિ-સંગચ્છસે-આપ્ત કરે છે.
 ૨૪ ઋગ્વેમિ-દર્શનીય.
 ૨૫ મૂર્ણય.-દ્વિર્મરણશીલા -હિવિ-અર્પણ-કરવાવાળા.
 ૨૬ અર્પાપ્યન-અપાયયન-પાન કરાવેલો.
 ૨૭ રઘસરમ-ટુહ-સ્થાન.
 ૨૮ શ્વા-આળ.

અ. ૩ સ્વણ ૮

૧ ૨ ૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

પ્રત્યુ અદર્શ્યાયત્યૂચ્છન્તી દુહિતા દિવઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અપો મહી વૃણુતે ચક્ષુષા તમો જ્યોતિષ્કૃણોતિ સૂનરી ॥૧॥

અન્ય૦ આયતાં ચ્છન્તી દિવઃ પ્રત્યદર્શિં ડ ચક્ષુષા મહી અપ ડ વૃણુતે
સૂનરી જ્યોતિઃ કૃણોતિ ॥

અ૦ આગમનકરતી તથા અન્ધકારોને દૂરકરતી ધુલોકની પુત્રી ઉપા,
સર્વકોષને નિશ્ચિત દેખાઈ. દર્શનવડે મહાન્ તે, રાત્રિના અન્ધકારને દૂર
કરે છે. મનુષ્યોની શ્રેષ્ઠનેત્રરૂપા ઉપા પ્રકાશ કરે છે. ૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इमा उ वां दिविष्टय उक्ता हवन्ते अश्विना ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

अयं वामह्येऽवसे शचीयसू विशंविशथंहि गच्छथः ॥२॥

અન્ય૦ इमाः दिविष्टयः उ अश्विना उक्ता वाम हवन्ते अयम शचीयसू
वाम अयमे अह्ને हि विशंविशम गच्छथः ॥

અ૦ આ ધુલોકને આહવારી પ્રજા તથા ઋત્વિજો પણ હે અશ્વિની-
કુમારો ! વ્યાપક એવા તમને આહવાન કરે છે. આ હું પણ હે કર્મને ધન
માનવાવાળા ! તમે બન્નેને મારી રક્ષા અર્થે અથવા તમને બન્નેને તૃપ્ત કરવા
આહવાન કરું છું. કેમકે તમે આપની સ્તુતિકર્તાર પ્રત્યેક-ચજ્ઞમાનની સમીપ
અઓ છે. ૨

૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩

कुष्ठः को वामश्विना तपानो देवा मर्त्यः ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

प्रता वामश्वया क्षपमाणोऽशुनेत्थमु आदन् यथा ॥३॥

અન્ય૦ देवा अश्विना कुष्ठः कः मर्त्यः वाम तपानः वाम अक्षयया प्रता
अशुना क्षपमाणः आदन् यथा इत्थम उ ॥

૩. આ સ્તાવન મંત્ર છે.

અં પ્રકાશવત-હે-અશ્વિનીકુમારે ! ભૂમણ્ડલપર નિવાસકરવાવાળો કોણ મનુષ્ય તમારો પ્રકાશક હોય છે ? તમારેનિમિત્તે મોમરમ કાઢવાના પાપાણુ વડે કૂટેલ મોમવડે થાકેલ યજમાન, 'યથેચ્ચ અન્ન-રસાદિ-જ્ઞાવાવાળા-રાત્રની સમાન આ પ્રકારે જ ઐશ્વર્યવાન થાય છે. ૩

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

અયં વાં મધુમત્તમઃ સુતઃ સોમો દિવિદિષ્ટિપુ ।

૧ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

તમશ્વિના પિવતં તિરોઅહ્યં ધત્તથં રત્નાનિ દાશુપે ॥૪॥

અન્યં અશ્વિના વાન દિવિદિષ્ટિ મધુમત્તમઃ અપમ સુતઃ તિરોઅહ્યમ્ પિષતમ્ દાશુપે રત્નાનિ ધત્તમ્ ॥

અં હે અશ્વિનીકુમારે ! તમારા યજ્ઞોમાં અત્યન્તમધુર આ મોમ સમ્પાદન કરેલો છે તમે પહેલેલિવસ-સમ્પાદન-કરેલ-સોમને પીઓ અને હવે-દેવાવાળા યજમાનને શ્રેષ્ઠ ધન દો. ૪

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ ત્વા સોમસ્ય ગલ્દયા સદા યાચન્નહં જ્યા ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

મૂર્ણિ મૃગં ન સવનેપુ ચુક્રુધં ક ઈશાનં ન યાચિપત્ ॥૫॥

અન્યં ઇન્દ્ર મૂર્ણિમ મૃગં ન ત્વા સવનેપુ સોમસ્ય ગલ્દયા જ્યા અહમ્ સદાં યાચન્ મ્ આચુક્રુધં કઃ ઈશાનમ્ ન યાચિપત્ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! બરણકર્તા તથા સિંહસમાન-તમને યજ્ઞોમાં સોમના રસ વડે વિજયશીલ-સ્તુતિવડે-ચુકત-હું, સર્વદા યાચના કરતો સતો ક્રોધને દૂર કરું છું. કોણ પુરૂષ પોતાના સ્વામીને યાચના નથી કરતો ? અર્થાત્ મારા ઉપર એવી કૃપા કરો જેથી મને કોઈના પર ક્રોધ ન આવે. ૫

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

અધ્વર્યો દ્રાવયા ત્વં સોમમિન્દ્રઃ પિપાસતિ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ઉપો નૂનં યુયુજે વૃષ્ણા હરી આ ચ જગામ વૃત્રહા ॥૬॥

અન્યં અધ્વર્યો સોમમ્ દ્રાવયા ઇન્દ્ર. પિપાસતિ વૃષ્ણા હરી વ્રતન ઉપોયુયુજે વૃત્રહા આજગામ ॥

અં હે યજ્ઞના-નેતા-અધ્વર્યુ ! તમે સોમને ઉત્તરવેદીપર પહોંચાડો કેમકે
 ઇન્દ્ર સોમને પીવા આહિ છે. યુવાન ઘોડાને આજ સારથિએ રથમાં બેડયા છે.
 વૃત્રાચુરના નાશક ઇન્દ્ર આવી ગયા. ૬

૩ ૨ ૩૨૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨

અમી પતસ્તદા ભરેન્દ્ર જ્યાયઃ કનીયસઃ ।

૩ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પુરુવસુર્હિ મવચન્ વમૂવિથ ભરેભરે ચ હવ્યઃ ॥૭॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર જ્યાયઃ હવત તન્ કનીયસઃ અમ્યામર મવચન પુરુવસુઃ વમ-
 વિથ ભરે ભરે હવ્યઃ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! હે સર્વથી મોટા ઇન્દ્ર ! યાજ્ઞના કરાતું તે [પ્રસિદ્ધ] ધન
 મને ચોમેરથી આળી ઘો. હે ધનવન્ ! તમે બહુવડે યાજ્ઞના કરવાયોગ્ય છો.
 તમે પ્રત્યેક મંત્રામમાં આહ્વાન-કરવાયોગ્ય તથા હવિ-દેવાયોગ્ય પણ છો. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યદિન્દ્ર યાવતસ્ત્વમેતાવદહમીશીય ।

૩ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સ્તોતારમિદધિપે રદાયસા ન પાપત્વાયરજસિપમ્ ॥૮॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર યદ ત્વમ યાવતઃ ઈદિપે પ્તાઘત અહમ્ ઈશાય રદાયસો
 સ્તોતારમ્ ઇત્ દધિપે પાપત્વાય ન રંસિપમ્ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! જોકારણ તમે જેટલા ધનના સ્વામી છે તેટલાજ ધનનો
 હું સ્વામી થાઉં. હે-ધનદેવાવાળા-ઇન્દ્ર ! તેથી હું અમારા સામ-ગાન-કરનાર-
 સ્તોતાને ધન ઈર્ષ અવશ્ય પારણ કરી શકું. હું તેને વૃથા નષ્ટ કરવા નહીં દઉં. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વસિન્દ્ર પ્રતૂર્ત્તિપ્વમિ વિઙ્વા અસિ સ્પૃધઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અશસ્તિહા જનિતા વૃત્રતૂર્ગસિ ત્વં તૂર્ચ્ય તરુણ્યતઃ ॥૯॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર ત્વમ પ્રતૂર્તિપુ વિઙ્વાઃ સ્પૃધઃ અમ્યનિ તૂર્ચ્ય ત્વમ્ અશસ્તિહા
 જાનિ- વૃત્રતૂર્ગસિ ત્વમ્ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! તમે મંત્રામોમાં સર્વ યુદ્ધકરવાવાળી શત્રુઓની સેના-
 ઓનો તિર-કાર કરો છો. હે શત્રુઓના બાધક-ઇન્દ્ર ! તમે દેવી આપત્તિઓના

નાશક છે. તમે અમારા શત્રુઓની આપત્તિ ઉત્પન્ન કરવાવાળો છે તથા સકલ શત્રુ-સમૂહના નાશ કરવાવાળો છે. અમારા વિધ્વંસકર્તાઓના નિવારણ કરનાર છે. ૯

૧ ૨૨૩૧ ૨૨ ૩૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
પ્ર યો રિરિક્ષ ઓજસા દિવઃ સદોભ્યસ્પરિ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ન ત્વા વિવ્યાચ રજ ઇન્દ્ર પાર્થિવમતિ મિશ્રં વવક્ષિથ ॥૧૦॥

અર્થ ૦ ઇન્દ્ર દિવઃ સદોભ્યઃ ઓજસા પ્રરિરિક્ષે પાર્થિવમ રજઃ ત્વા ન વિવ્યાચ વિશ્વમ્ અતિ વવક્ષિથ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! જે તમે હુલોકથાનોથી બલવડે અધિક શ્રેષ્ઠ હો છો અને હે ઇન્દ્ર ! પૃથ્વીપર ઉત્પન્ન લોક, તમને પોતાના મોટા શરીરવડે વ્યાપ્ત કરી શક્યા નહિ. એવા બલવાન તમે અમને વિશ્વનો ત્યાગ કરી ધારણ કરો અર્થાત્ અમને સર્વથી શ્રેષ્ઠ બનાવો. ૧૦

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

खण्ड ८

- ૧ આયર્તા-આગમન કરતી.
- ૨ ઉચ્છન્તી-તમાસિ વિરાસયન્તી વર્જયન્તી-અન્ધારોને દૂર કરતી.
- ૩ અવોઽવૃણુતે-દૂર કરે છે.
- ૪ સૂનરી-જનાનાં સુષ્ટુ નેત્રી-મનુષ્યોની શ્રેષ્ઠ નેત્રરૂપ.
- ૫ દિવિવિથઃ-દિવમિચ્છન્ત્યઃ-હુલોકને આહવાવાળો.
- ૬ ઉક્તા-ઉક્તો વાસકૌ-વ્યાપક
- ૭ વિશંવિશં-પ્રત્યેક યજમાન પ્રત્યે.
- ૮ શર્ચાવત્-કર્મને ધન માનવાવાળો.
- ૯ કુપ્તઃ-કૌ પૃથિવ્યાં ઘર્તમાનઃ-ભૂમણ્ડલપર નિવાસ કરવાવાળો
- ૧૦ તપાન-તાપનઃ પ્રકોશકઃ-પ્રકાશક.
- ૧૧ અશ્નવા-સોમ કૂટવાના અશ્મા-પાષાણુ-વડે.
- ૧૨ અઘ્નના-સોમવડે.
- ૧૩ ક્ષયમાણઃ-ક્ષયમાણઃ ક્ષીયમાણઃ-થાકેલો.

- ૧૪ મ ઇન-મિમતાઘરસાદિમક્ષણવાન રાજા ડવ-
યથેચ્છ અન્નરસાદિ ખાનાર રાજા સમાન.
- ૧૫ ઘનતા-હન્યમાનેન અભિવ્યમાણેન-કૂટાતા સતા.
- ૧૬ દિવિદિપુ-દિવપ્પણેષુ-યજ્ઞોભાં.
- ૧૭ તિરો અદ્યં-નિરોભૃતે પૂર્વસ્મિન્ દિને અમિપુતં-પહેલે દિવસ સમ્પાદન કરેલ.
- ૧૮ ગહયા-ગાલનન આસ્રવણેન-સોમના રચવડે.
- ૧૯ જયા-જયશોભયા સ્તુત્યા-જયશીલ સ્તુતિવડે.
- ૨૦ મૂર્ણમ-ભરણકર્તા.
- ૨૧ દ્રાવ્ય-પ્રાપય-પહોંઆડ.
- ૨૨ દ્યુત-ચાચના કશતું.
- ૨૩ મરે મરે-પ્રત્યેક સંશ્રામભાં.
- ૨૪ હવ્યઃ-આહ્વાનકરવાયોગ્ય.
- ૨૫ રદાયલો-રદતિદદાતિ ચમૂનીતિ-ધનદેવાવાળા.
- ૨૬ રંતિપં-રધામ-હઉં.
- ૨૭ પ્રત્વંતિપુ-સંશ્રામોભાં.
- ૨૮ સ્પૃષઃ-ચુલકરનારી શત્રુમેના.
- ૨૯ અશસ્તિહા-દૈર્ઘ્યાનામશસ્તાનાં હન્તા-દેવી આપત્તિયોના નાશક,
- ૩૦ ઘૃગ્ધ-મકલ શત્રુસમૂહના નાશક.
- ૩૧ તરુવતઃ-વાયજ્ઞાન-વિમ્લકતચ્ચિને.
- ૩૨ સૂર્ય-શત્રુના બાધક.
- ૩૩ વિદ્યાચ-દ્યામોતિ-બ્યાપ્ત કરે છે.
- ૩૪ પ્રતિલે-અતિવિષ્ણો મયસિ-અધિકતાયે શ્રેષ્ઠ હો હો.
- ૩૫ સરોમ્યઃ-રથાનો ધડી.

અ. ૩ खण्ड ९

૧ ૨ ૩૧ ૨૨ ૩૨ ૩૬ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩૧ ૨

असावि देवं गोऋजीकमन्धो न्यास्मिन्निद्रो जनुषे ।

૧ ૨

૩૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩૧ ૨ ૩

मुवाच बोधामसि त्वा हर्यश्च यज्ञैर्वोधा न स्तोममन्धसो

૧ ૨ ૩

मदेषु ॥१॥

અન્ય૦ દેવમ્ ગોઋજીકમ્ અન્ધઃ અસાવિ ઈમ્ ઇન્દ્રઃ મસ્મિન્ જનુષા ન્યુવોચ હર્યશ્ચ ત્વા યજ્ઞૈઃ વોધામસિ અન્ધસઃ મદેષુ નઃ સ્તોમમ મોધ ॥

અ૦ પ્રકાશમય ગોષત તથા હુન્ધાદિવડે સંસ્કાર-કર્તૃત્વ-સોમરૂપ-અન્નને અમે સ પાદન કર્યું છે. આ હન્દ્ર, આ સમ્પાદન-કર્તૃત્વ-સોમરૂપ-અન્નવિષયમાં સ્વભાવવડે જ અન્ન-તત્ત્વર થાય છે. હે હન્દ્ર ! તમને સ્તોત્ર અને હવિષ્યેવડે ગોધીયે છઇએ. સોમના મદવિષયમાં તમે અમારા સ્તોત્રને બાણી. ૧

૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧

૨૨

૩ ૧ ૨

योनिष्ट इन्द्र सदने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।

૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૨ ૩

૨ ૩ ૨ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

असो यथा नोऽविता वृधश्चिद् ददो वसूनि ममदश्चसोमैः ॥२॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર તે સદને યોનિઃ અકારિ પુરુહૂત નૃભિઃ તમ્ આ પ્રયાહિ નઃ યથા અવિતા વૃધશ્ચિત્ અસઃ વસુનિ દદઃ ચ સોમૈઃ મમદઃ ॥

અ૦ હે હન્દ્ર ! તમારા વિરાજમાન-હોવા-નિમિત્ત સ્થાન રમ્યું ગમ્યું છે. હે અનેકેવડે-આહ્વાન-કરાયલ-હન્દ્ર ! નેતા-મરૂતોની આથ આ સ્થાનપર આવો કે જે પ્રકારે તમે અમારા રક્ષક તથા વૃદ્ધિકરનાર થાઓ. અમને ધન ઘી અને અમારા સોમેવડે આનન્દિત હો. ૨

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧

अदर्दरुत्तमसृजो वि खानि त्वमर्णवान् वदधानाऽअरम्णाः ।

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद्वः सृजद्धारा अव यदानवान् हन् ॥३॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર ત્વમ ઉત્તમ અદર્દઃ જ્વાનિ વ્રજસૃજઃ વદ્ધધાનાન અર્ણવાન અરમ્ણઃ
યત્ મહાન્તમ પર્વતમ ધ્યસૃજન્ ધારાઃ યત્ દાનવાન અવહન્ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે જલભરેલ મેઘને વિદીર્ણ કર્યો. કરી મેઘસ્થજલ-
નિકળવાનાં-દારોને વિશેષ રચ્યાં તથા આધારવાવાળાં જળવાળા મેઘોને ટપ-
કાવ્યા. જે-તમે બહુમેઘોને વિવૃત કર્યાં તથા જળની ધારાઓ છોડી. જ્યારે તમે
મનવોને વિનષ્ટ કર્યાં [ત્યારે જળની ધારાઓ છોડી]. ૩

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
સુપ્ત્રાણાસ ઇન્દ્ર સ્તુમસિ ત્વા સનિપ્યન્તશ્ચિત્તુવિનૃમ્ણ વાજમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
આ નો ભર સુવિતં યસ્ય કોના તના ત્મના સહ્યામ ત્વોતાઃ ॥૪॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર સુપ્ત્રાણાસઃ ત્વા સ્તુમસિ તુવિનૃમ્ણ વાજમ્ સનિપ્યન્તઃ નઃ
સુવિતમ આમર યસ્ય કોના ત્વોતાઃ તના ત્મના સહ્યામઃ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! સોમના-અભિપવકરવાવાળા-અમે તમારી સ્તુતિ કરીએ છીએ.
હે બહુધનવાળા ઇન્દ્ર ! મુન્દર-પુરોડાશરૂપ-અન્નને વિભાગ કરી દેતા સતા અમે
સ્તુતિ કરીએ છીએ. તેકારણ તમે અમને પ્રાપ્ત-હોવા-યોગ્ય શ્રેષ્ઠ ધન દો. જે
ધનની અતિપ્રિયત્વપૂર્વક કામના કરો છો તે ધન અમને દો. તમે-રક્ષાકરેલ
બહુધનને અમે સ્વયંજ આપના અનુગ્રહથી પામીએ છઈએ. ૪

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
જગૃહ્યા તે દક્ષિણમિન્દ્ર હસ્તં વસૂયવો વસુપતે વસૂનામ્ ।

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
વિદ્મા હિ ત્વા ગોપતિ શૂર ગોનામસ્મમ્યં ચિત્રં વૃષણ ૫

૩ ૧ ૨
રયિં દાઃ ॥૫॥

અન્ય૦ યમનામ વસુપતે તે દક્ષિણં હસ્તમ યમયવઃ જગૃહ્યા શૂર ગોનામ
ત્વા ગોપતિમ વિદ્માઃ ચિત્રમ વૃષણમ્ રયિમ દાઃ ॥

અ૦ બહુધનોના-હે-સ્વામિન ! તમારા દક્ષિણહાથને, ધનની-ઇન્દ્ર-કર
વાવાળા-અમે ગૃહણ કરીએ છઈએ. હે પરાક્રમીદેવ ! અમે તમને બહુ ગાયોના
ગોસ્વામીરૂપ બાણીએ છીએ તે કારણ અમને અનેકપ્રકારના મનોરથોનું પૂરક
ધન દો. ૫

૨૩ ૧૨ ૩૧૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩૧૨૩ ૨૩ ૨
 ઇન્દ્રં નરો નેમધિતા હવન્તે યત્પાર્યા યુનજતે ધિયસ્તાઃ ।
 ૨૩ ૧૨ ૩ ૧૨૩ ૨૩ ૧ ૨૨ ૩૧૨૩ ૧ ૨
 શૂરો નૃપાતા શ્રવસશ્ચકામ આ ગોમતિ વ્રજે ભજા ત્વં નઃ ॥૬॥

અન્ય૦ યત્ પાર્યાઃ તાઃ ધિયઃ યુનજતે નરઃ નેમધિતા ઇન્દ્રમ્ હવન્તે શૂરઃ
 નૃપાતા શ્રવસઃ ચકામે ગોમતિ વ્રજ નઃ ભજા ॥

અ૦ જ્યારે યુદ્ધમાં રક્ષાના કારણભૂત પ્રસિદ્ધકર્મનેા પ્રયોગ કર્યો જાય
 છે ત્યારે યજ્ઞ વા સંગ્રામ-કરનાર-મનુષ્ય યજ્ઞ વા સંગ્રામમાં જે ઇન્દ્રનું આહ્વાન
 કરે છે તે વીરમનુષ્યોને વિભાગ કરી યથાસ્થાનપર-ખડા-કરનાર-તમે અન્ન
 વા બલની ધાડનાપર ગાય-આદિ-પશુઓવડે યુક્ત ગોષ્ઠમાં અમને ભાગી કરો. ૬

૧૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧૨૩ ૧૦ ૩ ૧ ૨
 વયઃ સુપર્ણા ઉપ સેદુરિન્દ્રં પ્રિયમેધા ઋપયો નાધમાનાઃ ।
 ૧૨ ૩ ૧૩૩૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧૨ ૩ ૨
 અપ ધ્વાન્તમૂર્ણુહિ પૂર્ધિ ચક્ષુર્મુમુઘ્યાસ્માન્નિધયેવ વદ્ધાન્ ॥

અન્ય૦ વયઃ સુપર્ણા પ્રિયમેધાઃ ઋપયઃ નાધમાનાઃ ઇન્દ્રમ્ ઉપસેદુઃ ઇન્દ્ર
 ધ્વાન્તમ્ અવોર્ણુહિ ચક્ષુઃ પૂર્ધિ નિધયા ઇવ વદ્ધાન્ અસ્માન્ નુમુન્ધિ ॥

અ૦ ગમનકરવાવાળાં, મુખદેનાર-પતનવાળાં, યજ્ઞવડે-પ્રેમ-કરવાવાળાં,
 દેખનારાં તથા પ્રજ્ઞાની યાચનાકરતાં કિશ્કેા, ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત થયાં. હે ઇન્દ્ર! તમે
 અન્ધકારને દૂર કરો. તેજને પૂર્ણ કરો તથા પાશસમૂહવડે ખાંધેલ અમને
 મુક્ત કરો. ૭

૧ ૨ ૩૨૩ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
 નાકે સુપર્ણમુપ યત્પતન્તથં હૃદા વૈનન્તો અમ્યચક્ષત ત્વા ।
 ૧ ૨ ૩ ૧૨ ૩૨ ૩૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૩ ૨
 હિરણ્યપક્ષં વરુણસ્ય દૂતં યમસ્ય યોનો શકુનં મુરણ્યુમ્ ॥૮॥

અન્ય૦ સુપર્ણમ્ પતન્તમ્ હિરણ્યપક્ષમ્ વરુણસ્ય દૂતમ્ યમસ્ય યોનો શકુનમ્
 મુરણ્યુમ્ ત્વા હૃદા વૈનન્તઃ નાકે અમ્યચક્ષત ॥

અ૦ મુન્દરપતનવાળા, અન્તરિક્ષમાં બતાડેનાર, મુખનીપાંખવાળા,
 વરુણ-જલાભિમાનીદેવતા-ના દૂત, નિયામક, વિદ્યુત્તાપિના સ્થાનરૂપ અન્ત-

રિક્ષમાં પક્ષીરૂપે વર્તમાન તથા વર્ષા-આદિ-દ્વારા જગતના પોષણકરવાવાળા-
તમને મનપૂર્વક આહવાહોનાર સ્તોત્રા અન્તરિક્ષમાં દેખેછે ત્યારે તમે જાઓછે. ૮

૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૨   ૩ ૨ ૩   ૧ ૨ ૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन आवः ।

૨ ૩ ૨ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨   ૩ ૨ ૩   ૨ ૩ ૧   ૨ ૩   ૧ ૨

स बुध्न्या उपमा अस्य विष्टाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥

અન્ય૦ વેનઃ પુરસ્તાત જજ્ઞાનમ બ્રહ્મ પ્રથમમ વિસીમ અતઃ સુરુચઃ આયઃ
સ' બુધ્ન્યા. અસ્ય ઉપમાઃ વિષ્ટાઃ સતઃ ચ અસતઃ યોનિમ વિવઃ ॥

અ૦ વેનનામક ગન્ધર્વે પૂર્વકાલમાં ઉત્પન્ન અથવા જ્ઞાનવાન, પ્રાણપુ-
ન્નતિરૂપ-આદ્યશરીરના અપ્પવડે (વસ્તુ) એમ આનન્દસ્વરૂપ શબ્દ કર્યો.
અર્થાત્ સર્વને દેખાતી શ્રોત્રનકાન્તિવડે તે શરીરની રક્ષા કરી અર્થાત્ મહાન્
કાન્તિવડે યુક્ત કર્યું. તે ગન્ધર્વે અન્તરિક્ષમાંહોનાર આ શરીરની કાન્તિસમાન
આદિત્ય-આગ્નિ-પ્રકાશરૂપ-કાન્તિયોને વિશેષ સ્થાપિત કરી, તથા આ સમય
વિદ્યમાન તથા આગળહોનાર આ મમય અવિદ્યમાન-ઉત્પત્તિના-કારણને વા
નિવાસસ્થાનને નિધ્યત્ત કર્યું. ૯

૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૩

अपूर्या पुरुतमान् यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।

૩   ૧ ૨ ૩ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩   ૧ ૨

विरप्सिने वज्रिणे शन्तमानि वचांस्त्वस्मै स्थविराय तक्षुः ॥

અન્ય૦ મહે વીરાય તવસે તુરાય વિરપ્સિને વજ્રિણે સ્થવિરાય અસ્મૈ અપૂર્યા
પુરુતમાનિ શન્તમાનિ વચાંસિ તક્ષુઃ ॥

અ૦ મહાન્, અનેકશત્રુનાવધકરનાર, જલવાન, શીઘ્રતાકરનાર તથા
વિશેષસ્તુતિકરવાયોગ્ય વજ્રધારી વૃદ્ધ આ ઇન્દ્ર અર્થે, સ્તોત્રા નવીન, બહુ તથા
પરમશુભદાયક સ્તુતિરૂપ વચનોતું ઉચ્ચારણ કરે છે. ૧૦

इति नवम. खण्डः समाप्तः ॥९॥

खण्ड ९

- ૧ ગોઋજીકં-ગોમિઃ સંસ્કૃતમ-ગોઘૃત-આદિવડે મંદકૃત.
- ૨ દેવં-દ્રીપ્તં-પ્રકાશમય.
- ૩ અન્નાયિ-અભિપુતમ-સંપાદન કર્યું.
- ૪ જનુષા-સ્વભાવતઃ જ.
- ૫ ન્યુચોચ-નિતરાં સંગતો ભવતિ । (નિન્ડયોષ)-અત્યન્ત તત્પર થાય છે.
- ૬ ઘોધામસિ-ઘોધયામઃ-બોધ કરીએ છીએ.
- ૭ દૈમ્-અયમ્-આ.
- ૮ અસઃ-ભવતિ-થાય છે.
- ૯ દદઃ-દેહિ-ધો.
- ૧૦ અર્દ્ધઃ-વિદારિતવાન્-વિદીધું કર્યું.
- ૧૧ ઝત્સમ-જળભરેલ મેઘને. (ઝત્સ્યન્દમાનં મેઘ) ।
- ૧૨ જ્વાનિ-મેઘસ્થોદકનિગમનદ્વારાણિ-મેઘસ્થજળ નિકળવાના દ્વારો.
- ૧૩ અર્ણવાન્-ઉદકચતઃ મેઘાન્-જળવાળા મેઘોને.
- ૧૪ શદ્ધધાનાન્-બાધાકરનાર.
- ૧૫ અરઙ્ગાઃ-વિસર્જયસિ-ટપકાવે છે.
- ૧૬ સુગ્ધાવાસઃ-સોભનો અભિપ્રયકરવાવાળા.
- ૧૭ સનિવ્યન્તઃ-દત્તવન્તઃ સંમન્નવન્તઃવા-વિભાગ કરીદેનાર.
- ૧૮ સુવિતં-સુહુ પ્રાતઃવ્યમ ધનમ્-પ્રાપ્તહોવાયોઅથ શ્રેષ્ઠ ધન.
- ૧૯ કોના-કામયમાનઃ-કામના કરે છે.
- ૨૦ તના-ધન.
- ૨૧ ત્મના-આત્મના સ્વયમેવ-સ્વર્થજ.
- ૨૨ ત્યોતાઃ-તમેવડે રહિત.
- ૨૩ જગૃહ-ગૃહ્ણીમઃ-ગૃહણુ કરીએ છઈએ.
- ૨૪ વૃષણં-મનોરથોત્તું પૂરક.
- ૨૫ નેમધિતા-નેમધિતૌ-યજ્ઞ વા સંગ્રામમાં.
- ૨૬ પાર્યાઃ-યુદ્ધમાં રક્ષાના કારણભૂત.
- ૨૭ નૃપાતા-નૃૃણાં સંમન્નતા-મનુષ્યોને વિભાગ કરી યથાસ્થાનપર ખડાકરનાર.
- ૨૮ મજ-ભાગી કર.
- ૨૯ ઋષયઃ-દર્શન-દેખનાર.
- ૩૦ નાધમાનાઃ-પ્રજ્ઞાં યાચમાનાઃ-પ્રજ્ઞાની યાચના કરનાર.

- ૩૧ અપોર્ણદિ-દ્વર કરેા.
 ૩૨ નિઘા-પાશસ્ત્રમૂલ.
 ૩૩ મુરખ્યમ-પોષક.
 ૩૪ યેનન્તઃ-કામયમાનઃ-ચાહના કરનાર.
 ૩૫ અગ્નનં-ઉત્પન્ન.
 ૩૬ શુષ્યાઃ-મૂલ વા અન્તરિક્ષ મધ્યે હોનાર.
 ૩૭ વિદ્વાઃ-વિશેષ સ્થાપિત કર્યા.
 ૩૮ વિરઃ-વિવૃત્તવાન નિગ્માદિતવાન-નિષ્પન્ન કર્યું.
 ૩૯ વિસ્તોમ-મુખવટે આનન્દદારક શબ્દ કર્યો.
 ૪૦ તરમે-મલ્લવાન.
 ૪૧ તુરાય-શીઘ્રતાકરનાર.
 ૪૨ વિરખ્મિને-વિશેષ સ્તુતિયોગ્ય.
 ૪૩ તન્નુઃ-તન્નુઃ । કુર્વન્તિ-ઉચ્ચારણ કરે છે.
 ૪૪ સ્વયિર-વૃદ્ધ.

અ. ૩ खण्ड १०

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અવ દ્રપ્સાં અઞ્શુમતીમતિષ્ઠીયાનઃ કૃષ્ણો દશભિઃ સહસ્રૈઃ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
આવત્તમિન્દ્રઃ શચ્યા ધમન્તમપ સ્નીહિતિં નૃમણા અપદ્રાઃ ॥૧॥

અન્ય૦ દ્રપ્સઃ દશભિઃ સહસ્રૈઃ રથાનઃ કૃષ્ણઃ અંશુમતી અવાતિષ્ઠત શચ્યા ધમન્તમ તમ ઇન્દ્રઃ આવત અય નૃમણઃ સ્નીહિતિમ્ અપદ્રાઃ ॥

અં શીઘ્રગમનકરનાર દશહજાર અશ્વરોસાથ ચઢાઈ કરતો સતો કૃષ્ણનામક અશ્વર અંશુમતી નદીપર આવી પહોંચ્યો. તદનન્તર, પોતાના કર્મ વા પ્રજ્ઞાનવડે જગતને લયલાયક શબ્દકરનાર કૃષ્ણાશ્વર પ્રત્યે ઇન્દ્ર મરૂતોસહિત પ્રાપ્ત થયા. તદનન્તર, ઋત્વિજોમાં એકતાન હોઈ જેનું મન લાગી રહ્યું છે તેવા ઇન્દ્રે, તેની હિસા-કરવાવાળી-એનાનો વધ કર્યો અર્થાત્ તેને મારી તેની સેનાને પણ મારી નાંખી. ૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૧ ૩ ૧ ૨
વૃત્રસ્ય ત્વા ઇવસથાદીપમાણા વિશ્વે દેવા અજહુર્યે સલાયઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૩ ૧ ૨
મરુદ્ધિરિન્દ્ર સલ્યં તે અસ્ત્વથેમા વિશ્વાઃ પૃતના જયાસિ ॥૨॥

અન્ય૦ યે વિશ્વે દેવાઃ સલાયઃ વૃત્રસ્ય ઇવમથાત દીપમાણાઃ ત્વા અજહુઃ મરુદ્ધિઃ તે સલ્યમ્ અસ્તુ અથ રમાઃ વિદ્યાઃ પૃતનાઃ જયાસિ ॥

અં હે ઇન્દ્ર ! તમારા જે વિશ્વદેવતા પહેલાયુદ્ધમાં સહાયતાકરનાર મિત્ર હતા તે સર્વદેવતા, સર્વને આવતા જોઈ વૃત્રાશુરે જે શ્વાસ છોડ્યો તે વડે લયલીત થઈ ચોમેર ભાગતા તમને છોડીને ગયા. તેમ થતાં હે ઇન્દ્ર ! તમારો સાથ-ન-છોડનાર-મરૂતો સાથ તમારો મિત્રભાવ હો અને તદનન્તર, આ સર્વ શત્રુસેનાને આપના બલવડે છતો. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
વિધું દદ્રાણઞ્ચ સમને વહૂનાં યુવાનઞ્ચ સન્તં પલિતો જગાર ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨
દેવસ્ય પદ્ય કાવ્યં મહિત્વાદ્યા મમાર સ હ્યઃ સમાન ॥૩॥

અન્ય૦ વિષુમ સમને ઘટનામ્ દદ્રાણમ્ યુવાનમ પલિતઃ જગાર દેવસ્ય મહિત્વા
કાલ્યમ પદ્ય અય મમાર સઃ જ્ઞઃ સમાન ॥

અ૦ (બાલસ્વરૂપ ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરાય છે):- યુદ્ધ-આદિના-વિધાતા તથા
સંશ્રામમાં બહુશત્રુઓને લગાડનાર તથાપિ તરૂણપુરૂષને ઇન્દ્રની કૃપાવડે
વૃદ્ધપુરૂષ જીની લે છે. આ તથા આગળ-ઉપર-કહેવાવાતા કાલસ્વરૂપઇન્દ્રના
મહત્વભર્યાસામર્થ્યને દેખીને હે જીવાત્મનું! જે જરણે પ્રાપ્ત હોઈ આજ
મરે છે તે ખીજે દિવસ અન્યજન્મ ધારણ કરી સંસારમાં ગમન કરે છે. ૩

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વથ્ હ ત્યત્સતમ્યો જાયમાનોઽશત્રુભ્યો અમવઃ શત્રુરિન્દ્ર ।

૩ ૧ ૨૨ ૨ ૨ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ગૃહે ઘાવાપૃથિવી અન્વચિન્દો વિમુમદ્વયો ભુવનેભ્યો રણં ધાઃ ॥

અન્ય૦ ત્વમ હ ત્યજ જાયમાનઃ અશત્રુભ્યઃ સતમ્યઃ શત્રુઃ અમવઃ ગૃહે ઘાવા
પૃથિવી અન્વચિન્દઃ વિમુમદ્વયઃ ભુવનેભ્યઃ રણમ ધાઃ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે નિશ્ચે એવા પરાક્રમ કરવાવાળા છો કે પ્રગટ થતાં
વેંતજ શત્રુરહિતકૃપણુવૃત્ર તથા નભુચિ-આદિ-સાત-અમુરો સંબંધમાં શત્રુરૂપ
થયા વા સત પુરોને નષ્ટકરનાર થયા અથવા, સાત હોતાવાળાચક્ષોમાં વિધન-
કરનારના શત્રુરૂપ થયા. અને હે ઇન્દ્ર! તમે અંધકારવડે ઢંકાયેલધુલોકને તથા
ભૂલોકને મૂર્ખરૂપે પ્રકાશિત કરી પ્રાપ્ત કર્યા તથા તમે ગૌરવયુક્ત લોકે અર્થ
રમણુ ધારણ કરે છે. ૪

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

મેહિં ન ત્વા વજ્રિણં મૃષ્ટિમન્તં પુરુષસ્માનં વૃષભથ્ સ્થિરપ્સ્તુમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

કરોપ્યર્યસ્તરૂપીર્દુવસ્યુરિન્દ્ર દ્યુક્ષં વૃત્રહણં યૃણીપે ॥૫॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર દુવસ્યુઃ અર્યઃ તરૂપીઃ કરોપિ મેહિં ન વૃત્રહણમ દ્યુક્ષમ પુરુષ-
સ્માનમ વૃષમન સ્થિરપ્સ્તુમ વજ્રિણમ મૃષ્ટિમન્તમ ત્વા યૃણીપે ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! સ્તુતિ-આદિ-આરાધનાની ઇચ્છા કરતા સત્તા તમે, અમારા
શત્રુઓને (ક્ષીણ) અને અમને વિજયશાલી કરે છે. આકારણે જે પ્રકાર
વૃષ્ટિકાશિનીવાત્ફીની વર્ષાનિમિત્ત પ્રાર્થના કરે છે તે પ્રકાર મેધોના ગ્રેરક,

દુલોકમાં વર્તમાન, બહુજ્વળના ધારક વા અનેકશત્રુના નાશક, મનોરથોની વર્ષા કરવાવાળા, સ્થિર, વજ્રધારી તથા શત્રુઓને-શુભનાંખનાર-તમને હું સ્તોત્ર વડે મનાવું છું. ૫

૧ ૨ ૩૧ ૨૩૧૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨૩ ૧ ૨

પ્ર વો મહે મહેવૃધે મરધ્વં પ્રવેતસે પ્ર સુમર્તિ કૃણુધ્વમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

વિશઃ પૂર્વીઃ પ્ર ચર ચર્પણિપ્રાઃ ॥૬॥

અન્ય૦ વઃ મહેવૃધે મહે પ્રમરધ્વમ પ્રવેતસે સુમર્તિમ પ્રકૃણુધ્વમ ચર્પણિપ્રાઃ પૂર્વીઃ વિશઃ પ્રચર ॥

અ૦ હે અમારા પુરુષો ! તમે બહુધનોની—વૃદ્ધિકરવાવાળા—મહાન ઇન્દ્રના અર્થ સોમ અર્પણ કરો. શ્રેષ્ઠજ્ઞાનવાન-ઇન્દ્રના અર્થ શ્રેષ્ઠસ્તુતિ કરો. હે ઈન્દ્ર ! મનોરથોવડે પ્રભુઓને-પૂર્ણ-કરવાવાળા-તમે, હવિ-સમર્પણ-કરવાવાળા પ્રભુઓને અભિમુખ પ્રાપ્ત હો. ૬

૩ ૧ ૨ ૩૧ ૨૩૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨૩ ૧ ૨

શુનઃ હુવેમ મઘવાનમિન્દ્રમસ્મિન્ મરં નૂતમં વાજસાતૌ ।

૩ ૧ ૨૩ ૨૩૧ ૨૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

શુપવન્તમુગૂમૂતયે સમત્સુ ધન્તં વૃત્રાણિ સજિતં ધનાનિ ॥૭॥

અન્ય૦ વાજસાતૌ અસ્મિન્ મરે શુનમ્ મઘવાનમ્ નૂતમમ્ હન્તમ્ હ્વેમ શુપવન્તમ્ ડગ્રમ સમત્સુ વૃત્રાણિ ધન્તમ્ ધનાનિ સજિતમ્ ડતયે ॥

અ૦ અમે અજ્ઞની-પ્રાપ્તિકરવાનાર-આ-ચોદાઓને વિજયલક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરાવનાર, સંશ્રામમાં ઉત્પાદવડે પ્રવૃદ્ધ, ધનવાન, તથા સકલજગતના સર્વોપરિ-નેતા ઇન્દ્રને યજ્ઞનિમિત્ત આહ્વાન કરીએ છઈએ તથા અમારી સ્તુતિને સાંભળ નાર, શત્રુઓને લયદાયક, સંશ્રામોમાં-રાક્ષસોને-મારવાવાળા તથા શત્રુઓના-ધનોને-જીતવાવાળા-તમને રક્ષા અર્થ યોલાવીએ છઈએ. ૭

૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉદુ વ્રહ્માણ્યૈરત શ્રવસ્યેન્દ્રઃ સમર્ય્યે મહયા વશિષ્ઠ ।

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ યો વિશ્વાનિ શ્રવસા તતાનોપશ્રોતા મર્ઈયતો વચાઃસિ ॥૮

અન્વ૦ શ્રવસ્યા વ્રહ્માણિ ઉદૈરત વશિષ્ઠ સમયેં દન્દમ મહય યઃ વિદ્વાનિ
ધવસા આતતાન ઈયતઃ મે વન્વાસિ ઉપશ્રોતા ॥

અ૦ અત્રની ઇચ્છાવડે સ્તોત્ર તથા હવિયોને, સર્વઋષિ ઇન્દ્રના અર્થ
અર્પણ કરે. હે જિતેન્દ્રિયોમાં પ્રતિષ્ઠિત ! તું પણ વશમાં ઇન્દ્રને સ્તોત્ર તથા
હવિવડે પૂજ અને જે ઇન્દ્ર લોકોને અત્ર વા કીર્તિવડે વૃદ્ધિગત કરે છે તે,
ઉપાસના-કરવાવાળો-હું તેનાં વચનો સાંભળો ૮

૩૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨

ચક્રં યદસ્યાપ્સ્યા નિપત્તમુતો તદસ્મૈ મધિચ્ચચ્છદ્યાત્ ।

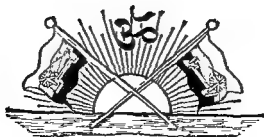
૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૨૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

પૃથિવ્યામતિપિતં યદૂધઃ પયો ગોષ્વદધા ઓપધીપુ ॥૧॥

અન્વ૦ અસ્ય ચક્રમ્ અપ્સુ આ નિપત્તમ્ ઉતો અસ્મૈ મધિચ્ચ ચ્છદ્યાત્
પૃથિવ્યાં અતિપિતમ્ યદૂધઃ પયોગોપુ આદધાઃ ॥

અ૦ આ ઇન્દ્રનું આયુધ, અન્તરિક્ષમાં ચોમેર મેધહનનનિમિત્ત સ્થિત
હતું અને તેપણુ આ ઇન્દ્રના અર્થ જલને પણ વશમાં કરે છે. પૃથિવીમાં
છેડેલું જે જલ છે તેને ઔપધિયોમાં સ્થાપન કરે છે. ૯

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

સ્વપ્ન ૧૦

- ૧ દ્રવ્ય:-શીઘ્ર ગમનકરનાર. (દ્રુતં સરતિ ગચ્છતિ સઃ) ।
- ૨ દયાન:-દયમાન:-ચલાઈ કરતો.
- ૩ શલ્યા:-કર્મ વા પ્રજ્ઞાનવડે.
- ૪ ધમન્તમ:-જગત્ને લયદાયક શબ્દકરનાર.
- ૫ સ્ત્રીહિતિમ:-હિંસાકરવાવાળી સેનાને.
- ૬ અપદ્રા:-પ્રપગમયત્ । અગ્રધીત્-વધ કર્યો.
- ૭ દ્યુસથાત:-(સર્વાન આગચ્છતાન્ દન્ના) શ્વાસમકાર્યોત્-
[સર્વને આવતા નોઈ] શ્વાસ છોડ્યો.
- ૮ દેવમાના:-સર્વતઃ પલાયમાના:-ચોમેર પલાયન થયા.
- ૯ વિધુમ-ધુધ્યાદિના વિધાતા
- ૧૦ સમતૈ:-સંશ્રામમાં. (સમ્યગનનોવેતે સંપ્રામે) ।
- ૧૧ વદ્રાણમ:-દ્રાવકમ-ભગાડનાર
- ૧૨ પલિત:-પળીયાંવાળો વૃઢપુરૂષ.
- ૧૩ જગાર:-નિગિરતિ-છોટે છે.
- ૧૪ કાર્થ:-સામર્થ્ય
- ૧૫ સમાન:-સમ્યજીવતિ-પુનાજ-માંતરમાં પ્રાદુર્ભૂત થાય છે.
- ૧૬ મમાર:-પ્રિયતે-મરે છે.
- ૧૭ ત્યત્-તદેતત્ ।
- ૧૮ ત્રિભુમદ્ભય:-ગીરવધુકત.
- ૧૯ રણ:-રમણમ-રમણ.
- ૨૦ ધા:-ધારયસિ-ધારણ કરે છે.
- ૨૧ દુવસ્યુ:-સ્તુતિ આદિ આરાધનાની ઇચ્છા કરનાર.
- ૨૨ અર્ચ્ય:-મરોન્-શત્રુઓને.
- ૨૩ તરૂતી:-તારકાન્ જેટ્ટેન્-જયશાલી.
- ૨૪ મેહિ:-વાણી.
- ૨૫ લુક્ષ્-લુલોકમાં વતંભાન.
- ૨૬ પુરુષસ્માનં-ખાહુઉઠકના ધારક વા અનેકશત્રુઓના નાશક.
- ૨૭ સ્થિરસ્તુમ:-સ્થિરરૂપ.
- ૨૮ મૃષ્ટિમન્તમ:-શત્રૂર્ણ મર્જનવન્તમ-શત્રુને ભુંછનાખનાર.
- ૨૯ ચર્પણિપ્રા:-પ્રજાનાં પ્રચિત્તા-મનોરથોવડે પ્રબળે પૂર્ણકરનાર.
- ૩૦ પૂર્વી:-દ્વિવિધં પ્રચિત્તો.-હવિ સમર્પણ કરવાવાળી.

અ. ૩ સ્વર્ણ ૧૧

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨
ત્યમૂ પુ વાજિનં દેવજૂતથ્ સહોવાનં તરુતારથ્ રથાનામ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અરિષ્ટનેમિં પૃતનાજમાશુથ્ સ્વસ્તયે તાર્ક્ષ્યમિહા હુવેમ ॥૧॥

અન્વ૦ ત્યમ વાજિનમ દેવજૂતમ સહોવાનમ રથાનામ તરુતારમ અરિષ્ટનેમિમ
પૃતનાજમ આશુમ તાર્ક્ષ્યમ સ્વસ્તયે इह हुवेम ॥

અ૦ તે (પ્રસિદ્ધ) અત્રયુક્ત વા બલવાન સોમને લાવવાનિમિત્ત દેવતાઓવડે
પ્રેરિત, શક્તિમાન, અન્યદીયરથોને-સંગ્રામમાં-તારનાર, તીક્ષ્ણ-આયુધવાળા,
શત્રુસેનાઓને-છૂતનાર, શીઘ્રગામી, તુક્ષ્ણીઉત્પન્ન-તુક્ષ્ણુત્ર સુપણ્-ને અમે,
કલ્યાણ અર્થે આ કર્મમાં વારંવાર બોલાવીએ છઈએ. ૧

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
પ્રાતારમિન્દ્રમવિતારમિન્દ્રથ્ હવેહવે સુહવથ્ શૂરમિન્દ્રમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
હુવે નુ શક્રં પુરૂહતમિન્દ્રમિદં હવિર્મઘવા વેત્વિન્દ્રઃ ॥૨॥

અન્વ૦ પ્રાતારમ મિન્દ્રમ હવે અવિતારમ મિન્દ્રમ હવે હવે સુહવમ શૂરમ શક્રમ
પુરૂહતમ મિન્દ્રમ મઘવાન્ इदમ हविः वेतु ॥

અ૦ હું શત્રુઓ-થકી-રક્ષાકરનાર-ઇન્દ્રને આહ્વાન કરું છું. મનોરથોવડે-
તૃપ્તકરનાર-ઇન્દ્રને આહ્વાન કરું છું. સકલ-સંગ્રામોમાં-મુખે-બોલાવવાયોગ્ય,
વીર, સકલકાર્યોમાં સમર્થ તથા જેને અનેકોએ રક્ષા અર્થે બોલાવેલ એવા ઇન્દ્રને
આહ્વાન કરું છું. ધનવાન-તે-ઇન્દ્ર આ હવિર્નું લક્ષણ કરો. ૨

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
યજામહ ઇન્દ્રં વજ્રદક્ષિણં હરીણાં રથ્યાં વિવ્રતાનામ્ ।

૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
પ્ર ઇમશ્રુભિર્દોધુવદૂર્ઘ્વા મુવદ્ધિ સેનાભિર્ભયમાનો વિ રાધતા ॥

અન્વ૦ વજ્રદક્ષિણમ વિવ્રતાનામ હરીણામ રથ્યામ ઇન્દ્રમ યજામહે ઇમશ્રુભિઃ
દોધુવત્ ઝર્ઘ્વાઃ વિમુવત્ સેનાભિઃ ભયમાનઃ રાધતા વિ ॥

અં ૬શિષ્ણહાથમાં વજ્રધારણકરનાર, રથોને-લઈ જવા-આદિ-અનેક કર્મકરવાવાળા, હરીનામકથોડાને-વશમાં-રાખી-ચલાવનાર-ઈન્દ્રને સોમરૂપ હવિયોવડે અમે પૂછ્યો છઈએ. તે ઈન્દ્ર, સોમપાન અનન્તર પોતાની દાદી-મૂછોને વારંવાર ધુણાવતા સતા ઉપર પ્રગટ થાય છે અને પોતાની દેવસેનાઓ વડે શત્રુઓને બચબીત કરતા નાનાપ્રકારનું ધન સ્તુતિકરવાવાળાને દે છે. ૩

૧ ૨૩ ૧ ૨૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨

સન્નાહણં દાદૃપિં તુમ્હમિન્દ્રં મહામપાં વૃષભઃ સુવજ્રમ્ ।

૧ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

હન્તા યો વૃત્રઃ સનિતોત વાજં દાતા મઘાનિ મઘવા સુરાધાઃ॥

અન્યં સન્નાહણમ દાદૃપિમ તુમ્હમ મહોમ અપારમ વૃષભમ સુવજ્રમ દન્દ્રમ યઃ વૃષં દન્તા ઉત વાજમ સનિતઃ સુરાધાઃ મઘવા મઘાનિ દાતા॥

અં અમે સ્તુતિકરનાર, અન્ક-શત્રુઓને-મારનાર, અત્યન્ત-ધમકાવનાર, શત્રુઓને-ભગાડનાર, મહાન, વિનાશરહિત, મનોરથોનીવ-ર્ષા-કરનાર તથા શ્રેષ્ઠ-વજ્રને ધારણકરનાર-ઈન્દ્રની સ્તુતિ કરીએ છઈએ. જે ઈન્દ્ર વૃત્રાશુરનો વધ કરે છે અને અસ્રનો દાતા હોય છે. શ્રેષ્ઠ ધનવાળા જે ઈન્દ્ર ધનોના દાતા હોય છે. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યો નો વનુપ્યન્નભિદાતિ મત્ત ડગળા વા મન્યમાનસ્તુરો વા ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ક્ષિર્ધા યુધા શવસા વા તમિન્દ્રાભી પ્યામ વૃષમણસ્ત્વોતાઃ ॥૫॥

અર્થં યઃ મર્તાઃ નઃ યનુપ્યન્ન અભિદાતિ મન્યમાનઃ ક્ષિર્ધા યુધા શવસા ડગળાઃ તુરઃ સ્વોતાઃ વૃષમણઃ તમ અભિપ્યામ ॥

અં જે મનુષ્ય અમને મારવાની ઈચ્છા કરતો મતો ચઢાઈ કરી આવે છે અને પોતાને મોટો માનતો મતો જે મનુષ્ય કાયકારી આયુધ લઈ વેગે શ્રેષ્ઠ મનુષ્યરૂપ પ્રદારકરવાવાળી અમારી પ્રજાઓ ઉપર ચઢાઈ કરી આવે છે તેને નમોવડે રશિન-અમે, વૃષમમાન આચરણ કરતા તિરસ્કૃત કરીએ. ૫

૬ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યં વૃત્રેષુ ક્ષિતયઃ સ્પર્ધમાના યં યુક્તેષુ તુરયન્તો હવન્તે ।

૫ આ મંત્ર અનંત છે.

૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૪ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

યશ્શૂરસાતો યમપામુપજ્મન્યં વિપ્રાસો વાજયન્તે સ ઇન્દ્રઃ ॥

અન્વ૦ વૃષ્ટેષુ સ્પર્ધમાનાઃ શ્વિતયઃ યમ હવન્તે યુક્તેષુ નુર્યન્તઃ યમ શૂરસાતો યમ અપામ્ યમ ડપજ્માન્ યમ વિપ્રાસઃ વાજયન્તે સઃ ઇન્દ્રઃ ॥

અ૦ યુદ્ધોમાં ક્રોધયુક્તપુરૂષો જેને પોકારે છે. આયુધ-ઉઠાવેલ-સંઘામોમાં પરસ્પર હિંસાકરતા સતા પુરૂષ જેને પોકારે છે, યોદ્ધાઓના વિભાગ હોવાપર વા યોદ્ધાઓનીપ્રાપ્તિ અર્થ જેને પોકારે છે, જલોની પ્રાપ્તિના વિષયમાં જેને પોકારે છે, વર્ષાની પ્રાપ્તિ અર્થ જેની શરણમાં લાય છે અને ધુદિમાન્ યજ્માન જેને હવિ અર્પણ કરી બલવાન્ કરે છે તે ઇન્દ્ર છે ૬

૧ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રાપર્વતા વૃહતા રથેન વામીરિપ આ વહતથ્ સુવીરાઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વીતથ્ હૃદ્યાન્યધ્વરેષુ દેવઃ વર્જેથાં ગીર્ભિરિદયા મદન્તા ॥૭॥

કન્વ૦ ઇન્દ્રાપર્વતા વૃહતા રથેન વામી સુવીરાઃ ક્વઃ અવહત દેવા અધ્વરેષુ વીત હૃદ્યા મદન્તા ગીર્ભિઃ વર્જેથામ્ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર અને પર્વત ! તમે મોટા રથવડે આવી પ્રાર્થના કરવાયોગ્ય શ્રેષ્ઠ પુત્રોસહિત અન્નો અર્પણ કરો. હે પ્રકાશવાન્ ઇન્દ્ર તથા પર્વત ! અમારા યજ્ઞોમાં હવિયોનું બલણ કરો. અમોઝ્યે-અર્પણ-કરેલ-અન્નવડે પ્રસન્ન સતા તમે સ્તુતિરૂપ અમારી વાણિઓવડે વધો. ૭

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રાય ગિરો અનિશિતસર્ગા અપઃ પ્રેરયત્સગરસ્ય બુધ્નાત્ ।

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

યો અક્ષેણેવ ચક્રિયૌ શચીભિર્વિષ્વક્તસ્તમ્મ પૃથિવીમુત ધામ્ ॥

અન્વ૦ ઇન્દ્રાય અનિશિતસર્ગાઃ ગિરઃ સગરસ્ય બુધ્નાત્ અપઃ પ્રેરયત્ યઃ શચીભિઃ પૃથિવીમ્ ઉત ધામ્ ચક્રિયૌ અક્ષેણ ઇવ ચિન્ચક્ તસ્તમ્મ ॥

અ૦ ઇન્દ્રને અર્થ નિરંતર ઉચ્ચસ્વરે ઉચ્ચારણ કરાતી જે સ્તુતિયો છે તે વડે અંતરિક્ષના સ્થાન થકી જલોને પ્રેરણા કરે છે. જે ઇન્દ્ર યજ્ઞાદિ કર્મોવડે પૃથિવી અને દુલોકને પણ, રથનાં પહિયાં જેમ પુરામાં થાંભી રહે છે તેમ ચોમેર સ્તંભિત કરે છે. ૮

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ ત્વા સસ્વાયઃ સસ્વા વૃત્યુસ્તિરઃ પુરુ ચિદર્ણવાં જગમ્યાઃ ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

પિતુર્નપાતમા દધોત વેધા અસ્મિન્ ક્ષયે પ્રતરાં દીધાનઃ ॥૧॥

અન્ય૦ સસ્વાયઃ સસ્વા ત્વા આવૃત્યુઃ નિરઃ પુરુ અર્ણવમ્ જગમ્યાઃ અસ્મિન્ ક્ષયે પ્રતરામ દીધાનઃ વેધોઃ પિતુઃ નપાતમ્ આદધોત ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! સ્તોતા, પ્રિયન્તુતિયોવડે તમને અભિમુખ કરે છે કેમકે તમે ઉઠવાવાળા હોઈ વિસ્તારવાળા અન્તરિક્ષમાં આસ્થા ગયા હતા. આ નિવાસ-સ્થાનરૂપ યજ્ઞમા અત્યન્ત-તેજવડે-દેહીધ્યમાન આ વિધાતા ઇન્દ્ર, મારા પિતાના પૌત્રને અર્થાત્ મને પુત્ર દે ૯

૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

કો અથ યુંકે ધુરિ ગા ઋતસ્ય શિમીવતો મામિનો દુર્હૃણાયૂન્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

આસન્નેપામપ્સુવાહો મયોભૂન્ય ણ્ણાં મૃત્યામૃણધત્સ જીવાત્ ॥

અન્ય૦ અથ ઋતસ્ય ધુરિ ગા શિમીવતઃ મામિનઃ દુર્હૃણાયૂન્ અપ્સુવાહઃ મયોભૂન્ આસન્ ૪ યુક્તે યઃ ણ્ણામ મૃત્યામ મૃણધમ સઃ જીવાત્ ॥

અ૦ આજ આ કર્મમાં યજ્ઞમાં-અવાવાળા-ઇન્દ્રના રથની ધુરામાં જોડેલા, વીરતાતુ-દામ-કરવાવાળા, તેજસ્વીશત્રુઓના-અસહ-ક્રોધવડેયુક્ત, યજ્ઞાદિ કર્મોમાં-ઇન્દ્રને-લડાવનાર મુખદાયક અશ્વોને વા તેમની લગામોને મુખવડે ઉચ્ચારણકરેલ સ્તોત્રદાર કોણ નિયુક્ત કરી શકે છે ? જે રજમાન, આ ઘોડાની રથને લાઇ જવાની ક્રિયાની સ્તુતિ કરે છે તે યજમાન આયુધ્યમાન થાય છે. ૧૦

इति षष्ठादशः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

સ્વપ્ન ૧૧

- ૧ યમ-તમ પ્રસિદ્ધમ ।
- ૨ ડ-યવ ।
- ૩ દેવજીતમ-દેવોપકેપ્રેરિત ।
- ૪ મહોષાનં-અન્નવન્તં ચલક્રમં વા-શકિતમાન ।
- ૫ તરુતારમ-તારનાર ।
- ૬ અરિષ્ટનેમિમ-અર્હિસિતરથં વા અર્હિસિતાયુધમ-તીક્ષ્ણ આયુધવાળા ।
- ૭ શૂતનાજમ-શત્રુસેનાનાં પ્રાગ્જિતારં પ્રગમયિતારં જેતારં વા-શત્રુસેનાઓને છતાનાર ।
- ૮ શેતુ-ભક્ષણ કહે ।
- ૯ વિવ્રતાનામ-રથવાહન આદિ વિવિધકર્મ કરનાર ।
- ૧૦ પ્રયમાનઃ-શત્રુન કમ્પયન્-શત્રુને ભયભીત કરતા ।
- ૧૧ સત્રાહણમ-બહુશત્રુઓને હણનાર ।
- ૧૨ દાધૃપિમ-અતિશયે કરીને ધમકાવનાર
- ૧૩ તુન્નમ-શત્રુનાપ્રેરક-ભગાડનાર ।
- ૧૪ ઘનુત્પન્-હનુમિચ્છન્-ભારવાની ઇચ્છા કરતો ।
- ૧૫ મમિશતિ-પ્રામિમુદ્યેન આગચ્છતિ-ચઢાઈ કરીને આવે છે ।
- ૧૬ ક્ષિધી-ક્ષિઃ ક્ષયો ધીયતે ક્રિયતે અનેનેતિ-ક્ષયકારી ।
- ૧૭ વૃષમણઃ-વૃષની સમાન આચરણ કરતા ।
- ૧૮ ડગળાઃ-ઠ્ઠકુદ્ડગળાઃ ઢઢગૂર્ણગળાઃ-શ્રેષ્ઠસમૂહરૂપ ।
- ૧૯ તુરઃ-હિંસીત્રાઃ અસ્મદીયાઃ દ્રજાઃ અભિગચ્છતિ-પ્રહારકરવાવાળી અમારી પ્રભાપર ચઢાઈ કરી આવે છે ।
- ૨૦ અમિન્યામ-અમિમવેમ-તિરસ્કૃત કરીએ ।
- ૨૧ ક્ષિતયઃ-ક્ષયન્તિ નિષસ્મયપ્રેતિક્ષિતયઃ-મનુષ્યો ।
- ૨૨ વૃષ્ટેષુ-પ્રાષરકેષુ યુષ્મેષુ-યુદ્ધોમાં ।
- ૨૩ યુક્તેષુ-સનત્તેષુ-આયુધયુક્ત સંપ્રાપ્તોમાં ।
- ૨૪ દુરયન્તઃ-પરસ્પર હિંસા કરતા
- ૨૫ ઉપગમન્-વૃષ્ટિપ્રદાનાર્થમ-વૃષ્ટિની પ્રાપ્તિ અર્થ ।
- ૨૬ વામી-વનનાયાઃ-પ્રાર્થના કરવાયોગ્ય ।
- ૨૭ દૃઢયા-અ-નવડે
- ૨૮ વીતં-મક્ષયતં-ભક્ષણ કહે ।
- ૨૯ અમિશિતસર્ગાઃ-અતદ્વૃત્તવિસર્ગાઃ-નિરંતર ઉચ્ચસ્થરે ઉચ્ચારણ કરેલી ।

- ૩૦ સગર-અન્તરિક્ષ.
 ૩૧ ચક્રિયી-રથચક્રો.
 ૩૨ વૃત્યુઃ-અભિયુષ કરે છે.
 ૩૩ વેધા-વિધાતા.
 ૩૪ દ્વય-નિવાસભૂત યજ્ઞ.
 ૩૫ દીધાનઃ-દેદીધ્યમાન.
 ૩૬ પ્રતરામ્-અત્યન્ત.
 ૩૭ ઝર્ણઘમ-અન્તરિક્ષ.
 ૩૮ તિરઃ-તિર્યગ્મૂલ્વા-ઉડવાવાળો હોઈ.
 ૩૯ પુઠ્ઠ-વિસ્તારવાળું.
 ૪૦ ગાઃ-ગતિમતઃ-જોડેલાઅથવા વા લગામ.
 ૪૧ શિર્માજતઃ-વીર્યક્રમેષિત.
 ૪૨ મામિનઃ-તેજસ્વી.
 ૪૩ દુર્દુણાયુન્-અસહ્યકોષવડે યુક્ત.
 ૪૪ અન્સુરાહઃ-યજ્ઞાદિકર્મેભિ ઇન્દ્રને લઈજનાર.
 ૪૫ મૃત્યાં-મરણત્રિયાં-રથને લઈજવાની ક્રિયા.
 ૪૬ જીવાન્-જીવતિ-આયુધ્યમાન્ થાય છે.
 ૪૭ ઋણધન્-ઋદિમર્તોકરોતિ-સ્તુતિ કરે છે.
 ૪૮ આસન્-આસ્યેન તન્નમિતેન સ્તોત્રેણ-મુખવડે ઉચ્ચારણ કરેલ સ્તોત્રવડે.

અ. ૩ સ્વણ્ડ ૧૨

૧ ૨

૩ ૧

૨૨

૩ ૨

૩ ૧ ૨

ગાયન્તિ ત્વા ગાયત્રિણોઽર્ચન્ત્યર્કમર્કિણઃ ।

૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩

૧ ૨

બ્રહ્માણસ્ત્વા શતક્રત ઉદ્વથ્શમિવ યેમિરે ॥૧॥

અન્ય૦ શતક્રતો ત્વા ગાયત્રિણઃ ગાયન્તિ મર્કિણ અર્કમ અર્ચન્તિ બ્રહ્માણઃ
શ્વશમિષ ત્વા ક્ષેમિરે ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમને ઉદ્દગાતા સ્તુતિ કરે છે પૃથ્વનામન્ત્ર બોલતા
સતા હોતા, પૃથ્વીનીય-ઇન્દ્રની મંત્રોપદે પ્રાર્થના કરે છે. અન્યબ્રાહ્મણ, જેમ
વાંસના અબલાગ ઉપર નાચનાર નટ દેહ વાંસને ઉચો કરે છે તેમ તમને ઉત્તતિ
પર પહોંચાડે છે. ૧

૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રં વિદ્વા અવીઘ્નન્તસમુદ્રવ્યવસં ગિરઃ ।

૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩

૧ ૨ ૩

૧ ૨ ૩

૧ ૨ ૩

૧ ૨

રથીતમથં રથીનાં વાજાનાથં સત્પતિં પતિમ્ ॥૨॥

અન્ય૦ વિદ્વાઃ ગિરઃ સમુદ્રવ્યવસમ રથીનામ રથીતમમ વાજાનામ પતિમ
સત્પતિમ્ ઇન્દ્રમ અવાઘ્નન ॥

અ૦ અમારી મકલ સ્તુતિયોએ સમુદ્રનીસમાન મહાન, યોદ્ધાઓમા શ્રેષ્ઠ
યોદ્ધા અશ્વોનાસ્વામી તથા સજ્જનોના-પાલક-ઇન્દ્રને વધાર્યા. ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧

૨ ૩

૨ ૩ ૧ ૨ ૩

૧ ૨

ઇસમિન્દ્ર સુતં પિવ જ્યેષ્ઠમમર્ત્ય મદમ્ ।

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

શુક્રસ્ય ત્વામ્યક્ષરન્ ધારા ઋતસ્ય સદને ॥૩॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર ઇમમ જ્યેષ્ઠમ મદમ અમર્ત્યમ સુતમ પિવ ઋતસ્ય સદને શુક્રસ્ય
ધારાઃ ત્વા અમ્યક્ષરન ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! આ 'પરમપ્રશંસનીય, આનન્દદાયક, અન્યમદોની સમાન
નદ-ન-કરનાર, સમ્પાદન-કરેલ-સોમને યિઓ.' યજ્ઞના મહત્ત્વમાં વર્તમાન દીપ્ત
સોમની ધારાઓ, તમારી અભિમુખ ચાલી આવી રહી છે. ૩

૧ ૨

૩૨૩

૩

૧ ૨

યદિન્દ્ર ચિત્ર મ ઇહ નાસ્તિ ત્વાદાતમદ્રિવઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

રાધસ્તન્નો વિદદ્વસ ઉભયાહસ્ત્યા ભર ॥૪॥

અન્ય૦ ચિત્ર અદ્રિવઃ વિદદ્વસો ઇન્દ્ર યત્ ત્વાદાતમ રાધઃ ઇહ મે નાસ્તિ તન
ન. ઉભયા હસ્ત્યા આભર ॥

અ૦ હે વિચિત્રશુભ્રમ્પન્ન વજ્રધારી પ્રાપ્તધન ઇન્દ્ર ! જે તમારે-દેવા-
યોગ્ય-ધન આ લોકમાં મ્હારું નહિ હોય તે ધન અમને ઉભય હસ્તોવડે ધો. ૪

૩ ૧ ૨૨ ૩૨૩

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

શ્રુધી હવં તિરશ્ચ્યા ઇન્દ્ર યસ્ત્વા સપર્યયતિ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

સુવીર્યસ્ય ગોમતો રાયસ્પૂર્ધિ મહાઽસિ ॥૫॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર યઃ ત્વો સપર્યયતિ તિરશ્ચ્યા હવન્ શ્રુધિ સુવીર્યસ્ય ગોમત રાયઃ
પૂર્ધિ મહાન્ અસિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! જે તમને હવિયોવડે આરાધન કરે છે તે હું-તિરશ્ચ્ય
(નામના ઋષિ) ની સ્તુતિને સાંભળો અને સાંભળી તમે શ્રેષ્ઠવીરતા વા
પુત્રોવડેયુક્ત ગો-આદિ-પશુસહિત ધન ઘઈ અમને પૂર્ણ કરો; તમે સર્વ
દેવતાઓમાં શ્રેષ્ઠ છો. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

અસાવિ સોમ ઇન્દ્ર તે શવિષ્ઠ ધૃષ્ણયાગહિ ।

૧ ૨

૩

૨૩

૩

૨

૩

૨

૩

૧ ૨

આ ત્વા પૃણક્તિવન્દ્રિયઞ્ રજઃ સૂર્યો ન રશ્મિભિઃ ॥૬॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર તે સોમ અસાવિ શવિષ્ઠ ધૃષ્ણો આગદિ સૂર્યઃ રશ્મિભિઃ રજઃ
ન દન્દ્રિયન્ ત્વા આ પૃણન્તુ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારેનિમિત્ત સોમ સંપાદન કર્યો છે. હે પરમખડી !
હે-શત્રુઓના-તિરસ્કાર-કરનાર ! તમે આ દેવયજ્ઞનના સ્થાનમાં આવો. જેમ
સૂર્ય કિરણોવડે અન્તરિક્ષને પૂર્ણ કરે છે તેમ એમપાનવડે ઉત્પન્ન મોટી
ભારે શાન્તિ તમને પૂર્ણ કરે. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ઇન્દ્ર યાહિ હરિભિરૂપ કળ્પસ્ય સુન્દુતિમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

દિવો અમુગ્ય શાસતો દિવં યય દિવાવસો ॥૭॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર કળ્પસ્ય સુન્દુતિમ્ હરિભિઃ ઉપાયાહિ અમુગ્ય દિવઃ શાસતઃ દિવાવસો દિવમ્ યય ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે કલ્પની શ્રેષ્ઠસ્તુતિની સમીપ અશ્વેદ્વારા આવો, આ દુલ્લેખકું શાસન કર્યે સતે, અમે મુખ પામીએ છીએ. હે દ્વીપતલદિવાળા-ઈન્દ્ર ! તમે સ્વર્ગ પ્રત્યે જાઓ. ૭

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ ત્વા ગિરો રથીરિવાસ્યુઃ સુતેષુ ગિર્વણઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ ત્વા સમનૂપત ગાવો વત્સં ન ધેનવઃ ॥૮॥

અન્ય૦ ગિર્વણઃ સુતેષુ ગિરઃ રથીરિવ ત્વા આસ્યુઃ ત્વા અભિ વત્સં ધેનવઃ ગાવઃ ન સમનૂપત ॥

અ૦ વેદમંત્રોપડે-સ્તુતિકરવાયોગ્ય-હે-ઈન્દ્ર ! સોમરસોના સંપાદન હોવા પર અમારી સ્તુતિની વાણીયો, જેમ રથી સ્થવરે જેમ વીશેને પહોંચવા યોગ્ય-સ્થાનપર પહોંચી જાય છે તેમ શીઘ્રજ તમારી અભિમુખ પહોંચે છે. હે ઇન્દ્ર ! અમારી વાણીયો, તમારી અભિમુખ હોઈ જેમ પ્રેમભરી ગાય હ્રોભાર્ય કરતી વાછડાની અભિમુખ જાય છે તેમ ભલેપ્રકાર સ્તુતિ કરે છે. ૮

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પતો ન્વિન્દ્રથં સ્તવામ શુદ્ધથં શુદ્ધેન સામ્ના ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

શુદ્ધૈસ્વથૈર્વાવૃધ્વાથંસથં શુદ્ધૈરાશીર્વાન્મમત્તુ ॥૯॥

અન્ય૦ તુ પત ડ શુદ્ધેન સામ્ના શુદ્ધૈઃ સ્વથૈઃ શુદ્ધમ સ્તવામ વાવૃધ્વસમ શુદ્ધૈઃ આશીર્વાન્ મમત્તુ ॥

અ૦ (ઋષિઓ પરસ્પર કહે છે-) તમે શીઘ્રજ આવો અને આવીને શુદ્ધિ કરવાવાળા સામદ્વારા તથા શુદ્ધકરવાવાળા મંત્રરૂપ શાસ્ત્રોપડે શુદ્ધ કરીને આપણે ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરીએ. તદનન્તર પાપરહિત હોવાને લીધે વૃદ્ધિપામેલ-

આ-ઇન્દ્રને સ્તોત્રોવડે તથા ગો-હુઘાદિવડે મંસ્કારકરાયલ સોમ આનન્દ
દાયક હો. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

યો રયિં વો રયિન્તમો યો યુમ્નેયુમ્નવત્તમઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સોમઃ સુતઃ સ ઇન્દ્ર તેઽસ્તિ સ્વધાપતે મદઃ ॥૧૦॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર યઃ રયિન્તમઃ ય. યુમ્નેઃ યુમ્નવત્તમઃ સઃ સોમઃ યઃ રયિમ
સ્વધાપતે સુતઃ તે મદઃ અસ્તિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! જે અત્યન્ત ધનવાન છે, જે પ્રકાશવાન્યથોવડે પરમ-
યશસ્વી છે તે સોમ તમારા ઉપામકોને ધન દે છે. હે સોમરૂપ-અન્નનાપાલક-
ઇન્દ્ર! અભિપુત હોવાપર તે સોમ તમને મદકારી થાય છે. ૧૦

इति तृतीयाध्यायस्य द्वादशः खण्डः समाप्तः ॥१२॥

खण्ड १२

- ૧ ગાયત્રિજનઃ-ઉદ્ગાતા.
- ૨ અર્કિજન-પૂજનના મંત્ર બોલનાર હોતા.
- ૩ અર્કમ-પૂજનીય ઇન્દ્રને.
- ૪ ડયેમિરે-ઉન્નતિપર પહોંચાડે છે.
- ૫ સસુદ્રવ્યવસ્તમ-અમુદ્રતી સમાન મહાન. (સમુદ્રંવ્યાપ્તવન્તમ) ।
- ૬ અમર્યમ-અમાતકમ નહ ન કરનાર.
- ૭ વિદઢસ-આપ્તધન.
- ૮ ત્યાદાતમ-સ્વયાદાત ધન-તમારે દેવાથોગ્ય.
- ૯ અદ્રિય.-વસ્તુધારી.
- ૧૦ સર્ગર્થન-દર્શિમ પરિચરતિ-હવિયોવડે આત્મધન કરે છે.
- ૧૧ ધુજો-દાત્રુણાં ઘષેયિત-શત્રુનો તિરસ્કાર કરનાર.
- ૧૨ દોવાયસો-દીપ્ત હવિવાળા.
- ૧૩ યય-ગચ્છત-ચ્છે.
- ૧૪ ધેનવઃ-પ્રીતિયુક્ત વા ગમનશીલ.
- ૧૫ અર્શાવાન-ગોહુઘાદિવડે મંસ્કૃત. (આશ્રયણવાન) ।
- ૧૬ મમત-માદયતુ-આનન્દદાયક હો.

અ. ૪ સ્વળ્લ ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 પ્રત્યસ્મૈ પિપીપતે વિશ્વાનિ વિદુષે ભર ।
 ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 અરઙ્ગમાય જન્મયેઽપશ્વાદધ્વને નરઃ ॥૧॥

અન્ય૦ નરઃ અસ્મૈ પિપીપતે વિશ્વાનિ વિદુષે અરઙ્ગમાય જન્મયે અપશ્વાદધ્વને પ્રતિ ભર ॥

અ૦ હે અધ્યયો ! કર્મમાં-નેતા-એવો-તું આ સોમને પીવાની ઇચ્છા કરનાર, સકલ-જાણવાયોગ્ય-વસ્તુને-જાણનાર, ઠીક-ઠીક-ગમનકરનાર, યશોમાં જનાર તથા સર્વથી-આગળ-પહોંચવાવાળા-ધન્દ્રને સોમ અર્પણ કર. ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 આ નો વયોવયઃશયં મહાન્તં ગહ્નવરેષાં મહાન્તં પૂર્વિનેષામ્ ।
 ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨
 ઉગ્રં વચો અપાવધીઃ ॥૨॥

અન્ય૦ વયસ્ય અયમ મહાન્તમ્ ગૃહ્નવરેષામ નઃ વયઃ આ હર મહાન્તમ પૂર્વિનેષામ ઉગ્રમ વચઃ અપાવધીઃ ॥

અ૦ હે મિત્રરૂપ ઇન્દ્ર ! તમે પર્વતની શુદ્ધામાં બહુવર્તમાન અમારા સોમરૂપ અન્નને લાવી બહુપહેલેથી સંસારમા વર્તમાન ભૂખાધ્યાસને કારણુ લવાનક અમારાં વચનને નષ્ટ કરેા અર્થાત્ અમને દેવધોનિમાં પહોંચાડેા. ૨

૨ ૩ ૨ ૩ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 આ ત્વા રથં યથોતયે સુમ્નાય વર્ત્તયામસિ ।
 ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 તુવિકૂર્મિમૃતીપહમિન્દ્રશ્ચં શવિષ્ઠ સત્પતિમ્ ॥૩॥

૨. આ સ્વતંત્ર મંત્ર છે.

ટિપ્પણ:-દેવોને બ્રૂખાધ્યાસ હોતી નથી જુઓ " ન વૈ દેવા અદનન્તિ ન વિશન્તિ " તથા " અશનાયાવિપાસે હ ત્વા કમ વચ "

અન્વ૦ શચિઃ કનયે સુમ્નાય રયં યથા તુવિકૃર્મિમ્ ઋતોપદમ્ સત્પતિમ્
ત્વા દન્દ્રમ્ વર્તયામસિ ॥

અ૦ હે પરમબુદ્ધી ઇન્દ્ર! અમારી રક્ષા અર્થ, મુખને અર્થ જેમ રથને
બ્રમણ કરાવે છે તેમ વિચિત્રપરાક્રમી, હિંસકોના-તિરસ્કાર-કરનાર, સજ્જ-
નોના-પાલક-તમે-ઇન્દ્રને અમે બ્રમણ કરાવીએ છઈએ. ૩

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

સ પૂર્વ્યો મહોનાં વેનઃ ઋતુમિરાનજે ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

યસ્ય દ્વારા મનુઃ પિતા દેવેષુ ધિય આનજે ॥૪॥

અ૦ સ' પૂર્વ્યઃ મહોનામ્ ઋતુભિઃ વેનઃ આનજે યસ્ય દ્વારા ધિયઃ દેવેષુ
પિતા મનુઃ આનજે ॥

અ૦ મુખ્ય એવા તે ઇન્દ્ર, પૂર્વ્ય યજ્ઞમાનોના યજ્ઞોદ્દાર તેમના હવિષોને
ચાહતા સતા આવે છે. જે ઇન્દ્રની પ્રાપ્તિના ઉપાયરૂપકોને દેવતાઓમાં
મર્વનાપાલક મનુ પ્રાપ્ત કરે છે. ૪

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

યદી વહન્ત્યાશવો બ્રાજમાના રથેષ્વા ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પિવન્તો મદિરં મધુ તત્ર શ્રવાથંસિ કૃણવન્તે ॥૫॥

અન્વ૦ યદિ રથેષુ બ્રાજમાનાઃ આશવઃ આવદન્તિ તત્ર મદિરમ્ મધુ પિવન્તઃ
ધર્ગસિ જૃણવન્તે ॥

અ૦ જે યજ્ઞમાં રથોમાં દેહીપ્યમાન શીબ્રાગ્રામી તમારા મરૂતો તમને
અભિમુખ કરી પહોંચાડે છે તે યજ્ઞમાં, મદકારી તથા રસીલાઓમને પીતા સતા
તેઓ અન્નેને વૃદ્ધિદાર ઉત્પન્ન કરે છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્યમુ વો અપ્રહણં શૃણીષે શવસસ્પતિમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રં વિશ્વાસાહં નરથં શચિઃ વિશ્વવેદસમ્ ॥૬॥

અન્વ૦ વઃ ત્યમુ અપ્રહણમ શવતઃ પતિમ્ વિદગતાહમ નરમ્ શવિષ્ઠમ
વિદ્યવેદસમ ધૃણોપે ॥

અ૦ હે મહત્વિગ્ધજમાનો ! હું તમારે અર્થ તેજ લકતોની ઉપર અનુગ્રહ
કરવાવાળા, ખલનાપાલક, સકલશત્રુઓના-તિરસ્કાર-કરનાર, નેતા, યજ્ઞાદિકર્મમાં-
સ્થિત, વિશ્વ જ છે ધન જેનું તેવા ઇન્દ્રની સ્તુતિ કરું છું. ૬

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૩
દધિક્રાવ્ણો અકારિપં જિણ્ણોઽવસ્ય વાજિનઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
સુરમિ નો મુલા કરત્પ્ર ન આયૂઃપિ તારિપત્ ॥૭॥

અન્વ૦ જિણ્ણોઃ અવસ્ય વાજિનઃ દધિક્રાવ્ણઃ ક્વાપિયમ ન મુલા સુરમિ
કરત નઃ આયૂઃપિ પ્રતારિપત્ ॥

અ૦ જયશીલ, અધરૂપધારી, વેગવાન દધિક્રાવાનામકે અભિદેવતાની
હું સ્તુતિ કરું છું. તે અગ્નિદેવ અમારી મુખ-આદિ-ઇન્દ્રિયોને શક્તિસમ્પન્ન
કરે તથા અમારાં આયુષ્યને વધારે. ૭

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨૨
પુરાં મિન્દુર્યુવા કવિરમિતૌજા અજાયત ।

૩ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૧
ઇન્દ્રો વિદ્યવસ્ય કર્મણો ધર્તા વજી પુરુદ્ધતઃ ॥૮॥

અન્વ૦ ઇન્દ્રઃ પુરામ મિન્દુઃ યુવા કવિઃ અમિતૌજા વિદ્યવર્મણઃ ધર્તા વજી
પુરુદ્ધતઃ અજાયત ॥

અ૦ તે ઇન્દ્ર શત્રુઓનાં-નગરોને-તોડવાવાળા, સદાતરૂણ, શુદ્ધિમાન,
પરમખલ્લી, સકલ-કર્મકાણ્ડના-પોષણકર્તા, મજમાનની રક્ષા અર્થે સદા-વજ્રધારણ
કરનાર તથા અનેકોવડે-સ્તુતિ-કરાતા એવા શુભવાળા છે. ૮

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

સ્વળ્લ ૧

- ૧ અરંગમાય-પર્યાગ્ગમનાય-ઠીક ઠીક ગમન કરનાર.
- ૨ જ્યમયે-ચક્ષુમાં ગમનશીલ.
- ૩ અપઞ્ચાદચ્ચત્તે-સર્વના આગળ પહોંચનાર.
- ૪ ગદ્ધરેષ્ટામ્-ગિરિ-ગુહા-આદિ વિષે વર્તમાન.
- ૫ પૂર્વિનેષ્ટામ્-આદિમાં સંસારમાં વર્તમાન.
- ૬ વયસ્ય-ભિન્નભૂત.
- ૭ તુગ્ધર્મિમ્-ચક્રકર્માણં-વિચિત્ર પરાક્રમી.
- ૮ શ્રુતીપત્રમ્-હિસકેના તિરસ્કાર કરનાર.
- ૯ મહોનાં-પૂજ્ય યજમાનોના.
- ૧૦ આગજે-આગચ્છતિ-પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૧૧ યદિ-એ યજ્ઞમાં.
- ૧૨ મદિરં-મદકારી.
- ૧૩ અમહર્ષે-અમહર્ષારમ્-ભક્તોનો અનુચલ કરનાર.
- ૧૪ વિશ્વાસાહમ્-વિશ્વસ્ય શાન્તોરમિમણિતારમ્-સકલ શત્રુના તિરસ્કારકરનાર.
- ૧૫ વેદસ્-ધન.
- ૧૬ જિજ્ઞો.-જીજ્ઞાસુશીલના.
- ૧૭ સુરભિ-શક્તિસંપન્ન.
- ૧૮ મુજા-મુજાનિ-અશ્વ આદિ ધનિયો.
- ૧૯ કવિઃ-મેધાવી.
- ૨૦ પ્રતારિપત્-પ્રવર્ધયતુ-વધારે.

અ. ૪ સ્વળ્લ ૨

૧૨ ૩ ૨૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્રપ્ર વલ્લિષ્ઠુભમિપં વન્દદ્વીરાયેન્દવે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨

ધિયા વો મેઘસાતયે પુરન્ધ્યા વિવાસતિ ॥૧॥

અન્વ૦ ઘઃ ત્રિપ્લુભમ ક્વપ્પ વન્દદ્વીરાય દંદવે પ્રપ્ર ઘઃ મેઘસાતયે પુરન્ધ્યા ધિયા આધિવાસતિ ॥

અ૦ હે અધેવર્થુ-આદિઓ ! તમે ત્રણુસ્તોત્રોપડેયુક્ત-અગ્રને વીરાની-પ્રશંસા-કરવાવાળા-ઇન્દ્રના અર્થ પહોંચાડો અને તે ઇન્દ્ર, તમને યજ્ઞાનુષ્ઠાન નિમિત્ત પરમપ્રજ્ઞાયુક્તકર્મ વડે પરિચર્યા કરે છે અર્થાત્ ઇચ્છિતફલ હઇ તમારે મતકાર કરે છે. ૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

કશ્યપસ્ય સ્વર્વિદો યાવાહુઃ સયુજાવિતિ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

યયોર્વિષ્ણ્વમપિ વ્રતં યજ્ઞં ધીરા નિચારય ॥૨॥

અન્વ૦ કશ્યપસ્ય ચૌ યયોઃ વિશ્વમ્ અપિ વ્રતમ્ યજ્ઞમ્ इति નિચારય સયુજૌ સ્વર્વિદઃ ધીરાઃ આહુઃ ॥

અ૦ જે સર્વજ્ઞ ઇન્દ્રના અર્થ છે, જે અશ્વોનું સર્વેયકર્મ યજ્ઞ પ્રત્યે છે એવે નિશ્ચયકરીને આપેજ નોડયા બાથ તેવા અને જે સ્વર્ગને પમાડતાશ છે એમ પુર્યો કહે છે. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અર્ચત પ્રાર્ચત નરઃ પ્રિયમેધાસો અર્ચત ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨

અર્ચન્તુ પુજ્ઞકા ઉત પુરમિદ્રધૃણ્ણવર્ચત ॥૩॥

અન્વ૦ નરઃ અર્ચત પ્રાર્ચત પ્રિયમેધાસઃ અર્ચત ઉત પુજ્ઞકાઃ પુરમિત ધૃણ્ણ અર્ચન્તુ અર્ચત ॥

અં હે કર્મના-નેતા-અધ્યુ-આદિઓ ! તમે ઇન્દ્રની પૂજા કરો. વિશેષ પૂજા કરો. હે યજ્ઞનાપ્રેમિઓ ! પૂજો. અને હે પુત્રો ! ભક્તોના-મનોરથોના-અવશ્ય-પૂર્ણ-કરવાવાળા, તથા શત્રુઓને - ધમકાવનારા-ઇન્દ્રનું-વારંવાર પૂજન કરો. ૩

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨
 ઉકથમિન્દ્રાય શાંસ્યં વર્દનં પુરુનિઃપિધે ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 શક્રો યથા સુતેષુ ણો રારણત્સલ્યેષુ ચ ॥૪॥

અન્યં પુરુનિ.પિધે ઇન્દ્રાય વર્દનમ ઉકથમ શક્રઃ નઃ સુતેષુ ચ સલ્યેષુ યથા રારણત્સલ્યમ્ ॥

અં અનેકશત્રુઓના—નાશકરવાવાળા—ઇન્દ્રના અર્થે વૃદ્ધિના સાધનરૂપ મંત્રરૂપશસ્ત્ર, ઇન્દ્ર અમારા પુત્રોમાં તથા મિત્રોમાં જેપ્રકારે અત્યંત શબ્દ કરે તે પ્રકારે પ્રશંસાકરવાયોગ્ય છે. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 વિશ્વાનરસ્ય શવસ્પતિમનાનતસ્ય શવસઃ ।

૧ ૨ ૩ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 એવૈશ્વ ચર્પણીનામૂતી હુવે રથાનામ્ ॥૫॥

અન્યં વિશ્વાનરસ્ય અનાનતસ્ય શવસઃ પતિમ ઘ. ચર્પણીનામ એવૈ. રથાનામ ઋતો હુવે ॥

અં શત્રુઓના-ઉપર-ગદાઈ-કરવાવાળા, શત્રુઓને-ન-નમનાર તથા પાલના સ્વામી-ઇન્દ્રને, હે મહતો ! તમારા મૈનિદોના ગમનોસહિત રથોની રક્ષાનિમિત્ત હું આદાન કરૂં છું. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨
 સ ઘા યસ્તે દિવો નરો ધિયા મર્ત્તસ્ય શમતઃ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 ઝતી સં વૃહતો દિવો દિપો અંહો ન તરતિ ॥૬॥

અન્યં શમતઃ મર્ત્તસ્ય દિવઃ તે ધિયા નઃ સહા સ. યઃ વૃહતઃ દિવઃ ઝતી દિપઃ અંહો ન તરતિ ॥

મં ૦ કર્મનિધાનવર્દેશાંત, પોતાને-માર્ગે-ચાલનાર-મનુષ્યોમાં ઘોતન-
આદિ-ગુણયુક્ત-તમે-તેની સ્તુતિકરવા વડે મનુષ્ય સ્તોતારૂપ થાય છે. તે મનુષ્ય,
જે-મહાન્-પ્રકાશવાન્-તમે-તેની રક્ષાવડે શત્રુઓનું, પાપનીસમાન ઉદલંઘન
કરે છે. ૬

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૦ ૩ ૧ ૨
વિમોષ્ટ ઇન્દ્ર રાધસો વિમ્બી રાતિઃ શતક્રતો ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અથા નો વિશ્વચર્પણે યુન્મથં સુદત્ર મથંહય ॥૭।

અન્ય ૦ શતક્રતો ઇન્દ્ર વિમોઃ રાધસઃ તે રાતિઃ વિમ્બા અથ વિશ્વચર્પણે
સુદત્ર નઃ યુન્મથ મંહય ॥

મં ૦ હે-વિચિત્ર-પરાક્રમી-ઇન્દ્ર ! બહુધનનું તમારું દાન બહુ ભારે હોય
છે.તેકારણુ સર્વનાદ્રશા, મંગલમય-દાન-કરવાવાળા-હે-ઇન્દ્ર ! તમે અમને
ધન ધો. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
વયશ્ચિત્તે પતત્રિણો દ્વિપાચતુષ્પાદર્જુનિ ।

૨ ૩ ૧ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઉપઃ પ્રારન્તૂંરનુ દિવો અન્તેભ્યસ્પરિ ॥૮॥

અન્ય ૦ અર્જુનિ ઉપઃ તે ઋતુનુ અનુ દ્વિપાન ચતુષ્પાદ પતત્રિણઃ વયશ્ચિત્તે દિવઃ
અન્તેભ્યઃ સ્પરિ પ્રારન્ ॥

મં ૦ હે-ગુપ્તવર્ણ-ઉપાદેવતે ! તારા સર્વત્રપ્રકાશરૂપમનની અનન્તર
મનુષ્ય-આદિ, ઔ-આદિ તથા માંખોવાળાંપક્ષીઓ પણ આકાશના પ્રાંતભાગની
ઉપર યથેચ્છ વિચરે છે. ૮

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૨
અમી યે દેવા સ્થન મધ્ય આ રોચને દિવઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
કદ્ર ઋતં કદમૃતં કા પ્રત્ના વ આદૃતિઃ ॥૯॥

અન્ય ૦ દેવાઃ યે અમી િવઃ આરોચને મધ્યે સ્થન વઃ ઋતમ્ કત્ અમૃતમ
કત્ વઃ પ્રત્ના આદૃતિઃ કા ॥

અં હે કર્મના-નેતા-અધ્વર્યુ-આદિઓ ! તમે ઇન્દ્રની પૂજા કરો. વિશેષ પૂજા કરો. હે યજ્ઞનામેષિઓ ! પૂજો. અને હે પુત્રો ! ભક્તોના-મનોરથોના-અવશ્ય-પૂર્ણ-કરવાવાળા, તથા શત્રુઓને - ધમકાવનારા-ઇન્દ્રનું-વારંવાર પૂજન કરો. ૩

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉત્થમિન્દ્રાય શશ્વસ્ય વર્દનં પુરુનિઃપિથે ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

શક્રો યથા સુતેપુ ણો રારણત્સસ્યેપુ ચ ॥૪॥

અન્યં પુરુનિઃપિથે ઇન્દ્રાય વર્દનમ ઉત્થમ શક્રઃ નઃ સુતેપુ ચ સસ્યેપુ યથા રારણત્સસ્યમ્ ॥

અં અનેકશત્રુઓના-નાશકરવાવાળા-ઇન્દ્રના અર્થે વૃદ્ધિના સાધનરૂપ મંત્રરૂપશસ્ત્ર, ઇન્દ્ર અમારા પુત્રોમાં તથા મિત્રોમાં જેપ્રકારે અત્યંત શબ્દ કરે તે પ્રકારે પ્રશંસાકરવાયોગ્ય છે. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વિશ્વાનરસ્ય શવસ્પતિમનાનતસ્ય શવસઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

एवैश्च चर्षणीनामूती हुवे रथानाम् ॥५॥

અન્યં વિશ્વાનરસ્ય અનાનતસ્ય શવસઃ પતિમ યઃ ચર્ષણીનામ્ ઇવૈઃ રથાનામ્ ઝૂતી હુવે ॥

અં શત્રુઓના-ઉપર-અઢાઈ-કરવાવાળા, શત્રુઓને-ન-નમનાર તથા ખલના સ્વામી-ઇન્દ્રને, હે મહત્તો ! તમારા મૈનિકેના ગમનોસહિત રથોની રક્ષાનિમિત્ત હું આહ્વાન કરું છું. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

स वा यस्ते दिवो नरो धिया मर्त्तस्य शमतः ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

उती स बृहतो दिवो द्विपो अश्हो न तरति ॥६॥

અન્યં શમતઃ મર્ત્તસ્ય દિવઃ તે ધિયા નરઃ સઘ્વા સ. યઃ વૃહતઃ દિવઃ ઝૂતી દ્વિપઃ અશ્વો ન તરતિ ॥

अ० कर्मलुप्तानवडेशांत, पोताने-भार्गे-याखनार-मनुष्यामां घोतन-
आदि-शुषुयुक्त-तमे-तेनी स्तुतिकरवा वडे मनुष्य स्तोताइय थाय छे. ते मनुष्य,
जे-मंडान्-अकाशपान्-तमे-तेनी रक्षावडे शत्रुओनुं, पापनीसमान उद्वेगन
करे छे. ६

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
विभोष्ट इन्द्र राधसो बिम्बी रातिः शतकतो ।

१ २ ३ १ २
अथा नो विश्वचर्पणे शुम्भन्धं सुदत्र मथंहय ॥७॥

अन्य० शतकतो इन्द्र विभोः राधसः ते रातिः बिम्बा अथ विश्वचर्पणे
सुदत्र नः शुम्भन्धं मंहय ॥

अ० छे-विचित्र-पराकभी-ध-न्द्र ! जहुधननुं तमाइं दान जहु लाइ डोय
छे तेकाइयु सर्वनाइया, भंगदभय-दान-करवावाणा-छे-धन्द्र ! तमे अभने
धन दी. ७

१ २ ३ १ २ ३ १ २
वयश्चित्ते पतत्रिणो द्विपाच्चतुष्पादजुनि ।

२ ३ १ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
उपः प्रारन्तूथरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ॥८॥

अन्य० अर्हुनि उपः ते ऋद्वन अनु द्विपात चतुष्पाद् पतत्रिणः वयश्चित्ते दिवः
अन्तेभ्यः परि प्रारन् ॥

अ० छे-शुभ्रपणुं-उपादेवते ! तारा सर्वत्रप्रकाशइयगमननी अनन्तर
मनुष्य-आदि, गौ-आदि तथा पांजोवाणांपक्षीओ पणुं आकाशना प्रांतभागनी
उपर थयेच्छ विचरे छे. ८

३ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ २ ३ ३ २
अमी ये देवा स्थन मध्य आ रोचने दिवः ।

१ २ ३ २ ३ ३ २ ३ २ ३ १ २
कद्र ऋतं कदमृतं का प्रत्नाव आहुतिः ॥९॥

अन्य० देवाः ये अमी दिवः आरोचने मध्ये स्थन वः ऋतम् कद्र अमृतम्
कद्र वः प्रत्ना आहुतिः का ॥

અં હે ઇન્દ્રાદિ-દેવતાઓ ! જે-આ-તમે દ્વિષ્તસૂર્યના પ્રકાશિત હોવા પર અન્તરિક્ષલોકમાં હો છો તે તમારા સ્તોત્રસંજ્ઞા સત્ય ક્યાં છે ? અનૃત ક્યાં છે ? તમારી પુરાતની આહુતી કેવી હોય છે ? અર્થાત્ તમારું દાન કયું થયું ? એવા હુઃખના અનુભવવડે મને અનુમાન થાય છે કે મેં કરેલ યજ્ઞ, તમને પ્રાપ્ત થયો નથી. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઋચં સામ યજામહે યામ્યાં કર્માણિ કૃણવતે ।

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

વિ તે સદસિ રાજતો યજ્ઞં દેવેષુ વક્ષતઃ ॥૧૦॥

અર્થ ૦ યામ્યામ કર્માણિ કૃણ્યતે ઋચં સામ યજામહે તે સદસિ વિરાજતઃ દેવેષુ યજ્ઞમ વક્ષતઃ ॥

અં હોતા અને ઉદ્દગાતા જે ઋક્ તથા સામવડે સ્તોત્ર-આદિ-કર્માનુષ્ઠાન કરે છે તે ઋક્સામ, ઋત્વિક્સલામાં સ્તોત્રાદિરૂપે પ્રકાશિત થાય છે અને તે ઋક્સામ, ઇન્દ્રાદિદેવતાઓમાં યજ્ઞીયલાગને પહોંચાડે છે. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥१॥

खण्ड २

- ૧ ત્રિદૃમમ-ત્રણુસ્તોત્રવડે યુક્ત.
- ૨ હવયે-ઇન્દ્રાય-ઇન્દ્રાર્થ.
- ૩ પુરુષ્યા-બહુવ્રજ્યા-પરમપ્રજ્ઞાયુક્ત.
- ૪ વન્દર્ઘારાય-વીરિની પ્રશંસા કરનાર.
- ૫ મેધસાતયે-યજ્ઞસમ્મજનાય-યજ્ઞાનુષ્ઠાનનિભિત.
- ૬ આયિવાસતિ-પરિચર્યા કરે છે.
- ૭ કસ્યપ-મર્વજા ઇન્દ્ર.
- ૮ સ્વર્વિદઃ-સ્વર્ગને પામનાર.
- ૯ નિચાય્ય-નિશ્ચય કરીને.
- ૧૦ પ્રિયમેધાસ-યજ્ઞનાપ્રેમીઓ.
- ૧૧ પુરમ-લકતોના મનોરથના પૂરક.
- ૧૨ પુરુષિઃપિથે-અનેક યજુનો નાશકરનાર.
- ૧૩ વિશ્વાનર-યજુઓ ઉપર ચઢાઈ કરનાર. (દાપૂન પ્રત્યૂતસ્ય) ।
- ૧૪ ઇવૈઃ-ગમનવડે.

- ૧૫ ઝતી-ઝતિમિ-રક્ષાનિમિત્ત
 ૧૬ ન-દય ।
 ૧૭ તિમો-પ્રભૂતસ્ય-પુષ્કળ, બહુ
 ૧૮ સુદય-રૂપાણદાનેન્દ્ર-મ ગલમય દાનકરનાર ઇન્દ્ર
 ૧૯ મહય-પ્રયચ્છ-ધો
 ૨૦ અર્જુનિ-શુભ્રવર્ણી
 ૨૧ ઋતુન-ગમનાનિ-સર્વત્ર પ્રકાશરૂપ ગમન
 ૨૨ યય-પક્ષી
 ૨૩ સ્થાન-મયય-હોય છે
 ૨૪ પ્રત્ના-પુરાણી
 ૨૫ અમૃત-અમૃતમ ।

અ. ૪ સ્વળ્લ ૩૬ : ૧૦૦

૨ ૩ ૧૨ ૩૧૨૩ ૧૨ ૩૧૨ ૩૧૧ ૩૧૨
 વિશ્વાઃ પૃતના અભિમૂતરં નરઃ સજૂસ્તતશ્ચુરિંદ્રં જજનુશ્ચ
 ૩૧૨ ૨૩ ૧૨ ૩૨૩ ૧૨૩૧ ૨૨ ૩૧૨
 રાજસે । ક્લત્વે વરે સ્થેમન્યામુરીમુતોગ્રમોજિષ્ઠં તરસં
 ૩ ૧૨
 તરસ્વિતમ્ ॥૧૧॥

અન્ય૦ વિદ્વાઃ નરઃ પૃતનાઃ સજુઃ અભિમૂતરમ્ ૧ન્દ્રમ્ તતશ્ચુઃ ચ રાજસે
 જજનુઃ સત્ ક્લત્વે વરે સ્થેમનિ આમુરીમ્ હગ્રમ્ ગ્રોગ્રિષ્ઠમ્ તરસમ્ તરસ્વિતમ્ ॥

અ૦ ખલ્લુવ્યાતઃ વ્યહાઈકરવાવાળી સેનાઓએ પરસ્પર એકઠી થઈ,
 શત્રુઓના-અત્યન્ત-તિરસ્કાર-કરનાર-ઇન્દ્રને આયુધસંપન્ન કર્યાં, અને સ્તોતા.
 પોતાના પ્રકાશના અર્થે સૂર્યાત્મા-ઇન્દ્રને સ્તોત્ર-આદિ-દ્વારા પોતાના યજ્ઞમાં
 પ્રગટ કરે છે અને પોતાના પૃથ્વય-આદિ-કર્મઃ અર્થે શ્રેષ્ઠ-સ્થિતસ્થાનપર-
 સ્થિત, શત્રુઓનેમારનાર, તીવ્રસ્વભાવ, પરમતેજસ્વી, બલી તથા વેગવાન-ઇન્દ્રની
 ધનપ્રાપ્તિ અર્થે સ્તુતિ કરે છે. ૧

૧ ૨ ૩૧૨ ૩૨૩ ૩૨૩ ૩ ૧૨ ૩૨૩૨
 શ્રક્તે દધામિ પ્રથમાય મન્યવેઽહન્યહસ્યું નર્ચ્યં વિવેરપઃ ।

૩૨૩ ૩ ૧૨૩ ૧૨૩૨૩ ૧ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧
 ઝમે યત્વા રોદસી ધાવતામનુ મ્યસાતે શુભ્નાત્ પૃથિવી

૨
 ચિદદ્રિવઃ ॥૨૧॥

અન્ય૦ અદ્રિવઃ તે પ્રથમાય મન્યવે ઇદધામિ યત્ દસ્યુમ્ અહન નિર્ચ્યમ્ અપઃ
 વયઃ યત્ ઝમે રોદસો ત્વાં અનુધાવતામ્ પૃથિવીચિત્ તે શુભાન્ બ્યસાતે ॥

અ૦ હે-વજ્રધારિનુ-ઇન્દ્ર! તમારા મુખ્યક્રોધની શ્રદ્ધા કરૂં છું. જે કોપ
 વડે ઈર્ષના વિપ્રકર્તા અમુરને માર્યો. નિઃશેષભાવે તેનો વધ કરી તમે મેઘોવડે
 દંકાયલ જલોને આ લોકમાં પહોંચાડ્યાં. ત્યારે બન્નેધાવાપૃથિવી તમને
 આધીન થાય છે તેમમય વિસ્તારવાળું અન્તરિક્ષ પણ તમારા બળથી લયલીત
 થાય છે. ૨

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧
 સમેત વિઙ્વા ઓજસા પતિં દિવો ય એક इदम्भूरतिथिर्ज-
 ૨ ૦ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩
 નાનામ્ । સ પૂર્વ્યો નૂતનમાજિગીપતં વર્તનીરનુ વાઘૃત
 ૨ ૩ ૨
 એક ઇત્ ॥૩॥

અન્વ૦ વિઙ્વાઃ દિવઃ ઓજસા પતિમ્ સમેત ય એક इदम् જનાનામ્ અતિથિ-
 મ્ પૂર્વ્યઃ સ આજિગીપન્તમ્ વૃત્તનમ્ એક इત્ યસંના. અનુવાઝૃતે ॥

અ૦ હે સકલપ્રજાઓ! તમે સ્વર્ગના બલવડે સ્વાર્માઈન્દ્રને સ્તોત્ર
 તથા હવિષડે ભલેપ્રકારે પ્રાપ્ત હો. જે ઈન્દ્ર એકલા જ યજ્ઞમાનોના અતિથિ
 સમાન પ્રિય હોય છે. પુરાતન તે ઈન્દ્ર, પોતાના યત્રુઓને છતવાની ઇચ્છા
 કરવાવાળા નૂતન-આ અમયના-સ્તોતાને એકજ, વિજયના માર્ગપર ચલાવે છે
 અર્થાત્ વિજય કરાવે છે. ૩

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 ઇમે તે ઇન્દ્ર તે વયં પુરુષ્ણુત ચે ત્વારમ્ય ચગમસિ પ્રમૂવસો ।
 ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 ન હિ ત્વદન્યો ગિર્વળો ગિરઃ સઘત્ ક્ષોણીરિવ પ્રતિ તદ્ધર્ય
 ૩ ૧ ૨
 નો વચઃ ॥૪॥

અન્વ૦ પ્રમૂવસો પુરુષ્ણુત ઇન્દ્ર ચે ત્વા આરમ્ય ચગમસિ તે ઇમે વયમ્ ને
 ગિર્વળઃ ત્વદન્યઃ ગિરઃ ન હિ સઘત્ તત્ત્વ નઃ વચઃ ક્ષોણીરિવ પ્રતિહર્ષ ॥

અ૦ અધિકધનવાળા, અનેકયજ્ઞમાનોવડે-સ્તુતિ-કરાયલ-હે-ઈન્દ્ર ! જે
 અમે તમારા આશ્રયવડે આલમ્બન કરીને યજ્ઞમાં પ્રવૃત્ત થઈએ છઈએ તે
 અમે તમારા છઈએ. હે મંત્રોવડે-સ્તુતિ-કરવા-યોગ્ય-ન્દ્ર ! તમારાથી અન્ય
 સ્તુતિયોને પ્રાપ્ત હોતા નથી એથી તમે અમારા સ્તોત્રને, જેમ પૃથિવી
 પોતાવિષે ઉત્પન્ન-પ્રાણિમાત્રનો સ્વીકાર કરે છે તેમ સ્વીકાર કરો. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨
 ચર્પણીધૃતં મઘવાનમુક્થ્યામિન્દ્રં ગિરો વૃહતીરભ્યનૂપત ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 વાવૃધાનં પુરૂહૂતં સુવૃક્તિભિરમર્ત્યં જરમાણં દિવંદિવે ॥૫॥

અન્ય૦ વૃહતોઃ ગિરઃ ચર્પણીધૃતમ મઘવાનમ ઉક્થ્યમ વાવૃધાનમ પુરૂહૂતમ
 અમર્ત્યમ સુવૃક્તિભિઃ દિવે દિવે જરમાણમ ઇન્દ્રમ અમ્યનૂપત ॥

અ૦ અમારી સ્તોત્રની અનેક વાણીયો, ઇચ્છિતફલ કઈ મનુષ્યોના પોષણ
 કરનાર, ધન વા યજ્ઞવાણી, પ્રશંસનીય, બલ-ધન-આદિ સંપત્તિવડે પ્રતિક્ષણ
 વધનાર, અનેકોવડે બોલાવાયલ, અમર, સુંદર સ્તુતિવાક્યોવડે પ્રતિદિન-સ્તુતિ-
 કરાયલ-ઈન્દ્રની યોગેર સ્તુતિ કરે. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨
 અચ્છા વૈન્દ્રં મતયઃ સ્વર્યુવઃ સધીચીર્વિશ્વા ડશતીરનૂપત ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 પરિવ્રજન્ત જનયો યથા પતિં મર્ત્યં ન શુન્ધ્યું મઘવાનમૂતયે

અન્ય૦ યથા જનયઃ મર્ત્ય પતિમ ન શુન્ધ્યુમ મઘવાનમ ડનયે પરિવ્રજન્ત
 સ્વર્યુવઃ સધીચીઃ વિદવાઃ ડશતોઃ મતયઃ ઇન્દ્રમ અચ્છાનૂપત ॥

અ૦ જેમ સ્ત્રિઓ મનુષ્યપતિને અને શુદ્ધ-દોષરહિત-ધનવાનને રક્ષા-
 નિમિત્ત આલિંગન કરે છે તેમ જ સ્વર્ગસાથ મળવાવાળી ઓકઠીધબ્દો વ્યાપ્ત
 તથા કામનાકરતી સ્તુતિયો, ઇશ્વરની યોગેર સ્તુતિ કરે છે ૬

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨
 અભિ ત્યં મેપં પુરૂહૂતમૃગ્મિયામિન્દ્રં ગીર્ભિર્મદતા વસ્વો અર્ણ-
 વમ્ । યસ્ય ઘાવો ન વિચરન્તિ માનુષં ભુજે મથંહિષ્માભિ
 ૨૨

વિપ્રમર્ચત ॥૭॥

અન્ય૦ ત્યમ મેષમ પુરૂહૂતમ મૃગ્મિયમ યસ્વો અર્ણવમ ગીર્ભિઃ અભિમદત
 યસ્ય માનુષમ ઘાવઃ ન વિચરન્તિ ભુજે મંદિષ્ટમ વિપ્રમ અમ્યર્ચત ॥

અં તે પ્રસિદ્ધ, શત્રુઓસાથ સ્પર્ધાકરવાવાળા, અનેક-યજ્ઞમાનોએ-
ખેલાવેલ, વેદમંત્રોવડે સ્તુતિ કરાયેલ, ધનોના-નિવાસસ્થાન-ઈન્દ્રને હે સ્તોતાઓ!
સ્તુતિયોવડે અભિયુષ હોઈ પ્રસન્ન કરો. જે ઇન્દ્રનાં મનુષ્યોને-હિતકારી-કર્મ,
સર્વને હિતકારી સૂર્યનાં કિરણોની સમાન વિશેષરૂપે વર્તમાન હોય છે. ભોગને
નિમિત્ત અત્યન્ત વૃદ્ધિપામેલ ઇન્દ્રને પૂજો. ૭

૨૩   ૩૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨૨
ત્યથં સુમેયં મહયા સ્વર્વિદ્યં શતં યસ્ય સુભુવઃ સાકમીરતે ।
૨ ૩ ૬   ૨૨   ૩ ૨ ૩   ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩   ૧   ૨
અત્યં ન વાજઃ હવનસ્યદશરથમિન્દ્રં વવૃત્યામવસે સુવૃત્તિભિઃ ॥

અન્યં યસ્ય સુભુવઃ સાકમ ઈરતે ત્યમ મેયમ સ્વર્વિદ્યમ રથમ અત્યં વાજં
ન હવનસ્યદમ દશરથમ અવસે સુવૃત્તિભિઃ મહય શતમ આવવૃત્યામ ॥

અં જેની શ્રેષ્ઠભૂમિયો સાથે પ્રાપ્ત થાય છે તે શત્રુઓસાથ સ્પર્ધાકરવા
વાળા, ધનના હાતા, રથસમાન-અલીપ્ત-સ્થાનપર-પહોચાડવાવાળા, ગમનના
સાધનરૂપ ઘોડાની સમાન યાગસ્થાનમા શીઘ્ર પહોંચાડવાવાળા ઇન્દ્રને રક્ષા
અર્થ શ્રેષ્ઠસ્તુતિયોવડે પૂજો. જેની હું એવા પ્રદક્ષિણા કરૂં છું. ૮

૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૨   ૩ ૧   ૧ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
ઘૃતવતી ભુવનાનામભિશ્રિયોર્વી પૃથ્વી મધુદુધે સુપેશસા ।
૧ ૨   ૩ ૧   ૨૨   ૩ ૧ ૨ ૩   ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
ઘાવાપૃથિવી વરુણસ્ય ધર્મણા વિષ્કભિતે અજરે ભૂરિરેતસા ॥૯॥

અન્યં ઘાવાપૃથિવો ઘૃતવતી ભુવનાનામ અભિશ્રિયા ચર્વો પૃથ્વી મધુદુધે
સુપેશસા વરુણસ્ય ધર્મણા વિષ્કભિતે અજરે ભૂરિરેતસા ॥

અં ઘુલોક અને પૃથિવીલોક જલવાળાં, ભૂતોને—આશ્રય—કરવાયોગ્ય,
વિસ્તીર્ણ, બહુકાર્યરૂપે પ્રસિદ્ધ, જલને-પૂરિત-કરવાવાળાં, સુંદરરૂપવાળાં, તથા
ઇન્દ્રની સર્વનિયામક શક્તિને ધારણ કરવાથી પૃથક્-ધારિત, નિત્ય તથા બહુ
બીજવાળાં છે. ૯

૩ ૧   ૨૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧   ૨
ઊમે યદિન્દ્ર રોદસી આપપ્રાથોષા ડવ ।
૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨
મહાન્તં ત્વા મહીનાથં સમ્રાજં ચર્પણીનામ્ ।

૩૧ ૨૨

૩૧ ૨૨

દેવી જનિત્ર્યજીજનદ્રા જનિત્ર્યજીજનત્ ॥૧૦॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર ઉમે રોદસીં યત ઉપા દ્ય આપપ્રાય મહતામ મહાન્તમ ચર્પણી
નામ સમ્રાજમ્ ઇન્દ્રમ ત્વા દેવો જનિત્રી અજીજનત્ અજીજનત્ મત્રા જનિત્રી ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! ધાવાપૃથિવી યન્નેને જે તમે, જેમ ઉપા પોતાના પ્રકાશ-
વડે સર્વજગતને પૂર્ણ કરી દે છે તેમ પોતાના તેજવડે પૂર્ણ કરો છો. એવા
દેવતાઓના નાયક, મનુષ્યોના-ઇશ્વરરૂપ-તમે-ઇન્દ્રને દેવમાતા અદિતિદેવીએ ઉત્પન્ન
કર્ધા. એવા પુત્રને ઉત્પન્ન કર્યા તે કારણુ તે શ્રેષ્ઠ-જનની છે ૧૦

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩
પ્ર મન્દિને પિતુમદર્ચતા વચો યઃ કૃષ્ણગર્ભા નિરહન્તુ-
૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
જિશ્વના। અવસ્યવો વૃષણં વજ્રદક્ષિણં મરુત્વન્ત્ સઘ્યાય
હુવેમહિ ॥૧૧॥

અન્વ૦ મન્દિને પિતુમત્ વચઃ પ્રાર્ચત યઃ શ્રુજિશ્વના કૃષ્ણગર્ભા નિરહન્ત
અવસ્યવઃ વૃષણમ્ વજ્રદક્ષિણમ્ મરુત્વન્તમ્ સઘ્યાય હુવેમહિ ॥

અ૦ હે ઋત્વિજો! સ્તુતિયોગ્ય ઇન્દ્રના અર્થ હવિરૂપ અત્તવડેયુક્ત
સ્તુતિનું અધિક ઉચ્ચારણુ કરો. જે ઇન્દ્રે ઋજિશ્વને સાથે લઈ કૃષ્ણ
નાભના અમુરની ગર્ભવતી સ્ત્રિયોનો કૃષ્ણામુરસહિત નિઃશેષ વધ કર્યો. રક્ષાની-
ઇચ્છાવાળા-અમે, મનોરથોની-વર્ષા-કરવાવાળા, હક્ષિણુહાયર્માં-વજ્રધારણુકરનાર-
ઇન્દ્રને મિત્રની સમાન અનુકૂલતા કરવા બોલાવીએ છઈએ. ૧૧

इति तृतीयः खण्डः समाप्तः ॥३३॥

સ્વપ્ન ૩

- ૧ અભિવૃત્તરં-શત્રુનો અત્યંત અભિલાષ-તિરસ્કાર-કરનાર.
- ૨ નરઃ-નેત્ર્યઃ-ચઢાઈ કરવાવાળી.
- ૩ સજ્ઞઃ-પરસ્પરં સંગતાઃ-પરસ્પર એકઠી થઈ.
- ૪ જજનુઃ-જનયામાસુઃ-અગટ કર્યાં.
- ૫ રાજસે-વિરાજનાર્થે-પ્રકાશનના અર્થે.
- ૬ ક્રાત્વે-વૃત્રવધ આદિ કર્મના અર્થે. (કર્મણે)।
- ૭ સ્યેમનિ-સ્થૈર્યયુક્તે સ્થાને સ્થિતમ્-સ્થિર સ્થાનપર સ્થિત.
- ૮ આમુરીમ્-શત્રુનામારનાર.
- ૯ નરયમ્-નિઃશેષભાવે.
- ૧૦ વિવેઃ-દર્મ લોકં પ્રાયાગમયઃ-આ લોકમાં પહોંચાડયો.
- ૧૧ ભ્યસાતે-યિમેતિ-ભયભીત થાય છે.
- ૧૨ અનુવાવૃત્તે-અનુવર્ત્તાવે છે.
- ૧૩ વર્ત્તાનોઃ-વિજયનો માર્ગ.
- ૧૪ સઘત્-પ્રાપ્નોતિ-પ્રાપ્ત કરે છે.
- ૧૫ ક્ષોણી-પૃથિવી.
- ૧૬ પ્રતિહર્યઃ-કામયસ્વ-સ્વીકાર કરે.
- ૧૭ જરમાળં-સ્વયમાનં-સ્તુતિક્ષતા.
- ૧૮ સુશૃષ્ઠિમિઃ-સુન્દર સ્તુતિવાક્યો વડે.
- ૧૯ સ્વર્યુષઃ-સ્વર્ગેણ મિથ્રવિઙ્ગઃ-સ્વર્ગસાથ મળનારી.
- ૨૦ સપ્રીચીઃ-સંગતાઃ-એકઠી થયેલ.
- ૨૧ જનયઃ-સ્ત્રીઓ.
- ૨૨ શુન્ધ્યું-શુદ્ધ.
- ૨૩ અચ્છા-અમિ ।
- ૨૪ મેષં-શત્રુઓસાથ સ્પર્ધાકરનાર
- ૨૫ ઋગ્મિયમ્-ઋગ્મિવિક્રીયમાણમ્-વેદમંત્રોવડે સ્તુતિ કરતા
- ૨૬ ઘસ્વઃ-ધનોના.
- ૨૭ અર્ણવમ્-આવાસભૂમિ; નિવાસસ્થાન.
- ૨૮ મુજે-લોગાર્થે.
- ૨૯ સ્વર્વિદમ્-ધનનાદાતા.
- ૩૦ અત્યં-અમન સાધનરૂપ.

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
યત્સોમમિન્દ્ર વિણ્ણવિ યદ્વા ઘ ત્રિત આપ્ત્યે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
યદ્વા મરુત્સુ મન્દસે સમિન્દુભિઃ ॥૪॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર વિણ્ણવિ યત્ સોમમ યદ્વા કાપ્ત્યે ત્રિતે યદ્વા મરુત્સુ મન્દસે સમિન્દુભિઃ ॥

અં ૐ ઈન્દ્ર ! શ્રીવિધ્લુના સોમપાનનિમિત્ત આવવાપર પીન્તયાગમાં જો કે તમે સોમનું પાન કરો છો અને જો કે આશનાપુત્ર ત્રિતના યજ્ઞમાં સોમનું પાન કરો છો અને જો કે મરુતોના સોમપાનનિમિત્ત આવવાપર અન્યના યજ્ઞમાં સોમ પીને પ્રસન્ન થાઓ છો તથાપિ તમે અમારા શ્રેષ્ઠ સોમો વડે પ્રસન્ન થાઓ. ૪

૨ ૩ ૧ ૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
एदु मधोर्मदिन्तरथं सिञ्चाध्वर्यो अन्धसः ।

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

एवा हि वीर स्तवते सदावृधः ॥५॥

અન્ય૦ અધ્વર્યો મધોઃ અંધસઃ મદિન્તરમ્ દન આસિન્ચ વીરઃ સદાવૃધઃ एव સ્તવતે હિ ॥

અં ૐ યજ્ઞનેતા ઋત્વિજ્ઞ ! મદકારી સોમના અંત્યન્ત આનન્દ દેવાવાળા સોમરસને જ ઈન્દ્રનિમિત્ત ટપકાઓ. સમર્થ તથા સર્વદા હવિથોવડે વધારવા યોગ્ય ઈન્દ્રનીજ સ્તોત્રાદિવડે સ્તુતિ કરાય છે. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पित्राति सोम्यं मधु ।

૧ ૨૨

૩ ૨

प्र राधाथंसि चोदयते महित्वना ॥६॥

અન્ય૦ ઇન્દુ ઇન્દ્રાય આમિન્ચત સોમ્યમ મધુ પિવાતિ મહિત્વના રાધાસિ પ્રચોદયતે ॥

અં ૐ ઋત્વિજ્ઞે ! ટપકવાવાળા સોમને ઈન્દ્રને અર્થ અભિમુખ હોઈ સિંચો. તદનન્તર, સોમમય મદકારી રસને ઈન્દ્ર પીએ અને પીને તે ઈન્દ્ર પોતાના મહિમાવડે સ્તુતિ કરવાવાળાને અવિકતાથે અન્ન દે. ૬

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

एतो निन्द्रं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम् ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

कृष्टीर्यो विष्वा अभ्यस्त्येक इत् ॥७॥

અન્ય૦ સહાયઃ નુ ઇતઃ સ્તોમ્યમ્ નરમ તમ્ સ્તવમ્ યઃ એક એવ વિદ્વાઃ
કૃષ્ટીઃ અભ્યસ્તિ ॥

અ૦ હે મિત્રસમાન મહત્વિજો ! તમે શીઘ્ર જ આવો. સ્તોત્રયોગ્ય સર્વ-
નેતા એવા આ ઈન્દ્રની આપણે સ્તુતિ કરીએ. જે ઈન્દ્ર એકલો જ સકલશત્રુઓની
સેનાનો તિરસ્કાર કરે છે. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

इन्द्राय साम गायत विप्राय बृहते बृहत् ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ब्रह्मकृते विपश्चिते पनस्यवे ॥८॥

અન્ય૦ વિપ્રાય વૃહતે બ્રહ્મકૃતે વિપશ્ચિતે પનસ્યવે ઇન્દ્રાય વૃહત્ ગાયત ॥

અ૦ હે ઉક્ષિતાઓ ! મેધાવી, મહાન, અન્નકર્તા, વિદ્વાન તથા સ્તુતિ-
આહવાવાળા-ઈન્દ્ર-અર્થ તમે બૃહત્સામ ગાઓ. ૮

૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

य एक इद्विद्यते वसु मर्ताय दाशुपे ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग ॥९॥

અન્ય૦ યઃ એક ઇત્ દાશુપે મર્તાય વસુ વિદ્યતે અપ્રતિષ્કૃતઃ ઇન્દ્રઃ અઙ્ગ
ઈશાનઃ ॥

અ૦ જે ઈન્દ્ર એકલા જ હવિ-સમર્પણ-કરવાવાળા-મનુષ્યના-અર્થ ધન
વિશેષરૂપે દે છે. અતિફલશ્રદ્ધરહિત તે ઈન્દ્ર, શીઘ્ર સર્વજગત્ના સ્વામી
થાય છે. ૯

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

सखाय आ शिषामहे ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

स्तुष ऊ पु वो नृत्तमाय धृष्णवे ॥१०॥

અન્વ૦ સચાયઃ વજ્રિણે બ્રહ્મ આશિષામહે વઃ નૃત્તમાય ધૃષ્ણવે સુસ્તુપે ॥

અ૦ હે મિત્રરૂપ મહત્વિજ્ઞે ! અમે વજ્રધારી ઇન્દ્રના અર્થ સ્તોત્રની પ્રાર્થના કરીએ છીએ. તમે-મર્વેય-નિમિત્ત હું સર્વોપરિનેતા, શત્રુઓને-લય-દેવાવાળા-ઇન્દ્રના અર્થ સ્તુતિ કરું છું. ૧૦

ઈતિ ચતુર્થઃ સ્વળઃ સમાપ્ત ॥૪॥

સ્વળ ૪

- ૧ ક્રતુમ્-કર્મકર્તાનિ.
- ૨ વૃધસ્ય-વર્ધકસ્ય-વર્ધક.
- ૩ તવિપમ-મહાન્તમ-મહાન.
- ૪ પૃથુ-વૈરિસમ્યર્કજનિતેષુ સંગ્રામેષુ-વૈરિમગ્નન્ધિ મંગ્રામેષાં.
- ૫ લોકઘ્નતુમ્-લોક-સ્થાન-ના કર્તા.
- ૬ સાસહિમ-શત્રુનો તિરસ્કાર કરનાર.
- ૭ હરિશ્ચિત્તમ-હરિનામક અશ્વોવટે શ્રવણીય-સેવ્ય.
- ૮ વિજાદિ-વિષ્ણૌ સોમપાનાર્થમાગતે સતિ-શ્રીવિષ્ણુ મોમપાનનિમિત્ત આવતાં.
- ૯ મદિન્તરમ્-અત્યન્ત આનન્દ દેનાર.
- ૧૦ સદાવૃધ-અર્વાદા હવિયોવટે વધારવાયોગ્ય.
- ૧૧ મહિત્યના-સ્વમહિત્યવટે.
- ૧૨ પેત-આવો.
- ૧૩ અમ્યસતિ-તિરસ્કાર કરે છે. (અમિમયતિ) ।
- ૧૪ પનશ્યથે સ્તુતિને આહવાર.
- ૧૫ અગ-શીઘ્ર.
- ૧૬ અપ્રતિષ્કૃત-પરૈરપ્રતિશબ્દિત-પ્રતિકલ શબ્દરહિત.
- ૧૭ નૃત્તમ-સર્વોપરિનેતા.
- ૧૮ આશિષામહે-પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

અ. ૪ સ્વર્ણ ૫

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧૦ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

૨ુળે તદિન્દ્ર તે શવ ઉપમાં દેવતાતયે ।

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨

યદ્ધૃંસિ ઘૃત્રમોજસા શર્ચીપતે ॥૧॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર તે તન શવ ઉપમામ દેવતાતયે ૨ુળે યત શર્ચીપતે ઓઝસા ઘૃત્રમ હંસિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમાન પ્રતિદ્ધ બલની સર્ચીપ યજમાન વા યજ્ઞનિમિત્ત હુ સ્તુતિ કરૂ છું. કેમકે, હે ઇન્દ્ર! બલપડે તમે ઘૃત્રને નષ્ટ કરેા છો. ૧

૦ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યસ્ય ત્યચ્છમ્બરં મદે દિવોદાસાય રન્ધયન્ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨

અય૫ સ સોમ ઇન્દ્ર તે સુતઃ પિબ ॥૨॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર યસ્ય મદે ત્યત શમ્બરમ દિવોદાસાય રન્ધયન ન. અયમ સોમ તે સુત પિબ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! તમે જે સોમને પીવાથી હૃદય ઉત્પન્ન થવાપર તે શમ્બ-
રાસુરને દિવોદાસના અર્ધ ભારો છો તે આ નોમ, તમારેનિમિત્ત મખ્યાદન
કરેલો છે તેકારણુ તમે તે પિઓ. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

एन्द्र नो गधि प्रिय सत्राजितगोह्य ।

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

गिरिर्न विश्वतः पृथुः प्रतिर्दिवः ॥३॥

અન્વ૦ પ્રિય સત્રાજિત્ અગોહ્ય ઇન્દ્ર ગિરિ ન વિશ્વતઃ પૃથુઃ દિવઃપતિ. નઃ આગદિ ॥

અ૦ સર્વને પ્રિય, શત્રુઓના છતવાવાળા તથા જેનો કોઈપણ તિરસ્કાર ન કરી શકે એવા હે ઇન્દ્ર! પર્વતની સમાન એમરે મહાન્, સ્વર્ગનાપતિ તથા ઇશ્વર૨૩૫ તમે અમારી સર્ચીપ આવો. ૩

સ્વળ્લ ૫

- ૧ ઉપમાન-અન્નિક-નમીપમા
- ૨ દેવતાતથે યજમાન વા યજ્ઞનાનિમિત્ત
- ૩ રગ્યન-દ્વાતામરુનિ-માર્ગે છે
- ૪ સ્વજાગિન-મહતા શાપૃષ્ઠા જેત-મહાન્ શત્રુને હતના.
- ૫ અગાન-ગોપલવડે તિન્નદાન કરી ગાય નહિ તેવા
- ૬ અગધિ-આગ્નિ-આવે
- ૭ ચેતતિ-અમ્યડ ગીતે બાણે
- ૮ હિમહ-પ્રાર્થના કરીએ છડ્ય
- ૯ વૃણાતન-કુરુત દા
- ૧૦ તુષે-પુષ્પાય-પુનને અર્થ
- ૧૧ તુનાય-પાત્રાર્થ
- ૧૨ મુમહત્ત શામનતેજસ્કા શ્રેષ્ઠ તેજવાળા
- ૧૩ નિર્મુતાનામ વિમ્લકર્તા રાક્ષનાના
- ૧૪ પરિવૃજમ-રિધર્ષન-દરદરવાપણુ
- ૧૫ શુન્ધુ-આદિત્ય
- ૧૬ પરિપદામ-પચમાનાના યજમાન ના યદાપરિત પવતા પશ્ચિનામ-
યજમાનોના વા યોમેર ઉડના પક્ષીઓના
- ૧૭ અર્માયમ-રાગને
- ૧૮ ત્રિયન-બાધા કરના શત્રુને
- ૧૯ યુવાતન-પૃથક્કુરુત-અવગ કરી
- ૨૦ નાતુ-અમિયવર્ષ-સોમ સમ્પાદન કરનારના
- ૨૧ સુયત-મુદુરિદ્ધીત-મુન્દગાની નાથ શ્રદ્ધા કરેલ.

સ્વર્ણ ૫

- ૧ ઉપમાન-અન્તિકં-અર્ધીપમાં.
- ૨ દેવતાતયે યજમાન વા યજનાનિમિત્ત.
- ૩ રજ્યયન-દન્તામવસિ-મારે છે.
- ૪ સત્રાજિત-મહર્તા શત્રુણાં જેત-મહાન્ શત્રુને હતનાર.
- ૫ અગોઙ્ગ-કોઈપણુવડે તિરન્કાર કરી શકાય નહિ તેવા.
- ૬ અગ્નિ-આગચ્છ-આવે.
- ૭ જેતતિ-અમ્યક રીતે જાણે છે.
- ૮ હિમ્ને-પ્રાર્થના કરીએ છઈએ.
- ૯ કુળોત્તન-કુચ્છ ઘી.
- ૧૦ તુષ્ટે-પુષ્પાય-પુષ્પને અર્ધ.
- ૧૧ તુનાય-પોત્રાર્ધ.
- ૧૨ મુમહતઃ-શોભનતેજસ્વા.-શ્રેષ્ઠ તેજવાળા.
- ૧૩ નિર્વૃત્તાનાન-વિધર્તા રાક્ષસોના.
- ૧૪ પરિવૃજમ-રિધર્જન-હરકરવાપણું.
- ૧૫ શુચ્યુઃ-આદિત્ય.
- ૧૬ પરિપદાન-પચમાનાનાં યજમાનાનાં યજ્ઞપથિતઃપતતાં પશિણામ-
યજમાનોના વા યોગેર ઉડનાં પક્ષીઓના.
- ૧૭ અર્મીવામ-રોગને.
- ૧૮ ત્રિધન-ખાધા કરનાર શત્રુને.
- ૧૯ યુવોત્તન-પૃથક્કુચ્છ-અલગ કરે.
- ૨૦ નૌતુઃ-અભિવચક્તુઃ-સોમ સમ્પાદન કરનારના.
- ૨૧ સુયતઃ-મુદુરિણ્દ્રીતઃ-મુન્દરનાની આથ શ્રહણ કરેલ.

૨ ૩૧ ૨ ૩૧૨

આ વીરં પૃન્નાસહમ્ ॥૭॥

અન્વ૦ શત્રુતો વિવર્ણે ત્વમ્ ન. ઓજઃ નૃણમ્ આમર વીરમ્ પૃતના-
સહમ્ આ ॥

અ૦ વિવિધપરાક્રમી-હે-અનેક-દૃષ્ટિવાળા ઈન્દ્ર ! તમે અમને બલ તથા
ધન દો. વીરતાયુક્તસેનાઓના તિરકકાર-કરવાવાળા-તમને અમે આહ્વાન
કરીએ છઈએ. ૭

૧ ૩૧ ૨૨

૩ ૧૨ ૩ ૧૨ ૩૧૨ ૩ ૧

અથા હીન્દ્ર ગીર્વણ ઉપ ત્વા કામ ઈમહે સસ્ટ્ગમહે ।

૩૨૩ ૧ ૨ ૩૧૨

ઉદેવ મ્યન્ત ઉદભિઃ ॥૮॥

મ્યન્ ૦ ગીર્વણઃ અથા દિ ત્વા કામ ઈમહે ઉગસસ્ટ્ગમહે ઉદેવ મ્યન્તઃ ઉદભિઃ ॥

અ૦ હે ઈન્દ્ર ! અમે આ સમય તમારી સમીપ ઈચ્છિત પદાર્થોની
પ્રાપ્તિ કરીએ છઈએ. આપને સ્તુતિયોગે યુક્ત કરીએ છઈએ. [દક્ષાંત કે-]
જેમ જલસહિત-ભનાર-પુરૂષ, અંજલિપદે જલ ઉછાળી સમીપના પુરૂષોને
કીડામાં સંયુક્ત કરે છે તેમ. ૮

૧ ૨ ૩ ૨૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩૧૨

સીદન્તસ્તે વયો યથા ગોશ્રીતે મધૌ મદિરે વિવક્ષણે ।

૩ ૧ ૨

અભિ ત્વામિન્દ્ર નોનુમઃ ॥૯॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર ગોશ્રીતે મદિરે વિવક્ષણે તે મધૌ વયો યથા ત્વા અભિ નોનુમઃ ॥

અ૦ હે :ન્દ્ર ! ગાયનાં-ધી-દ્વધથી-મિશ્રિત, હર્ષદાયક, સ્વર્ગમાં-પહોંચા-
કનાર-તમારા-સોમની સમીપ એકઠા થઈ ગેઠેલાં પશુઓની સમાન અમે, તમારી
અભિમુખ હોઈ પારંપાર પ્રણામ કરીએ છઈએ. ૯

૩૨૩ ૧ ૨ ૩૨૩

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વયમુ ત્વામપૂર્વ્ય સ્થૂરં ન કચિદ્ધરન્તોઽવસ્યવઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ચર્જિં ચિત્રથં હવામહે ॥૧૦॥

અન્વ૦ વઙ્ગિન્ અપૂર્થ મરન્તઃ ચિમ્મ ત્વામુ અવસ્યવઃ હવ મહે સ્થૂરં ન કલ્ચિત્ ॥

અ૦ વન્ગધારી ત્રણે સવનમા પ્રગટ હોવાથી હે નવીન ઇન્દ્ર ! સોમરૂપ અન્નવડે પોતાનું-પોષણ-કરનાર-અમે, વિવિધરૂપવાળા આપને જ આપની રક્ષા અર્થે આહતા સતા આહ્વાન કરીએ છઈએ. જેમકે અન્નઆદિવડે પોતાના ધરને ભરવાવાળા અધિકગુણી કોઈ મનુષ્યને બોલાવે છે તેમ. ૧૦

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

खण्ड ६

- ૧ જનુપા-જ-મવડે.
- ૨ અમામૃત્યઃ-શતુરહિત.
- ૩ અના-અનેતૃકઃ । અનિયન્તૃકઃ-નિયન્તાવડે રહિત.
- ૪ અનાપિ-અન્ધુવર્જિત.
- ૫ સનાત-ચિરાત-સનાતન કાળથી.
- ૬ ગ્રાણિનાય-પ્રકર્ષુપણે આશુ.
- ૭ વસ્યઃ-વસીય-પ્રશસ્ત ધન.
- ૮ રિપ્ણયત-હાનિ-હિંસા ન પહોંચાડો.
- ૯ પ્રસ્થાવાનઃ-પ્રસ્થાતારઃ પ્રગન્તારઃ-પ્રસ્થાન કરનાર.
- ૧૦ યમયિષ્ણવઃ-નિયમમાં રાખવાવાળા.
- ૧૧ ઊર્ધ્વરા-દાસ્પાદયામ્રમિ.-અન્નવડે ભરી ભૂમિ.
- ૧૨ સંસ્થ-સ્થાન.
- ૧૩ રિદ્ધિ-લિહન્તિ-ચાટે છે.
- ૧૪ કયુમ-દિશાઓ.
- ૧૫ વિચર્પણે-વિવિધ દ્રવિવાળા
- ૧૬ અઘા-સંપ્રતિ.
- ૧૭ ઉદેચ-ઉદકવડે.
- ૧૮ યમન્ત-ગમન કરનાર પુરૂષો.
- ૧૯ સ્થૂરં-ગૃહ.

અ. ૪ સ્વપ્દ ૭

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ક ૨૨
સ્વાદોરિત્યા વિપ્રવતો મધોઃ પિવન્તિ ગૌર્યઃ ।

૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
યા ઇન્દ્રેણ સયાવરીર્વૃણા મદન્તિ શોભથા વસ્વીરનુ
૧ ૧ ૨

સ્વરાજ્યમ્ ॥૧॥

અન્ય૦ સ્વાદોઃ રિત્યા વિપ્રવતઃ મધોઃ ગૌર્યઃ પિવન્તિ યાઃ વૃણા સયાવરીઃ
મદન્તિ શોભથાઃ ચ ધોઃ સ્વરાજ્યમ્ અનુ ॥

અ૦ રસયુક્ત, આ પ્રકારે સર્વ-ચરોમાં-કામઆવનાર-મીઠાસોમને પ્રવેત-
વર્ણની ગાયો પિએ છે. જે ગાયો મનોરથોની વર્ષા-કરવાવાળા-ઇન્દ્રની સાથે
ગમનકરતી સતી પ્રસન્ન થાય છે તથા શોભાને પ્રાપ્ત થાય છે. દૂધદેતી સતી
નિવાસ કરવાવાળી તે ગાયો, પોતાના સ્વાર્માંના રાત્યમાં સ્થિત રહે છે. ૧

૩ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
इत्था हि सोम इन्मदो ब्रह्म चकार वर्द्धनम् ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
शविष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निःशशा अहिमर्चन्तनु
૩ ૧ ૨

સ્વરાજ્યમ્ ॥૨॥

અન્ય૦ શવિષ્ઠ વજ્રિન્ ઇત્યા હિ સોમે મદઃ વર્દનમ્ બ્રહ્મ ચકાર સ્વરાજ્યમ્
અનુ મર્ચન્ત ઓઝસા પૃથિવ્યાઃ અહિષ્ નિઃશશાઃ ॥

અ૦ હે વજ્રધારી-બલવાન-ઇન્દ્ર! આ પ્રકારે શાસ્ત્રોક્તરીતિએ તમારા
સોમને અહણુ-કરી-લેવાપર સ્તુતિકરવાવાળાઓ તમારા વૃદ્ધિ-કરનાર-સ્તોત્રને
સંપાદન કરે છે તે કારણુ તમે, પોતાના રાત્યમાં સ્વામિત્વ પ્રગટ કરતા સત્તા
બલનીદ્વારા પૃથિવીમાંથી વૃત્રામુરને પૂર્ણરૂપે શાસન કરો. અર્થાત્ તેનો વધ ન
કરતાં તેને લૂભિમણ્ડકમાંથી કાઢી મૂકો. ૨

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।

૨૩ ૩ ૨ ૩ ૩ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨૨ ૩ ૧ ૨

તમિન્મહત્સ્વાજિપૂતિમર્મે હવામહે સ વાજેપુ પ્ર નોઽવિપત્ ॥૩॥

અન્ય૦ વૃદ્ધાંદ્રઃ મદાય શવસે નૃમિઃ વાવૃષે તમિત મહત્સુ આજિપુ ઝર્મે
કતીમ્ હવામહે સઃ વાજેપુ નઃ પ્રાવિપત્ ॥

અ૦ વૃત્રાસુરના-નાશક-ઇન્દ્ર, હૃષીના અર્થે તથા બલના અર્થે યજુર્કર્તા-
ઓવડે વૃદ્ધિને પમાડયા. કેમકે સ્તુતિકરવાવડે દેવતાઓમાં બલ આવે છે.
મોટા મોટા સંઘાઓમાં તથા નાના સંઘાઓમાં રક્ષા કરનારા તેજ ઇન્દ્રને અમે
આહ્વાન કરીએ છઈએ. અમે-આહ્વાન-કરેલ-તે-ઇન્દ્ર, સંઘાઓમાં અમારી
અધિક રક્ષા કરો. ૩

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨

ઇન્દ્ર તુભ્યમિદદ્રિવોઽનુત્તં વજિન્ વીર્યમ્ ।

૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યદ્દ ત્યં માયિનં મૃગં તવ ત્યન્માયયાવધીર્ચન્નનુ સ્વરાજ્યમ્ ॥

અન્ય૦ અદ્રિવન્ વજિન્ ઇન્દ્ર તુભ્યમિત વીર્યમ્ અનુત્તમ્ યદ્દ સ્વરાજ્યમ્ અનુ
ઋચન્ માયિનમ્ મૃગમ્ ત્યમ્ ધૃવમ્ તવ માયયા અવધીઃ ॥

અ૦ હે-મેઘરૂપ-વાહનવાળા-વજ્રધારી-ઇન્દ્ર ! તમારું જ સામર્થ્ય
શત્રુઓવડે તિરસ્કૃત થયું નથી. જે સામર્થ્યદ્વારા નિશ્ચયે, પોતાના રાજ્યમાં
પોતાની પ્રભુતા-દેખાડનારા-તમે માયાવી, મૃગરૂપ ધારી તે વૃત્રાસુરને પોતાની
માયાવડે મારી નાંખેલો છે. તે કારણ જ તમારી વીરતા પ્રસિદ્ધ છે. ૪

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

પ્રેહ્યમીહિ ધૃષ્ણુહિ ન તે વજ્રો નિ યથંસતે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્ર નૃમ્ણથં હિ તે શવો હનો વૃત્રં જયા અપોઽર્ચન્નનુ

૩ ૧ ૨

સ્વરાજ્યમ્ ॥૫॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર પ્રેહિ અમીહિ ધૃષ્ણુહિ તે વજ્રઃ ન નિયંસતે તે શવઃ નૃમ્ણમ્
હિ સ્વરાજ્યમ્ અનુ ઋચન્ વૃત્રં હનઃ અપઃ જયાઃ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમે પ્રકર્ષપણે ચલાઈ કરો. અભિમુખ જઈ મારવાયોગ્ય
શત્રુઓને પકડી લો. તે શત્રુઓનો તિરસ્કાર કરવાપર તમારું વજ્ર શત્રુવડે

રેકાતું નથી. તમારું ખલ મનુષ્યોને નમાવનાર છે. એમ છે તે કારણે પોતાના
શત્રુઓમાં પોતાની પ્રભુતા-દેખાડતા-અચુરને મારો. તે પછી તેણે-રેકેલ-જલને
હતી લઈ લેા. ૫

૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યદુદીરત આજયો ધૂષ્ણવં ધીયતે ધનમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩

યુંક્વા મદચ્યુતા હરી કથં હનઃ કં વસૌ દધોઽસ્માથં ઇન્દ્ર

૧ ૨

વસૌ દધઃ ॥૬॥

અન્યઃ યત આજયઃ ઉદીરતે ધૂષ્ણવે ધનમ્ ધીયતે ઇન્દ્ર મદચ્યુતા હરી
યુદ્ધસ્ય કમ હનઃ કમ વસૌ દધઃ વસૌ દધઃ ॥

અ઼ ઇત્યારે સંશ્રામ આરંભાય છે તે સમય ને યનુષ્યોને હતે છે તેના
અર્થ ધન સ્થાપન કર્યું જાય છે. અર્થાત્ હતનારને ધન મળે છે. હે ઇન્દ્ર!
એવાં યુદ્ધો ચાલવાપર તમે યનુષ્યોના ગર્વને નષ્ટકરનાર-ઘોડાઓને જોડો અને
કેઈ આપની આરાધના-ન-કરનાર-રાજાઓને મારો. કેઈ આપની આરા-
ધના કરનારને ધનમાં આપન કરો. અર્થાત્ હારણ તમેજ દો છો એથી
હે ઇન્દ્ર! અમારા રાજાઓને ધનમાં સ્થાપન કરો. ૬

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અશ્વન્નમીમદન્ત હથ્રવ પ્રિયા અધૂપત ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અસ્તોપત સ્વમાનવો વિપ્રા નવિષ્ઠયા મતી યોજા ન્વિન્દ્ર તે હરી ॥

અન્યઃ ઇન્દ્ર અશ્વન્ હિ અમીમદન્ત પ્રિયાઃ અવાધૂપત સ્વમ નયઃ વિપ્રાઃ
નવિષ્ઠયા મતી અસ્તોપત તે હરી જુ યોજ ॥

અ઼ હે ઇન્દ્ર! યજ્ઞમાનોએ તમે દીધેલ અન્નો ખાધાં અને ખાઈને
નિશ્ચય તૃપ્ત થયા. પરમેશ્વર રસનો સ્વાદ લઈ તેને કહેવાને અસમર્થ હોઈ.
તેમણે આનંદના કારણે પોતાના શિર હલાવ્યાં. તદનન્તર, તેજવડે દીપતા
પુદ્ગિમાન્ ઋત્વિજોએ અતિનવીન શ્રુતિવડે સ્તુતિ કરી. તે કારણે આપના
હરિનામક ઘોડાઓને તમે રથમાં જોડો. ૭

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉપો પુ શૃણુહી ગિરો મઘવન્માતથા ઇવ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 કદા નઃ સૂનૃતાવતઃ કરદર્ધયાસ ઇયોજા ન્વિન્દ્ર તે હરી ॥૮॥

અન્વ૦ મયવન્ ઇન્દ્ર ગિરઃ ઊગો સુદૃણદિ અતથા દવ નઃ સૂનૃતાવતઃ કદા કરઃ
 અર્ધયાસદત્ત તે હરી નુ યોજ ॥

અ૦ હે ધનવાન્ ઇન્દ્ર ! અમારી સ્તુતિઓને સમીપ આવી સમ્યક્પ્રકારે
 સાંભળો. અને તમે પહેલાં જેવા હતા તેથી વિપરીત મ બનેા. અર્થાત્ પહેલાં
 જેમ અનુમત્ત કરતા હતા તેમજ કરતા રહેા. અને અમને તમે સ્તુતિરૂપ પ્યારી
 અને સત્યવાણીવડે યુક્ત કયારે કરશો? તમે, અમોએ કરેલી સ્તુતિઓને સ્વીકાર
 કરેા છો જ તે કારણ આપના ઘોડાને શીઘ્ર આપના રથમાં જોડો. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 ચન્દ્રમા અપ્સ્વાન્તરા સુપર્ણો ધાવતે દિવિ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧
 ન વો હિરણ્યનેમયઃ પદં વિન્દન્તિ વિદ્યુતો વિત્તં મે અસ્ય
 રોદસી ॥૯॥

અન્વ૦ અપ્સુ અન્તઃ સુગર્ણઃ ચંદ્રમાઃ દિવિ આધાવતે હિરણ્યનેમયઃ વિદ્યુતઃ
 યઃ પદમ્ અગ્રમ્ ન વિન્દન્તિ યાવાપૃથિવી મે અસ્ય વિત્તમ્ ॥

અ૦ અન્તરિક્ષમાંના જલમયં મણ્ડલમાં અંદર વર્તમાનં સુપુરનાનામક
 સૂર્યના કિરણવડે યુક્ત ચન્દ્રમા ઘુલોકમાં એકસમાનગતિવડે શીઘ્ર ગમન કરે
 છે. તે ચંદ્રમાખડે સંબંધરાખવાવાળાં, હે સુવર્ણની સમાન પર્યંતલાગવાળાં
 અથવા હિત અને રમણીય પ્રાંતવાળા પ્રકાશવાન્ કિરણો ! તમારા ચરણરૂપ
 અગ્રભાગને કૃપવડે ઠાકેલ હોવાથી મારી ઇન્દ્રિયો ગ્રાપ્ત કરી શકતી નથી તે
 કારણ આપ મને કૃપમાંથી કાઢો. હે ઘુલોક તથા પૃથિવીલોકના અભિમાની
 દેવતાઓ ! તમે મારા સ્તોત્રને જાણો.

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 પ્રતિ પ્રિયતમથં રથં વૃષણં વસુવાહનમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 સ્તોતા વામદિવનાવૃષિ સ્તોમેભિર્મૂપતિ પ્રતિ માધ્વી નમ
 ૩ ૧ ૨
 શ્રુત થં હવમ્ ॥૧૦॥

આવ૦ અદિયનો વામ પ્રિયતમમ વૃષણમ વસુવાહનમ રથમ સ્તોના ઋષિઃ
સ્તોમેભિઃ પ્રતિપ્રતિશ્રુપતિ માધ્વા શ્રુતમ ॥

અ૦ હે અશ્વિનીકુમારો ! તમારાં અતિપ્યારાંકૃત્રાની-વર્ષા-કરવાવાળા-
ધનનાવાહક-રથને, સ્તુતિ કરવાવાળા-ઋષિ સ્તોત્રોવડે શોભિત કરે છે તે કારણ
હે મધુવિદ્યાના બાણવાવાળા તમે સાંભળો. ૧૦

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

— ૨૪૬ —

खण्ड ७

- ૧ વિપ્રવત્-સર્વયજ્ઞોમાં વ્યાપ્તિયુક્ત.
- ૨ સયાવરીઃ-સહગચ્છન્ત્યઃ સત્યઃ-સાથે ગમન કરતી સતી.
- ૩ વત્સીઃ-પયઃ પ્રવાનેન નિવાસકારિણ્યઃ-હૃદયેતી સતી નિવાસકરવાવાળી.
- ૪ શોમયા-શોમન્તે-શોભાને પ્રાપ્ત થાય છે.
- ૫ ભર્ષન્-પૂજયન્-સ્વસ્વામિત્વ પ્રકટ કરતાં.
- ૬ નિઃશશા-નિઃશૈવેણ શશાઃ-પૂર્ણરૂપે શાસન કરે.
- ૭ અહિમ-હન્તારંવૃત્રમ-વૃત્રામુરને.
- ૮ અર્મ-નાનાસંશ્રામ.
- ૯ અનુત્તમ-શત્રુનિરતિરસ્તૃતમ-શત્રુઓવડે અતિરસ્કૃત.
- ૧૦ મુર્ગ-મૃગરૂપધારી વૃત્ર.
- ૧૧ લ્હી-ધને ।
- ૧૨ આજયઃ-સંશ્રામો.
- ૧૩ અસન્-બુક્તવન્તઃ-ખાધું
- ૧૪ અથાધૂપત-અપઃપયન્-હૃદ્યાબ્યાં.
- ૧૫ મવિષ્ટા-અતિશય નવીન.
- ૧૬ યોજ-યોજય-જોડ
- ૧૭ અર્ધવાસ-અર્ધયસે-સ્વીકારે છે.
- ૧૮ સુપર્ણઃ-સુધુભણ સૂર્યરશ્મિ.
- ૧૯ માધ્વી-મધુવિદ્યાવિદ્યારી-મધુવિદ્યાને બાણવાવાળા.

અ. ૪ સ્વળ્લ ૧

૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

આ તે અગ્ન ઇધીમહિ દ્યુમન્તં દેવાજરમ્ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

૩ ૨ ૩

યદ્વઘ સ્યા તે પનીયસી સમિદીદયતિ ઘ્વત્રીપથં સ્તોતૃમ્બ્ય

૧ ૨

આ ભર ॥૧॥

અન્વ૦ અગ્ને દેવ દ્યુમન્તમ્ અજરમ્ તે આ ઇધીમહિ યદ્વઘ તે સ્યો પનીયસી સમિદ ઘ્વિ દીદયતિ સ્તોતૃમ્બ્યઃ ઇપમ્ આમર ॥ .

અં હે અગ્નિદેવ ! દીપ્તિમાન્ જરારહિત એવા તુંને અમે યોગે પ્રજ્વલિત કરીએ છઈએ. નિશ્ચય, તારી આ સ્તુતિનેયોગ્ય દીપ્તિ દુલોકમાં દેહીધમાન થાય છે તું અમને સ્તુતિકરનારાને અન્ન દે.

૧

૨ ૨ ૩ ૧ ૨

આર્ગિં ન સ્વવૃક્તિમિહોતારં ત્વા વૃણીમહેં ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

શીરં પાવકશોચિપં ત્રિ વો મદે યજ્ઞેષુ સ્તાર્ણવર્હિપં વિવક્ષસે ॥૨॥

અન્વ૦ ॥ સ્વવૃક્તિમિઃ હોતારમ્ યઃ યજ્ઞેષુ સ્તીર્ણવર્હિપમ્ શીરમ્ પાવક શોચિપમ્ ત્વા અન્નિમ્ વિમદે આવૃણીમહે વિવક્ષસે ॥

અં હે અગ્ને ! આ સમય આપની કરેલી નિર્દોષ સ્તુતિયોગે દેવતાઓને યોગાવનાર વા હોમને-સિદ્ધ-કરનાર તમારા યજ્ઞોમાં જેના નિમિત્ત કુશોનું આસાદન કર્યું ગયું છે એવા ઔપધિ-આદિમાં સર્વત્રગ્યાપ્ત તથા શુદ્ધ કરનાર છે દીપ્તિ જેની એવા તમે-અગ્નિને, યોગપાનવડે-વિશેષ હર્ષ પ્રાપ્ત હોવાનિમિત્ત અભિમુખ હોઈ અમે આરાધના કરીએ છઈએ. હે અગ્ને! તમે મહાન છો. ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મહે નો અથ વોધયાપો રાયે દિવિત્મતી ।

૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

યથા ચિદ્વો અવોધયઃ સત્યશ્રવસિ વાય્યે સુજાસે અશ્વસૂનૃતે ॥૩॥

અન્ન૦ અય ઉપઃ દિવિત્તમતી નઃ મહે રાયે ઘોઘથ યથાચિત્ત નઃ અઘોઘયઃ
સુજાતે અશ્વત્તૃતે વાય્યે સત્યશ્રવસિ ॥

અ૦ આજ આ યાગને દિવસ હે ઉપાદેવિ ! દીપ્તિવાળાં તમે અમને
બહુ ધનના અર્થ પ્રકાશિત હો. અર્થાત્ પ્રકાશ હોવાપર યજ્ઞનીદ્રારા ધનની પ્રાપ્તિ
હોઈ શકે છે. જેમ અમને પહેલાં પ્રકાશિત કરેલા હે શ્રેષ્ઠ-જન્મવાળાં ! હે
સત્યપ્રિયસ્તુતિનાળાં ! તેમ તમે વયનાપુત્ર-હુ-સત્યશ્રવાપર અનુગ્રહ કરો. ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

મદ્રં નો અપિ યાતય મનો દક્ષમુત ક્રતુમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩

અથા તે સઘ્યે અન્ધસો વિ ઓ મદે રણા ગાવો ન યવસે

૧ ૨

વિવક્ષસે ॥૪॥

અન્વ૦ વિવક્ષમે અન્ધસઃ વિમદે નઃ મનઃ દક્ષમ ઉતા ક્રતુમ મદ્રમ યાતય
અથા તે સઘ્યે યવસે રણાઃ ગાવઃ ન ॥

અ૦ હે સોમ ! તમે મહાન્ હો. તે કારણ સોમસંબંધી વસ્તુઓ વિશેષ
હુર્પિદાયક હોવાપર તમે અમારા મનને, અન્તરાત્માને અને પ્રજ્ઞાને કલ્યાણ
પહોંચાડો. અર્થાત્ એવી કૃપા કરો કે મારું મન શુભસંકલ્પ કર્યા કરે. મારો
અન્તરાત્મા શુભકારી હો. અને મારું જ્ઞાન શુભ નિશ્ચય કરે, અને સ્તોતા તમારા
મિત્રભાવમાં રમણ કરે. જેમ ધામમાં ગાય પ્રેમનીસાથ રમણ કરે છે તેમ. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

ક્રત્વા મહાન્ અનુજ્વધં મીમં આ યાવૃતે શવઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨૨

શ્રિયઃ ક્રુજ્વ ઉપાકયોર્નિશિપ્રી હરિવાં દધે હસ્તયોર્વજ્રમાયસમ્ ॥

અ૦ ક્રત્વા મહાન્ મીમઃ અનુજ્વધન શવઃ આયાવૃતે ક્રુજ્વઃ શિપ્રી હરિવાન
ઉપાકયોઃ હસ્તયોઃ માયસં વજ્રમ ધ્રિયે નિદધે ॥

જા૦ પ્રજ્ઞાવડે મહાન્ તથા શત્રુઓને-ભયદેનાર-ઈન્દ્ર, મોમરૂપ અન્નના
પાન હોવાપર પોતાના બલને અભિમુખ દેખાડે છે તદનન્તર, મુન્દર મોટી
નાનિકાવાળા, હરિનામક અશ્વોવડેયુક્ત ઈન્દ્ર, સમીપવર્તી હાથોમાં લોહના
વજ્રને સંપ્રદાને અર્થ ધારણ કરે છે. ૫

૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સ ઘા તં વૃષણથં રથમધિ તિષ્ઠાતિ ગોવિદમ્ ।

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૬ ૨૨

યઃ પાત્રથં હારિયોજનં પૂર્ણમિન્દ્ર ચિકેતતિ યોજા ન્વિન્દ્ર

૩ ૧ ૨

તે હરી ॥૬॥

અન્ય૦ સઘા વૃષણમ્ ગોવિદમ્ રથં અધિતિષ્ઠાતિ હારિયોજનમ્ પૂર્ણમ્ પાત્રમ્ ચિકેતતિ તે હરી નુ યોજ ॥

અ૦ તે મિત્રભૂત ઇન્દ્ર, મનોરથોની-વર્ષા-કરવાવાળા, ગાયોની-પ્રાપ્તિ-કરાવવાવાળા રથપર ચઢેા. જે રથ ધાનાઓવડેયુક્ત-સોમવડે-ભરેલા-પાત્રને સ્થપિત કરે છે તે પોતાના ઘોડાને શીઘ્ર રથમાં બેડેા. ૬

૧ ૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

અર્ગિં તં મન્યે યો વસુરસ્તં યં યન્તિ ધેનવઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અસ્તમર્વન્ત આશવોસ્તં નિત્યાસો વાજિન ઇષઃ સ્તોતૃભ્ય

૧ ૨

આ ભર ॥૭॥

અન્ય૦ યઃ ધસુઃ અસ્તમ્ યમ ધેનવઃ યન્તિ અસ્તમ્ આશવઃ અર્વન્તઃ અસ્તમ્ નિત્યાસઃ વાજિનઃ તમ અર્ગિં મન્યે સ્તોતૃભ્યઃ ઇષમ્ આભર ॥

અ૦ જે ઉપાસકોનું ધન છે, ધરની સમાન આશ્રયરૂપ જે અગ્નિને ગાયો તૃપ્ત કરવા લાયક છે, જે આશ્રયરૂપ અગ્નિને શીઘ્રગામી અથ્વા પ્રાપ્ત થાય છે, જે આશ્રયરૂપ અગ્નિને નિત્ય ઉપાસનામાં લાગેલા હવિ-લઈ-જનાર-યજમાનો પ્રાપ્ત થાય છે તે અગ્નિની હું સ્તુતિ કરું છું. જે અગ્ને સ્તુતિકરનારાઓને અન્ન દેા. ૭

૨૩ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

ન તમઃહો ન દુરિતં દેવાસો અષ્ટ મર્ત્યમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સજોષસો યમયર્મા મિત્રો નયતિ વરુણો આતિ દ્વિપઃ ॥૮॥

અન્ય૦ દેવાસઃ સજોષસઃ અર્યમા મિત્રઃ વરુણઃ અતિદ્વિપઃ યમ નયતિ તં મર્ત્યમ્ અંહઃ ॥ દુરિતમ્ ન અષ્ટ ॥

અં હે દેવતાઓ ! એકસમાન પ્રસન્નહોનાર, શત્રુઓને-દંડદેનાર-
અર્થમાં, રક્ષાકરનાર મિત્ર, પાપોનાનાશક વરૂણ, શત્રુઓને પાર કરી જેને
ઉન્નતિના પદપર પહોંચાડી દે છે તે મનુષ્યને પાપ વ્યાપ્ત કરે નહિ તથા
પાપના ફલરૂપ દુર્ગતિ વ્યાપ્ત કરે નહી. ૮

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

—१३४.५५८—

खण्ड ८

- ૧ સમિત-દીપ્તિ.
- ૨ વાદયતિ-કીપ્યતે-દેદીપ્યમાન યાય છે
- ૩ પત્રીયસિ-સ્તુત્યર્હા.
- ૪ વિવક્ષસે-મહાન્ ભગ્નિ-મહાન્ છે.
- ૫ વાધ્યે-વયપુત્રે-વયનાપુત્ર.
- ૬ અશ્વમૂર્તે-મિથ તથા મત્યસ્તુતિવાળી.
- ૭ વાતય-ગમય-પહોંચાડો.
- ૮ રણાઃ-પ્રીતિયુક્ત.
- ૯ વગ્સે-ધાસમાં.
- ૧૦ શુશ્વઃ-દર્શનીય; સુંદર.
- ૧૧ અનુવર્ષ-સોમલક્ષણ સ્વર્ગ-અન્નનું પાન સતે.
- ૧૨ ઉપાકયોઃ-સમીપયસ્તિન-સમીપવર્તી.
- ૧૩ વિકેતતિ-જ્ઞાપયન્નિ-જ્ઞાપિત કરે છે.
- ૧૪ અસ્તં-ધરસમાન આશ્રયરૂપ.
- ૧૫ અતિ-અતિક્રમણ-પાર કરીને.
- ૧૬ અદ્ર-વ્યાપ્ત કરે છે.

અ. ૪ સ્વણ ૧

૨૩ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨૨

પરિ પ્ર ધન્વેન્દ્રાય સોમ સ્વાદુર્મિત્રાય પૂષ્ણે મગાય ॥૧॥

અન્ય૦ સોમ સ્વાદુઃ ઇન્દ્રાય મિત્રાય પૂષ્ણે મગાય પરિપ્રધન્વ ॥

અ૦ હે સોમ ! સ્વાદુરસવાળો તું ઇન્દ્રના અર્થ, મિત્રદેવતાના અર્થ, પૂષાના અર્થ તથા ભગદેવતાના અર્થ સર્વપાત્રોમાં પૂર્ણ વરમ ૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨

પર્ય્ય પુ પ્ર ધન્વ વાજસાતયે પરિ વૃત્રાણિ સક્ષણિઃ ।

૩ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

દ્વિપસ્તરધ્યા ઋણયા ન ઈરસે ॥૨॥

અન્ય૦ સુ વાજસાતયે પરિપ્રધન્વ સક્ષણિઃ વૃત્રાણિ પરિ નઃ ઋણયા દ્વિપઃ તરપ્યે ઈરસે ॥

અ૦ હે સોમ ! લલેપકાર અમને અન્ન દેવા અર્થ ચોમેર પાત્રોમાં પૂર્ણ છે. સહનશીલ તમે શત્રુઓપર ચઢીને જાઓ અમારા ઋણોના-નાશ-કરવાવાળા-તમે, શત્રુઓને પાર કરવાનિમિત્ત વા મારવાને ચઢીને જાઓ છે. ૨

૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૨

૩ ૨

૩ ૨

૩ ૨

૩ ૧

૨ ૨

પવસ્વ સોમ મહાન્ત સમુદ્રઃ પિતા દેવાનાં વિશ્વામિ ધામ ॥૩॥

અન્ય૦ સોમ મહાન્ સમુદ્રઃ પિતા દેવાનામ વિશ્વા ધામ પવશ્વ ॥

અ૦ હે સોમ ! ગૌરવવાળાસહ્યે વહેવાવાળો, સર્વનો-પાલન-કરનાર-તું, દેવતાઓના સર્વસ્થાનો-શરીરોને-અલિલક્ષી પાત્રોને પૂર્ણ કર. ૩

૧ ૨

૩ ૨ ૩

૩ ૨

૩ ૨

૩ ૨

૩ ૧

૨ ૨

પવસ્વ સોમ મહે દક્ષાયાઙ્ગો ન નિક્તો વાજી ધનાય ॥૪॥

અન્ય૦ સોમ અઘ્તો ન નક્ત વાજી મહે દક્ષાય ધનાય પવસ્વ ॥

અ૦ હે સોમ ! અશ્વની સમાન જલોવડે શુદ્ધકરેલ, વેગવાળો તું, મહાન્ બલને અર્થ ધનનિમિત્ત પાત્રોને પૂર્ણ કર. ૪

૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૧

૨ ૨

ઇન્દુઃ પવિષ્ટ ચારુર્મદાયાપામુપસ્થે કવિર્મગાય ॥૫॥

અન્વ૦ ચારઃ કવિઃ ઇન્દુઃ સ્પાં ઉપસ્યે મગાય મદાય પચિટ્ ॥

અ૦ કલ્યાણરૂપ, શુદ્ધિવર્ધક સોમ, જલોની અંદર સેવનીય ધનની અર્થ હર્ષનિમિત્ત ક્ષરિત થાય છે. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૩૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩૧ ૨ ૩૧ ૨
અનુ હિ ત્વા સુતથ્ સોમ મદામસિ મહે સમચ્યરાજ્યે ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વાજાથ્ અભિ પવમાન પ્ર ગાહસે ॥૬॥

અન્વ૦ સોમ સુતમ ત્વા અભિમદામસિ હિ પવમાન મહે સમચ્યરાજ્યે વાજાન અભિ પ્રગાહસે ॥

અ૦ હે સોમ ! સમ્પાદનકરેલ-તમને અમે કમપૂર્વક સ્તુતિ કરીએ છઈએ. હે પૂયમાન સોમ ! તે તું. મનુષ્યોસહિત પોતાનાં મહાન્ શાન્ત્યની રક્ષાકરવા શત્રુઓની સેનાપર ચઢાઈ કરી બીજ છે. ૬

૧ ૩૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ક ઈં વ્યક્તા નરઃ સનીડા રુદ્રસ્ય મચ્યા અથા સ્વશ્વાઃ ॥૭॥

અન્વ૦ હ્યન્તાઃ નરઃ સનીડાઃ પ્રચોઃ અથા સ્વશ્વાઃ ઇમમ કે રુદ્રસ્ય ॥

અ૦ કાન્ધિયુક્ત-પ્રભુતા-કરવાવાળા, સમાન સ્થાનવાળા, મનુષ્યોત્-હિત કરવાવાળા, અને શ્રેષ્ઠધોડાવાળા એવા દીનતાપૂર્વક રૂદ્રન-પ્રાર્થના-કરવા-વાળાને કોણ પોતાનાં હોમ ? ૭

૧ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અગ્ને તમચ્ચાશ્વં ન સ્તોમૈઃ ક્રતું ન ભદ્રથ્ હૃદિસ્પૃશમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઋધ્યામા ત ઓહૈઃ ॥૮॥

અન્વ૦ અગ્ને અથ ઓહૈઃ સ્તોમૈઃ અશ્વં ન ક્રતું ન ભદ્રમ હૃદિસ્પૃશમ તમ ઋધ્યામાઃ ॥

અ૦ હે અગ્ને ! આજને દિવસ અમે, ઋત્વિજ-આદિ, ઇન્દ્રાદિને-પ્રાપ્ત-કરાવનાર-સ્તોત્રોપદે ધોડાનો સમાન, હવિ-પહોઆડનાર-કર્તાની સમાન અર્થાત્ ઉપકાર કરવાવાળા, કલ્યાણરૂપ, પરમપ્રિય, પ્રસિદ્ધ તમને વૃદ્ધિયુક્ત કરીએ છઈએ. ૮

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
 आविर्मर्या आ वाजं वाजिनो अग्मं देवस्य सवितुः सवम् ।

३ १ २
 स्वर्गा ५ अर्वन्तो जयत ॥९॥

अग्र० मयशः आविः वाजिनः सवितुः सवम् वाजम् अग्मम् स्वर्गम् अर्वन्तः
 जयत ॥

अ० मनुष्येने हितकारी, प्रकाशवान्, हवि-प्राप्त-करनार वाणिनामना
 देवताओओ, प्रेरकदेवना संपादनीय अन्नरूप सोमने प्राप्त कर्यो. ते कारण
 हे यजमानो ! तमे स्वर्गं तथा घोडने लो. ६

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो महा ५ अवीनामनु पूर्यः ॥१०॥

अग्र० सोम द्युम्नी सुधारः पूर्यः महान अवीनाम अनुपयस्य ॥

अ० हे सोम ! अन्नवाणो वा यशस्वी, शोभनधारायुक्त, पुरातन तथा
 भक्षान् ओषो तू, सोम थडी कमे संपादित हो. १०

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥९॥

સ્વર્ણ ૧

- ૧ પ્રથમ-પાત્રેષુ પ્રક્ષર-પાત્રોમાં પૂર્ણરૂપે વરમ.
- ૨ સક્ષણિઃ-સહનશીલ.
- ૩ તરણે-તરોતુમ-મારવા.
- ૪ ઈરમે-પરિચ્છેદ-બાંધ છે.
- ૫ ઋણયા-ઋણાનાં યાપયિતા વિનાશયિતા-ઋણોને નાશ કરનાર.
- ૬ સમુદ્રઃ-સમુદ્રવન્તિ રતાઃ તાદૃશઃ-રસરૂપે વહેવાવાળા.
- ૭ વચસ્વ-વચ્ચક્ષર-પ્રાત્રોને પૂર્ણ કર.
- ૮ નિરતઃ-જલવડે શુદ્ધકરેલ. (વસતીવરોમિરદ્વિચિનિર્ણિતઃ) ।
- ૯ ઉપસ્થ-ઉપસ્યાન ઐન્દ્રિશ્ચ યયિત્ર યા-અંદર સ્થાન.
- ૧૦ કવિઃ-બુદ્ધિવર્ધક.
- ૧૧ સમર્થરાજ્યે-મનુષ્યોસહિત પોતાના રાજ્યની રક્ષાકરવા.
- ૧૨ યાજ્ઞાન્-શત્રુની સેના.
- ૧૩ વ્યક્તાઃ-ઠાનિત્યુક્ત.
- ૧૪ નરઃ-નેતારઃ-પ્રભુતા કરવાવાળા.
- ૧૫ સત્તીહા-સમાન સ્થાનવાળા.
- ૧૬ ઓદૈઃ-ઇન્દ્રાદિપ્રાપકેઃ-ઇન્દ્રાદિને પ્રાપ્ત કરાવનાર.
- ૧૭ ક્રુધ્યામ-સમર્થ્યામઃ-વૃદ્ધિયુક્ત કરીએ છઇએ.
- ૧૮ આયિઃ-પ્રકાશવાન.
- ૧૯ મર્યાઃ-મનુષ્યોને હિતકારી.
- ૨૦ સઘમ્-અભિપોતવ્ય-સંપાદનીય.
- ૨૧ અવીનામ્-રોમ્નાં રોમમ્યઃ-રોમ યદી.
- ૨૨ શુન્ની-અજ્ઞાન યશસ્વી-અજ્ઞવાળા વા યશસ્વી.

અ. ૪ સ્વણ ૧૦

૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨ ૩ ૨ ૩   ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 વિદ્યતોદાવન્ વિદ્યતો ન આ ભર યં ત્વા શવિષ્મીમહે ॥૧॥

અન્ય૦ વિદ્યતોદાવન્ વિદ્યતઃ નઃ આભર શવિષ્મ ય ત્વ મ ઈમહે ॥

અ૦ હે સર્વત્ર શત્રુઓને છેલ્લ અને લકતોને-દાનદેનારા-ધન્દ્ર ! તમે
 એમરે અમને ઇચ્છત પદાર્થ દો. અત્યંત જલપાન જે તમે તેની સમીપ
 અમે અખીપકલની યાચના કરીએ છઈએ. ૧

૩ ૨ ૩ ૨ ૩   ૩ ૨ ૩ ૨ ૩   ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
 ણપ વ્રહ્મા ય ઋત્વિય ઇન્દ્રો નામ શ્રુતો યુગે ॥૨॥

અન્ય૦ ઋત્વિયઃ યઃ નામશ્રુતઃ ણપઃ વ્રહ્મા યુગે ॥

અ૦ વમંત-આદિ-ઋતુમાં-પ્રકટહોનાર જે ઇન્દ્ર પોતાવડે પ્રસિદ્ધ છે
 તે સ્તોનાઓના મનોરથોને વધારનાર છે તેની હું સ્તુતિ કરું છું. ૨

૩ ૦ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 વ્રહ્માણ ઇન્દ્રં મહ્યન્તો ઍર્કરવર્જ્યન્નહયે હન્તવા ઉ ॥૩॥

અન્ય૦ મહયે હંતયે ઍર્કઃ મહ્યન્તઃ વ્રહ્માણઃ ઇન્દ્રમ અવર્જ્યન્ ॥

અ૦ વૃત્રાધુર મારવાનિભિત્ત પ્રથંત્રાયોઽય સ્તોત્રોવડે પૂજનાર બ્રાહ્મણો
 ઇન્દ્રને પ્રસન્ન કરે છે. ૩

૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
 અનવસ્તે રથમશ્વાય તન્નુસ્ત્વષ્ટા વજ્રં પુરુહૂત દ્યુમન્તમ્ ॥૪॥

અન્ય૦ અનયઃ (ક્રમયઃ) ને અશ્વાય રથમ તન્નુઃ પુરુહૂત સ્ત્વષ્ટા વજ્રમ
 દ્યુમન્તમ્ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! મનુષ્યદેવતા તમારા ઘોડાના અર્થ રથને રથે છે. હે
 અનેકોએ-જોડાયેલા-ઇન્દ્ર ! વિશ્વકર્માએ વજ્રને પ્રકાશપુકત કર્યું. ૪

૨ ૩ ૨ ૩ ૧   ૨ ૩ ૨ ૩ ૧   ૨ ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧
 શં પદં મઘલ્લં રયીપિણો ન કામમવ્રતો હિનોતિ ન

૨ ૩ ૨

સ્પૃશદ્રયિમ્ ॥૫॥

અન્વ૦ રયોપિણઃ શમ પદમ મગ્નમ અતઃ ન હિનોતિ કામમ્ રયિમ ન સ્પૃશત્ ॥

અ૦ હવિ-અર્પણ-કરવાવાળા-પુરૂષો, મુખને, સ્થાનને તથા ધનને પણ પામે છે. ઇન્દ્રનિમિત્ત ચક્ષાદિ-ન-કરનાર-પુરૂષ, દાનાદિ કરવા સમર્થ હોતો નથી. તથા પોતાના ઇચ્છિત ધનને સ્પર્શ પણ કરી શકતો નથી. ૫

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સદા ગાવઃ શુચયો વિશ્વધાયસઃ સદા દેવા અરેપસઃ ॥૬॥

અન્વ૦ ગાવઃ સદા શુચયઃ વિશ્વધાયસઃ સદા દેવાઃ અરેપસઃ ॥

અ૦ ઇન્દ્રને-શરણુ-ભનારા, સર્વદાનિર્મલ, વિશ્વધનુ-પોષણુ-કરવાની-શક્તિ-વાળા, સર્વદા-દાનાદિશુભુકત તથા પાપરહિત પણ હોય છે. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

આ યાદિ વનસા સહ ગાવઃ સચન્ત વર્તન્તિ યદૂધમિઃ ॥૭॥

અન્વ૦ ઉપઃ વનસા સહ આયાદિ ગાવઃ વર્તન્તિ સચન્ત યદૂધમિઃ ॥

અ૦ હે ઉપાદેવિ! તમે ચાહવાયોગ્ય તેજની સાથ આવો. ઉપાની વાહન-રૂપ ગાયો રથનું સેવન કરે છે. જે ગાયો મેટા અવપાળી છે. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

ઉપ પ્રક્ષે મધુમતિ ક્ષિયન્તઃ પુણ્યેમ રયિં ધીમહે તે ઇન્દ્ર ॥૮॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર મધુમતિ પ્રક્ષે તે ક્ષિયન્તઃ રયિમ્ પુણ્યેમ ધીમહે ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર! મધુરતાયુકત રાજકર્તૃક ન્યગ્રોધના ચમસમાં, તમારી-સર્ગીય-સ્થિત-હોનાર અમે, રમણીય અન્ન પોષીએ છઈએ અને તમારું ધ્યાન પણ કરીએ છઈએ. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

અર્ચન્ત્યર્ક મરુતઃ સ્વર્કા આ સ્તોમતિ શ્રુતો યુવા સ ઇન્દ્રઃ ॥૯॥

અન્વ૦ સ્વર્કાઃ મરુતઃ ઝર્ક અર્ચન્તિ યુવા શ્રુતઃ સ ઇન્દ્રઃ આસ્તોમતિ ॥

અ૦ સુંદર અન્ન વા સ્તોત્રવાળા મરુત, પૂજવાયોગ્ય ઇન્દ્રને હવિ અને સ્તોત્રવડે પૂજે છે. નિત્યતરૂણુ તે ઇન્દ્ર, તેના શત્રુઓને ચઢાઈ કરી મારે છે. ૯

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

ત્ર વ ઇન્દ્રાય વૃત્તહન્તમાય ।

અ. ૪ સ્વર્ણ ૧૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

અચેત્યસિશ્ચિકિતિર્હવ્યવાદ્ન સુમદ્રથઃ ॥૧॥

જ્ઞાન૦ હવ્યવાન્ વિકિતિઃસુમદ્રથઃ રથઃ ન જ્ઞાનિઃ અચેતિ ॥

અ૦ હવિયોને પહોંચાડનાર, વિશેષ બુદ્ધિમાન્, શ્રેષ્ઠ હવિયોવડેયુક્ત,
રથની-સમાન-પહોંચાડનાર-અગ્નિ, હવિ-દેવાવાળા-યજ્ઞમાનને બાંધે છે ૧

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

અગ્ને ત્વં નો અન્તમ ઉત વ્રાતા શિવો ભુવા વ્રુથ્યઃ ॥૨॥

જ્ઞાન૦ અગ્ને વ્રુથ્યઃ ત્વમ નઃ અન્તમઃ ઉત વ્રાતા શિવઃ ભુવઃ ॥

અ૦ હે અગ્નિ ! સેવા-કરવા-યોગ્ય તમે, અમારા અધિક રાખીપરુથ અને
રક્ષાદાયક તથા બુધદાયક હો. ૨

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨

ભગો ન ચિત્તે અગ્નિર્મહોનાં દધાતિ રત્નમ્ ॥૩॥

જ્ઞાન૦ મહોનામ ભગો ન ચિત્તઃ અગ્નિઃ રત્નમ્ દધાતિ ॥

અ૦ મહાન્મધ્યે સૂર્યનીસમાન વિચિત્રગુણોવાળા, વા પૂજનીય અગ્નિ,
યજ્ઞ કરવાવાળાને શ્રેષ્ઠ ધન દે છે. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૩ ૨

વિશ્વસ્ય પ્ર સ્તોમ પુરો વાસન્ યદિ વેહ નૂનમ્ ॥૪॥

જ્ઞાન૦ વિશ્વસ્ય પ્રસ્તોમઃ યદિ ઘા રહ નૂનમ્ પુરોવાસન્ ॥

અ૦ તે સર્વ શત્રુઓને નષ્ટ કરે છે. અને આ યજ્ઞમાં નિશ્ચય પૂર્વભાગમાં
સ્થિત સતા તે અગ્નિની ઋત્વિજોવડે કૃતિ કરાય છે. ૪

૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉપા અપ સ્વસુષ્ટમઃ સં વર્તયતિ વર્તનિથં સુજાતતા ॥૫॥

જ્ઞાન૦ ઉપાઃ સ્વસુઃ તમઃ અપસવર્તયતિ સુજાતતા વર્તનિથ ॥

અ૦ આ ઉપા, પોતાની બાંહેડી રાતના અન્ધકારને પોતાના તેજવડે દૂર
કરે છે તથા પોતાના શ્રેષ્ઠ પ્રકાશને રથપર પહોંચાડે છે. ૫

૩૨૩ ૩ ૧૨ ૩૧ ૨૩ ૧૨ ૩૨

इमा नु कं भुवना सीपधेमेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ॥६॥

અન્ય૦ ઇમાઃ ભુવનાઃ નુ કમ સીપધેમ ઇન્દ્રઃ ચ વિશ્વે દેવાશ્ચ ॥

અ૦ અમે, આ લોકોને શીઘ્ર મુખ પામવા વશમાં કરીએ છઈએ.

અને ઇન્દ્ર તથા સકલદેવતાઓ પણ સ્તુતિવડે પ્રસન્ન થઈ આ કામને સિદ્ધ કરે. ૬ .

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩૨૩ ૩ ૧ ૨ ૧૨

वि स्तुतयो यथा पथा इन्द्र त्वद्यन्तु रातयः ॥७॥

અ૦ ઇન્દ્ર ત્વન્ રાતયઃ પથા સ્તુતયઃ યથા વિયન્તુ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારા થકી દાન, જેમ રાજભાગ થકી નાના ભાગો

નિકળે છે તેમ પ્રાપ્ત હો. ॥

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अया वाजं देवहितं सनेम मदेस शतहिमाः सुवीराः ॥८॥

અન્ય૦ અયા દેવહિતમ વાજમ સનેમ મદેસ શતહિમાઃ સુવીરાઃ ॥

અ૦ આ સ્તુતિવડે ઇન્દ્રદેવતાએ દીધેલ અન્નને અમે ભોગવીએ. અને

સુંદરપુત્રોવડેયુક્ત અમે, મેંકડો એમન્ત ઋતુઓ પર્યંત પ્રસન્ન રહીએ. ૮

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ऊर्जामित्रो वरुणः पिन्वतेडाः पीवरीमिपं कृणुही न इन्द्र ॥९॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર મિત્રઃ વરુણઃ ઊર્જા ઇડા પિન્વત નઃ કૃપમ પીવરીમ કૃણુહિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! મિત્રદેવતા, વરુણદેવતા તથા તમે સર્વ બલસહિત અન્ન

અમને દો. અમારા અગ્નને અધિક કરો. અર્થાત્ બહુ અન્ન દો. ૯

૨ ૩ ૧ ૨

इन्द्रो विश्वस्य राजति ॥१०॥

અન્ય૦ ઇન્દ્રઃ વિશ્વસ્ય રાજતિ ॥

અ૦ કેમકે, ઇન્દ્ર મર્વ લોકોના ઇશ્વરરૂપ હોય છે તે કારણુ પ્રધાનરૂપે ઇન્દ્રને

૯ અભિમુખ કરી રહ્યા છે. ૧૦

इति एकादशः खण्डः समाप्तः ॥११॥

—१११—

૭-૯ આ અર્વાચ મંત્રો છે.

खण्ड ११

- ૧ ચિકિત્તિઃ-વિશિષ્ટપ્રજ્ઞઃ-વિશેષ બુદ્ધિમાન.
- ૨ સુમદ્રયઃ-સુન્દરવિર્યુક્તઃ-શ્રેષ્ઠ હાસિવડેયુક્ત.
- ૩ વરુદ્યઃ-વરણીયઃ । સમગ્રજનીયઃ-સેવાકરવાયોગ્ય.
- ૪ અન્તમઃ-અન્તિક્રમઃ-અધિક સમીપસ્થ.
- ૫ ચિત્રઃ-વિચિત્ર ગુણોવાળા વા પૂજનીય.
- ૬ મહોનામઃ-મહતામ મધ્યે-મોટા મધ્યે.
- ૭ પ્રસ્તોમઃ-પ્રસ્તોમતિહિનસ્તિ-નષ્ટ કરે છે.
- ૮ પુરોવાસન-પૂર્વભાગમાં સ્થિત.
- ૯ સુજાતતા-મુખપ્રકાશતા; શ્રેષ્ઠ પ્રકાશ
- ૧૦ ચર્ચિનિમ-રથને.
- ૧૧ સ્વીપથેમ-સ્વાધયામઃ-વશમાં કરીએ છંદ્દો.
- ૧૨ સ્મૃતયઃ-નાનામાર્ગ.
- ૧૩ રાતયઃ-દાન.
- ૧૪ અયા-અનયા-આ સ્તુતિવડે.
- ૧૫ દેવહિતમ-દ્યોતમાનેનેન્દ્રેણદત્તમ-ઈન્દ્રે દીધેલ.
- ૧૬ પોપરીમ-પ્રવૃદ્ધમ-અધિક.
- ૧૭ પિન્વત-સિંચો; ઘો.
- ૧૮ કર્જા-રસ વા બલવડે સહિત.

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩
 ઇન્દ્ર યાહ્યુષ નઃ પરાવતો નાયમચ્છા વિદયાનીવ સત્પતિરસ્તા

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩
 રાજેવ સત્પતિઃ । હવામહે ત્વા પ્રયસ્વન્તઃ સુતેજ્વા પુત્રાસો

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ન પિતરં વાજસાતયે મઃહિષ્ટં વાજસાતયે ॥૩॥

અન્વ૦ ઇન્દ્ર પરાવત. નઃ અચ્છ ઉપયાદિ અર્થે ન સત્પતિઃ વિદયાનિ ઇવ
 અસ્તા સત્પતિઃ રાજા ઇવ પયસ્વન્તઃ ત્વા સુતેષુ જ્ઞા હવામહે પુત્રાસઃ વાજસાતયે
 પિતરં ન વાજસાતયે મઃહિષ્ટમ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! સ્વર્ગરૂપ હરદેશથી અમારી મનીષ ગ્રેષ્ઠરૂપે આવેો.
 [ત્યાંહાં દદાંત કહે છે કે-] જેમ આ અગ્નિ અને મુસિદ્ધ મોમ પ્રાપ્ત થયા
 છે. તથા જેમ કત્યવોના-પાલક યજ્ઞમાન યજ્ઞગાલામાં આવે છે, તથા જેમ
 તારાગણોના પાલનકર્તા અન્દ્રમા પોતાના ધામને પ્રાપ્ત થાય છે તેમ હવિર્મધન
 અને યજ્ઞમાન, તમને મોમમધન હોવાપર અભિમુખ હોઈ આહ્વાન કરીએ
 છઈએ. પુત્ર, બલ વા અન્નની પ્રાપ્તિ અર્થે પુત્રો જેમ પિતાને પોકારે છે
 તેમ સંશ્રામમાં જયપામવા અર્થે અને તમને પોકારીએ છઈએ. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩
 તમિન્દ્રં જોહવીમિ મધવાનમુઝઃ સત્રા દધાનમપ્રતિસ્કુતઃ

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 શ્રવાઃસિ મૂરિ । મઃહિષ્ટો ગીર્મિરા ચ યજ્ઞિયો વવર્ત રાયે

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

નો વિઙ્વા સુપથા કૃણોતુ વર્જી ॥૪॥

અન્વ૦ મધવાનમ્ ઉપ્રમ સત્રા મૂરિ શ્રવાંસિ દધાનમ્ અપ્રતિ કુતમ્ તમ
 ઇન્દ્રમ્ જોહવીમિ મઃહિષ્ટઃ યજ્ઞિયઃ ગીર્મિરા આવર્તા વર્જી રાયે નિઙ્વા સુપથા
 કૃણોતુ ॥

અ૦ ધનવાન, કોઈવડે-ન-દળાનાર, અત્ય, અનેક-ખલોને-ધારણ-કરનાર,
 જેને શત્રુ રાદી ન શકે તેવા પૂર્વમંત્રોમાં-વર્ણન-કરેલ-ઈન્દ્રને હું વારંવાર
 આહ્વાન કરું છું. પરમપૂજ્ય, યજ્ઞને-યોગ્ય-ઈન્દ્ર, અમારી મુનિઓવડે યજ્ઞની
 અભિમુખ રહ્યા છે. તદનન્તર, વજ્રધારી ઈન્દ્ર, ધનને અર્થે મર્વેય મુમાર્ગી
 કરો. અર્થાત્ અમને સર્વ દિશાઓથી ધન પ્રાપ્ત હો. ૪

૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧
 અસ્તુ શ્રૌપદ પુરો અર્ગિ ધિયા દધ આ નુ ત્યચ્છર્ષો દિવ્યં
 ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 ઘૃણીમહ ઇન્દ્રવાયુ ઘૃણીમહે યદ્ધ ક્રાણા વિવસ્વતે નામા
 ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩
 સન્દાય નવ્યસે । અધ પ્ર નૂનમુપ યન્તિ ધીતયો દેવાઃ
 ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 અચ્છ ન ધીતયઃ ॥૫॥

અન્વ૦ પુરં અર્ગિમ ધિયા દધે ત્યત દિવ્યં શર્ષઃ નુ આઘૃણીમહે ઇન્દ્રવાયુ ઘૃણીમહે યદ્ધ વિવસ્વતે નવ્યસે નામા સન્દાય ક્રાણા શ્રૌપદ અસ્તુ અધઃ નઃ ધીતય પ્રનૂનમ ઉપયંતિ દેવાન અચ્છ ન ધીતયઃ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! હું આગળની ઉત્તરવેદીમાં આહુવનીયનામક અગ્નિને પ્રણયન-આદિ-કર્મવટે ધારણ કરી ચૂક્યો છું. અમે તે દિવ્ય, બલવાન અગ્નિ પ્રત્યે શીઘ્ર અભિમુખ હોઈ આરાધના કરીએ છઈએ. તથા ઇન્દ્ર અને વાયુની આરાધના કરીએ છઈએ. જે, ધનવાન નવીન યજ્ઞમાનને અર્થ ભૂમિના નાભિ-રૂપ દેવયજ્ઞસ્થાનમાં પરસ્પર મળી કરી મનોરથ-સિદ્ધિ-કરનારા થાય છે. આ સ્તુતિનું શ્રવણ હો. અનન્તર, અમારાં સ્તુતિઆદિકર્મ નિષ્ણે તમને પ્રાપ્ત થાય છે. અને જાણે અગ્નિ આદિ દેવતાઓને અભિમુખ પ્રાપ્ત થવા હોય તેમ, અમારાં કર્મ તેમની સમીપ પ્રાપ્ત થાય છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧
 મ વો મહે મતયો યન્તુ વિષ્ણવે મરુત્વતે ગિરિજા એવયા-
 ૨ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩
 મરુત પ્ર શર્ધાય પ્ર યજ્યવે સુસ્વાદયે તવસે મન્દદિષ્ટયે
 ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 ધુનિવ્રતાય શવસે ॥૬॥

અન્વ૦ એવયામણ ગિરિજાઃ મતયઃ મરુત્વતે વિષ્ણવે મહે ધઃ પ્રયન્તુ પ્રયજ્યવે સુસ્વાદયે તવસે મન્દદિષ્ટયે ધુનિવ્રતાય શવસે શર્ધાય પ્ર ॥

મ૦ એવયામણ નામના કપિની વાણીવટે ઉત્પન્ન-થયલ-સ્તુતિઓ, મરુતમંડિત વ્યાપક, મહાન, તમે ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. અને અધિક યજ્ઞન

કરવાથોગ્ય, સુંદર આભરણવાળા, જલવાન, સ્તુતિરૂપ ઇષ્ટિવાળા, મેઘોના ચાલનરૂપ કર્મવાળા, ગમનશીલ મરૂતોના જલને પ્રાપ્ત હો. ૬

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૧ ૧ ૨ ૩
અયા રુચા હરિण्या પુનાનો વિશ્વા દ્વેષાશ્રંસિ તરતિ સયુગ્વભિઃ

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧
સૂરો ન સયુગ્વભિઃ । ધારા પૃથ્થસ્ય રોચતે પુનાનો અરુપો

૨૨ ૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
હરિઃ । વિશ્વા ચદ્રૂપા પરિયાસ્યુક્ત્વભિઃ સપ્તાસ્યેભિર્ઋક્ત્વભિઃ ॥૭॥

અન્વ૦ પુનાનઃ હરિण्या અયા રુચા વિદગા દ્વેષાંનિ તરતિ સૂરઃ ન સયુગ્વભિઃ
પૃથ્થસ્ય ધારા રોચતે પુનાનઃ હરિઃ અન્વઃ યત્ સપ્તાસ્યેભિઃ ઋક્ત્વભિઃ ઋક્ત્વભિઃ
વિદગા રૂપાણિ પરિયાતિ ॥

અ૦ પવિત્ર-કરનાર-સોમ ! હરિતવર્ણની આ પ્રકાશવતી ધારાવડે સકલ
દેવકરનાર રાક્ષસોને વિનષ્ટ કરે છે. જેમ સૂર્ય ભેળાં થયેલાં કિશ્કેણવડે અન્ધ-
કારોને નષ્ટ કરે છે તેમ. તે જગતને ધારણ કરવાવાળા સોમની ધારા દેહીપત
હોય છે. પવિત્ર કરતો સતો હરિતવર્ણનો સોમ દમદ્રી રહ્યો છે, જે સોમ-રસ-
લાવનાર, સ્તુતિસ્તંભ તોભેવડે સર્વરૂપોને ચોમેર પ્રાપ્ત થાય છે. ૭

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અભિ ત્યં દેવઃ સવિતારમોષ્યોઃ કવિક્તુમર્ચામિ સત્યસવઃ

૩ ૨ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩
રત્નધામભિ પ્રિયં મતિમ્ । ઝર્વા યસ્યામતિર્મા અદિચુત-

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ત્સવીમાનિ હિરણ્યપાણિરમિમીત સુક્રતુઃ કૃપા સ્વઃ ॥૮॥

અન્વ૦ કવિક્તુમ્ મત્યસવમ્ રત્નધામમ્ અભિપ્રિયમ્ મતિમ્ ત્યમ્ સવિતારમ્
દેવમ્ અર્ચામિ યસ્ય માઃ ઝર્વા ઓષ્યોઃ અદિચુત્ત્વ સર્વામનિ અમતિઃ સુવતુઃ
હિરણ્યપાણિઃ કૃપા સ્વઃ અભિમીત ॥

અ૦ સર્વજ્ઞ, સાચી-ગ્રેરણા-કરવાવાળા, રમણીય-ધન-દેવાવાળા, ચોમેર
પ્રિય, સ્તુતિનેથોગ્ય તે ગ્રેરકદેવને હું પૂજું છું. જે સવિતાદેવની દીપ્તિ ઉંચી
થઈ ધાવાપૃથિવીમાં અત્યંત દેહીપત હોય છે. જેના આવિર્ભાવ હોવાપર સર્વની

કાન્તિ અત્યન્ત દીપે છે તે મુંદર-કર્મવાળા-સવિતાદેવ દયા કરી સ્વર્ગને નિમિત્ત આ મોમનું માન-ભાવ-કરે છે. ૮

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧
અગ્નિꣳ હોતારં મન્યે દાસ્યન્તં વસોઃ સૂનુꣳ સહસો જાત-
૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
વેદસં વિપ્રં ન જાતવેદસમ્ । ય ઋર્ધ્વયા સ્વધ્વરો દેવો
૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧
દેવાચ્યા કૃપા । ઘૃતસ્ય વિભ્રાષ્ટિમનુ શુક્રશોચિપ આજુ-
૨ ૩ ૧ ૨
ઘ્વાનસ્ય સર્પિષઃ ॥૧॥

અં અગ્નિમ્ હોતારમ્ દાસ્યન્તમ્ વસોઃ સહસઃ સૂનુમ્ જાતવેદસં વિપ્રં ન જાતવેદસમ્ મન્યે યઃ દેવઃ સ્વધ્વરઃ ઋર્ધ્વયા દેવાચ્યા કૃપા શુક્રશોચિપઃ આઘ્વાનસ્ય સર્પિષઃ વિભ્રાષ્ટિમ્ અનુ ॥

અં મકલ-દેવમેનાઓમાં-અગ્ની, વા યસોમાં-આગળ-જવાવાળા, અમારા યજ્ઞમાં દેવતાઓને આહ્વાન કરવાવાળા, વા હોમને-મુસિદ્ધ-કરવાવાળા, અધિક-ધન-દેવાવાળા, સર્વના પ્રશંસનીય, બલનાપુત્ર, વિદ્યાઓના જ્ઞાતા, જેને હું યુદ્ધિમાન પ્રાદ્યક્ષુની ગમાન પરમમાન્ય માતુ છું એવા શુભવાળા જે અગ્નિદેવતા ભક્તે પ્રકાર યજ્ઞને નિર્વાહ કરતા સતા ઉંચી, અને શ્રેષ્ઠદેવતાઓનું પૂજન કરવા-વાળી વા દેવતા-પ્રત્યે-કહેલી સામર્થ્યરૂપ કૃપા કરી અર્થાત્ દેવતાઓને અર્થ હવિ પહોંચાડવાની ઇચ્છા કરી, દીપ્ત તેજસ્વી ચોમેર હોમાતા ધીનો વિશેષરૂપે ભક્ત હોવાપર સ્વીકાર કરે છે. ૯

૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
તવ ત્યન્નર્ય્યં નૃતોꣳપ્ ઇન્દ્ર પ્રથમં પૂર્વ્યં દિવિ પ્રવાચ્યં કૃતમ્ ।
૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧
યો દેવસ્ય શવસા પ્રારિણા અસુરિણન્નપઃ મુવો વિશ્વમમ્ય-
૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨
દેવમોજસા વિદેદૂર્જથ્ શતકલુર્વિદેદિપમ્ ॥૧૦॥

અન્યઃ નૃતઃ ક્ષુદ્ર નર્યમ્ પ્રથમમ્ પૂર્વમ્ તત્ ત્યત્ અપઃ દિવિ પ્રવાચ્યમ્
દેવસ્ય અસુ શયસા રિણન્ અપઃ અરિણ વિદ્યમ્ અદેવમ્ ઓજસા અભિભુવઃ
શત્રુતત્તુઃ ઝર્જમ્ ઇષમ્ વિદેત ॥

અઃ સર્વને નચાવનાર અર્થાત્ ગ્રેરણા કરનાર-હે-ઇન્દ્ર ! મનુષ્યોના
હિતકારી, પહેલાના પુરાતન તમે તેનું તે પ્રસિદ્ધકર્મ સ્વર્ગમાં
દેવતાઓવડે વિશેષ પ્રશંસા પામવાને યોગ્ય છે. તે કર્મ તે છે કે તમે વિજય-
આહવાવાળા-અસુરના પ્રાણને બલવડે નષ્ટ કરતા તેણે શકેલ જલોને ગ્રેરણા
કરી. તે તમે, વ્યાપ્ત અધકારરૂપ અસુરનો બલવડે તિરસ્કાર કરે. ઇન્દ્ર, બલ
તથા હવિરૂપ અજ્ઞને પામે. ૧૦

इति द्वाद्शः खण्डः समाप्तः ॥ १२ ॥

ऐन्द्रं पर्वं च समाप्तम् ॥

સ્વળ ૧૨

- ૧ ચિક્કુક-ઓતિ ગૌ તથા આયુનામક દિવસ.
- ૨ યવાશિરમ-યવમય સકેતુવડે મિશ્રિત.
- ૩ તુલિગુપ્ત:-ખડુ બલવાળા.
- ૪ યવાયદાં-પહેલાં કામના કરેલી તે પ્રમાણે.
- ૫ કન્દુ:-સ્રવન-ટપકતો.
- ૬ કર્ત્તવિ-કર્ત્તુમ-કરવા અર્થ.
- ૭ હિમ-પનમ-આ.
- ૮ મતિ:-સ્તુત્ય; માનનીય.
- ૯ દશા:-દર્શનીય.
- ૧૦ વિધર્મ-વિધાતા.
- ૧૧ પ્રજા:-સૂર્ય.
- ૧૨ સમીચી-શુદ્ધ; નિર્મલ.
- ૧૩ સ્વત્તર-દિવસ.
- ૧૪ ચિતા:-અપચિતા:-તેજહીન થાય છે.
- ૧૫ મન્યુમન્ત:-પ્રકાશવંત.
- ૧૬ ગો:-પ્રકાશવાળા ચન્દ્રમા આદિ સૂર્યના તેજવડે.
- ૧૭ વિદધામિ-યજશાલાઓ.
- ૧૮ અપ્રતિચુત્ત-શત્રુવડે અપ્રતિરોધનીય. શત્રુ ચેક્રી ન શકે તેવા.
- ૧૯ શર્દ્ધ:-બલવાન (અશ્વિને.)
- ૨૦ ત્રિયસ્યતે-હવિરૂપ ધનવાન.
- ૨૧ ક્રાણા-કુર્ગર્ણા-મનોરથ મિલિ કરનાર.
- ૨૨ ધૌપદ્-ધ્રુવણ મગતુ-શ્રવણ હો.
- ૨૩ સન્દાય-સમ્યક્ ઘઘા મિથઃ સંયુત્ય-પરસ્પર મલીને.
- ૨૪ મન્દરિણ્યે-સ્તુતિરૂપ હૃદિવાળા.
- ૨૫ ધુનિવતાય-મેધોના આલનરૂપ કર્મવાળા.
- ૨૬ પ્રયગ્યવે-પ્રકરેણ યજ્ઞવાય-અધિક યજ્ઞ કરવાયોગ્ય.
- ૨૭ મગાદયે-શોમનામરણાય-મુંદર તાદિ:-આહારણુવાળા.
- ૨૮ હરિપ્યા-હરિતગર્ભ્યા-હરિતવર્ણની.
- ૨૯ સયુમ્યમિ-સહયુક્તે:-એકડી થએલ.
- ૩૦ પૃષ્ઠ:-જગતના ધારક.
- ૩૧ ઋષયમિ:-સ્તુતિમન્ત્રિતેજોમિ:-સ્તુતિ સંપન્ન તેજેવડે.

- ૩૨ સત્તાસ્યેભિ-રૂઝા હરણુશીલ આસ્ય-શુખ-વડે
 ૩૩ ઓળખો-ધાવાપૃથિવીમા.
 ૩૪ અમતિઃ-સર્વની કાન્તિ
 ૩૫ સયોમનિ-પ્રસવે-આપિર્ભાવ પરત્વે
 ૩૬ સન્યસતમ-અવિતથ પ્રેરણા કરનાર.
 ૩૭ દેવાન્યો-દેવાન્ પૂજયન્ત્યા દેવાન્ પ્રત્યુવતયા વા-
 દેવતાનુ' પૂજન કરવાવાળી વા દેવતાઓ પ્રત્યે કહેવી.
 ૩૮ વિદ્રાદિન્-વિશેષેણ સ્નાજન્-વિશેષરૂપે ભાસ હોવાપર.
 ૩૯ કૃપા-સામર્થ્યરૂપ કૃપાવડે.
 ૪૦ વાત્સન્ત-અધિક ધન દેવાવાળા
 ૪૧ વસો-પ્રદાસ્યસ્ય સર્વેયમ્-સર્વના પ્રદાસનીય.

॥ पवमानं पर्व ॥

अ. ५ खण्ड १

३ १ २ ३ १ २२ २२
उच्चा ते जातमन्धसो दिवि सद्भूम्या ददे ।

३ २ ३ १ २
उग्रं शर्म महि श्रवः ॥१॥

अन्व० सोम ते अन्धसः उच्चा जातम दिवि सत् उग्रं शर्म महि धवः
भूम्या ददे ॥

अ० हे सोम ! તારા રસનો ઉપર જન્મ થયો છે. હુલોકમાં વિદ્યમાન
પ્રભાવશાલી મુખને તથા બહુ અગ્નને, ભૂમિવિષે-જન્મનાશ-અમે પામીએ
છીએ ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
સ્વાદિષ્ટયા મદિષ્ટયા પવસ્વ સોમ ધારયા ઇન્દ્રાય પાતવે સુતઃ ॥

અન્વ० સોમ ઇન્દ્રાય પાતવે સુત સ્વાદિષ્ટયા મદિષ્ટયા ધારયા પવસ્વ ॥

અ० હે સોમ ! ઇન્દ્રને પાનકરવા-સમ્પ્રાદન-કરેલ-તમે પરમસ્વાદ્યુક્ત
તથા પરમહર્ષદેવાવાળી ધારાવડે ક્ષરિત હો ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨
વૃષા પવસ્વ ધારયા મસ્ત્વતે ચ મત્સરઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વિદ્વા દધાન ઓજસા ॥૩॥

અન્વ० વૃષા ધારયા પવસ્વ ચ મસ્ત્વતે વિદ્વા ઓજસા દધાનઃ મત્સરઃ ॥

અ० હે સોમ ! તું તોતાઓના મનોરથોની વર્ષા કરતો સતો તારી
ધારાવડે કલશમાં આવ. અને આવવાપર જ્યારે અમે તૂંને, ઇન્દ્રને અર્પણ
કરીએ ત્યારે જેના મરૂત સહાયક છે એવા તે ઇન્દ્રની નિમિત્ત સકલધનને
પોતાના બલવડે ધારણ કરતો સતો મદકારી હો ૩

૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

યસ્તે મદો વરેણ્યસ્તેના પવસ્વાન્ધસા ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨

દેવાવીરઘશસ્ત્રહા ॥૪॥

અન્ય૦ તે દેવાવીઃ અઘશંસહા વરેણ્યઃ મદઃ યઃ (રસઃ) તેન અન્ધસા પવસ્વ ॥

અ૦ હે સોમ ! દેવતાઓનો ઇન્ધિત, રાક્ષસોનો નાશક, પરમશ્રેષ્ઠ હૃદયધાયક તહારો જે રસ છે તે આદર્યોગ્ય રસવડે તું કલશમાં આવ. ૪

૧ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

તિસ્તો વાચ ઉદીરતે ગાવો મિમન્તિ ધેનવઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

હરિ રેતિ કનિક્રદત્ ॥૫॥

અન્ય૦ તિસ્રઃ વાચઃ ઉદીરતે ધેનવઃ ગાવઃ મિમન્તિ હરિઃ કનિક્રદત્ ષતિ ॥

અ૦ ઋત્વિજ, ઋક્ષ, આદિ લેદવડે ત્રણ પ્રકારની સ્તુતિયોનું ઉચ્ચારણ કરે છે. દૂધવડે-તૃપ્ત-કરવાવાળી ગાયો, હોહવાનિમિત્ત લેંલાદે છે. હરિતવર્ણનો સોમ, શબ્દ કરતો કલશમાં લાય છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अर्कस्य योनिमासदम् ॥६॥

અન્ય૦ ઇન્દ્રો મધુમત્તમઃ અર્કસ્ય યોનિમ્ આસદમ્ મરુત્વતે પવસ્વ ॥

અ૦ હે સોમ ! અત્યન્ત-મધુર-તું, પૂજનીય યજ્ઞસ્થાનમાં વિરાજમાન યાવા ઇન્દ્ર અર્થ કલશમાં પ્રાપ્ત હો. ૬

૨ ૧ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨

असाल्यश्शुर्मदायाप्सु दक्षो गिरिष्ठाः ।

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨

इयेनो न योनिमासदत् ॥७॥

અન્ય૦ ગિરિષ્ઠાઃ ંદ્યુઃ મદાય અસાવિ અપ્સુ દક્ષઃ ર્યેનઃ ન યોનિમ
આસદત્ ॥

અ૦ પર્વતમાં ઉત્પન્ન થયલ સોમ, હર્ષ અર્થે સંપાદન કરેલો છે. તે
જલોમાં વૃદ્ધિ પામે છે. જેમ ર્યેનપક્ષે વન થકી આવી સ્થાનમાં સ્થિત થાય
છે તેમજ આ સોમ પોતાના સ્થાનમાં સ્થિત થાય છે. ૭

૧૨ ૩૧૨ ૩૧૨ ૩૧૨

પવસ્વ દક્ષસાધનો દેવેભ્યઃ પીતયે હરે ।

૩૧૨ ૩૧૩ ૧૨

મરુદ્ધયો વાયવે મદઃ ॥૮॥

અન્ય૦ હરે દક્ષસાધનઃ મદઃ દેવેભ્યઃ પીતયે મરુદ્ધયઃ પવસ્વ ॥

અ૦ હે પાપ-હરવાવાળા-સોમ ! ખલનો સાધક, મદકારી તું, ઇન્દ્રાદિ
દેવતાઓના તથા વાયુદેવતાના પાનાર્થે કલશમાં પૂર્ણ હો. ૮

૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩૨ ૩૨ ૩ ૧૨

પીરે સ્વાનો ગિરિષ્ઠાઃ પવિત્રે સોમો અક્ષરત્ ।

૧૨ ૩૧ ૨

મદેષુ સર્વધા અસિ ॥૯॥

અન્ય૦ સોમઃ પવિત્રે પર્વક્ષરત્ ગિરિષ્ઠાઃ સ્વાનઃ મદેષુ સર્વધા અસિ ॥

અ૦ આ સોમ શુદ્ધ પાત્રમાં પૂર્ણ થઈ રહ્યો છે. પર્વતપર ઉત્પન્ન થયલ
એવો, સંપાદન-કર્થો-અતો-તું, સ્તોતાઆદિમાં સકલ અભીષ્ટ પદાર્થોના દાતા છે. ૯

૧૨ ૩૨ ૩૨ ૩૧ ૨૨ ૨૨ ૩૨ ૩૨

પીરે પ્રિયા દિવઃ કવિર્વયાથંસિ નપ્ત્યોર્હિતઃ ।

૩૧૨ ૩૧૨

સ્વાનૈર્યાતિ કવિક્રતુઃ ॥૧૦॥

અન્ય૦ કવિક્રતુઃ નપ્ત્યોઃ હિતઃ દિવઃ પ્રિયાઃ વયાંસિ સ્વાનૈઃ પરિયાતિ ॥

અ૦ બુદ્ધિવર્ધક સોમ ! અધિપવણના ફલકોમાં સ્થાપિત થયો. તે, ઘુલો-
કના પ્રિય જનાશને અધ્વર્યુ સંહિત પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૦

इति प्रथमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

સ્વપ્ન ૧

- ૧ અન્ધસઃ-રસના.
- ૨ ઉચ્ચા-ઉપર.
- ૩ મૃગયા-મૌમજન્યઃ અસ્માદશઃ-ભૂમિમાં જન્મવાવાળો.
- ૪ પાતવે-પાતું-પાનાર્થ.
- ૫ મત્સરઃ-મઢકારી.
- ૬ દેવાધીઃ-દેવકામઃ-દેવતાઓના ઇચ્છિત.
- ૭ અઘસંસદ્વા-રાક્ષસોના નાશક; હન્ટા.
- ૮ ધેનવઃ-આશિરેણ પ્રીણયિજ્યઃ-રૂઢવડે તૃપ્ત કરવાવાળી.
- ૯ મિમન્તિ-જાણ્યાન્તિ-ભેંભારે છે.
- ૧૦ હરિઃ-હરિતવર્ણનો સોમ.
- ૧૧ કનિક્કદત-શબ્દ કરતો.
- ૧૨ અર્ક-અર્થનીય-પૂજનીય થય.
- ૧૨ આસદમ્-ઉપવેષ્ટુઃ-વિરાજમાન હોવા.
- ૧૪ અંશુઃ-સોમ.
- ૧૫ દક્ષઃ-પ્રવૃદ્ધ.
- ૧૬ હરે-પાપહરનાર વા હરિતવર્ણનો સોમ.
- ૧૭ સ્વાતઃ-સુધાનઃ અમિપ્રયમાણઃ-સંપાદન કરાય છે.
- ૧૮ સર્વધા-સર્વસ્ય ધાતા દાતા વા-સકલ અભીષ્ટોના દાતા
- ૧૯ કથિકલુઃ-પ્રુક્તિવર્ધક.
- ૨૦ વયાંતિ-વયન્તિ ગજ્જન્તિ इति તાનિ-જાવાવાળા.
- ૨૧ સ્વાતૈઃ-અધિવર્ધ્યો સહિત.
- ૨૨ નપ્તયોઃ-અધિવર્ધનું ફલકો.

અ. ૫ खण्ड २

૧ ૨૨ ૩૨૩ ૧૨ ૩૧૨

પ્ર સોમાસો મદચ્યુતઃ શ્રવસે નો મધોનામ્ ।

૩૨ ૩૧૨

સુતા વિદથે અક્રમુઃ ॥૧॥

અન્ય૦ મદચ્યુતઃ સોમાસઃ સુતાઃ મધોનામ્ નઃ વિદથે શ્રવસે પ્રાક્રમુઃ ॥

અ૦ આનન્દને-વરમાવનાર-સોમ, અભિધુત હોવાપર હવિમ'પદ્મ
અમે તેના યજ્ઞમાં અન્ન તથા કીર્તિનિમિત્ત પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૧

૧ ૨૨ ૩૨૩ ૧ ૨ ૩૧૨

પ્ર સોમાસો વિપશ્ચિતોઽપો નયન્ત ઊર્મયઃ ।

૧૨ ૩૧ ૨

વનાનિ મહિયા ઇવ ॥૨॥

અન્ય૦ વિપશ્ચિતઃ સોમાસઃ અપ ઊર્મયઃ મહિયાઃ વનાનિ ઇવ પ્ર નયન્ત ॥

અ૦ બુદ્ધિવર્ધક સોમ, જલના તરંગોની સમાન જેમ પશુ વનમાં જાય
છે તેમ પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૨

૧૨ ૩ ૧૨ ૩૨ ૩૧ ૨ ૩૨૩ ૧૨

પવસ્વેન્દો વૃષા સુતઃ કૃધી નો યજ્ઞસો જને ।

૨ ૩ ૨૩ ૧૨

વિશ્વા અપ દ્વિપો જહિ ॥૩॥

અન્ય૦ ઇન્દો સુતઃ વૃષા પવસ્વ જને નઃ યજ્ઞસઃ કૃધિ વિશ્વાઃ દ્વિપઃ અપજહિ ॥

અ૦ હે સોમ ! જેઓએ એવો તું મનોરથોનો પૂર્ણ કરનાર થતો ધારાવટે
પાત્રમાં પ્રાપ્ત હો. દેશમાં અમને યજ્ઞવાળા કર સર્વ શત્રુઓને નષ્ટ કર. ૩

૨૩ ૧૨ ૩૧૨ ૩૧૨

વૃષા હ્યસિ માનુના યુમન્તં ત્વા હવામહે ।

૧૨ ૩૧૨

પવસાન સ્વર્દશામ્ ॥૪॥

અન્વ૦ હિ ઘૃષા મસિ પવમાન સ્વર્દશમ માનુના ઘુમન્તમ ત્વાં હવામહે ॥

અ૦ હે સોમ ! તું નિમ્ન્યે, ઇન્ધિતકલોની વર્ષા કરવાવાળો છે. તે કારણે હે-પવિત્ર-કર્શનાર-સોમ ! સર્વના દ્રશ્ય તથા તેજવડે દીપતા સત્તા તને અમે યજ્ઞોમાં આહ્વાન કરીએ છીએ. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૨

इन्दुः पविष्ठ चेतनः प्रियः कवीनां मतिः ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

सृजदश्च रथीरिव ॥५॥

અન્વ૦ ચેતનઃ પ્રિયઃ ઇન્દુઃ કવોનામ મતિઃ પવિષ્ઠ અશ્વમ રથીરિવ સૃજત ॥

અ૦ ચેતનતા દેવાવાળો, દેવતાઓનો પ્યારો સોમ, ઋત્વિજોની સ્તુતિવડે પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. ઘોડાને રથી જેમ તેમજ તે ધારને રથે છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨

असृक्षत प्र वाजिनो गव्यां सोमासो अश्वया ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

शुक्रासो वीरयाशवः ॥६॥

અન્વ૦ વાજિન. આશવઃ સોમાસઃ ગવ્યા અશ્વયા વીરયા પ્રાસૃક્ષત ॥

અ૦ બલવાન, વેગવાન સોમ, ગાયની ઇચ્છાવડે, ઘોડાની ઇચ્છાવડે, તથા પુત્રોની ઇચ્છાવડે ઋત્વિજોદ્વારા અધિકતાપૂર્વક રથેલા છે. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

पवस्व देव आयुपगिन्द्रं गच्छंतु नै मदः ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

वायुमा रोह धर्मणा ॥७॥

અન્વ૦ દેવઃ પવસ્વ તે મદઃ આયુષ્ક ઇન્દ્રમ ગચ્છન્તુ ધર્મણા વાયુમ આરોહ ॥

અ૦ હે સોમ ! પ્રકાશવાન તું ધારાપૂર્વક પાત્રમાં પૂર્ણ હો. તારો આનન્દદાયક રસ, અનુષકતાપૂર્વક ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. તથા ધારક રસરૂપે વાયુને પ્રાપ્ત હો. ૭

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨

पवमानो अजीजनदिवश्चित्रं न तन्यतुम् ।

અ. ૫ खण्ड २

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર સોમાસો મદચ્યુતઃ શ્રવસે નો મધોનામ્ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સુતા વિદથે અક્રમુઃ ॥૧॥

અન્ય૦ મદચ્યુતઃ સોમાસઃ સુતાઃ મધોનામ નઃ વિદથે શ્રવસે પ્રાક્રમુઃ ॥

અ૦ આનન્દને-વરસાવનાર-સોમ, અલિધુત હોવાપર હવિષપત્ર
અથ તેના યજ્ઞમાં અન્ન તથા કીર્તિનિમિત્ત પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૧

૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર સોમાસો વિપશ્ચિતોઽપો નયન્ત ઊર્મયઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વનાનિ મહિપા ઇવ ॥૨॥

અન્ય૦ વિપશ્ચિતઃ સોમાસઃ અપઃ ઊર્મયઃ મહિપાઃ વનાનિ ઇવ પ્ર નયન્ત ॥

અ૦ પુદ્ધિવર્ધક સોમ, જલના તરંગોની સમાન જેમ પશુ વનમાં બાય
છે તેમ પાત્રોમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પવસ્વેન્દો વૃષા સુતઃ કૃધી નો યશસો જને ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

વિશ્વા અપ દ્વિપો જહિ ॥૩॥

અન્ય૦ ઇન્દો સુતઃ વૃષા પવસ્વ જને નઃ યશસઃ કૃધિ વિશ્વાઃ દ્વિપઃ અજહિ ॥

અ૦ છે સોમ ! જેઓએ એવો તું મનોરથોનો પૂર્ણકરનાર થતો ધારાવટે
ત્રમાં પ્રાપ્ત હો. દેશમાં અમને યજ્ઞવાળા કર. સર્વ શત્રુઓને નષ્ટ કર. ૩

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વૃષા હ્યાસિ ભાનુના યુમન્તં ત્વા હવામહે ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પવસાન સ્વર્દશમ્ ॥૪॥

અન્વ૦ હિ વૃષા અસિ પવમાન સ્વર્દશમ માનુના લુમન્તમ ત્વા હવામહે ॥

અ૦ હે સોમ ! તું નિશ્ચયે, ઇન્દ્રિયક્રિયાની વર્ષા કરવાવાળો છે. તે કારણ હે-પવિત્ર-કરનાર-સોમ ! સર્વના દ્રશ્ય તથા તેજવડે દીપતા સતા તને અમે યજ્ઞોમાં આહ્વાન કરીએ છીએ. ૪

૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૩ ૧   ૩ ૨

इन्द्रुः पविष्ठ चेतनः प्रियः कवीनां मतिः ।

૩ ૧   ૨ ૨   ૩ ૧ ૨

सृजदश्वꣳ रथीरिव ॥५॥

અન્વ૦ ચેતનઃ પ્રિય. ઇન્દુ કવીનામ મતિ પવિષ્ઠ અશ્વમ રથીરિવ સૃજત ॥

અ૦ ચેતનતા દેવાવાળો, દેવતાઓનો ખ્યાલ સોમ, ઋત્વિજોની સ્તુતિવડે પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. ઘોડાને રથી જેમ તેમજ તે ધારાને રચે છે. ૫

૧ ૨   ૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૨   ૩ ૨

असृक्षत प्र वाजिनो गव्यां सोमासो अश्वया ।

૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૨

शुक्रासो वीर्याशवः ॥६॥

અન્વ૦ યાજ્ઞિનઃ ક્રાશવઃ સોમાસઃ ગવ્યા અશ્વયા વીરયા પ્રાસૃક્ષત ॥

અ૦ ખલવાન, વેગવાન સોમ, ગાયની ઇન્દ્રિયવડે, ઘોડાની ઇન્દ્રિયવડે, તથા પુત્રોની ઇન્દ્રિયવડે ઋત્વિજોદ્ધારા અધિકતાપૂર્વક નચેલા છે. ૬

૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૩ ૧   ૨ ૨   ૩ ૧ ૨

पवस्व देव आयुपंगिन्द्रं गच्छतु मे मदः ।

૩ ૧   ૨ ૨ ૩   ૧ ૨

वायुमा रोह धर्मणा ॥७॥

અન્વ૦ દેવઃ પવસ્વ તે મદઃ આયુષ્ક ઇન્દ્રમ ગચ્છતુ ધર્મણા વાયુમ આરોહ ॥

અ૦ હે સોમ ! પ્રકાશવાન તું ધારાપૂર્વક પાત્રમાં પૂર્ણ હો. તારો આનન્દદાયક રસ, આયુષકતપૂર્વક ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. તથા ધારક રસરૂપે વાયુને પ્રાપ્ત હો. ૭

૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧   ૨ ૨ ૩ ૨

पवमानो अजीजनद्विचित्रं न तन्यतुम् ।

૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૨

જ્યોતિર્વૈશ્વાનરં વૃહત્ ॥૮॥

અર્ચ્ય૦ પવમાનઃ વૃહત્ વૈશ્વાનરં જ્યોતિઃ દિવઃ ચિત્રમ્ તન્યતુમ્ અઙીઙ્રનત્ ॥

અર્ચ્ય૦ પવિત્ર કરનાર સોમ, મોટા વૈશ્વાનર નામના તેજને ઘુલોકના વિચિત્ર વજની સમાન ઉત્પન્ન કર્યું છે. ૮

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પરિ સ્થાનાસ ઇન્દ્રવો મદાય વર્હણા ગિરા ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મધો અર્પન્તિ ધારયા ॥૯॥

અર્ચ્ય૦ સ્થાનાસઃ ઇન્દ્રવઃ વર્હણા ગિરા મધો ધારયા મદાય પર્યર્પન્તિ ॥

અર્ચ્ય૦ સંપાદન કરાતા, દેહીપ્ત તથા સ્તુતિરૂપ વાણીવડે મહકારી સોમ, ધારાવડે દેવતાઓના મઠ અર્થે દશાપવિત્રથી નીચે ટપકે છે. ૯

૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨

પરિ પ્રાસિવ્યદત્કવિઃ સિન્ધોરુર્માવધિ શ્રિતઃ ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

કારું વિશ્રત્પુરુસ્પૃહમ્ ॥૧૦॥

અર્ચ્ય૦ કવિઃ સિન્ધોઃ ઋમો અધિશ્રિતઃ પુરુસ્પૃહમ્ કારુમ્ વિશ્રત્ પરિપ્રાસિવ્યદતા ॥

અર્ચ્ય૦ પુલ્હિવર્ધક, સિન્ધુના તરંગમાં આશ્રિત સતો, અનેકોને સ્પૃહાચોગ્ય, સ્તોતાને ધારણ કરતો સોમ યાત્રમાં ટપકે છે. ૧૦

इति द्वितीयः खण्डः समाप्तः ॥२॥

खण्ड २

- ૧ મદચ્ચુત-મદહ્યાવિણ:-આનન્દને વરસાવનાર.
- ૨ મગ્ગોનામ-હવિષ્મતામ-હવિષ્મં પત્ત.
- ૩ મહિષા-પ્રવૃદ્ધા નૃગા:-પશુ.
- ૪ સ્વર્દશમ-સર્વના દેહા.
- ૫ મતિ.-મત્યા સ્તુત્યા-સ્તુતિવડે.
- ૬ ધર્મણી-ધારક રસવડે.
- ૭ આયુષ્ક-અનુવક્ત યથા મવતિ તથા-મળતો સતો.
- ૮ ગન્ધા-ગવેષ્ઠાવડે.
- ૯ તન્યતુમ્-વળ.
- ૧૦ સ્વાનાસ:- સુવાના: અભિવ્યમાણા:-સંપાદન કરાતા.
- ૧૧ કારુમ્-સ્તેતાને.
- ૧૨ પ્રાસિધ્યદત્ત-પરિસ્થિત્વે-ટપકે છે.

અ. ૫ સ્વર્ણ ૩

૨૩ ૨ ૧ ૨૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

ઉપો પુ જાતમપ્તુરં ગોભિર્ભગં પરિષ્કૃતમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દું દેવા અયાસિપુઃ ॥૧॥

અન્ય૦ સુજાતમ અપ્તુરમ્ ભગમ્ ગોભિ પરિષ્કૃતમ્ ઇન્દુમ્ દેવા ઉપાયાસિપુઃ ॥

અ૦ સમ્યક્પ્રકારે-પ્રગટ-થયલ, જળોવડે-પ્રેરિત, શત્રુઓના-નાશક, ગો-
ધૃતાદિ-વડે સન્નૃત-સોમને દેવતાઓ પ્રાપ્ત થાય છે ૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પુનાનો અક્રમીદભિ વિશ્વા મૃદ્યો વિચર્પણિ. ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

શુન્મન્તિ વિપ્રં ધીતિભિઃ ॥૨॥

અન૦ વિચર્પણિ પુનાન વિશ્વા મૃદ્ય અમ્યક્મીત વિપ્રમ ધીતિભિ
શુન્મન્તિ ॥અ૦ દ્રધા સોમ, સર્વ શત્રુઓના પર આક્રમણ કરે છે આ મેધાવી
સોમને શુદ્ધિયોવડે અલકૃત કરે છે ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨૨

આવિશન્ કલશઃ સુતો વિશ્વા અર્પન્નભિ શ્રિયઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દુરિન્દ્રાય ધીયતે ॥૩॥

અન૦ સુત કલશમ્ આવિશન્ વિશ્વ શ્રિય અમ્યર્પન્ ઇન્દુ ઇન્દ્રાય ધીયતે ॥

અ૦ કાદેલો, કલશમા-પ્રવેગ-કરતો, સર્વ-સ પત્તિઓની-વર્ષા-કરતો
સોમ, ઇન્દ્ર અર્થ સ્થાપન કરાય છે ૩

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

અસર્જિ રથ્યો યથા પવિત્રે ચમ્વોઃ સુતઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

કાર્મન વાજી ન્યક્રમીત્ ॥૪॥

અન્વ૦ રથો યથા ચમ્પોઃ સુતઃ પથિત્રે અસર્જિ વાર્જી કાર્મન્ ન્યર્મત ॥

અ૦ જેમ રથના ઘોડા છેડી દેવામાં આવે છે તેમજ યજ્ઞમાં અધિષ-
વણુના ફલકોમાં કહેલો સોમ પાત્રમાં છેડેલો છે. એવો વેગવાળો સોમ,
યજ્ઞરૂપ યુદ્ધમાં આક્રમણ કરે છે. ૪

૨૩ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર યદ્વાવો ન મૂર્ણયસ્ત્વેપા અયાસો અક્રમુઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨

દ્યન્તઃ કૃષ્ણામપ ત્વચમ્ ॥૫॥

અન્વ૦ યત્ મૂર્ણયઃ ત્વેપાઃ અયાસઃ કૃષ્ણામ ત્વચમ્ અપત્યન્તઃ પ્રાક્રમુઃ
ગાયઃ ન ॥

અ૦ જે ત્વરાયુક્ત, પ્રકાશયુક્ત, ગમનશીલ તથા કાળી ઢાંકનારી ત્વચાને
અભિષવવડે દ્વરકશનાર સોમ યજ્ઞને પ્રવૃત્ત કરે છે. (તેમાં દૃષ્ટાંતઃ-) જેમ
ગાયો શીઘ્ર વાડામાં જાય છે તેમ. ૫

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

અપધનન્ પવસે મૃધઃ ક્રતુવિત્સોમ મત્સરઃ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

નુદસ્વાદેવયું જનમ્ ॥૬॥

અન્વ૦ સોમ મત્સરઃ મૃધઃ અપધન ક્રતુવિત પવસે અદેવયુમ નુદસ્ય ॥

અ૦ હે સોમ ! મદકારી તું હિંસક શત્રુઓને મારતો, અમને જ્ઞાન
દેતો પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. એવો તું, દેવતાઓને-ન-ચાહવાવાળા-રાક્ષસોને
ફેર કર. ૬

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અયા પવસ્વ ધારયા યયા સૂર્યમરોચયઃ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

હિન્વાનો માનુષીરપઃ ॥૭॥

અન્વ૦ માનુષીઃ અપ હિન્વાનઃ યયા સૂર્યમ્ અરોચયઃ અયા પવસ્વ ॥

અ૦ હે સોમ ! મનુષ્યોને હિતકારી જીવોને પ્રેરણા કરતો તું જે ધારાયે
સૂર્યને પ્રકાશિત કરે છે તે ધારાયે પાત્રમાં આવ. ૭

અ. ૫ સ્વપ્ત ૪

૧ ૨ ૩ ૨૩ ૧૨૩૨ ૩ ૧ ૨૨૩૨
અચિક્રદદ્ વૃષા હરિર્મિહાન્ મિત્રો ન દર્શતઃ ।

૧ ૨૨
સત્સૂર્યેણ દિદ્યુતે ॥૧॥

અન્ય૦ વૃષા હરિઃ મહાન્ મિત્રો ન દર્શતઃ અચિક્રદદ્ સૂર્યેણ સમ દિદ્યુતે ॥

અ૦ મનોરથોની-વર્ષા-કરવાવાળો, હરિતવર્ણનો, પૂજ્ય, મિત્રસમાન દર્શનીય જે સોમ શબ્દગર્જના કરે છે તે સોમ, સૂર્યની સાથે ધુલ્લેકમાં પ્રકાશિત થાય છે. ૧

૨ ૩ ૧૨ ૩ ૨૩ ૧૨૩૧ ૨
આ તે દક્ષં મયોભુયં વહ્નિમથા વૃણીમહે ।

૩ ૩ ૧ ૨૩ ૧૦

પાન્તમા પુરુસ્પૃહમ્ ॥૨॥

અન્ય૦ તે દક્ષમ અથ આ વૃણીમહે મયોભુયમ વહ્નિમ પાન્તમ પુરુ પૃહમ ॥

અ૦ હે સોમ ! અમે-યજ્ઞન-કરવાવાળા, તારા યજ્ઞની, આજ યજ્ઞને દિવસ અભિમુખ હોઈ આરાધના કરીએ છઈએ. [તારું તે યજ્ઞ] મુખને કેવાવાળું, ધન-આદિ-પ્રાપ્ત-કરવાનાર, શત્રુઓથી રક્ષાકરનાર તથા જેને અનેક આહ છે તેવું છે. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨૩ ૧ ૨
અધ્વર્યો અદ્રિમિઃ સુતથ્ સોમં પવિત્રે આ નય ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પુનાર્હિન્દ્રાય પાતવે ॥૩॥

અન્ય૦ અધ્વર્યો અદ્રિમિઃ સુતમ્ પવિત્રે આનય ઈન્દ્રાય પાતવે પુનાર્હિ ॥

અ૦ હે અધ્વર્યુ ! પાપાણાવડે-કાઢેલ-સોમરસને કલશમાં આણે તથા ઈન્દ્રને પાનકરવા નિમિત્ત પવિત્ર કરે. ૩

૨૩૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

તરત્સ મન્દી ધાવતિ ધારા સુતસ્યાન્વસઃ ।

૨ ૩ ૨ ૧ ૨ ૨

તરત્સ મન્દી ધાવતિ ॥૪॥

અન્વ૦ સુતસ્ય અન્ધસઃ ધારા મન્દી સઃ તરત્ ધાવતિ ॥

અ૦ કાઢેલ સોમની ધારાવડે જે ઇન્દ્રને હર્ષ દે છે તે પુરૂષ પાપધકી તરીકે જાય છે તથા ઊર્ધ્વગતિને પ્રાપ્ત થાય છે. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ પવસ્વ સહસ્રિણથં રયિથં સોમ સુવીર્ય્યમ્ ।

૩ ૧ ૨૨

અસ્મે શ્રવાશ્સિ ધારય ॥૫॥

અન્વ૦ સોમ સહસ્રિણમ સુવીર્યમ રયિમ્ આ પવસ્વ અસ્મે ધર્વાસિ ધારય ॥

અ૦ હે સોમ ! તું સહસ્રસંખ્ય, શ્રેષ્ઠશક્તિયુક્ત ધનની અભિમુખ પરસ અને અમારે વિષે અમોને ધ્યાપન કર. ૫

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

અનુ પ્રત્નાસ આયવઃ પદં નવીયો અક્રમુઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

રુચે જનન્ત સૂર્ય્યમ્ ।૬॥

અન્વ૦ પ્રત્નાસઃ આયવઃ નવીયઃ પદમ્ અન્વનક્રમુઃ રુચે સૂર્યમ્ જનન્ત ॥

અ૦ પુરાતન, ગમનશીલ સોમો, નવીન સ્થાન પ્રત્યે આક્રમણ કરે છે. દીપ્તિ અર્થે સૂર્યની સમાન સોમને ઉત્પન્ન કરે છે. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

અર્પા સોમ ધુમત્તમોઽભિ દ્રોણાનિ રોરુવત્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

સીદન્યોનો વનેષ્વા ॥૭॥

અન્વ૦ સોમ ધુમત્તમઃ દ્રોણાનિ રોરુવત્ ઘર્નેષુ ધોનો આસોદન અર્પે ॥

અ૦ હે સોમ ! અત્યન્ત-દીપ્તિમાન-તું, કલશમાં વારંવાર શબ્દગર્જના કરતો યજ્ઞગૃહોમાં સ્થાન મધ્યે પ્રથમ સ્થિત સતો આગમન કર. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વૃષા સોમ ધુમાથં અસિ વૃષા દેવ વૃષવતઃ ।

૧ ૩ ૧ ૨

વૃષા ધર્માણિ દધિપે ॥૮॥

અન્વ૦ સોમ વૃષાં ભુમાન્ અસિ દેવ વૃષા વૃષગતઃ વૃષા ધર્માણિ દધિપે ॥

અં હે સોમ ! કામનાઓની-વૃષ્ટિ-કરવાવાળો-તું, દીપ્તિવાળો છે. અને હે દિવ્ય સોમ ! મનોરથપૂરક તું વર્ષા-વૃષ્ટિ-ના-મતવાળો છે. અને હે સોમ ! મનોરથપૂરક તું, દેવતા અને મનુષ્યોનાં હિતકારી કર્મેણિ, ધારણ કરે છે. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इपे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः ।

૧ ૨ ૩ ૧

૨૨

॥ इन्द्रो रुचाभि गा इहि ॥९॥

અન્વ૦ ઇન્દ્રો મનીષિભિઃ મૃજ્યમાનઃ इपे ધારયા પવસ્વ રુચા ગાઃ અમીહિ ॥

અં હે સોમ ! અતિએવડે-શોધન-કરાતો-તું, અમને અન્નપ્રાપ્તિ કરાવવા ધારાવડે પાત્રમાં આગમન કર. અને રૂચિકર અન્નરૂપે ગાય આદિ પ્રાણીઓને પ્રાપ્ત હો. ૯

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨

मन्द्रया सोम धारया वृषा पवस्व देवयुः ।

૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨

अव्या वारेभिरस्मयुः ॥१०॥

અન્વ૦ સોમ વૃષા દેવયુઃ અસ્મયુઃ અવ્યા. વારેભિઃ મન્દ્રયા પવસ્વ ॥

અં હે સોમ ! કામનાઓની-વર્ષા-કરવાવાળો, દેવતાઓનો ધંધિત, એએવડે-કામના-કરાતો-તું, રક્ષા કર. તેથી વાળોવડે-રચેલ-પાત્રમાં આનન્દ-દાયક ધારાવડે પ્રાપ્ત હો. ૧૦

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨

૩ ૨૩ ૩૬ ૨૨

अया सोम सुकृत्यया महात्सन्नभ्यवर्धथाः ।

૩ ૧ ૨૨

मन्दान इद्वृषायसे ॥११॥

અન્વ૦ સોમ અયા સુકૃત્યયા મહાન્ અમ્યવર્ધથાઃ મન્દાન્ રૂઠ વૃષાયસે ॥

અં હે સોમ ! આ મુન્દર કિયાવડે પૂજિત સતો તું. દેવતાઓના નિમિત્ત
વૃદ્ધિને પામ. પ્રસન્ન થતાંજ તે વૃષ્ણી સમાન શબ્દમર્જના કરે છે. ૧૧

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

અયં વિચર્પણિર્હિતઃ પવમાનઃ સચેતતિ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

હિન્વાન આપ્યં વૃહત્ ॥૧૨॥

અર્થઃ વિચર્પણિ હિત પવમાન અયમ આપ્યમ વૃહત્ હિન્વાન સચેતતિ ॥

અં વિશેષ જ્ઞાનમય, પાત્રમાં સ્થિત, શોધત કરતો આ સોમ,
જલથી-ઉત્પન્ન-હોનાર, બહુ અન્નને પ્રેરતો-દેતો-સતો સર્વ પુરુષોવડે જાણ્યો
જાય છે. ૧૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨

પ્ર ન ડન્વો મહે તુન્ન ઝર્મિં ન વિભ્રદર્પસિ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ દેવાથં અયાસ્યઃ ॥૧૩॥

અર્થઃ ઇન્દો નઃ મહે તુન્ને પ્રાર્પસિ ન અયાસ્યઃ ઝર્મિં વિભ્રત દેવાન્ અભિ ॥

અં હે સોમ ! કિલધમાન-ગંજાતો એવો-તું અમારા બહુધનના અર્થ
કલશમાં જાય છે. તે સમય અચાર્યશ્રુતિ, તારા તરંગને ધારણ કરતા સતો
દેવતાઓનું ધનન કરવા જાય છે. ૧૩ । । ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અપધનન્ પવતે મૃધોઽપ સોમો અરાવ્ણઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ગચ્છન્નિન્દ્રસ્ય નિષ્કૃત્તમ્ ॥૧૪॥

અર્થઃ સોમઃ મૃધ અપધનન્ અરાવ્ણ ઇન્દ્રસ્ય નિષ્કૃત્તમ્ ગચ્છન્ પવતે ॥

અં સોમ શત્રુઓને મારતો, શક્તિ છતાં ધનનું દાન ન કરનારાઓને
પણ મારતો, અને ઇન્દ્રના સ્થાનને પ્રાપ્ત થતો, ધારાવડે ક્ષરિત-અરતો-થાય છે. ૧૪

इति चतुर्यः खण्डः समाप्तः ॥४॥

સ્વર્ણ ૪

- ૧ હરિ:-હરિતવર્ણનો.
- ૨ દશત -દર્શનીય.
- ૩ પાન્તમ-૨ક્ષા કરનાર.
- ૪ મન્દી-દેવાનાં હવંક -દેવોને હર્ષદેનાર.
- ૫ પત્રિન્ન-કલશ.
- ૬ પ્રતાસ-પુરાતન.
- ૭ આયઘ -ગમનશીલ.
- ૮ ઘનેધુ-યજ્ઞ ગૃહોમા.
- ૯ ઘૃષ્ણત -વર્ષલુશીલ કર્મવાળા.
- ૧૦ મતીષિમિ -મતિબળેવડે.
- ૧૧ મન્દ્રયા-મદકરયા-આનન્દદાયક.
- ૧૨ અયા:-૨ક્ષાકર.
- ૧૩ અસ્મયુ-અસ્મન્નામ અભોવડે કામના કરાતા.
- ૧૪ દેવયુ -દેવતાઓનો ઇચ્છિત.
- ૧૫ મન્દાન-મોદમાન -પ્રસન્ન હોતો.
- ૧૬ આપ્તમ-અપ્તુમયમ-જલથી ઉત્પન્ન હોનાર.
- ૧૭ હિન્વાન,-પ્રેરયન-હેતો.
- ૧૮ ત્રિચર્પણિ-ત્રિદ્રષ્ટા-વિશેષ જ્ઞાનમય.
- ૧૯ પ્રાર્ણસિ-ત્રગલ્લસિ-બાથ છે.
- ૨૦ મૃધ-હિંસક શત્રુને.
- ૨૧ અપાળ -ધનનું દાન ન કરનાર.
- ૨૨ નિનૃત્તમ-ત્યાગ.

અ. ૫ खण्ड ५

૩ ૧ ૨૩ ૧૨૩૧ ૨૨

પુનાનઃ સોમ ધારયાપો વસાનો અર્પસિ ।

૧ ૨૩ ૧ ૨૨૩૧૨ ૩ ૨ ૩૧ ૨૩૧૨

આ રત્ન ધા યોનિમૃતસ્ય સીદસ્યુત્સો દેવો હિરણ્યયઃ ॥૧॥

અન્ય૦ સોમ પુનાનઃ અપઃ વસાનઃ ધારયા અર્પસિ રત્નધા ધૃતસ્ય યોનિમ આસીદસિ દેવઃ ઉત્તઃ હિરણ્યયઃ ॥

અ૦ હે સોમ ! પવિત્ર-કરનાર-તું, જલોને આગ્રહીને ંરતો ધારાવડે ટ્રોણકલશમાં જાય છે. રમણીય-ધનોનો-દેવાવાળો-તું, યજ્ઞના સ્થાનને પ્રાપ્ત થાય છે અને દીપ્યમાન સોમ, પડેતો સતો દેવતાઓને હિતકારી તથા રમણીય થાય છે. ૧

૨૩ ૧ ૨ ૩૨૩ ૩ ૧ ૨૩૨ ૩ ૨

પરીતો વિશ્વતા સુતથં સોમો ય ઉત્તમથં હવિઃ ।

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૨૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

દધન્વાશ્યો નર્યો અપ્સ્વાન્તરા સુપાવ સોમમદ્રિભિઃ ॥૨॥

અન્ય૦ યઃ સોમઃ ઉત્તમં હવિઃ નર્યઃ યઃ અપ્સુ મન્તઃ દધન્વાદ સોમમ્ અદ્રિભિઃ સુપાવ સુતમ્ હતઃ પરિવિશ્વત ॥

અ૦ જે સોમ દેવતાઓનું શ્રેષ્ઠ હવિ હોય છે, મનુષ્યોને હિતકારી જે સોમ જલોની અંદર ગમન કરે છે, જે સોમને અધ્વર્યુ પાપાણુવડે ફૂટે છે, તે ફૂટી-કાઢેલા-સોમરસને આ સ્થાનથી ઉપર જલોમાં સિંચો. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

આ સોમ સ્વાનો અદ્રિભિસ્તિરો વારાણ્યચ્યયા ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

જનો ન પુરિ ચમ્વોર્વિશદ્ધરિઃ સદો વનેપુ દધિપે ॥૩॥

અન્ય૦ સોમ અદ્રિભિઃ સ્થાનઃ અન્યયા વારાણિ તિસ્ આ પવસે હરિઃ ચમ્વોઃ પુરિ જનો ન વિશત વનેપુ સવઃ દધિપે ॥

અ૦ હે સોમ ! પાપાણુવડે-ફૂટી-કાઢેલા-તું, રક્ષક વાળોને વ્યવધાન કરતો અભિમુખ હોઈ કલશમાં પ્રાપ્ત થાય છે. હરિવર્ણના તે સોમ, અધિ-

પવણના કાષ્ઠઉપર રહેલ કલશમાં જેમ નગરમાં પુરુષ પ્રવેશ કરે તેમ પ્રવેશ કરે છે તે તૂં કાષ્ઠના પાત્રોમાં સ્થાન ધારણ કરે છે ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર સોમ દેવવીતયે સિન્ધુર્ન પિપ્યે અર્ણસા ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અઞ્શોઃપયસા મદિરો ન જાઘવિરચ્છા કોશં મધુરચુતમ્ ॥૪॥

અન્ય૦ સોમ ત્વમ્ દેવવીતયે સિન્ધુઃ ન અર્ણસા પ્રપિપ્યે ન મદિરઃ જાઘવિ અંશો પયસા મધુરચુતમ્ કોશમ્ અચ્છ ॥

અ૦ હે સોમ ! તૂં દેવતાઓના પાનાર્થે સિન્ધુની સમાન વસંતીવરી નામક જળવડે વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત તથા પૂર્ણ થાય છે. તે સમય મદકારી, જાગરણ શીલ તૂં, લતાના દુકડાના જળવડે મધુરસને વેહેવડાવનાર દ્રોણકલશને પ્રાપ્ત થાય છે. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સોમ ડ પ્વાણઃ સોતૃભિરધિગ્ણુભિરવીનામ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અશ્વયેવ હરિતા યાતિ ધારયા મન્દ્રયા યાતિ ધારયા ॥૫॥

અન્ય૦ સોતૃમિ. સ્વાન સોમઃ અવીનામ્ સ્તુમિઃ અધિયાતિ ડ અશ્વયા હ્ય હરિતા ધારયા યાતિ મન્દ્રયા ધારયા યાતિ ॥

અ૦ કૂટનાશવડે-કૂટી-કઢાતો-સોમ, , અવિથોના વાળોવડે શુદ્ધ હોઈ અગ્નિ પ્રયાણ કરે છે અર્થાત્ પ્રાપ્ત થાય છે તે પ્રસિદ્ધ છે કે, અશ્વા-વડવા-વડે જેમ, તેમ હરિતવર્ણની ધારાપૂર્વક પ્રાપ્ત થાય છે તથા આનન્દદાયક ધારાવડે પ્રાપ્ત થાય છે. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

તવાહઞ્ સોમ રારણ સહ્ય ઇન્દો દિવે દિવે ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પુરુણિ વમ્નો નિ ચરન્તિ મામવ પરિધીરતિતા ૫ ઇહિ ॥૬॥

અન્ય૦ ઇન્દો સહ્યે દિવે દિવે રારણ વમ્નો પુરુણિ મામ ૫ ન્યવચરન્તિ તાન પરિધાન અતીહિ ॥

અં હે સોમ ! હું તારા મિત્રભાવમાં પ્રતિદિન રમણુ કરું. હે સોમ !
બહુ શક્તિ મને આપા દે છે તેમને તું નહીં કર. ૬

૩ ૧ ૨

૩૧ ૨૨

મૃજ્યમાનઃ સુહસ્ત્યા સમુદ્રે વાચમિન્વસિ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨

રયિં પિશદ્ગ્નં બહુલં પુરુસ્પૃહં પવમાનાભ્યર્પસિ ॥૭॥

અન્યં સુહસ્ત્યા મૃજ્યમાનઃ સમુદ્રે વાચમિન્વસિ પવમાન પિશદ્ગ્નમ્ બહુલમ્
પુરુસ્પૃહમ્ રયિમ્ અભ્યર્પસિ ॥

અં હે મુન્દર-આંગળીયાવડે-સંપાદન-કરેલા-સોમ ! પવિત્ર-કર્તા-તું,
કલશમાં શબ્દની ગ્રેરણા કરે છે. હે સોમ ! તું સોનાચાંદિઆદિવડે પીતલચુંડું,
બહુ તથા અનેકોવડે-આહવા-કરાતું-ધન સ્તોતાઓને દે છે. ૭

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ સોમાસ આયવઃ પવન્તે મદ્યં મદમ્ ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સમુદ્રસ્યાધિ વિષ્ટપે મનીપિણો મત્સરાસો મદચ્યુતઃ ॥૮॥

અન્યં આયવઃ મનીપિણઃ મત્સરાસઃ મદચ્યુતઃ સોમાસઃ સમુદ્રસ્ય વિષ્ટપે
મદ્યમ મદમ્ અભિપવન્તે ॥

અં અમનશીલ, મનને-પ્રિય-લાભવાવાળા, મદકારી, રસને-ટપકાવવાવાળા-
સોમ, કલશના ઉપર પોતાના મદકારી રસને ઓમેર કાઢે છે. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પુનાનઃ સોમ જાગૃવિરઘ્યા વારૈઃ પરિ પ્રિયઃ ।

૧ ૨ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વં વિપ્રો અમવોઽદ્ગિરસ્તમ મધ્વા યજ્ઞં મિમિક્ષ ણઃ ॥૯॥

અન્યં જાગૃચિઃ પ્રિયઃ પુનાનઃ અઘ્યાઃ વારૈઃ પરિ અદ્ગિરસ્તમ વિપ્રઃ અમવઃ
નઃ યજ્ઞમ મધ્વો મિમિક્ષ ॥

અં હે સોમ ! જાગરણુશીલ, તૃપ્ત-કરવાવાળા-તમે, પવિત્ર યતા
અવી-મેંદી-ના વાળવડે બનેલા દશાપવિત્રમાં ટપકો છે. હે અંગિરસોમાં શ્રેષ્ઠ !
જુદ્ધિવર્ધક તમે, પિતૃઓના નેતા થાઓ છે. તે તમે અમારા યજ્ઞને પોતાના
મધુર રસવડે સીંચવા ચાહો છે. ૯

૧ ૨   ૩ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨
 ઇન્દ્રાય પવતે મદઃ સોમો મરુત્વતે સુતઃ ।

૨ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૨૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

સહસ્રધારો અત્યવ્યમર્પતિ તમીમં મૃજન્ત્યાયવઃ ॥૧૦॥

અન્વ૦ મદઃ સુતઃ સોમઃ મરુત્વતે ઇન્દ્રાય પવતે સહસ્રધારઃ અવ્યમ્ અત્યર્પતિ તમ્ ઇમમ્ આયવઃ મૃજન્તિ ॥

અં આનન્દદાયક જેએલો સોમ, મરુતોવડેયુક્ત ઇન્દ્રના અર્ધ પાત્રમાં પૂર્ણ થાય છે. તદનન્તર, અનેક ધારાઓવડેયુક્ત સોમ, મેદીના પવિત્રાતું ઉલંઘન કરી નીકળે છે. તેને ઋત્વિજે શુદ્ધ કરે છે. ૧૦

૧ ૨   ૩ ૧   ૩ ૧   ૨૨ ૩   ૧ ૨
 પવસ્વ વાજસાતમોઽભિ વિશ્વાનિ વાર્યા ।

૧   ૨ ૩ ૧   ૨ ૩   ૨૨ ૩ ૧ ૨.   ૩ ૨

ત્વં સમુદ્રઃ પ્રથમે વિધર્મે દેવેભ્યઃ સોમ મત્સરઃ ॥૧૧॥

અન્વ૦ સોમ વિશ્વાનિ વાર્યા અભિ વાજસાતમઃ પવસ્વ દેવેભ્યઃ મત્સરઃ સમુદ્રઃ વિધર્મે પ્રથમે ॥

અં હે સોમ ! સર્વ સ્તોત્રોને લક્ષ્ય કરી, અધિક અન્ન પ્રાપ્ત કરાવવાળો તું પ્રાપ્ત હો. હે સોમ ! દેવતાઓને મદ્ધકારી, તૃપ્ત કરવાવાળો વિશેષ પોષક તું, શ્રેષ્ઠ યજ્ઞમાં દેવતાઓના નિમિત્ત ક્ષરિત હો. ૧૧

૧ ૨   ૩ ૨ ૨ ૨ ૩   ૧ ૨

પવમાના અસૃક્ષત પવિત્રમતિ ધારયા ।

૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧   ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧   ૨૨

મરુત્વન્તો મત્સરા ઇન્દ્રિયા હયા મેધામભિ પ્રયાથંસિ ચ ॥૧૨॥

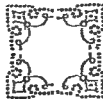
અન્વ૦ મરુત્વન્તઃ મત્સરાઃ ઇન્દ્રિયાઃ મેધામ્ પ્રિયાંસિ ચ અભિ હયા પવમાનાઃ ધારયા પવિત્રમ્ અસૃક્ષત ॥

અં મરુતોવડેયુક્ત, મદ્ધકારી, ઇન્દ્રનેપ્રિય, સ્તુતિ તથા અન્નોને પણ લક્ષ્ય કરી અર્ધાત્ સ્તોતાઓને અન્નદેવાનિમિત્ત યજ્ઞમાં બાવાવાળો સોમ, પોતાની ધારાવડે પવિત્રાતું અતિક્રમણ કરી સંપાદિત થાય છે. ૧૨

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

સ્વપ્ન ૫

- ૧ વસાન:-આચ્છાદયન્-આન્દ્રાદન કરતો.
- ૨ ઉત્સ:-પ્રસ્થન્દનશીલ; વહેતો સતો.
- ૩ અવ્યયા-અવિમયાનિ-અવિભય.
- ૪ વનેષુ-કાદનિભિત્ત પાત્રોમં.
- ૫ તિર:-વ્યવધાન કરતો.
- ૬ પ્રપિચ્ચે-વૃદ્ધિને પામે છે તથા પૂર્ણ થાય છે.
- ૭ સ્તુભિઃ-સ્તુચ્છિન્નૈઃ ચાલૈઃ પવિત્રૈઃ-વાળવડે શુદ્ધ થઈ.
- ૮ દરણ-રમણુ ઠરું.
- ૯ વમ્નો-હે ભુરાવર્ણના સોમ !
- ૧૦ ન્યવલરન્તિ-બાધા હે છે.
- ૧૧ પરિધીન્-રાક્ષસોને.
- ૧૨ સમુદ્ર-કેલશ.
- ૧૩ મનીષિણઃ-મનને પ્રિય લાગનાર.
- ૧૪ વિદ્યપ-સ્થાન
- ૧૫ મરતરાસઃ-મદકારી.
- ૧૬ મિમિક્ષ-સેવતુમિચ્છસિ-સિંચવા ચાહે છે.
- ૧૭ ઓપવઃ-પ્રતુયાઃ-ઋત્વિજો.
- ૧૮ સમુદ્રઃ-તૃપ્ત કરવાવાળો.
- ૧૯ વિધર્મન્-વિશેષ પોષક.
- ૨૦ વાઘ્યા-વરણીય સ્તોત્રો.
- ૨૧ હન્દ્રિયાઃ-હન્દ્રગુણઃ-ધન્દ્રને પ્રિય.
- ૨૨ હયાઃ-યજ્ઞર્મા જનાર.

અ. ૫ खण्ड ६

૧ ૨૨૩ ૨૩ ૨૩ ૧ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨

प्र तु द्रव परि कोशं नि पीठ नृभिः पुनानो अभि वाजमर्प ।

૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૩ ૧ ૦

अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तोऽच्छा वर्ही रशनाभिर्नयन्ति ॥१॥

અન્ય૦ તુ પ્રદ્રવ કોશ પરિનિપીઠ નૃભિઃ પુનાન. વાજમ અમ્યર્પ વાજિનં
અશ્વ ન ત્વા માર્જયન્ત પ્રનિરશનાભિઃ વર્હિન અચ્છ નયન્તિ ॥

અ૦ 'હે સોમ ! તું શીઘ્ર આનીને પ્રાપ્ત હો અને કલશમાં સ્થિત હો.
ઋત્વિજોવડે-પવિત્ર-કરતો તૂ, યજ્ઞમનની નિમિત્ત અત્ત દે. બલવાન્ ગ્રાહની
સમાન તૂને શુદ્ધ કરતા સતા અધ્વર્યુ-આદિ, આંગળીયોવડે યજ્ઞમાં ભક્ષેપ્રકાર
પરોંઆર છે. ૧

૧ ૩૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

अ काव्यमुशनेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

महित्रतः शुचिवन्धुः पात्रकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ॥२॥

અન્ય૦ ઉશના દેવ કાવ્યસ બ્રુવાણ દેવઃ દેવાનામ જનિમ પ્રવિવક્તિ મહિત્રતઃ
શુચિવન્ધુઃ પાત્રકઃ વરાહઃ રેભન્ પદા અમ્યેતિ ॥

અ૦ ઉશનાની મમાન સ્તોત્રને બોલતો સ્તોતા, ઇન્દ્રાદિ દેવતાઓના
અવતારોનું અધિક વર્ણન કરે છે. અનેક કર્મવાળો, દેસીપ્ત રથું છે તેજ જેનું
એવો, પાપોને-શુદ્ધ-કરનાર, શ્રેષ્ઠદિવસમાં મંપાદિત થતો સોમ, શબ્દગર્જના
કરતો પાત્રોમાં આવે છે. ૨

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्निर्ऋतस्य धीर्तिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

गावो यन्ति गोपतिं पृच्छमानाः सोमं यन्ति मतयो

૩ ૨

वावशानाः ॥३॥

અન્વ૦ યન્હિઃ તિસ્રઃ વાચઃ પ્રેરયતિ વ્રતસ્ય ધીતિમ્ વ્રહ્મણઃ મનીષામ્ ગોવતિ
ગાયઃ યન્તિ પૃચ્છમાનાઃ વાચશાનાઃ મતયઃ સોમં યન્તિ ॥

અ૦ હવિ-પહેંચાડનાર-યજ્ઞમાન, ઋક્ષ યજ્ઞ તથા સામરૂપ સ્તુતિયોને
ઉચ્ચારણ કરે છે. તથા યજ્ઞને-ધારણ-કરવાવાળી, મહાન્, સોમની કલ્યાણરૂપ
વાણીને ઉચ્ચારણ કરે છે. વૃષભની સમીપ ગાયો જાય છે તે પ્રકારે પૂજતા
કામનાવાળા સ્તોતાઓ, સોમની સમીપ સ્તુતિ કરવા જાય છે. ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અસ્ય પ્રેપા હેમના પૂયમાનો દેવો દેવેભિઃ સમપૃક્તં રસમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સુતઃ પવિત્રં પર્યેતિ રેભન્મિતેવ સન્ન પશુમન્તિ હોતા ॥૪॥

અન્વ૦ અસ્ય પ્રેપા હેમના પૂયમાનઃ દેવઃ રસમ્ દેવેભિઃ સમપૃક્તં સુતઃ
રેભન્ પવિત્રં પર્યેતિ હોતા મિતા પશુમન્તિ સન્ન દેવ ॥

અ૦ આ સોમના પ્રેરક હિરણ્યવહે પવિત્ર કરાતો દિવ્ય સોમ, પોતાના
રસને દેવતાઓની સાથે સંયુક્ત કરે છે. તત્કાલિન રેભન્ની કાંડેલો સોમ શબ્દગર્જના
કરતો ઊનના પવિત્રમય પાત્રમાં પ્રાપ્ત થાય છે. જેમ દેવતાઓનો આહ્વાન
કરનાર યજ્ઞનો નિર્માતા ઋષિદ્વૈ, પશુયુક્ત યજ્ઞશાલામાં અવેશ કરે છે (તેમ). ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧

સોમઃ પવતે જનિતા મતીનાં જનિતાં દિવો જનિતા પૃથિવ્યાઃ ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

જનિતાગ્નેર્જનિતા સૂર્યસ્ય જનિતેન્દ્રસ્ય જનિતોત વિષ્ણોઃ ॥

અન્વ૦ મતીનામ્ જનિતા દિવઃ જનિતા પૃથિવ્યાઃ જનિતા અન્નેઃ જનિતા
સૂર્યસ્ય જનિતા ઇન્દ્રસ્ય જનિતા ઉત વિષ્ણોઃ જનિતા સોમઃ પવતે ॥

અ૦ બુદ્ધિયોનો-ઉત્પન્ન-કરવાવાળો, દુલોકનો-પ્રકટ-કરવાળો, પૃથિવીનો
પોષક, અગ્નિનો પ્રકાશક, સર્વનો પ્રેરક, આદિત્યનો તૃપ્તિકર્તા, ઇન્દ્રને પાનવહે
આનન્દદાયક અને વિષ્ણુ-આયકદેવનો તૃપ્તિકર્તા સોમ, સંપાદન કરાતો
સોમપાત્રમાં પ્રાપ્ત થાય છે. ૫

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ ત્રિપૃષ્ઠં વૃષણં વયોધામદ્ગોપિણમવાવશન્ત વાણીઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વના પસાનો વરુણો નસિન્ધુર્વિ રત્નવા દયતે વાચ્યાણિ ॥૬॥

અન્ય૦ વૃણઃ તે યપઃ રથઃ મધુમાન વૃયા પવિત્રે પર્યક્ષાઃ સહસ્રદાઃ શતદાઃ
શ્રીદાવા ઘાતી શદરત્તમમ વર્હિઃ અસ્થાત ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! મનોરથપૂરક-તમારા-અર્થ આ તે સોમ, મધુરતાયુક્ત
વરસવાવાળો દશપવિત્રમાં ટપકે છે. તથા તેજ સહસ્રો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો,
સેંકડો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો, બહુધન દેવાવાળો, બળવાન સોમ, અત્યંત
પુરાતન યજ્ઞમાં સ્થિત થયો છે. ૯

૧૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧   ૧ ૨ ૩   ૨ ૩   ૨ ૨   ૨ ૨
પવસ્વ સોમ મધુમાથઃ ઋતાવાપો વસાનો અધિ સાનો અવ્યે ।

૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અવ દ્રોણાનિ ઘૃતવન્તિ રોહ મદિન્તસો મત્સર ઇન્દ્રપાનઃ ॥૧૦॥

અન્ય૦ સોમ મધુમાન અપઃ વસાનઃ અધિ સાનો અવ્યે પવસ્વ મદિન્તમઃ
ઇન્દ્રપાનઃ મત્સરઃ ઘૃતવન્તિ દ્રોણાનિ અવરોહ ॥

અ૦ હે સોમ ! મધુરતાયુક્ત તું વસતીવરી નામક જલોને આચ્છાદન
કરતો, અધિક જાથે ઊંચે ઊંચે પવિત્રમાં ક્ષદિત હો. તદનંતર, અત્યંત મહકારી,
ઇન્દ્રને પીવાયોગ્ય તથા આનંદ દેવાવાળો સોમ, જલયુક્ત શ્રીલુકલશમાં પ્રકટ
આય છે. ૧૦

इति षष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

અન્ય ત્રિપૃષ્ઠન વૃષણમ ઘયોધાન અદ્ભોયિણમ ઘાંણીઃ અવાવશન્ત વનાઃ વસાનઃ
સિન્ધુઃ વરુણઃ શ્વ રત્નઘાઃ ઘાંણિ દપતે ॥

અં ૩૧ સુવનવાળો, કામનાઓનો દાતા, અન્ન દેવાવાળો, મોટો શબ્દ
કરવાવાળો સોમ તેની, સ્તુતિયો કામના કરે છે. જળોને-આશ્છાદન-કરનાર,
જળોને-વેહેવડાવનાર-વડછુની પેરે રત્નોને દેનારો સોમ, સ્તોતાઓને ધન દે છે. ૬

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અક્રાંત્સમુદ્રઃ પ્રથમે વિવર્મં જનયન્ પ્રજા ભુવનસ્ય ગોપાઃ વૃષાઃ

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

પવિત્રે અધિ સાના અઘ્યે વૃહત્સોમો વાવૃધે સ્વાનો અદ્રિઃ ॥૭॥

અન્ય ૦ સમુદ્રઃ ગોપાઃ વૃષા સ્વાનઃ પ્રથમે ભુવનસ્ય વિવર્મન પ્રજાઃ જનયન્
અરાત ॥

અં જળોની-વર્ષા-કરનાર, યજ્ઞનો રક્ષક, કામનાઓની-વર્ષા-કરનાર,
અભિષવ-કરોનો-સોમ, વિસ્તીર્ણુ જળના વિશેષ-ધારણુ-કરવાવાળા-અન્ન
રિશમાં પ્રજાઓને ઉત્પાદન કરતો સર્વનું અતિક્રમણુ કરે છે. ૭

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

કનિકન્તિ હરિરા સ્ત્રુજ્યમાનઃ સીદન્ વનસ્ય જઠરે પુનાનઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

નૃભિર્યતઃ કૃણુતે નિર્ણિજંગામતો મતિં જનયત સ્વધાભિઃ ॥૮॥

અન્ય ૦ આછુરવમાનઃ હરિઃ કનિકન્તિ પુનાનઃ વનસ્ય જઠરે સીદન્ નૃભિઃ
યતઃ ગાઃ નિર્ણિજ્ય કૃણુતે મતિમ સ્વધાભિઃ જનયત ॥

અં ધામેર ખેંચી કઠાતો, હરિત-લીલા-વર્ણનો સોમ, વારંવાર શબ્દગર્જના
કરે છે. તથા પવિત્ર કરતો આહવાયોગ્ય, દ્રોણકલશમાં અંદર સ્થિત સતો
શબ્દગર્જના કરે છે. કૃત્તિવએવડે દળાવેલો સોમ, ગાયના દૂધ આદિને આશ્છાદન
કરે, પોતાના ગુરૂ રૂપને શુદ્ધ-આદિમાં સંપાદન કરે છે. એથી તે સોમના
અર્થ હવિયોસાય સ્તોતા સ્તુતિ કરે છે. ૮

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩

અપ્સ્ય સ્ય તે મધુમાથં ઇન્દ્ર સોમો વૃષા વૃષ્ણઃ પરિ પવિત્રે અક્ષાઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩

સહસ્રદાઃ શનદા મૂરિદાવા શઙ્ગત્તમં વર્હિરા વાજ્યસ્થાત્ ॥૯॥

અન્વ૦ વૃણ્ણઃ તે પપઃ સ્યઃ મધુમાન કૃવા પવિત્રે પયૈશ્વાઃ સહસ્રદાઃ શતદાઃ
શ્રીદાયા વાજી શશ્વત્તમમ વર્હિઃ અસ્થાત ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! મનોરથપૂરક-તમારા-અર્થ આ તે સોમ, મધુરતાયુક્ત
વરસવાવાળો દશાપવિત્રમાં ટપકે છે. તથા તેજ સહસ્રો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો,
સેંકડો સંખ્યાનું ધન દેવાવાળો, બહુધન દેવાવાળો, બળવાન સોમ, અત્યંત
પુરાતન યજ્ઞમાં સ્થિત થયો છે. ૯

૧૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧   ૧ ૨ ૩   ૨ ૩   ૨ ૨   ૨ ૨
પવસ્વ સોમ મધુમાથં ઋતાવાપો વસાનો અધિ સાનો અવ્યે ।
૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
અવ દ્રોણાનિ ઘૃતવન્તિ રોહ મદિન્નમો મત્સર ઇન્દ્રપાનઃ॥૧૦॥

અન્વ૦ સોમ મધુમાન અપઃ વસાનઃ અધિ સાનો અવ્યે પવસ્વ મદિન્નમઃ
ઇન્દ્રપાનઃ મત્સરઃ ઘૃતવન્તિ દ્રોણાનિ અધરોહ ॥

અ૦ હે સોમ ! મધુરતાયુક્ત તું વસતીવરી નામક જલોને આગ્રહાદન
કરતો, અધિક જીવે જિનના પવિત્રમાં સ્થિત હો. તદનન્તર, અત્યંત મદકારી,
ઇન્દ્રને પીવાયોગ્ય તથા આનન્દ દેવાવાળો સોમ, જલયુક્ત દ્રોણકલશમાં પ્રકટ
થાય છે. ૧૦

इति पष्ठः खण्डः समाप्तः ॥६॥

સ્વર્ણ ૬

- ૧ કોશ-દ્રોણકલશ.
- ૨ રજનામિ-રશના સુમાન વિન્તીર્ણ આંગગીથોવડે.
- ૩ વાયમ-વિકર્મ-સ્તોત્ર.
- ૪ વરાહ-શ્રેષ્ઠ દિવસ. (રાજાહ :) ।
- ૫ મનિત-પ્રમૂતકર્મા-અનેક કર્મવાળા.
- ૬ પદા-પદાનિ-ધાન. પાત્રો
- ૭ રેભન-શબ્દ કર્તો.
- ૮ જાનિમા-જાન્યો. (જન્માનિ) ।
- ૯ વાગશમાના:-કામયમાના:-કામનાવાળા.
- ૧૦ મતય:-સ્તોતાઓ.
- ૧૧ પ્રેવા:-પ્રેરકેણ-પ્રેરક.
- ૧૨ ધાંતિમ-વારશિર્મામ-ધારણ કરવાવાળી.
- ૧૩ હેમના-હિષ્ણેન-હિષ્ણુવડે.
- ૧૪ મિતા-નિર્માતા.
- ૧૫ ત્રિપૃષ્ઠ-ત્રણ સુવનવાળા.
- ૧૬ યયોદ્યામ-અન્નના દાતા.
- ૧૭ અંગોવિજય-ધોષ-ઉંચો શબ્દ-કરનાર.
- ૧૮ વના-વનાનિ-ઉદકે.
- ૧૯ તિન્ધુ-મર્ષાસ્યન્દયિતા-જળોને વેહેવડાવનાર.
- ૨૦ વયતે-પ્રયચ્છતિ-દે છે.
- ૨૧ સમુદ્ર:-અર્ષા ઘર્ષક:-જળોને વરમાવનાર.
- ૨૨ પ્રયમ-વિન્તીર્ણ.
- ૨૩ ઘનન્દ-વનન ય. આહવાયોગ્ય દ્રોણકલશના.
- ૨૪ નિર્ણિત્તમ-શુદ્ધ૩૫.
- ૨૫ મનિમ-સ્તુતિને.
- ૨૬ સ્પ-સ-ત
- ૨૭ વાર્તા-જલવાન ઓમ.
- ૨૮ પર્યધા:-પર્યક્તવન-૮૫કે છે.
- ૨૯ મુદિદાવા-ખટુધન દેનાર.
- ૩૦ જાય-મનિમવ પવિત્ર-જનનું પવિત્ર.
- ૩૧ મૃત્યુનિતિ-ઉદકચુકત.

અ. ૫ खण्ड ७

૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩- ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
પ્ર સેનાનીઃ શૂરો અગ્રે રથાનાં ગચ્યન્નેતિ હર્પતે અસ્ય સેના।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૩
મદ્રાન્ કૃષ્ણન્નિન્દ્રહવાંત્સલિભ્ય આ સોમો વહ્ના

૩ ૧ ૨

રમસાનિ દત્તે ॥૧॥

અર્થ ૦ સેનાની શૂરઃ સોમઃ ગચ્યન્ રથાનામ અગ્રે પ્રતિ અસ્ય સેના હર્પતે સલિભ્યઃ ઇન્દ્રહવાન્ મદ્રાન્ કૃષ્ણન્ રમસાનિ વહ્ના આદરે ॥

અ ૦ સેનાઓની-આગળ-જનાર, યત્રુઓને-આધા-દેનાર સોમ, યજ્ઞ-માનોનાં ગાય-આદિ-પશુઓની ઇચ્છા કરતો રથોની આગળ સમ્યક્પ્રકારે સંશ્રામમાં બંધ છે. આ સોમની સેના પ્રસન્ન થાય છે અને યજ્ઞમાનોને અર્થે તેમણે કરેલ ઇન્દ્રનાં આહ્વાનોને કલ્યાણરૂપ કરે છે. અર્થાત્ આહ્વાન કરેલ ઇન્દ્ર, સોમતું પાન કરી અલિલાપાઓને સિદ્ધ કરે છે. ઇન્દ્રના વેગપૂર્વક આગમન નિમિત્ત વચની સમાન આચ્છાદક દ્વધ આદિને શુદ્ધ કરે છે. ૧

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
પ્ર તે ધારા મધુમતીરસ્ટગ્ન વારં યત્પૂતો અત્યેપ્યવ્યમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
પવમાન પવસે ધામ ગોનાં જનયન્ત્સૂર્યમપિન્વો અર્કઃ ॥૨॥

અર્થ ૦ તે મધુમતીઃ ધારાઃ પ્રાસ્ટગ્ન યત્ પૂતઃ અવ્યમ્ ધારમ્ અત્યેપિ પવમાનં ગોનામ્ ધામ પવસે જનયન્ અર્કઃ સૂર્યમ્ અપિન્વઃ ॥

અ ૦ તારી મધુસ્તાયુકત ધારાઓ ત્યારે છોડી બાય છે કે ત્યારે વસતી-વરી જળોવડે પવિત્ર કરેલ તું, મેદીના બિનને અર્થાત્ બિનના પવિત્રને અતિ-કમણુ કરી પાત્રમાં બાય છે. અને હે સોમ ! ગાયોના દ્વધને લલ્લ્ય કરીને દ્વરિત થાય છે. તદનન્તર મુસિદ્ધ-હોતો-તું, પોતાના પૂજનીય તેજવડે સૂર્યને પૂર્ણ કરે છે. ૨

૧ ૨ ૩ક ૨૨ ૩૧ ૨૨ ૩૧ ૨૨

પ્ર ગાયતામ્યર્ચામ દેવાન્ત્સોમ ધિનોત મહતે ધનાય ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

સ્વાદુઃ પવતામતિ વારમવ્યમા સીદતુ કલશં દેવ ઇન્દુઃ ॥૩॥

અન્વ૦ પ્રગાયત દેવાન્ અમ્યર્ચામઃ મહતે ધિનોત સ્વાદુઃ અવ્યં વારમ અતિ પવતામ દેવઃ ઇન્દુઃ કલશમ્ અતિ આસીદતુ ॥

અં હે સ્તોતાઓ ! સોમની સમ્યક્પ્રકારે સ્તુતિ કરો. અમે તો દેવતાઓનું પૂજન કરીએ છઈએ. જહુધનના અર્થે સોમના અભિપવનિભિત્ત પ્રેરણા કરો. તદનન્તર, મીઠો સોમ અવિભય વાહોના પવિત્રને અતિક્રમણ કરીને ક્ષરિત હો. દિવ્ય સોમ દેહીપ્ત સતો, અભિમુખ થઈ દ્રોણકલશમાં સ્થિત હો. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર હિન્વાનો જનિતા રોદસ્યો રથો ન યાજ સનિપન્ન-

૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩

યાસીત્ । ઇન્દ્રં ગચ્છન્નાયુધા સંશિશાનો વિશ્વા વસુ

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

હસ્તયોરાદધાનઃ ॥૪॥

અન્વ૦ પ્રહિન્વાનઃ રોદસ્યોઃ જનિતા યાજમ્ સનિપ્ત્યન્ આયુધા સંશિશાનઃ વિશ્વા વસુ હસ્તયો. આદધાનઃ પ્રયાસીત્ ॥

અં અધ્વર્થુઓવડે-પ્રેરણા-કરાયલ, વર્ષા અને હવિ પહોચાડવા દ્વારા ધાવાપૃથિવીનો-ઉત્પન્ન-કરનાર, અન્નને દેતો, આયુષોને સમ્યક્પ્રકારે તીક્ષ્ણ કરતો, સકલ ધનોને અમને દેવાનિભિત્ત હાથોમાં ધારણ કરતો (સોમ) પ્રાપ્ત થાય છે. ૪

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

તક્ષઘ્વી મનસો વેનતો વાગ્ધ્યેષ્ઠસ્ય ધર્મં દ્યુક્ષોરનીકે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

આદીમાયન્ વરમા વાવશાના જુષ્ટં પતિં કલશે ગાવ ઇન્દુમ્ ॥૫॥

અન્વ૦ વેનતઃ મનસઃ વાઃ યત્ તક્ષ ધર્મન્ ધ્યેષ્ઠસ્ય દ્યુક્ષોઃ અનોકે આ વરમ્ જુષ્ટમ પતિમ્ કલશે ઈમ્ ઇન્દુમ્ વાવશાનાઃ ગાવઃ આયન્ ॥

અં કામયમાન સ્તોતાની સ્તુતિરૂપ વાણી જેને સંસ્કારયુક્ત કરે છે, યજ્ઞમાં પ્રશંસનીય સવનની આગળ, અર્થાત્ જ્યારે યજ્ઞોમાં સવનના સ્તોતાની વાણી સોમની પ્રશંસા કરે છે તદનન્તરજ શ્રેષ્ઠ દેવતાઓના મદનિભિત્ત પર્યાપ્ત, સર્વાનાપાલક, કલશમાં સ્થિત આ સોમને આહતી ગાયો પોતાના દૂધ વડે મિશ્રિત કરવા-મેળવવા-આવે છે. ૫

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સાકમુક્ષો મર્જયન્ત સ્વસારો દશ ધીરસ્ય ધીતયો ધનુઃત્રીઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

હરિઃ પર્યદ્રવજ્ઞાઃ સૂર્યસ્ય દ્રોણં નનક્ષે અત્યો ન વાજી ॥૬॥

અન્વ૦ સાકમુક્ષઃ સ્વસારઃ મર્જયન્ત દશ ધીતયઃ ધીરસ્ય ધનુઃત્રીઃ હરિઃ સૂર્યસ્ય જ્ઞાઃ પર્યદ્રવજ્ઞઃ અત્યઃ વાજી ન દ્રોણં નનક્ષે ॥

અં એકસાથે સૌંધવાવાળી, કર્મકરવા અહીં તહીં ચાલતી આંગળીયો સોમને શુદ્ધ કરે છે. તે દશ આંગળીયો, દેવતાવડે કામના કરાતા સોમની પ્રેરણા કરવાવાળી છે. તદનન્તર, લીલાવર્ણુને સોમ, સૂર્યની દિશાઓની ચોમેર જાય છે. ગમનશીલ અધની સમાન સોમ કલશમાં જાય છે. ૬

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧

અધિ યદસ્મિન્ વાજિનીવ શુભઃ સ્પર્દન્તે ધિયઃ સૂરે ન

૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

વિશઃ । અપો વૃણાનઃ પવતે કવીયાન્ વજ્રં ન પશુવર્દ્ધ-

૩ ૧ ૨

નાય મન્મ ॥૭॥

અન્વ૦ યદ્ અસ્મિન્ વાજિનીવ શુભઃ સૂરે વિશઃ ન ધિયઃ અધિસ્પર્દન્તે અપઃ વૃણાનઃ કવીયાન્ પવતે પશુવર્ધનાય મન્મ વજ્રં ન ॥

અં જ્યારે આ સોમના વિષયમાં ઘોડાના વસ્ત્રાદિક અલંકારોની સમાન જેમ સૂર્યમાં કિરણોનો ઉદય થાય છે તેમ હું ‘પહેલી શુદ્ધ કરીશ, હું પહેલી શુદ્ધ કરીશ’ એ પ્રકારે આંગળીયો ઉપસ્થિત થાય છે તદનન્તર, આ સોમ, વસતીવરી જહોને આચ્છાદન કરતો સ્તોતાઓની ઈચ્છા કરતો કલશમાં પ્રાપ્ત થાય છે. જેમ પશુઓની વૃદ્ધિ કરવા રક્ષા કરવાયોગ્ય ગોઠમાં ગોપાલ જાય છે તેમ. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દુર્વાજી પવતે ગોન્યોઘા ઇન્દ્રે સોમઃ સહ ઇન્વન્મદાય ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

હન્તિ રક્ષો વાધતે પર્ય્યરાતિં વરિવસ્કૃળવન્ વૃજનસ્ય રાજા ॥૮॥

અન્ય૦ ઇન્દુઃ વાજી ગોન્યોઘાઃ ઇન્દ્રે સહ- ઇન્વન્ વરિવઃ કૃળવન્ વૃજનસ્ય રાજા સોમઃ મદાય પવતે રક્ષઃ હન્તિ અરાતિઃ પરિવાધતે ॥

અ૦ ક્ષરણુશીલ, બલવાન્, ગમનશીલ, નીચે જનાર, ઇન્દ્રનિમિત્ત બલદાયક-રસને-પ્રેરણા-કરનાર, યજમાનને-ધન-દેવાવાળો, બળને ઇશ્વરૂપ સોમ, ઇન્દ્રને મદ યવા નિમિત્ત પાત્રમાં ટપકે છે તથા રાક્ષસોને નષ્ટ કરે છે તથા શત્રુઓને ચોમરથી બાધા દે છે. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અયા પવા પવસ્વૈના વસૂનિ માઠંશ્વત્વ ઇન્દ્રો સરસિ પ્રધન્વ ।

૩ ૨ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વ્રદ્નશ્ચિદસ્ય વાતો ન જૃતિં પુરુમેધાશ્ચિત્તકવે નરં ધાત્ ॥૯॥

અન્ય૦ અયા પવા પજા વસુનિ પવત્વ ઇન્દ્રો માંદત્વે સરસિ પ્રધન્વ યસ્ય પ્રજન્વિત વાતો ન નરમ જૃતિમ ધાત્ પુરુમેધાશ્ચિત્ત તકવે ॥

અ૦ હે સોમ ! આ પવમાન ધારાની સાથે આ ધનોને વરસાવ. હે સોમ ! તું માંધેને આહવાયોગ્ય વસતીવરીનામક કલશમાં પહોંચ. તદનન્તર જે સોમને, સર્વના મૂલભૂત આદિત્ય વાયુની સમાન પ્રેરકવેગને ધારણ કરતા, તથા અનેક પ્રકારની છુદ્ધિવાળા ઇન્દ્ર પણ માપ્ત હો. ૯

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મહત્ત્સોમો મહિષશ્ચકારાપાં યદ્વર્મોઽવૃણીત દેવાન્ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અદધાદિન્દ્રે પવમાન ઓજોઽજનયત્સૂર્ય્યે જ્યોતિરિન્દુઃ ॥૧૦॥

અન્ય૦ મહિષઃ સોમઃ મહત્ તત્ત્વ ચકાર યત્ત્વ અપાં વર્મ દેવાન્ અવૃણીત પવમાનઃ ઇન્દ્રે ઓજઃ ન્યધાત્ ઇન્દુ- સૂર્ય્યે જ્યોતિ મજનયત્ ॥

અ૦ મહાન્ સોમે તે બહુ મોટા કર્મો કર્યાં. તે જો કેઃ- જે જલોના ઉત્પાદક હોવાથી ગર્ભરૂપ આ સોમ દેવતાઓને લાગે છે. અને પૃથમાન

સોમ ઇન્દ્રમાં સોમપાનજનિત બલ ધારણ કરે છે. તથા સોમે સૂર્યમાં તેજ ઉત્પન્ન કર્યું તે- . ૧૦

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
અસર્જિ વક્વા રથ્યે યથાજૌ ધિયા મનોતા પ્રથમા મનીપા ।

૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩
દશ સ્વસારો અધિ સાનો અવ્યે મૃજન્તિ વહિથ્
૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સિદનેષ્વચ્છ ॥૧૧॥

અન્વ૦ મનોતા પ્રથમા મર્નપા યક્વા આજી ધિયા રથ્યે યથા અસર્જિ દશ સ્વસારઃ સદનેષુ વહિમ્ સાનો અધિ અવ્યે અચ્છ મૃજન્તિ ॥

અ૦ જેમાં દેવતાઓનાં મન ઓતપ્રોત હોઈ રહ્યાં છે, તે મુખ્ય-સ્તુતિ-કર્તા શબ્દાયમાન સોમ, યજ્ઞમાં સ્તોત્રની સાથે જે પ્રકારે સંગ્રામમાં ધોડાને સંસૃદ્ધ કર્યા બાદ છે તેમ [પાત્રોમાં] સંયુક્ત કર્યો બાદ છે. દશ આંગળીયો, યજ્ઞશૃંગોમાં પાત્રો પ્રત્યે અભિમુખ કરી આનન્દપદ પર પહોંચાડનાર સોમને હોંઠા સ્થાનપર ઊંઘના પવિત્ર પરત્વે બલેપ્રકાર પ્રેરણા કરે છે. ૧૧

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
અપામિવેદૂર્મયસ્તર્તુરાણાઃ પ્ર મનીપા ઈરતે સોમમચ્છ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૫ ૧ ૨
નમસ્યન્તીરુપ ચ યન્તિ સં ચાચ વિશન્ત્યુશતીરુશન્તમ્ ॥૧૨॥

અન્વ૦ અપાં કર્પયઃ દ્વ તર્તુરાણાઃ દ્વ મનીપાઃ સોમમ્ અચ્છ પ્રેરયન્તિ ડશતીઃ નમસ્યન્તીઃ ડશન્તમ્ તમ્ ઉપયન્તિ ચ સં ચ આવિશન્તિ ચ ॥

અ૦ જેમ જલના તરંગો શીઘ્રતા કરે છે તેમજ કર્મમાં દેવતાઓની સ્તુતિકરવાનિમિત્ત શીઘ્રતા-કરવાવાળા-ઋત્વિજ, સ્તુતિયોની સોમના પ્રત્યે પ્રેરણા કરે છે. સ્તુતિયો, સત્કાર કરતી સતી કામના કરવાવાળા તે સોમનો સમીપ પહોંચે છે તથા સંયુક્ત થાય છે તથા તેમાં પોતાનો પ્રવેશ પણ કરે છે. ૧૨

इति सप्तमः खण्डः समाप्तः ॥७॥

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

इन्दुर्वाजी पवते गोन्वोधा इन्द्रे सोमः सह इन्वन्मदाय ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

हन्ति रक्षो वाधते पर्य्यरातिं वरिवस्कृण्वन् वृजनस्य राजा ॥८॥

અન્ય૦ ઇન્દુઃ વાજી ગોન્વોધાઃ ઇન્દ્રે સહ- ઇન્વન્ વરિવઃ કૃણ્વન્ વૃજનસ્ય રાજા સોમઃ મદાય પવતે રક્ષઃ હન્તિ અરાતિઃ પરિવાધતે ॥

અ૦ ક્ષરણુશીલ, બલવાન્, ગમનશીલ, નીચે જનાર, ઇન્દ્રનિમિત્ત બલદાયક-રસને-પ્રેરણા-કરનાર, ચજમાનને-ધન-દેવાવાળો, બળનો ઇશ્વરૃષ સોમ, ઇન્દ્રને મદ થવા નિમિત્ત પાત્રમાં ટપકે છે તથા રક્ષસોને નષ્ટ કરે છે તથા શત્રુઓને ચોમેરથી આધાર દે છે. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अया पवा पवस्वेना वसूनि मांश्च त्व इन्द्रो सरसि प्रधन्व ।

૩ ૨ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ब्रध्नश्चिदस्य वातो न जृतिं पुरुमेधाश्चित्तकवे नरं धातु ॥९॥

અન્ય૦ અયા પવા પજા વસૂનિ પવસ્વ ઇન્દ્રો માંદવરે સરસિ પ્રધન્વ વસ્ય બ્રહ્મચિત્ત વાતો ન જૃતિમ્ ધાતુ પુરુમેધાશ્ચિત્ત તકવે ॥

અ૦ હે સોમ ! આ પવમાન ધારાની માથ આ ધનોને વરસાવ. હે સોમ ! તું માન્યોને આહવાયોગ્ય વસતીવર્દીનામક કલશમાં પહોંચ. તદનન્તર જે સોમને, સર્વના મૂલબૂત આદિત્ય વાયુની સમાન પ્રેરકવેગને ધારણ કરના, તથા અનેક પ્રકારની બુદ્ધિવાળા ઇન્દ્ર પણ પ્રાપ્ત હો. ૯

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

महत्तत्सोमो महिषश्चकारापां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अदधादिन्द्रे पवमान ओजोऽजनयत्सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ॥१०॥

અન્ય૦ મહિષઃ સોમઃ મહત્ તત્ ચકાર યત્ ગર્ભઃ દેવાન્ અવૃણીત પવમાનઃ ઇન્દ્રે ઓજઃ ન્યધાતુ ઇન્દુ- સૂર્યે જ્યોતિઃ અજનયત્ ॥

અ૦ મહાન્ સોમે તે બહુ ભોટાં કર્મો કર્યા. તે એ કે:- જે જલોના ઉત્પાદક હોવાથી ગર્ભરૂપ આ સોમ દેવતાઓને ભરે છે. અને પૃથમાન

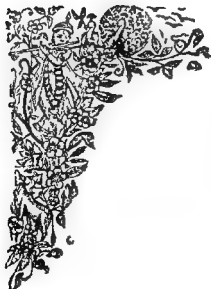
- २८ नरम-प्रेरक.
 ३९ जृतिम्-वेगने.
 ३० महिषः-भडान् वा पूज्य.
 ३१ वक्त्रा-शब्दाथमान. (वक्त्ररिमाणे) ।
 ३२ रथ्ये-रथ्याहे-रथ्येभ्योवायोव्य
 ३३ मनोता-यस्या देवानां मनांसि प्रोतानि सः-
 जेभां देवताओतां भन ओतप्रोत यथां छे ते.
 ३४ मनीषा-मनसःईपातकान्-स्तुतिसंपन्न.
 ३५ तर्तुराणाः-त्वरमाणाः-शीघ्रता कर्वावाणा.
 ३६ उदातोः-स्तुतयः-स्तुतियो.
 ३७ नमस्यन्त्यः-सोमं योजयन्त्यः-सोमने सत्कार कर्त्ती.

સ્વર્ણ ૭

- ૧ ગચ્ચન્-ગાય આદિની ધંધા કરતો.
- ૨ ઇન્દ્રદવાન્-ધંદ્રનાં આહ્વાનોને.
- ૩ રમસાનિ-વેગેનાગમનનિમિત્તાનિ-વેગપૂર્વક આગમન નિમિત્ત.
- ૪ સંશિશાનઃ-સમ્યક્પ્રકારે તીક્ષ્ણ કરતો.
- ૫ વેનત-કામયમાનસ્ય-ચાહના કરાતો.
- ૬ મનસઃ-સ્તોતાની.
- ૭ ધર્મન-ધારક યજ્ઞ વિધે.
- ૮ દુક્ષોઃ-દ્વિતસ્તુતિકસ્ય સવનસ્ય-સવનની.
- ૯ જર્નાકે-પ્રમુચ્ચે-આગળ.
- ૧૦ સાકમુક્ષઃ-એકબાથ સંથિવાવાળો. (હસ્તેચ્ચને) ।
- ૧૧ સ્વસારઃ-કર્મકરવા ઇત ઉત મુષ્ટુપકારે ગમનકરતી આંગળીયો.
- ૧૨ ધતુઘ્રી-પ્રેરવિઙ્ગ્યઃ-પ્રેરણા કરવાવાળો.
- ૧૩ જાઃ-પ્રાદુર્ભૂતા જાયાદિશઃ-દિશાઓ.
- ૧૪ અભ્યઃ-અતનશીલ, ગમનશીલ,
- ૧૫ મમ્મ-મનનીય; રક્ષાકરવાયોગ્ય.
- ૧૬ સૂરે-સૂર્ય વિધે.
- ૧૭ વિદા-રક્ષિભાઓ.
- ૧૮ કવીયાન્-સ્તોતાઓની ધંધા કરતો.
- ૧૯ ગોન્યોધાઃ-ગમનશીલર્નાચોનાપ્ર રસસંવાતઃ-
ગમનશીલ નીચે જનારો રસસમૂહ.
- ૨૦ ઘરિયઃ-ઘરણીય ધન.
- ૨૧ વૃજનસ્ય-ગણનો.
- ૨૨ પવા-પવમાનયા ।
- ૨૩ માંઘ્યતે-નન્યમાનાનાં જાતકે-માન્યોને ચાહવાયોગ્ય
- ૨૪ પ્રધન્ય-પ્રગચ્છ-પહોંચ.
- ૨૫ સરસિ-ઉદકવિધે; વસતીવરી નામક કલશમાં.
- ૨૬ વ્રજનશ્ચિત્-સર્વનો મૂલભૂત.
- ૨૭ તકત્રે-અમિગચ્છતામ્ । (તક્રનિર્ગતિર્હમ્સુ) ।

- ૨૮ નરમ-પ્રેરક.
 ૨૯ જૃતિમ-વેગને.
 ૩૦ મહિષ:-મહાન વા પૂજ્ય.
 ૩૧ ઘન્યા-શબ્દાયમાન. (ઘચગરિમાપણે) ।
 ૩૨ રથ્યે-રથ્યાર્હે-રથેઝોડવાયોગ્ય
 ૩૩ મનોતા-યસ્યાં દેવાનાં મનાંસિ પ્રોતાનિ સ:-
 જેમાં દેવતાઓનાં મન ઓતપ્રોત થયાં છે તે.
 ૩૪ મનીષા-મનસઃપાતઙ્ગાન્-સ્તુતિસંપન્ન.
 ૩૫ તત્તુરુણા:-ત્વરમાણા:-શીઘ્રતા કરવાવાળા.
 ૩૬ ડશતોઃ-સ્તુતયઃ-સ્તુતિયો.
 ૩૭ નમસ્યન્ત્યઃ-સોમં યોજયન્ત્યઃ-સોમનો સત્કાર કરતી.

અ. ૫ खण्ड ८

૩ ૧ ૨   ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
પુરોજિતી વો અન્ધસઃ સુતાય માદયિત્નવે ।

૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
અપ ઇવાનં શ્રથિષ્ટન સઘાયો દીર્ઘજિહ્વયમ્ ॥૧॥

અન્ધ૦ સઘાય. ઘં પુરોજિતી અન્ધસઃ સુતાય માદયિત્નવે દીર્ઘજિહ્વયમ
ઇવાનમ્ અપશ્તથિષ્ટન ॥

અ૦ હે મિત્ર સ્તોતાઓ ! તમે જેની સામે વિજય સ્થિત છે એવા
સોમના એ એલા અત્યન્તમહદાયક રસ અર્થે લાંબી જીલવાળા કુતરાને
હંદાડો. ૧

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩   ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
અયં પૂપા રયિર્ભગઃ સોમઃ પુનાનો અર્પતિ ।

૧ ૩ ૧ ૨ ૩   ૨ ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨
પતિર્થિશ્વસ્ય ભૂમનો વ્યગ્વદ્રોદસી ઉમે ॥૨॥

અન્વ૦ પૂપા ભગઃ રયિ અયમ્ પુનાન અર્પતિ યિશ્વસ્ય ભૂમનઃ પતિ. સોમઃ
ઉમે રોદસી વ્યગ્વત ॥

અ૦ પોપક, મેવનયોગ્ય તથા ધનપ્રાપ્તિના કારણરૂપ આ સોમ, દશાપવિ-
ત્રમાં શુદ્ધ હોતો સતો કલશમાં પ્રાપ્ત થાય છે. તથા સકલ પ્રાણિમાત્રનો
પાલન કરનાર સોમ, ઘુઝોક અને પૃથિવીઘોક બન્નેને પોતાના તેજવડે પ્રકા-
શિત કરે છે. ૨

૩ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩   ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨
સુતાસો મધુમત્તમાઃ સોમા ઇન્દ્રાય મન્દિનઃ ।

૩ ૧ ૨   ૩ ૧   ૨   ૩ ૧ ૨
પવિત્રવન્તો અક્ષરં દેવાન્ ગચ્છન્તુ વો મદાઃ ॥૩॥

અવ૦ મધુમત્તમાઃ મન્દિન. સુતાસ. પવિત્રવન્તઃ ઇન્દ્રાય ક્ષરન્ ઘઃ મદાઃ
દેવાન્ ગચ્છન્તુ ॥

અ૦ અત્યન્ત મધુરતાયુક્ત મદકારી જે એકો સોમ પવિત્રમાં વર્તમાન
હોતો સતો, ઇન્દ્ર અર્થે પાત્રોમાં ટપકે છે. હે સોમો ! તમારો મદકારીરસ
ઇન્દ્રાદિ-દેવતાઓને પ્રાપ્ત હો. ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સોમાઃ પવન્ત ઇન્દ્રોઽસ્મમ્યં ગાતુવિત્તમાઃ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મિત્રાઃ સ્વાના ઓરેપસઃ સ્વાધ્યાઃ સ્વર્વિદઃ ॥૪॥

અન્ય૦ ગાતુવિત્તમાઃ મિત્રાઃ સ્વાનાઃ ઓરેપસઃ સ્વાધ્યાઃ સ્વર્વિદઃ ઇન્દ્રોઽસોમાઃ પવન્તે ॥

અ૦ શ્રેષ્ઠ માર્ગપર લઈજનાર, દેવતાઓના મિત્રરૂપ, મુસિદ્ધ કરેલા, પાપ-રહિત, ખલેપ્રકાર-ધ્યાન-કરાવનાર તથા સ્વર્ગપ્રાપક સોમો અમારે નિમિત્ત બાવે છે. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અમી નો વાજસાતમઃ રયિમર્ય શતસ્પૃહમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દો સહસ્રભર્ણસં તુવિદ્યુમ્નં વિભાસહમ્ ॥૫॥

અન્ય૦ ઇન્દો શતસ્પૃહમ્ સહસ્રભર્ણસમ્ તુવિદ્યુમ્નમ્ વિભાસહમ્ વાજસાતમઃ રયિમ્ નઃ અર્ચય ॥

અ૦ હે દીપ્તિમાન્ સોમ ! શેઠકોવડે ચાહવાયોગ્ય, સહસ્રોત્-ભરણુ-કરનાર, બહુઅન્ન તથા યશવાળા, પ્રકાશના-તિરસ્કાર-કરનાર અર્થાત્ અત્યન્ત તેજસ્વી તથા બલદાયક પુત્રધન અમને પ્રાપ્ત કરાવે. ૫

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

અમી નવન્તે અદ્રુહઃ પ્રિયમિન્દ્રસ્ય કામ્યમ્ ।

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વત્સં ન પૂર્વ આયુનિ જાતઃ રિહન્તિ માતરઃ ॥૬॥

અન્ય૦ ન માતરઃ પૂર્વે આયુનિ જાતમ્ વત્સમ્ રિહન્તિ અદ્રુહઃ ઇન્દ્રસ્ય પ્રિયમ્ કામ્યમ્ અમિનવન્તે ॥

અ૦ જેમ વાછડાની માતા ગાય પેહેલી વયમાં ઉત્પન્ન થયત વાછડાને ચાહે છે તેમજ દ્રોહરહિત વસતીવરી નામનું જળ, ઇન્દ્રના પ્યારા મર્વ-કેઇએ-ચાહના-કરેલ-ઓમને પ્રાપ્ત થાય છે. ૬

૧ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

આ હર્યતાય ધૃષ્ણવે ધનુષ્ટન્વન્તિ પૌથંસ્યમ્ ।

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

શુક્રાવિ યન્ત્યસુરાય નિર્ણિજે વિપામગ્રે મહીયુવઃ ॥૭॥

અન્ય૦ હર્યતાય ધૃષ્ણવે પૌસ્યમ ધનુષ્ટન્વન્તિ વિપામ ગ્રે મહીયુવઃ શુક્રાઃ

અસુરાય નિર્ણિજે વ્યન્તિ ॥

જ૦ સર્વને-ઈચ્છા-કરવાયોગ્ય તથા શનુઓનો-તિરસ્કાર-કરનાર-સોમ
અર્થ પુરૂષત્વના પ્રકાશક શ્રેષ્ઠ ધનુષપર પ્રત્યગ્યા થકાવે છે. વિદ્વાનોની આગળ
પૂજા-આહવાવાળા-અધ્વર્યુ, શ્વેત ગોદુગ્ધને, ઘણવાન સ્વરૂપને શુદ્ધ કરવા
આચ્છાદન કરે છે. ૭

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પરિ ત્યથં હર્યતથં હરિં વશું પુનન્તિ વારેણ ।

૨ ૩ ૨૩ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

યો દેવાન્ વિજ્ઞાથં ઇત્પરિ મદેન સહ ગચ્છતિ ॥૮॥

અન્ય૦ હર્યત્ હરિમ યશ્નમ ત્યમ વારેણ પરિપુનન્તિ યઃ રિદ્રાન્ દેવાન્ ઇત્
મદેન સહ પરિગચ્છતિ ॥

જ૦ સર્વને-સ્પૃહા-કરવાયોગ્ય, હરિતવર્ણના તથા બબ્બવર્ણના આ સોમને
બિનના પવિત્રમાં શુદ્ધ કરે છે. જે સોમ, સકલ ઇન્દ્રાદિ દેવતાઓને જ મદદારી
રસ સાથે પ્રાપ્ત થાય છે. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

પ્ર સુન્વાનાયાન્ધસો મર્ત્તો ન વષ્ટ તદ્વચઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

અપ શ્વાનમરાધસથં હતા મર્ત્તં ન મૃગવઃ ॥૯॥

અન્ય૦ સુન્વાનાય અન્ધસઃ તત્ વચ મર્ત્તઃ ન પ્રવષ્ટ અરોધસં મર્ત્તં મૃગવઃ
ન શ્વાનમ અપહત ॥

જ૦ સુનિદ્ર-કરાતા-સોમના પ્રસિદ્ધ વચનને, કર્મમાં વિદ્ય કરનાર ન
સાંભળેા. તથા હે સ્તોતાઓ ! જેમ પહેલા દક્ષિણાદીન મખને ભૂશુઓએ
હટાવેલો તેમ કૂતરાને દૂર કરો. ૯

इति अष्टमः खण्डः समाप्तः ॥८॥

સ્વપ્ન ૮

- ૧ પુરોજિતો-એની આગળ વિજયસ્થિત હોય છે તેના. (પુરુસ્થિતજયસ્ય)।
- ૨ અવદનચિહ્ન-અવદનથયત-હટાડો.
- ૩ ધૃમતઃ-ભૂતનાતનો; પ્રાણિમાત્રનો.
- ૪ માદયિતવે-અત્યન્ત મદકરાય-અત્યન્ત મદદાયક.
- ૫ નાનુવિત્તમાઃ-અતિશયેન માર્ગસ્યલક્ષ્મકાઃ-થેષ માર્ગપર લઈજનાર.
- ૬ સ્વાધ્યાઃ-શોભનધ્યાનાઃ-ભલેપ્રકાર ધ્યાન કરાવનાર.
- ૭ સ્વચિદઃ-સ્વર્ગપ્રાપક.
- ૮ સહસ્રમર્ણસમ-ચતુર્વિધ ખરણમ્-સહસ્રોના ભરણ કરનાર.
- ૯ વિમાસહમ્-પ્રકાશના તિરસ્કાર કરનાર.
- ૧૦ અમિતચન્તે-અમિતચ્છન્તિ-પ્રાપ્ત થાય છે.
- ૧૧ આયુતિ-ત્રયાંસિ-વયમાં.
- ૧૨ હર્ષ્યત-સર્વેવડે સ્પૃહણીય.
- ૧૩ વિચન્તિ-આચ્છાદન કરે છે.
- ૧૪ નિર્ગિજે-સ્વરૂપાય શોધનાર્થમ્-સ્વરૂપ શુદ્ધ કરવા.
- ૧૫ વિવામ-મેઘાવિનામ-વિદ્વાનોના.
- ૧૬ મહાયવઃ-વૃક્ષાકામાઃ-પૂજા આહવાવાળા.
- ૧૭ વટ-કામચતામ્-સાંભળો.
- ૧૮ અરાધસમ્-દક્ષિણાદીન.

અ. ૫ સ્વળ ૧

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩
 અભિ પ્રિયાણિ પવતે ચનોહિતો નામાનિ યદ્વો અધિ યેષુ
 ૧ ૨ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 વર્દતે । આ સૂર્યસ્ય વૃહનો વૃહન્નધિ રયં વિઙ્વશ્વમરુહ-
 દ્વિચક્ષણઃ ॥૧॥

અન્ય૦ ચનોહિત પ્રિયાણિ નામાનિ અભિપવતે યેષુ યદ્વઃ અભિવર્દતે વૃહન્
 વૃહતઃ સૂર્યસ્ય વિઙ્વશ્વમ રયમ્ અધિ વિચક્ષણઃ આરહત ॥

અ૦ ભોજન-કરના-યોગ્ય અને હિતકારી સોમ, જગતને-તૃપ્ત-કરનાર-
 જલોને શોભેર પ્રાપ્ત થાય છે. જે જલોમાં આ મહાન્ સોમ અધિક
 વૃદ્ધિને પ્રાપ્ત થાય છે તદનન્તર, આ મહાન્ સોમ, મોટા સૂર્યના સર્વત્ર
 ગમન કરનાર રથની ઉપર વિશ્વનો દ્રષ્ટા થતો સતો થઈ છે. ૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 અચોદસો નો ધન્વન્તિવદવઃ પ્ર સ્વાનાસો વૃહદેવેષુ હરયઃ ।
 ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 વિ વિદગ્નના રૂપયો આરાતયોઽર્યો નઃ સન્તુ સનિપન્તુ
 ૩ ૧ ૨
 નો ધિયઃ ॥૨॥

અન્ય૦ અચોદસ હરયઃ સ્વાનાસઃ ઇન્દવઃ નઃ વૃહદેવેષુ પ્રધન્વન્તુ આરાતયઃ
 નઃ હરયઃ રૂપયઃ અગ્નના વિવિત સન્તુ નઃ ધિયા સનિપન્તુ ॥

અ૦ અન્યની-પ્રેરણાથી-રહિત, પાપહારી વાહનિતવર્ણના મુસિદ-કરતા-
 સોમ, અમારા અનેક દેવતાઓવડેયુક્ત યજ્ઞોમાં પ્રાપ્ત હો. ધન-આદિનું-દાન-
 ન-કરનારા અમારા શત્રુ, અનોની ઇચ્છા કરતા ભોજનથી વિશુક્ત હો. અમારું
 દેવવિપયક સ્તોત્ર દેવતાઓને પ્રાપ્ત હો. ૨

૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩
 એપ પ્ર કોશો મધુમાથઃ અચિક્રદન્દ્રસ્ય વજ્રો વપુષો
 ૨ ૨ ૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩
 વપુષસઃ । અમ્બૃષ્ તસ્ય સુદુષા ઘૃતશ્ચુતો વાશ્રા અર્પન્તિ

૩૧૨

પયસા ચ ધેનવઃ ॥૩॥

અન્ય૦ ઇન્દ્રસ્ય વજ્રઃ ચપુષઃ ચપુષ્મઃ પયઃ મધુમાન કોશે પ્રાવિનદત્ત ઋતસ્ય સુદુધઃ ધૃતદ્યુતઃ વાધાઃ પયસા ધેનવઃ ચ અમ્યર્ષન્તિ ॥

અ૦ બલદાયક હોવાથી ઇન્દ્રના વજ્રરૂપ બીજ વાવનારા, મન્યે શ્રેષ્ઠ-બીજ-વાવનાર આ મધુર રસયુક્ત સોમ-દ્રોણકલશમાં ગર્જના કરે છે. અમોઘ-ફલવાળા-સોમની ફલોને-સુંદરતાયે-વસાવનારી, જળને રેડનારી શબ્દ કરતી ધારાઓ, પથવડેયુક્ત ધેનુઓની સમાન પ્રાપ્ત થાય છે. ૬

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

પ્રો અયાસીદિન્દુરિન્દ્રસ્ય નિષ્કૃતત્થં સસ્વા સચ્યુર્ન પ્રમિનાતિ

૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સદ્ગિરમ્ । મર્ય્યં ઇવ યુવતિભિઃ સમર્પતિ સોમઃ કલશે

૩ ૧ ૨ ૩ ૨

શતયામના પથા ॥૪॥

અર્થ૦ ઇન્દુઃ ઇન્દ્રસ્ય નિષ્કૃતમ્ પ્રો અયાસીત સસ્વા સચ્યુઃ સદ્ગિરમ ન પ્રમિ-નાતિ યુવતિભિઃ મર્ય્યં ઇવ સમર્પત સોમઃ શતયામના પથા કલશે ॥

અ૦ સોમ, ઇન્દ્રના સંસ્કારયુક્ત સ્થાન-ઉદર-પ્રત્યે અધિક જાય છે. અને જળને મિત્રરૂપ સોમ, મિત્ર ઇન્દ્રના સમ્યક્ ગળી જવાના આધારરૂપ ઉદરને કષ્ટ દેતો નથી. અને જેમ તરૂણીયોની સાથે પુરૂષ સંગત હોય છે તેમજ મિત્રભૂશીલ-મેળવવાવાળાં-વસતીવરી જલોની સાથે મળે છે અને તે સોમ, અનેક છિદ્રયુક્ત દશાપવિત્રના માર્ગે દ્રોણકલશમાં પ્રાપ્ત થાય છે, ૪

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ધર્તા દિવઃ પવતે કૃત્વ્યો રસો દક્ષો દેવાનામનુમાદ્યો નૃભિઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

હરિઃ સૃજાનો અત્યો ન સત્ત્વભિર્વૃથા પાજાશ્સિ કૃણુતે

૩ ૨

નદીજ્વા ॥૫॥

અર્થ૦ ધર્તા કૃત્વ્યઃ રસઃ દેવાનાં દક્ષઃ નૃભિઃ અનુમાદ્યઃ હરિઃ દિવઃ પવતે સત્ત્વભિઃ સૃજાનઃ અત્યો ન વૃથા પાજાશ્સિ નદીષુ કૃણુતે ॥

અં ૦ મર્વનો ધારક, શોધવાયોગ્ય, રમરૂપ, દેવતાઓને-બલ-દેનાર, ઋત્વિઓને-સ્તુતિ-કરવા-યોગ્ય, હરિતવર્ણનો સોમ, અન્તરિક્ષમાં સ્થિત દશા-પવિત્રમાંથી પવિત્ર થઈ આવે છે. જેમ ઘોડો અનાયાસે બીજા તેજ રીતે પ્રયત્ન વિનાજ પોતાના વેગને વસતીવરી જલોના પ્રવાહોમાં કરે છે. ૫

૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨
ઘૃષા મતીનાં પવતે વિચક્ષણઃ સોમો અહ્યાં પ્રતરીતોપસાં

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩
દિવઃ । પ્રાણા સિન્ધૂનાં કલશાઁ અચિક્રદદિન્દ્રસ્ય હાર્યા-

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
વિશન્મનીપિભિઃ ॥૬॥

અર્થ ૦ મતાનાં ઘૃષા વિચક્ષણઃ અહ્યામ ઉપસામ દિવઃ પ્રતરીતા સોમઃ પવતે સિન્ધૂનામ પ્રાણા મનાંપિભિઃ હ્રદસ્ય હાર્દિ આવિશત્ કલશાન્ અભિ અચિક્રદત ॥

૦ અં સ્તાતાઓના-મનોરથોની-વર્ષા કરનાર, વિશિષ્ટ દ્રષ્ટા, દિવસોનો, ઉપઃ કાલનો, ઘુઘેકનો, વા આદિત્યનો-વધારનાર આ સોમ, મુશ્નિદ્ધ કર્યો બીજા છે અને જળોપડે પૂર્ણ સોમ સ્તુતિયોની સાથે ઇન્દ્રના હૃદયમાં પ્રવેશ કરવા આહ્વાનો કલશે પ્રત્યે લક્ષ્ય કરી ધારાપૂર્વક પ્રવેશ કરતાં ગર્જના કરે છે. ૬

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ત્રિરસ્મૈ સત્ત ધેનવો દુદુહિરે સત્યામાશિરં પરમે વ્યોમનિ ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨
ચત્વાર્યન્યા ભુવનાનિ નિર્ણિજે ચારુણિ ચક્રે યદૈતૈરવર્જત ॥ ૭ ॥

અર્થ ૦ પરમે દ્યોમનિ રસ્મૈ ત્રિમત્ત ધેનવઃ સત્યામ આશિરમ દુદુહિરે યત્ કૃતૈઃ અવદ્રત અપ્યા ચત્વારિ ભુવના નિર્ણિજે ચારુણિ ચક્રે ॥

અં શ્રેષ્ઠ યજ્ઞમાં સ્થિત આ સોમના અર્થ એકવીશ ગાયો, યથાર્થ દૂધ આદિ દોહીને પાત્રોમાં પૂર્ણ કરે છે. અર્થાત્ બારે માસ પાંચઋતુ, ત્રણલોક અને આદિત્ય આ એકવીશ મળીને ગાયોમાં દૂધ ઉત્પન્ન કરે છે. અને આ સોમ બારે યજ્ઞોપડે વધે છે ત્યારે બીજા આર વસતીવરી-આદિ-જલોને, ગુધ્ય કરવા કંટાણરૂપ કરે છે. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૩ ૩ ૨
ઇન્દ્રાય સોમ સુપુતઃ પરિ સ્ત્રવાપામીવા ભવતુ રક્ષસા સહ ।

૨ ૩ ૧૨ ૩ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૨ , ૧ ૨

મા તે રસસ્ય મત્સત દ્વયાવિનો દ્રવિણસ્વન્ત ઇહ સન્તિવન્દવઃ ॥૮

અન્ય૦ સોમ સુપુતઃ इन्द्राय परिच्छव अमीवा रक्षसा सह काभवतु ते
રસસ્ય મા મત્સત દ્વયાવિનઃ इन्द्रवः इह द्रविणस्वन्तः सन्तु ॥

અ૦ હે સોમ ! તું મુન્દર પ્રકારે સિદ્ધ કરેલો ઇન્દ્રના અર્થે એમરે
રસ છોડ. રાગ, રાક્ષસની સાથે દૂર હો. તારા રસના પોતાના અંશને પીને
સત્ય તથા અનૃતવડેયુક્ત પાપીઓ મદ્યુક્ત ન હો. તારા રસ આ યજ્ઞમાં
અમારા અર્થે ધનપાન હો. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧

અસાવિ સોમો અરુપો વૃષા હરી રાજેવ દસ્મો અભિ ગા

૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

અચિક્રદત્ । પુનાનો વારમત્યેજ્યવ્યયથં શ્યેનો ન યોનિ

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઘૃતવન્તમાસદત્ ॥૯॥

અન્ય૦ અરુપઃ વૃષા हरिः सोमः असावि राजेव दस्मः गाः अभि अचिक्रदत्
પુનાનઃ અર્થે ધારમ અત્યેપિ શ્યેનઃ ન ઘૃતવન્તમ યોનિમ માસદત્ ॥

અ૦ દમકદાર, કામનાઓની-વર્ષા-કરનાર સોમ સંપાદિત ધરો છે. તથા
રાગની સમાન દર્શનીય સતો જલોને એમરે લક્ષ્ય કરી પોતાનો રસ નિકળવા
સમય તે ગર્જના કરે છે. તે પવિત્ર હોતો સતો મેઢીના બિનના પવિત્રને
ઉલ્લંઘી નીકળે છે. તદનન્તર, શ્યેનપક્ષીની સમાન પોતાના જલમય સ્થાનને
પ્રાપ્ત થાય છે. ૯

૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨

પ્ર દેવમચ્છા મધુમન્ત ઇન્દવોઽસિપ્યન્દત ગાવ આ ન ધેનવઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

વર્હિષદો વચનાવન્તઃ ઋધમિઃ પરિસ્તુતમુસિયા નિર્ણિજં ધિરે ॥

અન્ય૦ મધુમન્તઃ इन्द्रवः देवं अच्छ प्रासिप्यदन्त न धेनवः गावः आ
वर्हिषः वचनवन्तः उषियाः ऊधमिः परिस्तुतम् निर्णजम् धिरे ॥

અ૦ મધુર રસવાળો સોમ ઇન્દ્રદેવપ્રત્યે ગ્રહજ્વાદિ પાત્રોમાં પ્રાપ્ત
થાય છે. જેમ દૂધવડે વૃષ્ટ કરનાર ગાયો પોતાના વાછડાપ્રતિ દૂધ ટપકાવે (તેમ).

અને યજ્ઞમાં સ્થિત હોંભારવ કરતી ગાયો, પોતાના દૂધના અવવડે ચોમેર ટપકનાર શુદ્ધ દુગ્ધરૂપ ચોમરસને ઇન્દ્ર નિમિત્ત ધારણ કરે છે. ૧૦

૩ ૨૨૨ ૨૨ ૩ ૧ ૩ ૧૨ ૩ ૨૩૬ ૨૨

અજ્ઞતે વ્યજ્ઞતે સમજ્ઞતે ક્રતુથં રિહન્તિ મધ્વાભ્યજ્ઞતે ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧

સિન્ધોરુચ્છવાસે પતયન્તમુક્ષળઃ હિરણ્યપાવાઃ પશુમપ્સુ

૨

ગૃભ્ણતે ॥૧૧॥

અન્વ૦ અજ્ઞતે વ્યજ્ઞતે સમજ્ઞતે ક્રતુમ્ રિહન્તિ મધ્વા અભ્યજ્ઞતે સિન્ધોઃ રુચ્છવાસે પતયન્તમ્ મુક્ષળમ્ હિરણ્યપાવઃ પશુમ્ ગૃભ્ણતે ॥

અ૦ ઋત્વિજ ચોમને ગાયોના દુગ્ધાદિ સાથે મેળવે છે. અનેક પ્રકારે મેળવે છે. દેવતા બલકર્તા ચોમનો સ્વાદ લે છે. અને ફરી ગોમૂતવડે મેળવે છે. તેજ ચોમને, જલના આધારભૂત ઉચ્ચદેશમાંજ સેચન કરનારને સુવર્ણવડે પવિત્ર કરતા દ્રાક્ષે ગૃહણ કરે છે. ૧૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પવિત્રં તે વિતતં વ્રહ્મણસ્પતે પ્રભુર્ગાત્રાણિ પર્યેપિ વિશ્વતઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

અતસતનૂર્નતદામો અશ્નુતે શૃતાસ દ્વહન્તઃ સં તદાશત ॥૧૨॥

અન્વ૦ વ્રહ્મણસ્પતે તે પવિત્રમ્ વિતતમ્ પ્રભુઃ ગાવાણિ પર્યેપિ વિશ્વતઃ અતસતનૂઃ આમઃ નાશ્નુતે શૃતાસઃ इत્ વહન્તઃ તત્ સમાશત ॥

અ૦ હે મંત્રના-સ્વામી-સોમ ! તારૂં શ્રેષ્ઠ અંગ મર્વાત્ર દેહાયું છે. શક્તિમાન, તું પીનારના અંગોને પ્રાપ્ત થાય છે. ચોમેર તારા તે પવિત્રને, પયોત્રત આદિવડે જેનું શરીર સંતપ્ત થયું નથી એવો પરિપાક રહિત વ્યાસ થતો નથી. પરિપકવ હોઈને જ યજ્ઞના નિર્વાહ કરતા તે પવિત્રને વ્યાસ કરે છે. ૧૨

इति नवमः खण्डः समाप्तः ॥१॥

સ્વપ્ન ૧

- ૧ ચનોદિતઃ-ચનસેઘરાયદિતઃ-લોજન કરવાયોગ્ય અને હિતકારી.
- ૨ નામાનિ-નમનશીલાનિ ઉદ્ધાનિ-અર્થે.
- ૩ યદ્ધઃ-મહાન્
- ૪ વિવ્યઽચમ-સર્વત્ર ગમન કરનાર.
- ૫ અચોદનાઃ-અચોદનાઃ અન્યપ્રેરિતાઃ-અન્યની પ્રેરણાથી સહિત.
- ૬ પ્રધન્વન્તુ-પ્રગલ્ભન્તુ-પ્રાપ્ત હો.
- ૭ અર્યઃ-અરયઃ-શત્રુ.
- ૮ ઇપયઃ-ઇપોસાનિ હ્રસ્વન્તઃ-અસોની ઇન્ધા કરતા.
- ૯ અદનમાઃ-અદનેન-લોજનવડે.
- ૧૦ વિચિત-વિયુક્ત.
- ૧૧ કોશ-ક્રોધકલશ.
- ૧૨ ઘપુષ્પઃ-અતિશયેનવત્તા-શ્રેષ્ઠ ખીજ પાવનાર.
- ૧૩ વાધાઃ-શબ્દ કરતી.
- ૧૪ ઘૃતદ્યુતઃ-ઉદકના રસને ટપકાવનારી
- ૧૫ સંનિરમ-સમ્યક્પ્રકારે ગળવાના આધારરૂપ ઉદર.
- ૧૬ શતયામના-શતયામ્ના-અનેક છિદ્રયુક્ત.
- ૧૭ કૃત્યઃ-કર્તવ્યઃ શોભ્યઃ-શોધન કરવાયોગ્ય.
- ૧૮ નદીપુ-વસતીવરી જળના પ્રવાહો મધ્યે
- ૧૯ પાજાસિ-ખલ; પોતાનો વેગ.
- ૨૦ મતીન્નામ-સ્તોતાઓનો.
- ૨૧ પ્રતરોતા-પ્રવર્દ્યિતા-વધારનાર.
- ૨૨ હાર્દિ-હૃદય.
- ૨૩ આશિરમ-દૂધ આદિ.
- ૨૪ હયાવિનઃ-શુક્ર તથા સત્ત્વવડેયુક્ત; અર્થાત્ પાપી.
- ૨૫ દસ્મઃ-દર્શનીય.
- ૨૬ ધિરે-દધિરે-ધારણા કરે છે.
- ૨૭ ઉશ્ચિયાઃ-ગાયો.
- ૨૮ ઉચ્છ્રાસે-ઉચ્છ્રિતે-ઉચ્ચદેશમાં.
- ૨૯ પશુમ્-દ્વષ્ટારમ । (પદ્યતેઃ)-દ્રષ્ટારમ.
- ૩૦ આમઃ-અપરિપકવ.
- ૩૧ શૃતાસઃ-પરિપકવ.

અ. ૫ સ્વર્ણ ૧૦

૨૩ ૧ ૨ ૩૨ ૩૧ ૨૨ ૩ ૧૨

ઇન્દ્રમચ્છ સુતા ઇમે વૃષણં યન્તુ હરયઃ ।

૩૨ ૩૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧૨

શ્રુષ્ટે જાતાસ ઇન્દવઃ સ્વર્વિદઃ ॥૧॥

અન્ય૦ શ્રુષ્ટે જાતાસઃ ઇન્દવઃ સ્વર્વિદઃ હરયઃ સુતાઃ ઇમે વૃષણમ્ અચ્છયન્તુ ॥

અ૦ શીઘ્રમુસિદ્ધ તથા પાત્રોમાં ટપકતા, સર્વજ્ઞ, હરિતવર્ણના ઝેંએલા આ સોમ, કામનાઓની-વર્ષા-કરનાર-ઇન્દ્રને પ્રાપ્ત હો. ૧

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર ધન્વા સોમ જાગૃવિરિન્દ્રાયેન્દો પરિ સૂઢ ।

૩૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

દ્યુમન્તઃ શુષ્મમા ભર સ્વર્વિદમ્ ॥૨॥

અન્ય૦ સોમ જાગૃવિઃ પ્રધન્વ ઇન્દો ઇન્દ્રાય પરિરૂઢ દ્યુમન્તમ્ સ્વર્વિદમ્ શુષ્મ મામર ॥

અન્ય૦ હે સોમ ! જાગરણશીલ-તું, પાત્રમાં પ્રાપ્ત હો. હે સોમ ! તું ઇન્દ્ર અર્થે પાત્રોમાં યોગેર વરસા. દેહીપત, સ્વર્ગ-પ્રાપ્ત-કરાવનાર તથા શત્રુઓનું શોષક બલ હો. ૨

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સલાય આ નિ પીદત પુનાનાય પ્ર ગાયત ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨

શિશું ન યજ્ઞેઃ પરિ ભૂષત ધ્રિયે ॥૩॥

અન્ય૦ સલાયઃ આ નિપીદત પુનાનાય પ્રગાયત શિશુમ ન ધ્રિયે યજ્ઞઃ પરિભૂષત ॥

અ૦ હે મિત્ર સ્તોતાઓ ! તમે સ્તુતિ કરવા બેસો. પવિત્ર કરાતા સોમ અર્થે સામગાન કરો. જેમ પિતા પોતાના બાલક પુત્રને આબૂપણોવડે મુશોભિત કરે છે તેમ તમે આ સોમને શોભા અર્થે યજ્ઞનયોગ્ય હવિષોવડે અલંકૃત કરો. ૩

૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

તં વઃ સઘાયો મદાય પુનાનમભિ ગાયત ।

૨ ૩   ૨ ૩ ૧   ૨   ૩ ૧ ૨

શિશું ન હૃદ્યૈઃ સ્વદ્યન્ત ગૂર્તિમિઃ ॥૪॥

અન્વ૦ સઘાયઃ વઃ મદાય પુનાનમ તમ અમિગાયત શિશું ન હૃદ્યૈઃ ગૂર્તિમિઃ સ્વદ્યન્ત ॥

અ૦ હે મિત્ર ઋત્વિજે ! તમે દેવતાઓના મહનિમિત્ત મુસિદ્ધ કરાતા તે મોમની સ્તુતિ કરે. બાલકની સમાન હવિથોવડે તથા સ્તુતિથોવડે સ્વાદિષ્ઠ કરે. ૪

૩ ૧   ૨૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૨ ૩   ૧ ૨

પ્રાણા શિશુર્મહીનાઽ હિન્વન્નૃતસ્ય દીધિતિમ્ ।

૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧   ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨

વિદ્યા પરિ પ્રિયા મુવદધ દ્વિતા ૧.૫॥

અન્વ૦ પ્રાણા મહીનામ્ અગમ શિશુઃ ઋતસ્ય દીધિતિમ્ હિન્વન્ વિદ્યા પરિ પ્રિયા પરિ મુવત દ્વિતા ॥

અ૦ યજ્ઞવિધિને-પરિપૂર્ણ-કરનાર, પૂજનીય-બલોનો-શિશુસમાન-સોમ, યજ્ઞના પ્રકાશક પોતાના રસને પ્રેરણા કરતો સકલ પ્રિય હવિથોને વ્યાપ્ત થાય છે. અને દુલોક તથા ભૂલોક બન્ને સ્થાનપર વર્તમાન હોય છે. ૫

૧ ૨   ૬ ૧ ૦   ૩   ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨

પવસ્વ દેવવીતય ઇન્દો ધારાભિરોજસા ।

૨   ૩ ૨ ૩   ૧ ૨

આ કલશં મધુમાન્ત્સોમ નઃ સદઃ ॥૬॥

અન્વ૦ ઇન્દો દેવવીતયે ઓજસા ધારાભિઃ પવસ્વ સોમ મધુમાન્ નઃ કલશમ્ આસદ્ ॥

અ૦ હે સોમ ! દેવતાઓના ભક્ષણ અર્થે બલ સાથે પોતાની ધારાઓ-વડે પાત્રમાં પૂર્ણ હો. હે સોમ ! મદકારી-રસવાળો-તું, અમારા દ્રોણકલશમાં સ્થિત હો. ૬

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સોમઃ પુનાન ઝર્મિણાવ્યં વારં ત્રિ ધાવતિ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

અગ્રે વાચઃ પવમાનઃ કનિક્રદત્ ॥૭॥

અન્ય૦ પવમાનઃ વાચઃ અગ્રે કનિક્રદત્ પુનાનઃ સોમઃ ઝર્મિણા અવ્યં વારમ્ વિધાયતિ ॥

અ૦ પવિત્ર, સ્તોત્રની આગળ વારંવાર ગર્જના કરતો, મુસિદ્ધ-કરતો-સોમ, પોતાની ધારાવડે બીનના દશપવિત્ર પ્રતિ નાનાપ્રકારે ગમન કરે છે. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્ર પુનાનાય વેધસે સોમાય વચ ઉચ્યતે ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

મૃતિં ન ભરા મતિભિર્જુજોપતે ॥૮॥

અન્ય૦ પુનાનાય વેધસે સોમાય વચઃ પ્રોચ્યતે મતિભિઃ જુજોપતે પ્રમર મૃતિં ન ॥

અ૦ (સ્તોતા પોતાના આત્માને કહે છે-) પવિત્રવડે-શુદ્ધ-હોનાર, કર્મોના વિધાતા મોમના અર્થે સ્તોત્રનું ઉચ્ચારણ કરે. અને સ્તુતિયોવડે પ્રસન્ન હોનાર અર્થે અધિક સ્તુતિ કરે જેમ જેવકને ધન દે છે (તેમ). ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩

ગોમત્ત્વં ઇન્દો અશ્વવત્સુતઃ સુદક્ષ ધનિવ ।

૧ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

શુચિં ચ વર્ણમધિ ગોપુ ધારય ॥૯॥

અન્ય૦ સુદક્ષ ઇન્દો સુતઃ નઃ ગોમત્ અશ્વવત્ ધનિવ શુચિં વર્ણમ્ ગોપુ ધારય ॥

અ૦ હે બલશાલી સોમ ! મુસિદ્ધ-કરેલ-તું, અમને ગાયોસંહિત, ધોડા સંહિત ધન દે. તદનન્તર, હું પવિત્ર તથા દેહીપ્તરસને ગોરસમાં અધિક પામું. ૯

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અસ્મભ્યં ત્વા વસુત્રિદમભિ વાણીરનૂપત ।

૧ ૨ ૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ગોભિષ્ટે વર્ણમભિ વાસયામસિ ॥૧૦॥

અન્વ૦ વસુવિદમ ત્વા અસ્મમ્ય વાણીઃ અમ્યનૂપત તે વર્ણમ ગોમિઃ
અભિયાસવામાસિ ॥

અ૦ હે સોમ! ધન—દાતા—તુંને, અમને ધન આદિ દેવા
અમારી વાણીયોઃ ચોમેર સ્તુતિ કરે છે. અને અમે તમારા રસને ગાયોના
દૂધ—આદિવડે ચોમેર આગ્રહાદિત કરીએ છીએ. ૧૦

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પવતે હર્યતો હરિરતિ હ્વરાઞસિ રઞહ્યા ।

૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અમ્યર્ષ સ્તોતૃમ્યો વીરવચ્ચશઃ ॥૧૧॥

અન્વ૦ હર્યત હરિઃ રંહ્યા હરાંસિ અતિ પવતે સ્તોતૃમ્યઃ વીરવચ્ચ વચ્ચ
અમ્યર્ષ ॥

અ૦ ઇચ્છાકરવાચોઅ, હરિતવણ્નો સોમ, શ્રેષ્ઠ વેગે તિરછા પવિત્રમાંથી
ખ્હાર નિકળી જાય છે. હે સોમ! તું સ્તુતિ કરનારાઓને પુત્રચુકત કીર્તિ દે. ૧૧

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પરિ કોશં મધુચ્યુતં સોમઃ પુનાનો અર્ષતિ ।

૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અભિ વાણીર્કૃપીણા સપ્તાનૂપત ॥૧૨॥

અન્વ૦ પુનાનઃ સોમઃ મધુચ્યુતમ્ કોશ પરિ અર્ષતિ કૃપીણામ્ સપ્તવાણાઃ
અમ્યનૂપત ॥

અ૦ આ પવિત્ર કરતો સોમ, મધુસ્તાને ટપકાવનાર પોતાના રસને
કલશમાં પહોંચાડે છે. આ સોમની, કૃપિઓની સાત છંદોવાળી વાણીયો
સ્તુતિ કરે છે. ૧૨

इति दशमः खण्डः समाप्तः ॥१०॥

સ્વળડ ૧૦

- ૧ યુલ્લે-શુષ્કી-શીઘ્ર.
- ૨ સ્વર્વિદ -સર્વસં.
- ૩ હરય -હરિત વર્ણના.
- ૪ યુલ્લિમિ -સ્તુતિયોવડે.
- ૫ પ્રાણા-યજ્ઞકુર્વાણા.-યજ્ઞવિધિને પરિપૂર્ણ કરનાર.
- ૬ મહાનામ-મહતીનામ મહનોયાનામ વાં-પૂજનીય.
- ૭ ક્રિતા-ક્રિયા-દુલોકર્મા તથા ભૂલોકમા.
- ૮ આસદ-આસીદ-સ્થિત હેા.
- ૯ ઝર્મિયા-પોતાની ધારાવડે.
- ૧૦ શ્રુતિમ્-શ્રુતકાય-સેવકને.
- ૧૧ પ્રમર અરિકતાયે સ્તુતિ કરેા.
- ૧૨ ધનિવ-ધન્ય-ગમય-દેા.
- ૧૩ ઘર્ણમ્-ગમ.
- ૧૪ અમિયાસયામ -અમિતઆચ્છાદયામ -ચામેર આચ્છાદિત કરીએ છીએ
- ૧૫ રંહ્યા-સાધુનેગેન-ત્રેષ્ઠ વેગવડે.
- ૧૬ હર્તાસિ-કુટિલ-તિરછા-(પવિત્રોને).
- ૧૭ ચોરવત્-પુત્રચુકત.
- ૧૮ હયંન -સ્પૃહનીય -પ્રચ્છાકરવાયેગ્ય.

अ. ५ खण्ड ११

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३

पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः ।

१ २ ३ १ २ ३ ३ १

महि बुक्षतमो मदः ॥१॥

अन्व० सोम मधुमत्तमः क्रतुवित्तमः महि बुक्षतमः मदः इन्द्राय मदः पवस्व ॥

अ० हे सोम ! अत्यन्त मधुरतायुक्त, प्रज्ञा वा कर्मिणे-प्राप्त-कषायनार, पूजनीय, पशुमहेदीप्त तथा दुर्घटायक तू, धन्द्र अर्थ मठकारी होतो। पवित्र हो। १

३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ २

अभि युष्मन् बृहद्यश इपस्पते दिदीहि देव देवयुम् ।

१ २ २ ३ १ २

वि कोशं मध्यमं युव ॥२॥

अन्व० इपस्पते देव देवयुम् युष्मन् बृहत् यशः अभिदीदिहि मध्यमम् कोशम् वियुव ॥

अ० हे अन्नना-स्वामी-स्तुतियोग्य-सोम ! देवताओंने प्राप्तहोवा-योग्य-तूने अग्ने स्तुति करीये छधये. तू अग्ने हेदीप्यमान. थडु अन्न अलिभुण होध हे. अन्तरिक्षमां स्थित भेधने वर्धने क्षीये छिन्नलिप्त कर. २

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २

आ सोता परि पिश्वताश्वं न स्तोममप्सुरथं रजस्तुरम् ।

३ १ २ ३ १ २

वनप्रक्षमुदप्सुतम् ॥३॥

अन्व० अदवं न स्तोमम् अप्सुरम् रजस्तुरम् वनप्रक्षम् उदप्सुतम् आ सोत परिपिञ्चत ॥

अ० हे ऋत्विजे ! घोडानी-समान-वेगवान्, स्तुतिनेयोग्य, अन्तरिक्षमां स्थित, जणोना ग्रेरक, तेजोना ग्रेरक, जणोवडे मिश्रित वा पात्रोमां इलायल, जणमां-जनारा-सोमने अलिभुत करे. तथा योगे वसतीवरी आदिवडे सींचे. ३

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 एतमु त्वं मदच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवोदुहम् ।

૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
 विद्धा वसूनि विभ्रतम् ॥૪॥

અન્ય૦ દિવઃ મદચ્યુતમ્ સહસ્રધારમ્ વૃષભમ્ વિદ્ધા વસૂનિ વિભ્રતમ્ एतं
 ત્યમુ દુહમ્ ॥

અ૦ દેવતાઓની કામના કરનાર ઋત્વિક્ મદના ગ્રેહક, અનેક ધારાવાળા,
 કામના-પૂરી-કરનાર, મકલ-ધનોને-ધારણ-કરનાર આ યોમનેજ દોહે છે. ૪

૧ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इडानाम् ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 सोमो यः सुक्षितीनाम् ॥૫॥

અન્ય૦ યઃ વસૂનામ યઃ રાયામ યઃ ઇડાનામ યઃ સુક્ષિતીનામ આનેતા
 મઃ સુન્વે ॥

અ૦ જે ધનોનો, જે દૂધ-આદિ-દેવાવાળી-ગાયેનો, જે ભૂમિયેનો તથા
 જે ગ્રેહ મનુષ્યોનો લાવવાવાળો છે તે સોમ, ઋત્વિજેવડે અભિપુત કરાયો છે. ૫

૨ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 त्वत्तं द्याश्ङ्गं दैव्यं पयमानं जनिमानि शुभ्रतमः ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 अमृतत्वाय घोषयन् ॥૬॥

અન્ય૦ પયમાન શુભ્રતમઃ ત્વમ્ દિ દૈવ્યં જનિમાનિ અમૃતત્વાય અઙ્ગ ઘોષયન્ ॥

અ૦ હે પૂયમાન સોમ ! અત્યન્ત દીપ્તિમાન તુંજ, દેવસંગ્રાંધી જન્મોને
 અર્ધાંત દેવતાઓને બાળે છે. તેમના અમરણ અર્ધ ઋત્વિજેવડે શીઘ્ર ગર્જના
 કરાવે છે. ૬

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 गप स्य धारया सुतोऽय्या वारोभिः पवते मादिन्तमः ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
 क्रीडन् नृर्मिरपामिव ॥૭॥

અન્વ૦ મદિન્તમઃ અપાં ઋમિઃ હવ ક્રોડવ સ્યઃ ણ્યઃ સુતઃ અવ્યાઃ ઘારેમિઃ
ધારપ્યા પવતે ॥

અ૦ પરમ-આનન્દ-દેવાવાળો, જળના પ્રવાહની સમાન અહીં તહીં કીડા
કરતો તે આ-અભિપુત-સોમ, બિનના પવિત્રમાંથી પોતાની ધારાવડે કલશમાં
ટપકે છે. ૭

૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

ય ઉક્તિયા અપિ યા અન્તરશ્મનિ નિર્ગા અકૃન્તદોજસા ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અમિ વ્રજં તત્તિપે ગવ્યમશ્વયં વર્માવ ધૃણવા રુજ ।

૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઓશ્મ વર્માવ ધૃણવા રુજ ॥૮॥

અન્વ૦ યઃ ઉક્તિયાઃ અપિ યાઃ અદ્વનિ અન્ત યાઃ ઓજસા નિરકૃન્તત
ગવ્યમ અશ્વયમ વ્રજમ અમિતતિપે ધૃણો વર્માવ આરુજ ॥

અ૦ જે વેહેવાવાળાં, અન્તરિક્ષમાં અમુરશ્વે-ધારણ-કરેલાં, મેઘોની અંદરનાં
જળોને બળપૂર્વક છિન્નલિન્ન કરે છે તે-તૂં-સોમ, અમુરશ્વે-હરણ-કરેલ-
ગાયોના તથા અશ્વોના સમૂહને ચોમેર વ્યાપ્ત કરે છે. હે શત્રુઓને-ભય-
દેવાવાળા-સોમ ! તું કવચધારી સમાન અમુરોને નષ્ટ કર. ૮

इति एकादशः खण्डः समाप्तः ॥११॥

સ્વર્ણ ૧૧

- ૧ ક્રતુચિત્તમઃ-પ્રણા વા કર્મને પ્રાપ્ત કરાવનાર.
- ૨ દ્યુક્ષતમઃ-પરમદીપ્ત.
- ૩ વિયુચ-વિમ્લેષય-વૃદ્ધયર્થે છિન્નલિન્ન કરે.
- ૪ અપ્તુરમ-અન્તરિક્ષસ્થ જલના પ્રેરક.
- ૫ ઘનપ્રક્ષમ-ઉદકૈઃ સમ્પૂર્ણમ-જળોપડે મિથિત.
- ૬ રજસ્તુરમ-તેજોના પ્રેરક.
- ૭ ઉદ્વ્રુતમ-ઉદ્વકંગ્ગજ્ઞતં સ્થપમાનમ-જળમાં જનાર.
- ૮ વિવ્રતમ-ધારયન્તમ-ધારણ કરનાર.
- ૯ સુક્ષિતીનામ-શ્રેષ્ઠ મનુષ્યોના.
- ૧૦ જનિમાનિ-જન્મો.
- ૧૧ મદમનિ-મેધ મધ્યે.
- ૧૨ ઉત્ત્રિયાઃ-ઉત્તરણશીલાઃ-વેડેનાર.
- ૧૩ અપિયાઃ-અપ્યાઃ-અન્તરિક્ષમાં ધારણ કરેલા.
- ૧૪ ગાઃ-ગા.
- ૧૫ વ્રજમ-સમૃદ્ધ.
- ૧૬ તત્તિપે-વ્યાપ્ત કરે છે.
- ૧૭ ધર્મો-કવચધારી.
- ૧૮ આરુજ-અદિ-નિષ્ઠ કરે.

પવમાર્ન પર્વ સમાપ્તમ્ ॥

॥ आरण्यकं पर्व. ॥

અ. ૬ સ્કણ્ડ ૧

૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૩ ૧ ૨

इन्द्र ज्येष्ठं न आभर ओजिष्ठं पुपुरि श्रवः ।

૧૨૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૨૨

यदिधृक्षेम वज्रहस्त रोदसी उभे सुशिप्र पद्माः ॥१॥

અન્ય૦ ઘજ્રહસ્ત સુશિપ્ર ઇન્દ્ર યત્ત્વ દિધૃક્ષેમ ઉભે રોદસી પદ્માઃ જ્યેષ્ઠન ઓજિષ્ઠન પુપુરિ શ્રવઃ નઃ આભર ॥

અ૦ હાથમાં-વજ્ર-ધારણ-કરવાવાળા, સુંદર-હતુવાળા-હે-ઈન્દ્ર! જેને અમે ધારણ કરવા આહીએ છઈએ અને જેને ઉભય દુલોક અને ભૂમિ પૂર્ણ કરે છે તે પરમ પ્રશંસનીય, અત્યન્ત બલદાયક તથા તૃપ્તિ-દેવાવાળા-અન્તને અમારા અર્થ થી. ૧

૨ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧૨ ૨૩ ૩૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधिक्षमा विश्वरूपं यदस्य ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

ततो ददाति दाशुपे वसूनि चोदद्राघ उपस्तुतं चिदर्वाक् ॥२॥

અન્ય૦ ઇન્દ્રઃ જગતઃ ચર્ષણીનામ રાજા યત્ત્વ અધિક્ષમા અસ્ય વિશ્વરૂપમ્ તતઃ દાશુપે વસૂનિ દદાતિ ઉપસ્તુતમ્ રાઘઃ અર્વાક્ ચિત્ત્વ ચોદત્ત ॥

અ૦ જે જંગમ-પશુ-આદિના તથા મનુષ્યોના રાજા છે. અને જે ભૂતલ-પર આતુ' સર્વપ્રકારનું ધન છે તેના પણ ઇન્દ્ર છે. તેમાંથી દાન-આદિ-કરવાવાળા-યજ્ઞમાનને સર્વ પ્રકારનું ધન દે છે. તે ઈન્દ્ર! સર્વપ્રકાર પ્રશસ્ત ધનને અમારી અભિશુભ પ્રેરણા કરે અર્થાત્ અમને દે. ૨

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૨૩ ૨૨

यस्येदमा रजो युजस्तुजे जने वनधंस्वः ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

इन्द्रस्य रन्त्यं बृहत् ॥३॥

અન્ય૦ રજોયુગ્મં यस્ય દ્વિત્વ સ્થઃ તુજે વનમ્ ઇન્દ્રસ્ય રન્યમ્ વૃહત્ ॥

અ૦ હે યોગિતિયોવડે યુક્ત અર્થાત્ અત્યંત તેજસ્વી જે ઇન્દ્રતું આ સ્તોત્ર યુક્ત હવિ છે તે, સ્વર્ગમાં વા સર્વત્ર દાતાયજ્ઞમાનના વિષયમાં આહવા-કરવા-યોગ્ય છે. તે કારણ નિઃસન્દેહ ઇન્દ્રતું દાન અતિરમણીય છે. તથા પુન્કળ રૂપ છે. ૩

૧૨૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૩ ૧૨ ૨૨૩ ૧૨૩ ૩ ૧ ૨

ઉદુત્તમં વરુણ પાશમસ્મદવાધમં વિમધ્યમઞ્ શ્રથાય ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧૨ ૨૨૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અથાદિત્યવ્રતે વયં તવાનાગસો અદિતયે સ્યામ ॥૪॥

અન્ય૦ વરુણ વત્તમમ્ પાશમ અસ્મત્ ઉત્ શ્રથાય અધમમ્ અવ મધ્યમમ્ વિ અથ આદિત્ય વયમ્ તવ વ્રતે અદિતયે અનાગસઃ સ્યામ ॥

અ૦ હે વરુણ ! ઉત્તમ-ગિરમાં બાધેલ-પાશને અમારા અર્થ ઉપર દીલો કરો. નાભિદેશના મધ્યમ પાશને વિયુક્ત કરો. અર્થાત્ અલગ કરી દીલો કરો તે પછી હે અદિતિના પુત્ર વરુણ ! અમે ગુન શેષ, તમારા કર્મમાં હુઃખ વા ખડગથી રહિત હોવા અપરાધરહિત થઈએ. ૪

૧ ૨ ૩ ૧૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧૨ ૨૨

૩ ૧ ૨

ત્વયા વયં પવમાનેન સોમ ભરે કૃતં વિચિનુયામ શશ્વત્ ।

૧ ૨ ૩ ૧૨ ૨૨

૩ ૧ ૨ ૩

૧ ૨

૩ ૨

તત્ત્વો મિત્રો વરુણો મામહન્તામદિતિઃ સિન્ધુઃ પૃથિવી

૩ ૨

ઉત ઘૌઃ ॥૫॥

અન્ય૦ સોમ પવમાનેન ત્વયા વયમ્ ભરે શશ્વત્ દૃતમ્ વિચિનુયામ તન્ મિત્રઃ વરુણ અદિતિઃ સિન્ધુઃ પૃથિવી ઉત ઘૌ નઃ મામહન્તામ ॥

અ૦ હે સોમ ! પવિત્રનીદાર-શુદ્ધ-કરાતો-તું તેની સહાયતાવડે અમે, સંઘામમાં અનેક પરાક્રમ-આદિ-કર્તાવ્ય વિશેષ કરીએ છઈએ. તે કારણ મિત્ર, વરુણ, અદિતિદેવી, સિન્ધુ, પૃથિવી તથા દુલોકે અર્થાત્ તેમના અભિ-માની કેવતા અમને ધન આદિ દઈ મોટા કરે. ૫

૩ ૧ ૨૨

૩ ૨૩ ૩ ૨

ઇમં વૃષણં કૃણુતેકમિન્મામ્ ॥૬॥

અન્વ૦ એકમ્ હમમ્ इत् वृषणम् कृणुत माम् ॥

અ૦ (ઉપર કહેલા હે મિત્રાદિ-દેવતાઓ!) તમે દાન કરવામાં અદ્વિતીય આ ઝોકે સોમનેજ મનોરથોની-વર્ષા-કરવાવાળો કરો. મને પણ દેહોની-વર્ષા-કરવાવાળી-ક્રિયાવડે યુક્ત કરો. ૬

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः ।

૩ ૧૨ ૨૨

वरिवोविस्परिस्त्र ॥૭॥

અન્વ૦ સઃ વરિવોવિત્ત્વ નઃ યજ્યવે ઇન્દ્રાય વરુણાય મરુદ્ભયઃ પરિસ્ત્ર ॥

અ૦ હે સોમ! તે-અમને-ધન-પ્રાપ્તકરાવનાર-તું, અમારા યજ્ઞમાનને થોડા અર્થાત્ પૂજનીય ઇન્દ્રાર્થ, વરુણાર્થ તથા મરુતોના અર્થ ધારાપૂર્વક ટપક. ૭

૩ ૧૨ ૨૨ ૩ ૨૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

एना विश्वान्यर्य आ द्युम्नानि मानुषाणाम् ।

૧ ૨

सिपासन्तो वनामहे ॥૮॥

અન્વ૦ एना मानुषાણામ્ વિશ્વાનિ દ્યુમ્નાનિ અર્થઃ સિપાસન્તઃ આ વનામહે ॥

અ૦ આ સ્તોત્રવડે મનુષ્યોનાં સર્વ અન્નોને પ્રાપ્ત થતા અમે ખાટી લેવા-વેહેથી લેવા) ચાહતા યથોચિત ખાટી લઇએ છઇએ. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य नाम ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૩ ૨ ૧ ૩

यो मा ददाति स इदेवमावदहमन्नमन्नमदन्तमग्नि ॥૯॥

અન્વ૦ અહમ્ દેવેભ્યઃ પૂર્વમ્ અમૃતસ્ય ઋતસ્ય પ્રથમજા નામ્ અસ્મિ યઃ મામ્ દદાતિ સઃ इत् एवम् अन्नम् अदन्तम् तम् अहम् अन्नम् अग्नि ॥

અ૦ (અત્તની અધિષ્ઠાત્રી દેવતા કહે છેઃ-) હું અન્ન, અગ્નિ-આદિ-દેવતાઓથી પહેલું છું. હું વિનાશરહિત-સત્યસ્વરૂપ-પરમાત્માનો સર્વથી પહેલો-હૃતપત્ત-હોનાર પ્રસિદ્ધપદાર્થ છું. જે પુરૂષ હું અત્તને અતિથિયો અથ

દે છે તેજ આ દેખાતી રીતિયે સર્વ પ્રાણિયોની રક્ષા કરે છે. અને જે લોક-
ચુકત થઈ પ્રાણિઓને અન્ન દેતો નથી અર્થાત્ કેવલ પોતેજ ખાઈ લે છે તે
નાના પ્રકારના-અ-નોના-ખાનાર-લોભીને હું અન્નદેવતા ખાઈ બાઉં છું અર્થાત્
તેનો નાશ કરી દઉં છું. ૯

इति प्रथम खण्डः समाप्तः ॥१॥

—१३०१—

સ્વપ્ન ?

- ૧ પુપુરિ-પૂરકમ-તૃપ્તિ દેવાવાળું.
- ૨ દિદૃષ્ણ-વારધિતુમિચ્છેમ-ધારણ કરવા ચાહીએ છઈએ.
- ૩ પદ્મા-આપદયન્તિ-પૂર્ણ કરે છે.
- ૪ અવિદ્વાન્મા-અવિદ્વાન્મિ-ભૂતલપર.
- ૫ રત્નોયુજ-જ્યોતિયોવકેચુકત; અત્યંત તેજસ્વી.
- ૬ તુમે-દાતરિ-દાતા યજમાનના વિષયમાં.
- ૭ ધર્મ-વતર્તીર્થ-ચાહના કરવાયોગ્ય.
- ૮ રત્નમ-અત્યંત રમણીય.
- ૯ ઉચ્ચાયા-ચક્ષુઃ શિથિલં કુર-ઉપરથી ઢીલો કરો.
- ૧૦ અવ-અધસ્તાત-નીચેના.
- ૧૧ વિદ્યધાય વિયુજ્ય શિથિલકુર-વિયુકત-અલગ કરી-ઢીલો કરો.
- ૧૨ અદિતયે-વ્રણનરાહિત્યાય-હુ.ખ વા ખડકની રહિત રહેવા.
- ૧૩ મર-સંશ્રામમાં.
- ૧૪ મામહન્તામ-પૂજયન્તુ ધનાદિદાનેન-ધન આદિ દઈ આપા કરો.
- ૧૫ માયત-અવતિ-રક્ષા કરે છે.
- ૧૬ નામ-ચાલુ ।

અ. ૬ સ્વપ્ન ૨

૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્વમેતદધારયઃ કૃષ્ણાસુ રોહિણીષુ ચ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પરુષ્ણીષુ રુક્ષત્પયઃ ॥૧॥

અન્વ૦ કૃષ્ણાસુ રોહિણીષુ ચ પરુષીષુ પતન રુક્ષત્પયઃ સ્વપ્ન ધારયઃ ॥

અ= હે ઇન્દ્રદેવ! કાળા વર્ણની, લાલ વર્ણની અને અનેકવર્ણની ગાયોના આ દમકતા સ્વેત રૂધને ધારણ કર્યું છે, તે કારણ અમે તેના સામર્થ્યની પ્રશંસા કરીએ છીએ. ૧

૧ ૨

૨ ૨ ૩

૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧

૨ ૩

૧ ૨

૩ ૨

અરુરુચ્વદુપસઃ પૃથ્વિરગ્નિય ઉક્ષા મિમેતિ ભુવનેષુ વાજયુઃ ।

૩ ૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

માયાવિનો મમિરે અસ્ય માયયા નૃચક્ષસઃ પિતરો ગર્ભમાદધુઃ

અન્વ૦ ઉપસઃ પૃથ્વિઃ અગ્નિયઃ અરુરુચ્વત ઉક્ષા ભુવનેષુ વાજયુઃ મિમેતે માયાવિનઃ અસ્ય માયયા મમિરે ગર્ભમ આદધુઃ ॥

અ૦ ઉપાસમ્બન્ધી આદિત્ય નામવાળો મુખ્ય સોમ સ્વપ્રકાશિત હોય છે અને સર્વને પ્રકાશિત કરે છે. અને તે જલ વરસાવનાર મેઘરૂપ થઈ લોકોમાં ખલ અને આનન્દની ઇચ્છા કરતો અત્યન્ત ગર્જના કરે છે. પ્રજાવાળા દેવતાઓએ આ સોમની પ્રજાક્રાંતિ રચના કરી છે. અર્થાત્ અગ્નિ-આદિ-દેવતા, સોમના એક એક ભાગને પીવાના પ્રભાવ થકી પોતપોતાના વ્યાપારવડે જગતની રચના કરે છે. એવા આ સોમના પ્રતાપથી મનુષ્યોને દેણવાવાળા, પાલન કરનાર દેવતા અથવા મિત્રપુરૂષ ઓપધોમાં ગર્ભને ધારણ કરે છે. (આ પ્રકારે અહીં સૂર્યાત્મા સોમની સ્તુતિ કરી છે કેમકે સૂર્યનાં કિરણો પ્રવેશ થવાપર જ સોમ વૃદ્ધિને પામે છે.) ૨

૨ ૩

૨ ૩

૧ ૨

૩ ૧

૨ ૩

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્ર ઇદ્ધર્યો સચા સંમિશ્ર આ વચોયુજા ।

૧ ૨ ૩ ૧

૨ ૩ ૧ ૨

ઇન્દ્રો વજ્રી હિરણ્યયા ॥૩॥

અન્યં ઇન્દ્ર ઇત વચોયુજા હવોં મત્તા આસંનિયઃ ઇન્દ્રઃ વજ્રો હિરણ્યયઃ ॥

અં ઇન્દ્રજ વચનમાત્રથી રથમા બેસાઈ જનાર અર્થાત્ મુન્દર-શિક્ષા-પામેલા-હરિનામક-અશ્વોને એકમાથ સર્વત્ર મેળવી દેનાર છે. તે ઇન્દ્ર વજ્રધારી છે અને તેણે મકલ આભૂષણો ધારણ કરેલાં છે. ૩

૨૩ ૧૨ ૩૧૨

ઇન્દ્ર વાજેષુ નોવ સહસ્રપ્રધનેષુ ચ ।

૩૨ ૩૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ઉગ્ર ઉગ્રાભિરૂતિભિઃ ॥૪॥

અન્યં ઇન્દ્ર ઉગ્રઃ ઉગ્રાભિઃ રૂતિભિઃ ન વાજેષુ ચ સહસ્રપ્રધનેષુ અવ ॥

અં છે ઇન્દ્ર । મહાબલી હોવા કારણે કોઈવડે-ન-દખાનાર-તમે, ન-દખાનારી-પગમે-જેવી ગ્લાઓવડે મને સાધારણ યુદ્ધોમાં અને મહાયુદ્ધોમાં પણ રક્ષા કરો ૪

૧૨૩ ૧૦ ૧૨૩ ૧ ૨૨ ૩૧૩ ૧૨

પ્રથશ્ચ यस્ય સપ્રથશ્ચ નામાનુષ્ઠુમસ્ય હવિષો હવિર્યત્ ।

૩૧ ૨૨ ૩૨૩ ૧૨ ૩૧ ૨૨ ૩ ૧ ૨

ધાતુર્યુતાનાસ્સધિતુશ્ચ વિષ્ણો રથન્તરમાજમારા વસિષ્ઠઃ ॥૫॥

અન્યં यस્ય પ્રથઃ ચ સપ્રથઃ વસિષ્ઠઃ અનુષ્ઠમસ્ય હવિષઃ યત્ હવિઃ રથન્તરમ ધાતુ ચ યુતાનાત્ સધિતુ આજમારા ॥

અં જે વમિષ્ઠને પ્રથનામનો પુત્ર છે અને જે ભરદ્વાજને સપ્રથનામનો પુત્ર છે તે બન્નેમાં હું પ્રથના પિતા વમિષ્ઠે અનુષ્ઠલ છંદવડેયુક્ત ધર્મનું જે હવિષણુ-પ્રાપ્તકવનાર રથન્તર નામનું સામ છે તને ધાતા નામના દેવતા થકી અને હોતમાન-સર્વના-ઉત્પાદક-શ્રીવિષ્ણુદેવથી પ્રાપ્ત કર્યું. ૫

૩૧ ૨ ૩૧૨૩૨ ૩ ૧ ૨

નિયુત્વા ન્વાયવાગહાયથં શુક્રો અયામિ તે ।

૧૨ ૩૨ ૩૨

ગન્તાસિ સુન્વતો ગૃહમ્ ॥૬॥

અન્યં વાયો નિયુત્વાન્ આગદિ અયમ્ શુક્રઃ તે અયામિ સુન્વત ગૃહમ્ ગન્તાસિ ॥

અં હે વાસુદેવ ! વાહનોવડેયુક્ત થઈ તમે આવો. આ દેદીપ્યમાન સોમ તમારે અર્થ નિયમની સાથે ગૃહણ કરેલો છે. કેમકે, તમે સોમનારસ-તૈયાર-કરનાર-યજ્ઞમાનને ઘેર જાઓ છો. ૬

૧ ૨૨ ૩૧૨ ૩૧૨
યજ્ઞાયથા અપૂર્વ્ય મઘવન્ વૃત્રહત્યાય ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

તત્પૃથિવીમપ્રથયસ્તદસ્તભ્ના ઉતો દિવમ્ ॥૭॥

અન્ય૦ અપૂર્વ્ય મઘવન્ વૃત્રહત્યાય થત્ જાયથાઃ તત્ પૃથિવીમ અપ્રથયઃ
ઉત દિવમ્ અસ્તભ્ના. ॥

અં આપની પહેલાં ખીલે કોઈ હિતો જ નહીં એવા અનાદિ હે સકલધનોના-ભંડારરૂપ-ધન્નદ્રેવ ! વૃત્રામુરનો નાશકરવા જે સમય તમે પ્રકટ થયલા તે સમય તમે પૃથિવીને પ્રસિદ્ધ અને દૃઢ કરેલી. અને છુલોકને અન્ત રિક્ષવડે રૂડી રીતે સ્થિત કરી દીધેલો. આવો પ્રભાવ કોઈએમા નથી તમારામાંજ છે.

इति द्वितीयः खण्डः समाप्त ॥२॥

—२५५—

खण्ड २

- ૧ પહળીયુ-અનેક વર્ણની.
- ૨ ઉક્તા-જલસ્ય સેવતા-જળ વરસાવનાર.
- ૩ મિમેતિ-મૂર્છા શમ્દાયતે-અત્યન્ત શબ્દ કરે છે.
- ૪ વાજયુઃ-બલ અને અન્નદેવાની ધૃતિવાળો.
- ૫ મમિરં-નિર્મિતવન્ત-રચના કરે છે.
- ૬ સંમિથ્ર-સંમિથ્રયિતા-લેખવી દેનાર.
- ૭ સહસ્રપ્રધન-જેમાં સહસ્ર હાથી ઘોડા આદિનો લાભ થાય તેવું મોટું સંગ્રામ
- ૮ છુતાનાત્-દ્યોતમાનાત્-દ્યોતમાન.
- ૯ આજમાર-આહુતવાન્-પ્રાપ્ત કર્યું.
- ૧૦ નિયુત્વાન્-વાહનોવડેયુક્ત. (નિયુતો વાહનાનિ) ।
- ૧૧ અયામિ-નિયતઃ ગૃહીત.-નિયમપૂર્વક ગૃહણ કરેલ.

અ. ૬ खण्ड ३

૨ ૩ ૧ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩૨ ૩ ૧૨૨

मयिं वर्चो अथो यशोऽथो यज्ञस्य यत्पयः ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨

परमेष्ठी प्रजापतिर्दिवि धामिव दृथंहतु ॥१॥

અન્યઃ પરમેષ્ઠી દિવિ ધામિવ મયિ વર્ચ દહતુ અથો યશઃ. અથો યજ્ઞસ્ય
યત્ પયઃ ॥

અઃ ૫૨મલોકમાં-નિવાસ-કરનાર-પ્રજાપતિ, દ્યોતમાન સ્વર્ગમાં દ્યોતમાન
કાન્તિની સમાન ભારા શરીરમાં પ્રજ્ઞાતેજને વધારે અને દૃઢ કરે. અને યજ્ઞ
કીર્તિને વધારી દૃઢ કરે. અને યજ્ઞના સંબંધવાળું ઉત્તમ જે હવિષ્ય અને
છે તેને પણ વધારે અને દૃઢ કરે. ૧

૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧૨ ૨૨ ૩ ૧ ૨

सन्ते पयांसि समुयन्तु वाजाः संबृणान्यभिमातिपाहः ।

૩ ૧ ૦

૩ ૧ ૨

૩ ૧૨ ૨૨

૩ ૧ ૨

आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवाथंस्युत्तमानि
धिष्व ॥२॥

અન્યઃ સોમ અભિમાતિપાહ તે પયાંસિ સંયન્તુ વાજાઃ વૃણ્ણાનિ અમૃતાય
આ દિવિ ઉત્તમાનિ શ્રવાંસિ ધિષ્વ ॥

અઃ હે સોમ ! યતુઓના-નાશકરનાર-તમને શ્રવણાર્થ નિયત કરેલ
ક્ષીર પ્રાપ્ત હો. તથા હવિષ્ય અન્ન તમને પ્રાપ્ત હો. વીર્ય પણ તમને પ્રાપ્ત
હો. અર્થાત્ આ સર્વને ગૃહણ કરો. હે સોમ ! તું પોતાના અમરપણને
અર્થ સોમેર વૃદ્ધિ પામતો સતો, સ્વર્ગમાં અમારે ખાવાયોગ્ય ઉત્તમ હવિષ્ય
અન્નને ધારણ કરે છે. ૨

૨ ૩ ૧૨ ૨૨

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।

૧૨ ૨૨ ૩૨ ૧ ૨ ૩ ૧

૨૨ ૩ ૧૨ ૨૨

त्वमातनोरुर्वा इन्तरिक्षन्त्वज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥३॥

અન્વ૦ સોમ ત્વમ્ ઇમાઃ વિશ્વાઃ ઓષધીઃ અજનયઃ ત્વમ્ અપઃ ત્વમ્ ગાઃ
૩૯ અન્તરિક્ષમ્ સ્વમ્ આતનોઃ તપઃ ત્વમ્ જ્યોતિષા વિવર્ચ્ય ॥

અ૦ હે સોમ ! તેં આ ભૂમિપર વર્તમાન સકલ ઓષધીયોને ઉત્પન્ન
કરી છે. તેં આ ઓષધીયોના કારણભૂત વર્ષાનાં જલોને ઉત્પન્ન કર્યાં છે.
તેં ગૌ-આદિ-સકલ-પશુઓને ઉત્પન્ન કર્યાં છે. વિસ્તારવાળા અન્તરિક્ષને તેં
ફેલાવ્યું છે. અને આ અન્તરિક્ષમાં જે અમારી દૃષ્ટિને રોકનાર અન્ધકાર હતો
તેને પણ તેં પોતાના પ્રકાશવડે અસ્તવ્યસ્ત વા નાશ કર્યો છે. ૩

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અગ્નિમીઢે પુરોહિતં યજ્ઞસ્ય દેવમૃત્વિજમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

હોતારથં રત્નધાતમમ્ ॥૪॥

અન્વ૦ યજ્ઞસ્ય પુરોહિતમ્ હોતારમ્ રત્નધાતમમ્ અગ્નિ દેવમ્ મીઢે ॥

અ૦ યજ્ઞના પુરોહિતરૂપ અથવા યજ્ઞના પૂર્વભાગમાં આહુવનીયરૂપે સ્થિત,
દેવતાઓના યજ્ઞમધ્યે હોતા ણનવાવાળા, યાગરૂપ રત્નોના અતિશય ધારક અને
પોષક અગ્નિદેવતાને હું સ્તુતિ કરું છું. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

તે મન્વત પ્રથમં નામ ગોનાં ત્રિઃ સત્ત પરમં નામ જાનન્ ।

૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

તા જાનતીરભ્યનૂપત ક્ષા આર્વિર્ભુવન્નરુણીર્યજ્ઞસા ગાયઃ ॥૫॥

અન્વ૦ અગ્ને તે પ્રથમમ્ ગોનામ્ નામ અમન્વત ત્રિઃસત્ત પરમમ્ નામ જાનન્
તાઃ જાનતીઃ ક્ષાઃ અભ્યનૂપત યજ્ઞસા અરુણી ગાયઃ આર્વિર્ભુવન્ ॥

અ૦ હે અગ્નિદેવ ! તમારી-સ્તુતિકરવાવાળા-અંગિરસોએ, પહેલાં વાણી-
સંબંધી સ્તુતિસાધક શબ્દમાત્રને બણ્યા પછી તે વાણીસંબંધી એકવીસ
પરમ ઉત્તમ સ્તુતિના સાધક સ્તોત્રરૂપ નામોને વા ગાયત્રી આદિ છન્દોને
બણ્યા અર્થાત્ જગતી-આદિ-છન્દોવડે-યુક્ત-મંત્રોદ્ધાર અગ્નિની સ્તુતિ કરી.
તે-સ્તુતિયોને-બણુનાર-પ્રજાએ, ઉપાકાળમાં સ્તુતિ કરી. તદનન્તર, સૂર્યના
તેજની સાથે દીપ્તિમંત થયત્ર તે વાણીયો પ્રકટ થઈ. ૫

૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૨

સમન્યા યન્ત્યુપચન્ત્યન્ત્યાઃ સમાનમૂર્વં નચસ્પૃણન્તિ ।

૨૩ ૧ ૨ ૧૨ ૩૧ ૨ ૩૧૨ ૨૨૩ ૧૨૩ ૧ ૨

તમ્ શુચિં શુચ્યો દીદિવાઙ્સમપાન્નપાતમુપયન્ત્યાપઃ ॥૬॥

અન્વ૦ અન્યાઃ આપઃ સંયન્તિ અન્યાઃ ઉપયન્તિ સમાનમ્ નયઃ ઋર્વમ્ પૂર્ણન્તિ
તમ્ અપાન્નપાતમ્ શુચિમ્ દીદિવાંસમ્ શુચ્યઃ ઉપયન્તિ ॥

અ૦ એકે વર્ષાનું જળ ભૂમિમાં જઈને પડે છે. પહેલેથી જ ભૂમિમાં
સ્થિત ખીલાં જળ તેમાં લળી જાય છે. અને તે સર્વ જળ મળી એકઠું
નદીરૂપ થઈ સમુદ્રમાં-વર્તમાન-વડવાનહને તૃપ્ત કરે છે. તેજ જળોના પૌત્ર,
નિર્મલ-દીપ્તિમાન-જળને શુદ્ધજળ સમીપ પ્રાપ્ત થાય છે. ૬

૧૨ ૨૨૩ ૧ ૩૨ ૧૨ ૨૨ ૩૧ ૨૨

આપ્રાગાન્નદ્રા યુવતિરહઃ કેતૂન્ત્સમીર્ત્સતિ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૩ ૨

અમૃદ્રા નિવેશની ત્રિશ્વસ્ય જગતો રાત્રી ॥૭॥

અન્વ૦ મદ્રા યુવતિઃ આગાત્ અહઃ કેતુન્ સમીર્ત્સતિ મદ્રા રાત્રો ત્રિશ્વસ્ય
જગતઃ નિવેશની અમૃત ॥

અ૦ સૂર્યના પ્રકાશથી હોનાર સન્તાપને નિવારણ કરી સુખદેવાવાળી,
અન્ધકારને-ભિશ્રણ-કરનારી રાત્રી, અભિમુખ આવી રહી છે. તે ચન્દ્રમાનાં
કિરણોસાથ સમ્યક્ સંબંધ કરવા આડે છે. તે કારણજ કચ્છાણી રાત્રી,
સકલ જગતની રૂઢીરીતે શયન કરાવનારી હોય છે. અર્થાત્, દિવસમાં પોતપોતાના
વ્યાપારોવડે ખિન્ન થયલાં સર્વ પ્રાણિઓને પોતાના આશ્રયમાં આશ્રમ દે છે. ૭

૩૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨૨ ૩ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

પ્રક્ષસ્ય વૃણો અરુપસ્ય નૂ મહઃ પ્ર નો વચો વિદથા જાત-

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧૨ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

વેદસે । વૈશ્વાનરાય મતિર્નવ્યસે શુચિઃ સોમ ઇવ પવત

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ચારુગ્નયે ॥૮॥

અન્વ૦ પ્રક્ષસ્ય વૃણઃ અરુપસ્ય મહઃ નુ નઃ વચઃ વિદથે વૈશ્વાનરાય પ્ર
નવ્યસે જાતવેદસે અગ્નયે શુચિઃ ચારુઃ મતિઃ સોમ ઇવ પવતે ॥

અ૦ હે વૈશ્વાનર ! સર્વત્ર વ્યાપ્ત વા હવિરૂપ-અન્નવાળા-મનોરથોત્તમ-
વર્ષા-કરવાવાળા દીપ્તિમાન જે તમે તેના પૂજનીય બલ વા તેજની હું શીઘ્ર જ

સ્તુતિ કરૂં છું. તે દીધેજ આમારૂં વચન યાગમાં સકલ નરોને અલિલપિત-પદ
પર-પહોંચાડનાર-અગ્નિદેવના અર્થ પ્રાપ્ત થાય છે અર્થાત્ સ્તુતિ કરે છે. અતિ
નવીન અર્થાત્ હવિષહે અત્યન્ત પ્રજ્વલિત હોનાર તથા પ્રાણિમાત્રને-જાણનાર-
અગ્નિદેવના અર્થ નિર્મલ અથવા સ્તુતિકરવાવાળાના પાપને નાશ કરી દેનાર
કલ્યાણકારિણી મનન-કરવાયોગ્ય-સ્તુતિ, જે મ સોમ દશાપવિત્રમાંથી ટપકી બાય
છે તે પ્રકારે મારા હૃદયમાંથી સ્વાભાવિકજ નીકળે છે. ૮

૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૨૨ ૩ ૧ ૨
વિશ્વે દેવા મમ શૃણવન્તુ યજ્ઞમુખે રોદસી અપાન્નપાચ્ચ મન્મ ।
૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨
મા વો વચાશ્સિ પરિચક્ષ્યાણિ વોચ ૫ સુમ્નેજિવ્વો અન્ત-
મામદેમ ॥૧॥

અન્વ૦ વિશ્વે દેવાઃ મમ મન્મ યજ્ઞમ શૃણવન્તુ અપાન્નપાચ્ચ રોદસી ઘઃ
પરિચક્ષ્યાણિ વોચાસિ માવોચમ ઘઃ ક્રન્તમાઃ સુમ્નેષુ રત મદેમ ॥

અ૦ સકલદેવો મારી માન્ય-કરવાયોગ્ય-પૂજાને વા હવિને ગૃહણુ કરે
ઉભય દુલોક અને પૃથિવીલોકના અભિમાની દેવતા મારા સ્તોત્રને સાંભળી
ચિત્તમાં ધારણુ કરે. હે દેવતાઓ ! તમારા અર્થ ત્યાગ કરવાયોગ્ય જે વચન
હોય તેને ઉચ્ચારણુ કરતો નથી કિન્તુ, મુન્દર સ્તોત્રોને ઉચ્ચારણુ કરૂં છું. તે
કારણુ તમારી અત્યન્ત સમીપ પહોંચતા અને, આપે દીધેલ મુખમાં જ આમોઢ
કરીએ. ૯

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨૨ ૨૨ ૩ ૨
યશો મા યાવાપૃથિવી યશો મેન્દ્રવૃહસ્પતી ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યશો ભગસ્ય વિન્દતુ યશો મા પ્રતિમુચ્યતામ્ ।

૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
યશસ્વ્યાશ્સ્યાઃ સર્થસદોઽહં પ્રવદિતા સ્યામ્ ॥૧૦॥

અન્વ૦ યાવાપૃથિવા યશઃ મા આવિન્દતુ ઇન્દ્ર વૃહસ્પતી યશઃ મા ભગસ્ય
યશઃ મા મા પ્રતિમુચ્યતામ્ યશસ્વ્યાસ્યાઃ સંસદઃ યશઃ મહમ પ્રવદિતા સ્યામ્ ॥

અ૦ હે દેવો ! દુલોક તથા ભૂલોકનો યશ હું-સ્તુતિ કરનારને પ્રાપ્ત હો.
ઇન્દ્ર અને વૃહસ્પતીનો યશ મને પ્રાપ્ત હો. આદિત્યનો યશ મને પ્રાપ્ત હો.

આ મહાન યશઃથી હું કદી વિયુક્ત ન હોઉં. આ 'સભાનો શ્રેષ્ઠ યશ કદાપિ નષ્ટ ન હો'. હું 'સર્વત્ર પ્રગલ્ભતાપૂર્વક બોલવાવાળો થાઉં'. ૧૦

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨
 ઇન્દ્રસ્ય નુ વીર્યાણિ પ્રવોચં યાનિ ચકારં પ્રથમાનિ વજ્રી ।
 ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અહન્નહિમન્વપસ્તતર્દ પ્રવક્ષણા અમિનસ્પર્વતાનામ્ ॥૧૧॥

અન્ય૦ ઘઝા પ્રથમાનિ યાનિ વીર્યાણિ ચકારં નુ પ્રવોચમ્ અહિમ્ અહન અનુ
 ક્ષયઃ તતર્દ પર્વતાનામ્ વક્ષણાઃ પ્રામિનત્ ॥

અં ૦ વજ્રધારી ઇન્દ્રે પૂર્વસિદ્ધ વા મુખ્ય જે પરાક્રમનાં કર્મ કરેલાં, તે ઇન્દ્રનાં પરાક્રમેને હું શીઘ્રજ કહું છું. તેણે મેઘને માર્યો તે એક પરાક્રમ છે. ફરી જલોને તાડન કહ્યું અર્થાત્ ભૂતલપર રેડયાં તે બીજું પરાક્રમ છે. પહાડોની પેઢેવાવાળી નદીઓને કિનારાઓ ખોદી પ્રવાહિત કરી આ ત્રીજું પરાક્રમ છે. ૧૧

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
 અગ્નિરસિમ્ જન્મના જાતવેદા ધૃતં મે ચક્ષુરમૃતંમ આસન્ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
 ત્રિધાતુરક્ષો રજસો વિમાનોઽજસ્રં જ્યોતિર્હવિરસિમ્ સર્વમ્ ॥૧૨॥

અન્ય૦ અગ્નિઃ અહમ્ જન્મના યથા ધૃતમ્ મે ચક્ષુઃ અમૃતમ્ મે આસન્ અર્કઃ
 ત્રિધાતુઃ રજસઃ વિમાનઃ અજસ્રં જ્યોતિઃ હવિઃ સર્વમ્ અસ્મિ અગ્નિઃ અસ્મિ જન્મના
 જાતવેદાઃ ધૃતં મે ચક્ષુઃ અમૃતમ્ મે આસન્ ત્રિધાતુઃ રજસઃ વિમાનઃ અજસ્રં
 જ્યોતિઃ સર્વે હવિઃ ॥

અં ૦ હું અગ્નિ જન્મથીજ સર્વજ્ઞ છું. ધૃત મારું ચક્ષુ છે. અમૃત-નાના પ્રકારના વિષયોપશોગરૂપ કર્મફલ-તે મારા મુખમાં છે. જગતનો રચનાર પ્રાણુ તે હું છું. હું પોતાને ત્રણભાગમાં વિભક્ત કરી તેમાં વાયુરૂપે અન્તરિક્ષનો અધિષ્ઠાતા છું. નિત્ય તેજઃપ્રકાશરૂપે સુલોકનો અધિષ્ઠાતા આદિત્યપણુ હું જ છું. (આ રીતે લોકતાસ્વરૂપ કદી પોતાના લોભ્યસ્વરૂપનું વર્ણન કરે છે.) લોભ્યરૂપ પ્રસિદ્ધ વસ્તુ છે તે સર્વ હું જ છું. અથવા (૨) હું દેવતાઓને હવિ પોહો-ચાડનાર છું. હું ઉત્પત્તિ કાલથીજ જ્ઞાનવાનુ છું. અથવા ઉત્પન્ન-થયલ-પદાર્થ-માત્રને આત્મસ્વરૂપે જાણવાવાળો સર્વાત્મા છું. કેમકે, પ્રસિદ્ધ ધૃત મહાર્ક ચક્ષુઃસ્થાનીય છે. પ્રભારૂપ જે અવિનાશી જ્યોતિરૂપ અમૃત છે તે મારા મુખમાં છે. પ્રાણુ અપાન તથા વ્યાનરૂપ ત્રણપ્રકારિ વર્તમાન પૂજનીય જે પ્રાણુ છે તે

પણ હું જ છું. તથા અન્તરિક્ષનો વિશેષ પરિભ્રાણકરવાવાળો જે વાયુ છે તે પણ હું જ છું. (અધિક શું કહું?) ધૃત-પુરોહિત-આદિ૩૫ જે હવે છે તે સર્વ પણ હું જ છું. અર્થાત્ હું જ સર્વવ્યાપક બ્રહ્મ છું. ૧૨

૨૩ ૨૩ ૧૨ ૨૨ ૩૧૨ ૨૨ ૩ ૧૨ ૨૨૩ ૧૨

પાત્યશિર્વિપો અગ્રં પદં વેઃ પાતિ યદ્વશ્ચરણં સૂર્યસ્ય ।

૨૩ ૧૨ ૩૧૨ ૩ ૧૨ ૨૨ ૩ ૧૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પાતિ નામા સસરીર્પાણમગ્નિઃ પાતિ દેવાનામુપમાદમૃષ્ણઃ ॥

અં અન્તિ વે વિષઃ અગ્રમ પદમ પાતિ યદ્ વશ્ચરણમ પાતિ નામા સસરીર્પાણમ પાતિ ક્રુષ્ણ ઉપમાદમ પાતિ ॥

અં અગ્નિદેવતા, સર્વત્રવ્યાપ્ત ભૂમિના મુખ્યસ્થાનની રક્ષા કરે છે. મહાન અગ્નિ, સૂર્યના માર્ગ૩૫ અન્તરિક્ષની રક્ષા કરે છે. અન્તરિક્ષમા મરુદ્ગુણની રક્ષા કરે છે. તે દર્શનીય અગ્નિ, દેવતાઓને-આનન્દ-દેવાવાળા-પરની રક્ષા કરે છે. ૧૩

इति तृतीय खण्डः समाप्तः ॥३॥

સ્વપ્ન ૩

- ૧ દંદતુ-વર્ધયતુ-દંડ કરે.
- ૨ અમિમાતિપાદઃ-શત્રુનો નાશકરવાવાળો. (શત્રુનાં હનતુઃ) ।
- ૩ ઘૃણાન્નિ-વીર્ય.
- ૪ ખિચ્ય-ધારયતે-ધારણ કરે છે.
- ૫ શ્રિયર્ચય-વિનષ્ટ થા અસ્તભાસ્ત કર્યો છે.
- ૬ ક્ષાઃ-પ્રજા.
- ૭ ઋષમ-વડવાનસ.
- ૮ પૂણન્તિ-તૃપ્ત કરે છે.
- ૯ યુષતિઃ-તમસોમિશ્રયિત્રી-અ-ધકારને મેળવનાર.
- ૧૦ ઝહઃ-ચન્દ્રમાનાં.
- ૧૧ સમૌર્સતિ-સમ્યક્ સંયદ્ધ્યેતુમિચ્છતિ-સમ્યક્ સંબંધ કરવા થાહે છે.
- ૧૨ નિવેશનો-નિવેશકારિણી-રૂઢી રીતે શયન કરાવનારી.
- ૧૩ પ્રશ્નસ્ય-સંપૂર્ણસ્ય વ્યાસસ્ય થા પૃથ્વિર્લક્ષ્મણમન્નં તદ્વતઃ-
સર્વત્ર વ્યાપ્ત થા હવિરૂપ અન્નવાળા.
- ૧૪ અણ્યસ્ય-દીપ્તિમાન્ નો.
- ૧૫ મતિઃ-મનન કરવાયોગ્ય સ્તુતિ.
- ૧૬ મન્મ-મનનીય યજઃ; યજનીય પૂજા થા હવિ.
- ૧૭ પરિચક્ષ્યાન્નિ-પરિવર્તનીય; ત્યાગકરવા યોગ્ય.
- ૧૮ સંસદઃ-સમૂહસ્ય-સભાનો.
- ૧૯ પ્રયજ્ઞના-પ્રયજ્ઞણશીલાઃ નદીઃ-વેહેનારી નદીઓને.
- ૨૦ અર્કઃ-ગ્રાણ.
- ૨૧ આસન્-આસ્યે-મુખમાં.
- ૨૨ તિમાન્-અધિષ્ઠાતા; થા પરિભ્રાણ કરનાર વાયુ.
- ૨૩ વિપઃ-રિપઃ-ધૃમ્યાઃ-બૃહિતુ.
- ૨૪ ચરણમ્-માર્ગરૂપ અન્તરિક્ષ.
- ૨૫ યદ્ઃ-મહાન્.
- ૨૬ સપ્તશીર્ષાણમ્-મરૂદ્ધુણે.
- ૨૭ ઉપમાદમ્-આનન્દ દેવાવાળા.
- ૨૮ ક્રુચ્યઃ-દર્શનીય.

અ. ૬ સ્વળ્લ ૪

૧ ૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

બ્રાજન્ત્યગ્ને સમિધાન દીદિવો જિહ્વા ચરત્યન્તરાસનિ ।

૧૨ ૨૨

૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સ ત્વન્નો અગ્ને પયસા વસુવિદ્રયિં વર્વો દદશેઽદાઃ ॥૧॥

અન્વ૦ સમિધાન દીદિવઃ અગ્ને બ્રાજન્તાં આસનિ ંતઃ જિહ્વા ચરતિ સઃ
વસુવિત્ ત્વમ્ અગ્ને પયસા રયિમ્ દદશે વર્વઃ અદાઃ ॥

અ૦ ઋત્વિગ્નેદ્વારા પ્રજ્વલિત કરાતા સર્વોપરિ વિરાજમાન હે અગ્નિદેવ !
પ્રકાશમાન, મુખની અંદર મિથ તમારી છાલ હવિને લક્ષણ કરે છે. તે ધન-
પ્રાપ્ત-કરાવનાર-તમે-અગ્નિદેવ, અમને અન્નની સાથ રમણીય ધનદર્શનાર્થે
અર્થાત્ દેખવાયોગ્ય તેજ વા તેજસ્વીપણું દો. ૧

૩ ૧ ૨

૨૨ ૩ ૧ ૨

૨૨

વસન્ત ઇન્નુ રન્ત્યો ગ્રીષ્મ ઇન્નુ રન્ત્યઃ ।

૩ ૧ ૨ ૨૨

૩ ૧ ૨

૨૨ ૩

૧૨ ૨૨

વર્ષાણ્યન્નુ શરદો હેમન્તઃ શિશિર ઇન્નુ રન્ત્યઃ ॥૨॥

અન્વ૦ વસન્તઃ ઇન્નુ રન્ત્યઃ ગ્રીષ્મઃ ઇન્નુ રન્ત્યઃ વર્ષાણિ અન્નુ શરદઃ હેમન્તઃ
શિશિરઃ ઇન્નુ રન્ત્યઃ ॥

અ૦ ચૈત્ર-વૈશાખ રૂપ વસન્ત ઋતુજ રમણીય હોય છે. જ્યેષ્ઠ-આષાઢરૂપ
ગ્રીષ્મઋતુ જ રમણીય હોય છે. શ્રાવણ-ભાદ્રપદરૂપ વર્ષાઋતુ, અનન્તર આશ્વિન-
કાર્તિકરૂપ શરદ, માર્ગશીર્ષ-પોષરૂપ હેમન્ત અને માઘ-ફાલ્ગુનરૂપ શિશિર
ઋતુ જ રમણીય હોય છે. ૨

૩ ૧ ૨ ૩

૧ ૨

૩ ૨

૩ ૧ ૨

સહસ્રશીર્ષાઃ પુરુષઃ સહસ્રાક્ષઃ સહસ્રપાત્ ।

૧૨ ૨૨

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

૩ ૨

સ મૃમિથં સર્વતો વૃત્વાત્યતિષ્ઠ્ઠ દશાંગુલમ્ ॥૩॥

અન્વ૦ પુરુષઃ સહસ્રશીર્ષાઃ સહસ્રાક્ષઃ સહસ્રપાત્ સઃ મૃમિથ્ સર્વતઃ વૃત્વા
દશાંગુલમ્ અત્યતિષ્ઠ્ઠ ॥

અં સકલ પ્રાણિયોના સમદિરૂપ પ્રજ્ઞાંડશરીરી વિરાટનામક પુરૂષ સહસ્ર-અનન્ત-શિરવાળા છે, અનન્ત નેત્રોવાળા છે સહસ્રચરણોવાળા છે. તે પ્રજ્ઞાંડ ગોલકરૂપા ભૂમિને ચોમેર લપેટી દશ અંગુલનો દેશ-હૃદય-ને ઘેરી સ્થિત છે. અર્થાત્ તે પોતાની અચિન્ત્યશક્તિના પ્રભાવવડે મોટામાં મોટી તથા નાનામાં નાનો છે. આ સર્વ પ્રજ્ઞાંડ પણ તેના મહાત્ કલેવરની અંદર છે. અને પ્રત્યેક પ્રાણીના હૃદયમાં પણ તે વર્તમાન છે. ૪

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્રિપાદૂર્ધ્વ ઉદૈત્પુરુષઃ પાદોઽસ્યેહામવત્પુનઃ ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૬ ૨ ૨

૩ ૨ ૩ ૨

તથા વિષ્વઙ્ વ્યક્રામદશનાઽનશને અમિ ॥૪॥

અન્યં ત્રિપાત્ પુરુષઃ ઉર્ધ્વઃ ઉદૈત્ અસ્ય પાદઃ રૂઢ પુનઃ અમયત્ તથા વિષ્વઙ્ વ્યક્રામત્ અશનાનશને અમિ ॥

અં સસાર-સ્પર્શથી-રહિત અનેક રૂપવાળો આ ત્રિપાદવાળો પુરૂષ, અજ્ઞાનના કાર્યરૂપ સંસારથી અલગ રહ્યો છે. અર્થાત્ સંસારના શુષ્કદોષોના સ્પર્શથી ભુદો રહી ઉત્કર્ષપૂર્વક સ્થિત હોય છે. આ પુરૂષનો જ એક પાદ-અંશ-છે. તે અહીં માયામાં વારંવાર પ્રકટ થયો છે. અર્થાત્ સૃષ્ટિ તથા સંહાર દ્વારા વારંવાર અહીં આવે છે. માયામાં આભ્યા પછી દેવ, મનુષ્ય, પશુપક્ષી આદિરૂપે અનેકરૂપ સતો વ્યાપ્ત થાય છે. લોજન-આદિના-અવહારવાળા ચેતનપ્રાણી સમૂહરૂપ તથા તેથી રહિત પહાડ-નદી-આદિ-અચેતનરૂપે આ જગતમાં ફેલાય છે. ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩

૩ ૨ ૬ ૨ ૩ ૧ ૨

પુરુષ એવદ્ સર્વં યદ્ ભૂતં યન્ન ભાવ્યમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

પાદોઽસ્ય સર્વા ભૂતાનિ ત્રિપાદસ્યામૃતં દિવિ ॥૫॥

અન્યં રૂઢમ્ સર્વમ્ પુરુષઃ યત્ યત્ ભૂતમ્ ચ ભાવ્યમ્ સર્વા ભૂતાનિ અસ્ય પાદઃ અસ્ય ત્રિપાત્ અમૃતમ્ દિવિ ॥

અં આ જે વર્તમાન જગત્ છે તે સર્વ પુરૂષ જ છે. જે ઉત્પન્ન થઈ ચુક્યું છે અને જે ઉત્પન્ન થનાર છે તે સર્વ પુરૂષ જ છે. ત્રિકાલવર્તિ સકલ ચરાચર પ્રાણી આ પુરૂષનો ચતુર્થાંશ છે. આ પુરૂષના શેષ ત્રણ પાદો અર્થાત્ તેનું અવગિષ્ટ સ્વરૂપ વિનાશરહિત છે, અને વોતનાત્મક સ્વપ્રકાશ સ્વરૂપમાં સ્થિત છે. ૫

૧ ૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧૨

તાવાનસ્ય મહિમા તતો જ્યાયાઃશ્ચ પૂરુપઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨૨ ૩ ૧૨ ૨૨ ૩ ૧૨

ઉતામૃતત્વસ્યેશાનો યદન્નેનાતિરોહતિ ॥૬॥

અન્ય૦ તાવાન અસ્ય મહિમા પૂરુપઃ તતઃ અપિ જ્યાયાન્ ઉત અમૃતત્વસ્ય
૧શાનઃ યત અન્નેજ અતિરોહતિ ॥

અ૦ ભૂત લવિષ્યત્ તથા વર્તમાન જગત્નો જે આધાર છે તે સર્વ આ
પુરૂષનું સામર્થ્યવિશેષ છે. તે તેનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ હોય નહિ. વાસ્તવિક
પુરૂષ તો તે મહિમાથી પણ અત્યંત અધિક છે અને તે પોતાની માયાવડે
દેવત્વનો સ્વામી બન્યો છે. કેમકે પ્રાણીયોના લોગ્યકર્મફલ નિમિત્ત પોતાની
કારણાવસ્થાનું લંઘન કરી આ દેખાતી જગત્ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે.
આ પ્રકારે પ્રાણીયોનાં કર્મફલ લોગવવાને અર્થ જ તે જગદૂપતાને ઝડપ
કરે છે. વાસ્તવમાં આ તેનું સ્વરૂપ હોતું નથી. ૬

૧ ૨ ૩ ૧૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧૨

તતો વિરાડજાયત વિરાજો અધિ પૂરુપઃ ।

૨ ૨ ૧૨ ૨૨ ૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

સ જાતો અત્યરિચ્યત પશ્વાદ્ભૂમિમથો પુરઃ ॥૭॥

અન્ય૦ તતઃ વિરાદ્ જાયતઃ વિરાજો અધિ પૂરુપઃ સઃ જાતઃ અત્યરિચ્યત
પશ્ચાત્ ભૂમિમ્ અથો પુરઃ ॥

અ૦ તે આદિપુરૂષ વા કારણપુરૂષથી પ્રદ્યોત શરીર ઉત્પન્ન થયું. તે
વિરાદ્ દેહના ઊપર તે દેહનો અભિમાની કોઈ પુરૂષ ઉત્પન્ન થયો. તે ઉત્પન્ન-
થયેલ-વિરાદ્પુરૂષ, વિરાદ્થી જિન્ન દેવતા, મનુષ્ય તથા પશુ-પક્ષી-આદિપુરૂષ
થયો. તેણે દેવ-આદિ-જીવલાલની અનન્તર ભૂમિને રચી. તથા ભૂમિની રચ-
નાની અતન્તર તે જીવોનાં શરીરોને રચ્યાં. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧૨ ૨૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧૨

મન્યે વાં યાવાપૃથિવી સુભોજસૌ યે અપ્રથેથામમિતમમિ

૨૨ ૧ ૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧૨ ૨૨ ૩ ૧

યોજનમ્ । યાવાપૃથિવી ભવતથં સ્યોને તે નો મુચ્ચતમથં

૨

હસઃ ॥૮॥

અન્ય૦ ઘાવાપૃથિવી વામ સુમોજસો મન્યે અમિતમ યોજનમ અમ્યપ્રથેથામ
ઘાવાપૃથિવો સ્યોને ભવતમ તે ન ંહસઃ મુચ્ચતમ ॥

અ૦ હે દુલોક અને પૃથિવીલોકના અભિમાની દેવતાઓ ! તમે બન્ને
સુન્દર પાલન કરનારા છો એમ હું બાલુ છું. અનન્ત-ધન-આદિને ચોમેર ખૂબ
વધારો. હે દુલોક તથા ભૂલોકના અભિમાની દેવતાઓ ! તમે અમને મુખ
૩૫ હો. તે ઘાવાપૃથિવી અમને પાપથી છોડાવે. ૮

૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

હરી ત ઇન્દ્ર ઇમશ્રૂણ્યુતો તે હરિતૌ હરી ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

તન્ત્વા સ્તુવન્તિ કવયઃ પુરુપાસો વનર્ગવઃ ॥૧॥

અન્ય૦ ઇન્દ્ર તે અશ્રૂણિ હરી ઉતો તે હરી હરિતૌ વનર્ગવઃ કવયઃ પુરુપાસઃ
તમ ત્વાં સ્તુવન્તિ ॥

અ૦ હે ઇન્દ્ર ! તમારી દાઢી મૂછ હરિતવર્ણની છે. અને તમારા ઘોડા
હરિતવર્ણના છે. ગાયોનો વા વેઢવાણિયોનો ભકત મેધાવી પુરૂષ તમારી
સ્તુતિ કરે છે. ૯

૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

યદ્વર્ચો હિરણ્યસ્ય યદ્વા વર્ચો ગવામુત ।

૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સત્યસ્ય વ્રહ્મણો વર્ચસ્તેન મા સથંસ્રજામસિ ॥૧૦॥

અન્ય૦ હિરણ્યસ્ય યત્ વર્ચઃ વા ગવામ્ યત્ વર્ચઃ ઉત સત્યસ્ય વ્રહ્મણઃ વર્ચઃ
મા સંસ્રજામસિ ॥

અ૦ હિતકારી રમણીય મુવર્ણુનું જે તેજ છે, અને ગાયોનું જે તેજ છે,
અને સર્વને માન્ય સત્યભરૂષ વેદનું વા બ્રાહ્મણનું જે તેજ છે, તે વડે યુક્ત
થવાની અમે પ્રાર્થના કરીએ છઈએ. અર્થાત્ હે ભગવન્ ! અમને એવો
આશીર્વાદ દો કે અમે ધનવાન્ પશુવાલા અને બ્રહ્મતેજવાળા તથા શ્રોત્રિય
થઈએ. ૧૦

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

સહસ્તન્ન ઇન્દ્ર દદ્યયોજર્હશ હાસ્ય મહતો વિરણિન્ ।

૨ ૩ ૧ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

કતુન્ન નૃમ્ણઃ સ્થવિરશ્ચ વાજં વૃત્રેપુ શત્રૂન્ત્સહના કૃધી નઃ ॥

અન્વ૦ વિરણિન દન્દ્ર તત્ સહઃ ઓજઃ નઃ દદિ હિ અસ્ય મહતઃ. ઈશે નઃ
ક્તું ન નુગ્મ્ય સ્થિરિમ્ યાજમ કૃધિ નઃ શશૂન્ વૃષ્ટેષુ સહના ॥

અ૦ સ્તુતિ કરવાવાળાને સ્પષ્ટ વચનથી સાચો આશીર્વાદ દેવાવાળા હે
ધન્દ્ર ! તે શત્રુઓને-દળાવવાવાળું-બળ અમને દો. કેમકે, તમે આ મહાન
બળના ઇશ્વર હો છો. તે કારણ હે ધન્દ્ર ! અમારા યજ્ઞની સદૃશ ધન અને
બહુ-વૃદ્ધિ-પામેલ-બલ સંપાદન કરો. તથા અમારા શત્રુઓને, અમને ખાધા
દેવાવાળા ઉપાયોના વિષયમાં એકસાથે હતાશ કરીએ. ૧૧

૩૧૨ ૩૧૨ ૩૨૩ ૧ ૨ ૩૨૩ ૧ ૨

સહર્પમાઃ સહવત્સા ઉદેત વિદ્વા રૂપાણિ વિભ્રતીઃપૂર્વીઃ ।

૩૨ ૩૨૩૧ ૨ ૩ ૦ ૩૧૨ ૨૨ ૩૨ ૩૧ ૨

ઉઠઃ પૃથુરયં વો અસ્તુ લોક ઇમા આપસ્સુપ્રપાણા ઇહસ્ત ॥૧૨॥

અન્વ૦ વિદ્વાઃ રૂપાણિ વિભ્રતીઃ સહર્પમાઃ સહવત્સાઃ વૃષ્ટર્જાઃ ઉદેત ઉઠઃ
પૃથુઃ અયમ્ લોકઃ યઃ અસ્તુ ઇહ ઇમા આપઃ સુપ્રપાણાઃ સ્ત ॥

અ૦ હે ગાયો ! સર્વે રૂપોને ધારણ કરતી સતી વૃષભોસહિત, વાછડાં
સહિત સાથે પ્રાતઃ એ પ્રકારની અવવાળી હોતી સતી સમૃદ્ધિને પ્રાપ્ત હો
લાંબો વિસ્તારવાળો આ લોક તમારા અર્થે હો. આ ભૂમિમાં આ બળ મુખ-
પૂર્વક અધિક પીવાયોગ્ય હો. એથી તમે અહીં વૃદ્ધિની સાથે રહો. ૧૨

इति चतुर्थः खण्डः समाप्तः ॥४॥

સ્વપદ ૪

- ૧ યસુવિત-ધનલભ્નક.
- ૨ રત્ય -રમણીય
- ૩ ઉદેત-ઉત્કર્ષ સાથ મ્થિત થયો છે.
- ૪ અરાનં-ભોજનાદિ વ્યવહારોપેત ચેતન પ્રાણિસમૂહ.
- ૫ માયમ-ભવિષ્યત્ જગત્
- ૬ અન્ન-પ્રાણિયેભ્ય ભોજ્ય કર્મફલરૂપ નિમિત્તવડે.
- ૭ પુર.-શરીરો.
- ૮ સુમોજસૌ-સુન્દર પાક્ષન કરવાવાળાં
- ૯ સ્થોને-સુલભ્યે સ્વકાર્યે-મુખરૂપ.
- ૧૦ ઘનર્ગર-ઘનતીયા સમ્મજનોયા માલો ચેવાં તે-ગાયો વા વાણીના ભક્ત
- ૧૧ ગિરધિન્ન-વિજેષેણ રમણાય ઘ્યક્તવચ્ચં તદ્વ્યાસ્તીતિ તસ્ય સંયોધને-
ત્તુતિ કરવાવાળાને અપદવચનથી સાથે આશીર્વાદ દેવાવાળા.
- ૧૨ સ્યગિર-અતિશય પ્રવૃદ્ધ.
- ૧૩ નૃમ્ગમ-ધન.
- ૧૪ વૃથેષુ-આવરકેષુ ઉપાયેષુ-આધા દેવાવાળા, ઉપાયોના વિષયમા.
- ૧૫ પ્રતુમ્-ચર.
- ૧૬ સદના-એકમાથ હતાગ.
- ૧૭ ટ્વૃર્જા-સાયગ્રાત-કાળ બે પ્રકારનાં અવવાળી
- ૧૮ સુમપાળા -સુરેન પ્રકર્ષેણ પાતુ યોન્યા -મુખપૂર્વક અધિકતાથે પીવાયોઅ્ય.
- ૧૯ સ્ત-મયત ।

અ. ૬ खण्ड ५

૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

अग्न आयूँषि पवत आसुवोर्जमिपञ्च नः ।

૩ ૨ ૨   ૩ ૧ ૨

आरे वाधस्व दुच्छुनाम् ॥૧॥

અન્ય૦ અગ્ને આયૂંષિ પવતે નઃ ઈર્જમ ચ ઇપમ આસુવ દુચ્છુનામ આરે વાધસ્વ ॥

અ૦ હે પવમાન અગ્નિદેવ ! તમે અમારાં અન્નને વા આયુધ્યને સંપાદન કરે છે વા વધારે છે. અમારા અન્નરસવડે ઉત્પન્ન હોનાર બલને અન્ને અન્નને અભિશ્રુત પ્રેરે-લો. દુષ્ટ કુતરાની સમાન રાક્ષસોને અમારાથી દૂરજ પીડિત કરે. ૧

૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

विभ्राद् बृहत्पिवतु सौम्यं मध्वायुर्दध्यज्ञपताववિहूरुतम् ।

૧ ૨ ૩   ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧   ૨   ૩ ૧ ૨

वातजूतो यो अभिरक्षति तमना प्रजाः पिपर्ति बहुधा

૨૨

विराजति ॥૨॥

અન્ય૦ વિભ્રાદ્ બૃહત્પિવતી અવિહૂતમ આયુઃ કથત વૃહત્ સૌમ્યમ મધુ વિષતુ યઃ વાતજૂત તમના અભિરક્ષતિ પ્રજાઃ પિપર્તિ બહુધા વિરાજતિ ॥

અ૦ વિશેષ-દેદીપ્યમાન-સૂર્ય. યજમાનને વિષે નિષ્કંટ આયુધ્ય વા અન્નને સ્થાપન કરતા બહુ સોમયુક્ત મધુને પીઓ જે સૂર્ય, રશ્મિચક્રના પ્રેરક વાયુદ્વારા પ્રેરિત સત્તા સ્વયંજ સર્વ જગતને પોતાનાં કિરણોદ્વારા સ્પર્શ કરતા પાલન કરે છે, પ્રલબ્ધને વર્ષા આદિ દઇ પોષણ કરે છે, તથા વિશેષ પ્રકાશિત થાય છે. ૨

૩ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨ ૩ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૨

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૦ ૩ ૧ ૨ ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૨૨   ૨ ૩ ૧

आप्रा चात्रापृथिवी अन्तरिक्षसूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥

સ્વપ્ન ૪

- ૧ ચમુચિત-ધનલભક.
- ૨ રત્ન-રમણીય.
- ૩ ઉદેત-ઉત્કર્ષ સાથ સ્થિત થયે છે.
- ૪ અદાન-ભોજનાદિ વ્યવહારોપેત ચેતન પ્રાણિસમૂહ.
- ૫ માત્ર્યમ-ભવિષ્યત્ જગત્.
- ૬ અન્ન-પ્રાણિયોના ભોજ્ય કર્મફલરૂપ નિમિત્તવડે.
- ૭ પુરા-શરીરો.
- ૮ સુમોક્ષસૌ-સુ-દર પાલન કરવાવાળાં.
- ૯ સ્પોને-સુલભ્યે સ્વકાર્યે-સુખરૂપ.
- ૧૦ ઘનર્ગર-ઘનનોંયાઃ સમ્મર્ગનોંયા ગાથો ચેપાં તે-ગાયો વા વાણીના ભકત.
- ૧૧ વિરપિન્-વિશેષેણ રમણોંય લ્યન્તચ્ચરં તદ્વ્યાસ્તીતિ તસ્ય સંબોધને-
સ્તુતિ કરવાવાળાને સ્પષ્ટવચનથી આપે આશીર્વાદ દેવાવાળા.
- ૧૨ સ્થવિરં-અતિશય પ્રવૃદ્ધ.
- ૧૩ નૃગમ-ધન.
- ૧૪ દુષ્ટેષુ-આવરકેષુ ઉપાયેષુ-ખાધા દેવાવાળા; ઉપાયોના વિષયમાં.
- ૧૫ પ્રતુમ્-યજ.
- ૧૬ સહના-એકસાથ હતાશ.
- ૧૭ ટટુર્જાઃ-સાપંખાતઃકાળ એ પ્રકારનાં અવવાળી.
- ૧૮ સુપ્રણાઃ-સુગ્રેન પ્રકરેણ પાતું યોગ્યાઃ-સુખપૂર્વક અધિકતાયે પીવાયેાગ્ય.
- ૧૯ સ્ત-મયન.

અ. ૬ સ્વર્ણ ૫

૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
અગ્ન આયૂષ્પિ પવત આસુવોર્જમિપશ્વ નઃ ।

૩ ૨ ૨   ૩ ૧ ૨
આરે વાધસ્વ દુચ્છુનામ્ ॥૧॥

અન્ય૦ અગ્ને આયૂષ્પિ પવસે નઃ ઈર્જમ ચ હપમ આસુય દુચ્છુનામ આરે વાધસ્વ ॥

જા૦ હે પવમાન અગ્નિદેવ ! તમે અમારાં અન્ને વા આયુષ્યને સંપાદન કરે છે વા વધારે છે અમારા અન્નરસવડે ઉત્પન્ન હોનાર ખલને અને અન્નને અભિમુખ પ્રેરે-લો. હું કુતરાની સમાન રાક્ષસોને અમારાથી દૂરજ પીડિત કરે. ૧

૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૨   ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
વિમ્રાદ્ વૃહતિપવતુ સોમ્યં મધ્વાયુર્દધચ્છપતાવવિહૃતમ્ ।
૧ ૨   ૩   ૧   ૨   ૩ ૧ ૨   ૩   ૧ ૨   ૩ ૧   ૨   ૩ ૧ ૨
વાતજૂતો યો અભિરક્ષતિ ત્મના પ્રજાઃ પિપર્તિ વહુધા
૨ ૨

વિરાજતિ ॥૨॥

અન્ય૦ વિમ્રાદ્ યજ્ઞપતી અવિહૃતમ આયુઃ દધત વૃહત સોમ્યમ મધુ વિથતુ યઃ વાતજૂતઃ ત્મના અભિરક્ષતિ પ્રજાઃ પિપર્તિ વહુધા વિરાજતિ ॥

જા૦ વિશેષ-દેહીધમાન-સૂર્ય, યજ્ઞમાનને વિષે નિષ્કંટ આયુષ્ય વા અન્નને સ્થાપન કરતા બહુ સોમયુક્ત મધુને પીઓ. જે સૂર્ય, રાશિચક્રના પ્રેરક વાયુદ્રાશ પ્રેરિત સત્તા સ્વયંજ સર્વ જગતને પોતાનાં કિરણોદ્વારા સ્પર્શ કરતા પાલન કરે છે, પ્રજાઓને વર્ષા આદિ હંધ પોપણુ કરે છે, તથા વિશેષ પ્રકાશિત થાય છે. ૨

૩ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨
ચિત્રં દેવાનામુદગાદનીકં ચક્ષુર્મિત્રસ્ય વરુણસ્યાગ્નેઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩   ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૨ ૨   ૨   ૩ ૧
આપ્રા દ્યાવાપૃથિવી અન્તરિક્ષઃસૂર્ય આત્મા જગતસ્તસ્થુપશ્વ ॥

અન્ય૦ દેવાનામ અનીક્ષમ્ મિત્રસ્ય વરુણસ્ય અગ્નેઃ ચક્ષુઃ ચિત્રમ્ ઉદગાત ઘાવાપૃથિવીં અન્તરિક્ષમ્ આપ્રાઃ સૂર્યઃ જગતઃ ચ તસ્યુપઃ આત્મા ॥

અ૦ કિરણોના વા દેવતાઓના તેજઃસમૂહરૂપ, મિત્ર, વરુણ, અગ્નિ-આદિ-દેવતાઓના પ્રકાશક વા ચક્ષુ ઇન્દ્રિયરૂપ આશ્ચર્યકારી સૂર્યમણ્ડલ ઉદયા-ચળપર પોહોચ્યું. અને તે ઉદયને પ્રાપ્ત થતા વેંતજ છુલોક અને પૃથિવીલોકને અને અન્તરિક્ષલોકને પોતાના તેજવડે એમર પૂર્ણ કરે છે. તે સૂર્ય, જંગમનો તથા સ્થાવર જગતનો જીવાત્મા છે. ૩

૧૨ ૨૨ ૩ ૩ ૧ ૩ ૨ ૧ ૨ ૩ ૨

આયજ્ઞૌઃ પૃથિનરક્રમીદસદન્માત્તરં પુરઃ ।

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

પિતરં ચ પ્રયન્ત્સ્વઃ ॥૪॥

અન્ય૦ ગૌ પૃથિન અયમ્ આ અનમીત પુરઃ માતરમ્ અસદત્ પિતરમ્ ચ પ્રયન્ત્ સ્વઃ ॥

અ૦ ગમન સ્વભાવવાળો, તેજવડે વ્યાપ્ત આ સૂર્ય, ઉદયાચલને પ્રાપ્ત થઈ આક્રમણ કરી રહ્યો છે અને વ્યાપ્ત થઈ પૂર્વદિશામાં સકલ પ્રાણિમાત્રની નિર્માણ-કરવાવાળી-બુમિને પ્રાપ્ત થઈ રહ્યો છે. અને ફરી પાલન કરવાવાળા છુલોકને અને અન્તરિક્ષલોકને પ્રાપ્ત થાય છે તથા શોભન ગમનવાળો થાય છે. ૪

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

અન્તશ્ચરતિ રોચનાસ્ય પ્રાણાદપાનતી ।

૨૨ ૩ ૧ ૨ ૨

વ્યઘ્યન્મહિપો દિવમ્ ॥૫॥

અન્ય૦ અસ્ય રોચના પ્રાણાત્ અપાનતી ચરતિ મહિપઃ દિવમ્ વ્યઘ્યત્ ॥

અ૦ આ સૂર્યની દીપ્તિ અર્થાત્ ચમક, સુખ્યપ્રાણની પ્રાણ-આદિ-પાંચ પૃત્તિયોમાંથી નાડીયોદ્ધારા વાયુને ઉપર લઈ જઈ તે વાયુને નાડીયોનીદ્ધારા અધોમુખ કરતી ચરીરની અંદર સુખ્યપ્રાણરૂપે રહે છે. એવી દીપ્તિવડે યુક્ત મહાન્ સૂર્ય, અન્તરિક્ષને પ્રકાશિત કરે છે. ૫

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

ત્રિથં શદ્ધામ વિરાજતિ વાક્ પતજ્ઞાય ધીયતે ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

પ્રતિવસ્તોરહ્ શુભિઃ ॥૬॥

અન્વ૦ વસ્તોઃ ત્રિશત ધામ દુષિઃ અહ વિરાજતિ વાક્ પતન્નાય પ્રતિધીયસે॥
 અ૦ દિવસની ત્રીસ ઘડી પર્વત કિરણોપડે નિઃસન્દેહ વિશેષ દેહીપત
 હોય છે તે સમય વેદવાણી, તે સૂર્ય અર્થાત્ પ્રત્યેક ગુણમાં ધારણ કરી
 જાય છે. ૬

૨ ૩ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

અપ ત્યે તાયવો યથા નક્ષત્રા યન્ત્યક્તુમિઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

સૂરાય વિશ્વચક્ષસે ॥૭॥

અન્વ૦ વિશ્વચક્ષસે સૂરાય ત્યે તાયવઃ યથા નક્ષત્રા અક્તુમિઃ અપયન્તિ ॥
 અ૦ સર્વના-પ્રકાશક-સૂર્યને લીધે અર્થાત્ સૂર્યોદયનો સમય દેખી
 પ્રસિદ્ધ તરકરોની સમાન તારાગણ, રાત્રિયોની સાથ પસાયન કરી જાય છે. ૭

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

અદશ્રન્નસ્ય કેતવો વિરઙ્મયો જનાઃ અનુ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨

બ્રાજન્તો અગ્નયો યથા ॥૮॥

અન્વ૦ બ્રાજન્તઃ અગ્નયઃ इव अस्य मृगस्य केतवः रश्मयः जनान अनुयवदશ्न॥
 અ૦ દેહીપ્યમાન અગ્નિયોની સમાન આ સૂર્યનાં અન્ય પદાર્થોને દેખાડ-
 નાશ કિરણો, સકલભૂતોને કમે દેખે છે. અર્થાત્, કમકમપૂર્વક સર્વ જગતને
 પ્રકાશિત કરી દે છે. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

તરણિર્વિશ્વદર્શતો જ્યોતિષ્કૃદસિ સૂર્ય ।

૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨

વિશ્વમાભાસિ રોચનમ્ ॥૯॥

અન્વ૦ સૂર્ય તરણિઃ વિશ્વદર્શનઃ જ્યોતિઃકૃત્ અસિ વિશ્વમ્ રોચનમ્ આભાસિ ॥
 અ૦ હે સૂર્ય ! તમે જેમાં કોઈ જઈ ન શકે તેવા મોટા ભારે માર્ગમાં
 જાઓ છો. અથવા ઉપાસકોના દોગને પાર કરો છો. પાપ દૂર કરવા નિમિત્ત
 સકલ પ્રાણિ આપનાં દર્શન કરે છે. અથવા, તમે વસ્તુમાત્રને પ્રકાશિત કરો છો.
 તમે ચન્દ્રમા-આદિ-જ્યોતિર્જાના કર્તા છો. અર્થાત્, અસ્ત સમય સૂર્યનાં કિરણો,
 ચન્દ્રમા આદિમાં પ્રતિબિમ્બિત થઈ અન્ધકારનો નાશ કરે છે. જેમ દારના

દર્શણપર પડેલા કિરણો ઘરની અંદરના અન્ધકારને દૂર કરી દે છે તેમ. તે કારણ જ હે સૂર્યદેવ ! તમે મર્વ વિશ્વને દીપ્તિમાન કરતા સર્વત્ર પ્રકાશિત થાઓ છો. ૯

૩૨ ૩૨ ૩ ૧૨ ૩૧૪ ૨૨૩ ૧૨
પ્રત્યહ્ દેવાનાં વિશઃ પ્રત્યહ્નુદેપિ માનુષાન્ ।

૩ ૨૪ ૩૬ ૩૨
પ્રત્યહ્ વિશ્વઞ્ચ સ્વર્દશે ॥૧૦॥

અન્યઃ સૂર્ય દેવાનામ વિશ પ્રત્યહ્ ઉદેપિ માનુષાન્ પ્રત્યહ્ વિશ્વમ્ સ્વઃ દશે પ્રત્યહ્ ॥

અઃ હે સૂર્ય ! તુ દેવતાઓના મરૂત નામક દેવતાઓની અભિમુખ ઉદયને પામે છે. મનુષ્યોની અભિમુખ ઉદયને પ્રાપ્ત થાય છે. તથા સકલ ધુલોકને દેખવા તેની સન્મુખ ઉદયને પામે છે. અર્થાત્, ઉદય હોવા સમય જે કોઈ જુએ છે તે સમયે છે કે - સૂર્ય અમારી સન્મુખ ઉદય થઈ રહ્યો છે. ૧૦

૧૨ ૩ ૧૨ ૩૨ ૩ ૨૩ ૧૨
યેના પાત્રક ચક્ષસા મુરણ્યન્તં જનાં અનુ ।

૧ ૨ ૩ ૧૨
ત્વં વરુણ પદ્યસિ ॥૧૧॥

અન્યઃ પાત્રક વરુણ જનાન્ મુરણ્યન્તમ્ યેન ચક્ષસા અનુ પદ્યસિ ॥

અઃ હે સર્વને-શુદ્ધ-કરવાવાળા ! અનિષ્ટ-નિવારક-હે-સૂર્ય ! તમે પ્રાણિયોને-ધારણ-કરનાર વા પોષણ-કરનાર-આ-લોકને જે પ્રકાશવડે કમે પ્રકાશિત કરો છો તે પ્રકાશની અમે સ્તુતિ કરીએ છઈએ. ૧૧

૧ ૨૨૩ ૧૨ ૩૨૩ ૧૨ ૩ ૧૨
ઉદ્યામેપિ રજઃ પૃથ્વહા મિમાનો અક્તુભિઃ ।

૨ ૩ ૧ ૨

પદ્યજન્માનિ સૂર્ય ॥૧૨॥

અન્યઃ સૂર્ય અહો અક્તુભિઃ મિમાન્. જન્માનિ પદ્યન્ પૃથુ રજ ધામ્ ઉદેપિા

અઃ હે સૂર્ય ! તમે દિવસોને સત્રિયો સાથે માપતા તથા જન્મ-ધારણ-કરવાવાળાં-પ્રાણિયોને પ્રકાશિત કરતા, મોટા-વિસ્તારવાળા-પુલોકને તથા અન્ત-રિક્ષલોકને ઉદય થઈ પ્રાપ્ત થાઓ છો. ૧૨

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
અયુક્ત સત્ શુન્ધ્યુવઃ સૂરો રથસ્ય નષ્ટયઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨
તાભિર્યાતિ સ્વયુક્તિભિઃ ॥૧૩॥

અ. સૂરઃ શુન્ધ્યુવઃ રથસ્ય નષ્ટયઃ સત્ અયુક્તઃ સ્વયુક્તિભિઃ તાભિઃ યાતિ ॥

અ. સર્વના-પ્રેરક-સૂર્યે, શોધન કરવાવાળી, રથને-ન-ખાડનારી સાત ઘોડીયોને પોતાના રથમાં બેઠી. પોતાથી રથમાં બેઠાયલી તે ઘોડીયો દ્વારા યજ્ઞના સ્થાનને તે પ્રાપ્ત થાય છે (તે માટે તેને હવિ અર્પણ કરવું બોધાયે). ૧૩

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૧ ૨
સત ત્વા હરિતો રથે વહન્તિ દેવ સૂર્ય ।

૩ ૧ ૨
શોચિષ્કેશં વિચક્ષણ ॥૧૪॥

અ. સૂર્યદેવ વિચક્ષણ સત્ હરિતઃ ત્વા વહન્તિ રથે શોચિષ્કેશમ્ ॥

અ. હે-ધોતમાન-સૂર્યદેવ! હે સર્વના પ્રકાશક! સાત-ઘોડા-વા-રસને-ખેંચવાવાળા-કિરણો, આપને પ્રાપ્ત થાય છે. આપ રથમાં સ્થિત તથા તેજ બેના કેશરૂપ છે તેવા છે (તેને પ્રાપ્ત થાય છે.) ૧૪

इति पञ्चमः खण्डः समाप्तः ॥५॥

—१२३४५—

खण्ड ५

૧ આસુવ-આમિતુર્યેન પ્રેરય-અભિયુખ હોઈ ઘો.

૨ હુચ્છુનામ્-હૃદ કૂતરા સમાન રાક્ષસોને.

૩ આરે-ફર

૪ અવિહુતમ્-નિષ્કંટક.

૫ યાત્તશ્રુતઃ-વાયુવડે પ્રેરિત.

૬ પિપત્તિ-વૃષ્ટ્યાદિ પ્રદાનેન પૂરયતિ પાલયતિ યા-વર્ષા આઠિ હઈ પોષણ કરે છે.

૭ અનોક્મ-તેજઃસમૂહરૂપ.

- ૯ ગૌઃ-ગમન સ્વભાવવાળો.
 ૧૦ વૃદિનઃ-તેજવડે વ્યાપ્ત.
 ૧૧ સ્વઃ-સુ અરણ-શોભન ગમનવાળો.
 ૧૨ અપાનતો-અધોમુખ કરતો.
 ૧૩ ધ્યત્યન્-પ્રકાશિત કદે છે.
 ૧૪ ઘસ્તોઃ-દિવસની.
 ૧૫ પતંગાય-મૂર્ચાર્થ.
 ૧૬ તાયચ-તરકરો.
 ૧૭ અસ્તુભિઃ-રાત્રિયોસાથ.
 ૧૮ ત્યે-પ્રતિદ્ધ.
 ૧૯ તરણિ-દુર્ધટ માર્ગમાં જનાર; ઉપાસકોના રોજને ટાળનાર.
 ૨૦ પ્રત્યઙ્-પ્રતિગન્ઙ્-અભિમુખ હોધને.
 ૨૧ ખુરણ્યન્તમ-ધારણ્યન્તં પોષયન્તં વા-ધારણુ વા પોષણુ કરતો.
 ૨૨ મિમાનઃ-ઉન્માપયન-માપતો.
 ૨૩ અહા-અહનિ-દિવસો.
 ૨૪ મરઃ-સર્વના પ્રેરક સૂર્ય.
 ૨૫ શુન્ધ્યુવઃ-શોધિકા.
 ૨૬ નષ્ટ્ય-નપાતયિત્ર્યઃ-ન પાડી નાંખનાર.
 ૨૭ સ્વયુષિતભિઃ-સ્વર્કાયયોજનેન-પોતે ભેડતાં.
 ૨૮ શોવિષ્કેશમ્-તેજ જેના કેશરૂપ છે તેને.

આરણ્યકં પર્વ સમાપ્તમ્ ॥

● મહાનામ્નિ આર્ચિકઃ ॥

૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨૨   ૩ ૧ ૨
વિદા મધવન્ વિદા ગાતુમનુશઞ્સિપો વિશઃ ।

૧ ૨   ૩ ૧ ૨
શિક્ષા શચીનાંપતે પૂર્વીણાં પુરુવસો ॥૧॥

૩ ૨૩ ૩ ૧ ૨ ૩   ૨ ૨
આભિષ્ટવમભિષ્ટિભિઃ સ્વાઽર્નાઞ્શુઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૧ ૨   ૩ ૨
પ્રચેતન પ્રચેતયેન્દ્ર ધુમ્નાય ન ર્દિપે ॥૨॥

૩ ૨૩   ૩ ૨ ૩ ૧   ૨૨
एवा हि शक्रो शये वाजाय वज्रिवः ।

૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨   ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
शविष्ठ वज्रिन्तृजसे म०हिष्ठ वज्रिन्तृजस आयगहि पिव मत्स्व॥

અન્યઃ મધવન વિદાઃ ગાતુમ વિદાઃ વિશઃ મનુશંસિપઃ પુરુવસો પૂર્વોણાં શચીપતે આમિઃ અભિષ્ટિભિઃ ત્વમ શિક્ષ સ્થ ॥ અંશુઃ પ્રચેતન પ્રચેતય હિ ત્વમ નઃ ર્દિપે ધુમ્નાય શક્રઃ એવ વજ્રિવઃ રાયે વાજાય શવિષ્ઠ વજ્રિન્ રંજસે મંદિષ્ઠ વજ્રિન્ રંજસે આવાદિ પિવ મત્સ્વ ॥

હે ધન્દ્ર ! તું સર્વ જાણે છે. તારી સ્તુતિ કરનારના અંતઃકે દેશને તું જાણે છે. [એ કારણથી] તું માર્ગોના ઉપદેશ કર. ૧

હે સર્વવિદ્યાદિ-ધનના-અધિષ્ઠાતા-ધન્દ્ર ! હે સનાતન-બુદ્ધિધેના-સ્વામિ ! આ સ્તુતિઓથી વિદ્યાદિ ધન આપે કારણ કે તમે બહુધન છો. તમે સૂર્યના સમાન વ્યાપક છો હે પ્રકાશકારક ! અમોને સારા જ્ઞાનની પ્રેરણા કરો. કારણ કે તમે અમારે માટે અન્ન અને યજ્ઞને માટે સમર્થ છો ૨

* આ કાવ્યાઓ અમલ પુસ્તકમાં નથી શાસ્ત્રી દેવારાં કરની દસ્તાવિજિત પ્રતિ ૫૨થી લખેલી છે

વજ્રધારક હે ઇન્દ્ર ! ધનને માટે, બલને માટે [કૃપા કરો] હે બલવાન વજ્રધારક ! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. હે પૂજનીય ! વજ્રયુક્ત ઇન્દ્ર ! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. આપ આવો અને [સામનું] પાન કરો અને આનંદયુક્ત રહો. ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨
વિદા રાયે સુર્વાર્યે ભવો વાજાનાંપતિર્વશાંઞ્ચનુ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
મઞ્છંહિષ્ઠ વજ્રિન્નૃંજસે યઃ શવિષ્ઠઃ શૂરાણામ્ ॥૪॥

અન્વ૦ વાજાનામ પતિઃ વશાન્ અનુભવઃ રાયે સુર્વાર્યે વિદાઃ મંહિષ્ઠ વજ્રિન્ જસે યઃ શૂરાણાં શવિષ્ઠઃ ॥

અ૦ સેનાઓનાપતિ સ્વાધીન અને અનુકૂળ પાતાવો. અને ધનપ્રાપ્તિ માટે મુંઠર પુરૂષર્થ કરાવો. અતિસત્કાર્યોઅ શસ્ત્રાર્ધધારક હે ઇન્દ્ર ! આપને પ્રસન્ન કરીએ છીએ. જો કે આપ શૂરવીરોમાં બલવાન છો. ૪

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
યો મઞ્છંહિષ્ઠો મધોનામઞ્છંશુર્ન શોચિઃ ।

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ચિકિત્વો અભિનો નર્યેદ્રો વિદે તમુસ્તુહિ ॥૫॥

અન્વ૦ યઃ મધોનામ મંહિષ્ઠઃ ચિકિત્વઃ ઐન્દ્ર ત્વં શોચિઃ નઃ કમિતય ઇન્દ્રઃ વિદે તમ ડ સ્તુહિ ॥

અ૦ જો આપ ઇદ્રીમાં મહાદાની છો. હે જ્ઞાનવાન સૂર્યસમ ન પ્રકાશયુક્ત! આપ અમોને સર્વ તરફથી લઈ બાંધો. ઇન્દ્ર પ્રાપ્ત થાય છે તેની હું સ્તુતિ કરું છું. ૫

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨
ઈશે હિ શક્તસ્તમૂતયે હવામહે જેતારમપરાજિતમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
સ નઃ સ્વર્પદતિદ્વિપઃ કતુચ્છંદરુતં વૃહત્ ॥૬॥

અન્વ૦ હિ શક્તઃ ઈશે ત્વં અપરાજિતમ જેતારમ ઉતયે હવામહે સઃ દ્વિપઃ અતિ નઃ સ્વર્પદ કતુઃ છંદઃ ક્ષં વૃહત્ ॥

અં કારણ કે શક્તિમાન ધંદ્ર સર્વને દાબી શકે છે. ન હારવાવાળા પણ હારવાવાળાને રક્ષાને માટે અમે બોલાવીએ છીએ. તે ધંદ્ર શત્રુઓને ઉડાંધીને અમેને લઈ જાય અને જે કારણથી અહીં વેદ અને સત્ય ધણુ હો. ૬

૨૩ ૧૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इंद्रं धनस्य सातये हवामहे जेतारमपराजितम् ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩

स नः स्वर्पदतिद्विषः स नः स्वर्पदतिद्विषः ॥७॥

અવં ધનસ્ય સાતયે અપરાજિતમ્ જેતાર ઇન્દ્રં હવામહે સઃ નઃ દ્વિષઃ અતિ સ્વર્પત સઃ નઃ દ્વિષ અતિ સ્વર્પત ॥

અં વિદ્યાદિ ધનના લાભને માટે પરાણ નહિ પામનારા કિંતુ જય-રવાણવાળા-ધંદ્રને અમે બોલાવીએ છીએ. તે ધંદ્ર અમારા શત્રુઓને હાર કરે. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

पूर्वस्य यत्ते अद्रियोंश्शुर्मदाय ।

૧ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

सुम्न आधेहि नो वसो पूर्विः शविष्ठ शस्यते ।

૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

वशी हि शक्रो नूनं तं नव्यं सन्न्यसे ॥८॥

અવં અદ્રિયઃ પૂર્વસ્ય તે અંશુઃ મદાય નઃ સુમ્ને આધેહિ શવિષ્ઠ પૂતિઃ શસ્યતે હિ વશી શકો નૂનં તં નવ્યમ્ સન્ન્યસે ॥

અં હે અખંડ-વળધારક-ધંદ્ર ! સનાતન એવા આપના કિરણો આનંદને માટે થાય છે. તે કિરણો અમેને સુખમાં સ્થિત કરે. હે બલવાન ધંદ્ર ! આપે કરેલું પોષણ લખાણલાલયક છે. કેમકે આપ ત્રણલોકને વશ રાખવાલાયક છે. હે હુદ્યેના-નાશકરનાર-ધંદ્ર ! તે કારણથી ખરેખર ક્ષણભંશુર સંસારિક સુખને હું તણું છું. ૮

૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

प्रभो जनस्य वृत्रहन् समर्थेषु ब्रवावहै ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

शूरो यो गोषु गच्छति सखा सुशेवो अद्रयुः ॥९॥

વજ્રધારક હે ઇન્દ્ર ! ધનને માટે, બલને માટે [કૃપા કરો] હે બલવાન વજ્રધારક ! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. હે પૂજનીય ! વજ્રયુક્ત ઇન્દ્ર ! આપને અમો પ્રસન્ન કરીએ છીએ. આપ આવો અને [સોમનું] પન કરો અને આનંદયુક્ત રહો. ૩

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
વિદા રાયે સુર્વાર્યે ભવો વાજાનાંપતિર્વશાંધંઅનુ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૨ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨
મથંહિષ્ઠ વજ્રિન્નુંજસે યઃ શવિષ્ઠઃ શૂરાણામ્ ॥૪॥

અન્ય૦ વાજાનામ પતિઃ વશાન અનુભવઃ રાયે સુર્વાર્યે વિદાઃ મંહિષ્ઠ વજ્રિન્નુંજસે યઃ શૂરાણાં શવિષ્ઠઃ ॥

અ૦ સેનાઓનાપતિ સ્વાધીન અને અનુકુલ બતાવો. અને ધનપ્રાપ્તિ માટે મુદર પુરૂષર્થ કરાવો. અતિસત્કાર્યેત્ય શસાસ્ત્રધારક હે ઇન્દ્ર ! આપને પ્રસન્ન કરીએ છીએ. બે કે આપ શૂરવીરોમાં બલવાન છે ૪

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
યો મથંહિષ્ઠો મધોનામથંશુર્ન શોચિઃ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
ચિકિત્વો અભિનો નર્યેદ્રો વિદે તમુસ્તુહિ ॥૫॥

અન્ય૦ યઃ મધોનામ મંહિષ્ઠ ચિકિત્વઃ અંદ્રુ ન શોચિઃ નઃ અભિનય દન્દ્રઃ વિદે તમ ડ સ્તુહિ ॥

અ૦ બે આપ ઇતિમાં મહાદાની છે. હે જ્ઞાનવાન મૂર્ધસમ ન પ્રકાશયુક્ત ! આપ અમોને અર્વ તરફથી લઈ બાંધો. ઇન્દ્ર પ્રગ્ત થાય છે તેની હું સ્તુતિ કરું છું. ૫

૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
ઈશે હિ શક્તસ્તમૂતયે હવામહે જેતારમપરાજિતમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨
સ નઃ સ્વર્પદતિદ્રિપઃ ક્રતુચ્છંદરુતં વૃદ્ધત્ ॥૬॥

અન્ય૦ હિ શક્તઃ ઈશે તવ અગરાજિતમ જેતારમ ઉતયે હવામહે સઃ દ્રિપઃ અતિ નઃ સ્વર્ગ્વ ક્રતુઃ છંદઃ ક્વં વૃદ્ધત્ ॥

અં ૧૨૪ કે શક્તિમાન્ ઇદ્ર સર્વને દાબી શકે છે. ન હારવાવાળા પણ
જીતવાવાળાને રક્ષાને માટે અમે બોલાવીએ છીએ. તે ઇદ્ર યજુઓને ઉડાવીને
અમોને લઈ જાય અને જે કારણથી અહીં વેદ અને સત્ય ઘણું હો. ૬

૨૩ ૧૨ ૩ ૧૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨

इंद्रं धनस्य सातये हवामहे जेतारमपराजितम् ।

૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨ ૩

स नः स्वर्पदतिद्विषः स नः स्वर्पदतिद्विषः ॥७॥

અન્ય૦ ધનસ્ય સાતયે અપરાજિતમ જેતાર ઇન્દ્રં હવામહે સઃ નઃ દ્વિષઃ અતિ
સ્વર્પત સઃ નઃ દ્વિષઃ અતિ સ્વર્પત ॥

અં વિદ્યાદિ ધનના લાભને માટે પરાજિત નહિ પામનારા કિંતુ જય-
સ્વભાવવાળા-ઇન્દ્રને અમે બોલાવીએ છીએ. તે ઇન્દ્ર અમારા યજુઓને દૂર કરે. ૭

૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨

पूर्वस्य यत्ते अद्रिवोऽंशुर्मदाय ।

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

सुम्न आधेहि नो वसो पूर्विः शविष्ठ शस्यते ।

૩ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૧ ૨

वशी हि शक्रो नूनं तं नव्यं सन्न्यसे ॥८॥

અન્ય૦ અદ્રિવઃ પૂર્વસ્ય તે અંશુ મદાય નઃ સુમ્ને આધેદિ શવિષ્ઠ વૃત્તિઃ
શસ્યતે હિ વશી શકો વૃત્તહન તત્ત નૂનં નવ્યમ સન્ન્યસે ॥

અં હે અખંડ-વજ્રધારક-ઇન્દ્ર! સનાતન એવા આપના કિરણો આનંદને
માટે યાય છે. તે કિરણો અમોને સુખમાં નિયત કરે. હે બલવાન ઇન્દ્ર! આપે
કરેલું પોષણ વખાણવાલયક છે. કેમકે આપ ત્રણત્રોકને વશ સમવાલાયક છો.
હે દુષ્ટોના-નાશકરનાર-ઇન્દ્ર! તે કારણથી ખરેખર ક્ષણભંજુર સંસારિક
સુખને હું તણું છું. ૮

૩ ૧ ૨ ૨ ૩ ૨ ૩ ૨

प्रभो जनस्य वृत्रहन् समर्थेषु ब्रवावहै ।

૨ ૩ ૨ ૩ ૩ ૧ ૨ ૩ ૧ ૨ ૩ ૨ ૩ ૧ ૨

शूरो यो गौषु गच्छति सखा सुशेवो अद्भ्युः ॥९॥

અન્ય૦ ઝનસ્ય પ્રમો વૃત્તહન અર્ચેષુ સન્નિવાહૈ યઃ શ્વરઃ સત્તા સુશેવઃ
અદ્યુઃ ગોપુ ગચ્છતિ ॥

જા૦ હે મનુષ્યોના સ્વ મિ, દુષ્ટોના—નાશકરનાર—ઈન્દ્ર! [એ સુખનો ત્યાગ
કર્યા પછી] તે ત્યાગીઓ પરસ્પર રા નનો સારી રીતે પ્રચાર કરે. જે જ્ઞાની તથા
સર્વનામિત્ર અ નંદસ્વરૂપ તથા અદ્વિતીય છે. વળી, પૃથિવી વિગેરે સર્વ લોકમાં
જાય છે. તે પરમાત્મા સ બધી જ્ઞાનનો પ્રચાર કરે. ૬

૩૨   ૨ ૩૧ ૨   ૩ ૨   ૧
एवाह्योऽऽऽऽव एवाह्यग्ने एवाहीन्द्र ।

૩૧   ૨૨   ૩૧   ૨૨
एवाहि पूषन् एवाहि देवाः ॥૧૦॥

અન્ય૦ એવ દિ એવ એવ હિ અન્ને એવ હિ રન્દ્ર એવ હિ પૂષન્ એવ હિ દેવાઃ ॥

જા૦ નવમા મંત્રના ઉત્તરાર્થમાં જે પ્રમાણે ઈન્દ્રનું વર્ણન કર્યું છે તેમજ
જે ખરેખર છે. હે પ્રકાશકસ્વરૂપા જેમ આપનું પૂર્વે વર્ણન કર્યું છે આપ તેમજ
છો. હે પરમૈશ્વર્યવાન પરમાત્મા આપનું જે પ્રમાણે પૂર્વે વર્ણન કર્યું તેવાજ
આપ છો. હે દેવો! આપનું મંત્ર વિલાગોમાં જે પ્રમાણે વર્ણન કર્યું છે
તેવાજ આપ છો. ૧૦

इति महानाम्न्यार्चिकः समाप्तः ॥

शुद्धिपत्र.

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति.
३	३१		
शुक्	शुक्	२	६
पयुपु	पयुपु	"	२३
३ १ २ ३ २ ३१	३ १ २ ३ २ ३ १		
मू त ये म हे दे वो	मू त ये म हे दे वो	३	१३
नमोमि:	नमोमि:	५	१४
अध्यरोणान	सध्यरोणाम्	७	४
३	२	"	१३
तविष्टै	तविष्टै	"	२१
मूर्धा	मूर्धा	८	१२
इममूपु	इममूपुं	"	१७
प्रयाचः	प्रयोचः	"	१९
इति	इति	१०	१५
३ २ १	३ १ २		
द्वितीयया	द्वितीयया	११	२०
३१	३१		
देवा	देवाः	१३	४
भरषुधर्मशङ्कित	भरषुधर्मशङ्कित.	"	७
यसा	वसो	"	१०
१ २	१ २		
राधाशक्त	राधाशक्ति	"	"
अग्ने	अग्ने	१४	१
२ १	३ १		
शुधि	शुधि	१७	१८
२ ३	२ ३ १		
प्रातर्या	प्रातर्या	"	१९
नय्यं	नय्यं	२०	२१
३२ ३ २	२२ ३ २		
स वि ता	स वि ता	२१	५
अन्नदानार्थ	अन्नदानार्थ	"	१२
ने भनुप्य	ते भनुप्य	"	१९

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
मतास	मतास	२२	२२
द्वयं	द्वयं ३	२४	११
३ २२	१ २२		
सद्यग्ने	सद्यग्ने	२५	१२
अग्निरग्न	आग्निरग्न	२७	२
इक्ष्वाध	इक्ष्वाध	२८	२७
२३८	२२		
चसुनि	चसुनि	३०	२०
वाजयन्त	वाजयन्तः	३५	१
अर्घ्य	अर्घ्य	३७	५
२३१२	२३१२		
बृहस्पतिम्	बृहस्पतिम्	३९	९७
घृतपुष्प	घृतपुष्प	३९	२३
१ २ २ २ ३	१ २ २ ३ ३		
म य स्क् र द ष	म य स्क् र द ष	४१	१७
दिवा	दिवा	४१	२८
नधी	क्षीरी नांभवे	४४	२१
१२ ३ १ २ २	१२ ३ १ २ ३		
पन्यपन्यमित्सोतार	पन्यपन्यमित्सोतार	५०	२०
घमिन्तमः	घुमिन्तमः	५१	१८
क्षीरणीये	क्षीरणीये	५१	२२
१२ ३ २	१ २ ३ १		
वृष्णामस्मभ्य	वृष्णामस्म	५७	२१
वसन्त	वसन्त	६१	२१
१ १ २	३ १ २		
सोमपात्ने	सोमपात्ने	६५	१०
स्तोमतिः	स्तोमतिः	६८	११
ग्रामध्व	ग्रामध्व	६९	१४
२ २ ३	३ २ ३		
सत्रासाहं	सत्रासाहं	७०	१२
धमद्वामन्	धुमद्वामन्	७६	१४
प्रसरे	प्रसरे	७७	२२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
२२ १२	२३ १२		
चसून्याभरात	चसून्याभरात	७९	१५
३२	२३		
इन्द्र	इन्द्र	"	२०
३ १ २	३ १		
उ पो लु स	उ पो लु स	८१	१४
इन्द्रः	इन्द्रः	८३	१
अमीपत	अमीपत	"	१
कर्त्तमिच्छति	कर्त्तमिच्छति	८४	७
इन्द्र	इन्द्रं	८९	२
१२ १	१२		
अतस्त्रिदिन्द्र	अतस्त्रिदिन्द्र	"	८
२ २३	३ २३		
इ ई	इ ई	९१	१२
देवाय	देवाय	९३	१०
३ १	३ २		
दीर्घश्च	दीर्घश्च	९४	१३
अथूकत	अथूकत	९५	१२
द्वितीयाध्यायस्य	द्वितीयाध्यायस्य	"	२१
अधस्तान्निपात्यते	अधस्तान्निपात्यते	९६	१५
२३ २	२३ १२		
जरितृभ्यो	जरितृभ्या	९७	१९
अतिवि	अतिविजे	९८	३
तथा	तथा	९९	१
२२	३ २		
वृधे	वृधे	"	७
३२ ३२	२२ ३२		
वधरमं	वधरमं	"	२४
२२ ३ १ २	२२ ३		
मु हु क फ्या च	मु हु क फ्या च	१००	८
अनुक्षुण	अनुक्षुण	१०२	७
जयभ्यः	जयुभ्यः	"	१०

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
हरिण्यये	हिरण्यये	१०२	१६
मधुमत्त	मधुमत्तमाः	१०४	२१
तृप्यन्	तृप्यन्	१०५	७
अभिःश्लेणात्	अभिःश्लेपात्	"	२१
अभ्यनूपत्	अभ्यनूपत्	१०६	१९
प्रार्थ्यम्णे	प्रार्थ्यम्णे	१०७	१७
१ २ ३ १२	१ २ ३ १२		
स्तोमेभिगयवः	स्तोमेभिगयवः	१०८	१
समीचीनासः	समीचीनासः	"	३
सधमाद्य	सधमाद्ये	१०९	१०
२	२२		
ओजो	ओजो	११०	१
पौस्त्यानि	पौस्त्यानि	१११	१४
३ २	२२		
अतस्त्वा	अतस्त्वो	११२	९
वृत्रहन्	वृत्रहन्	"	११
अतैः	अत	"	"
भाग	भाग	११३	१६
दीर्घायो	दीर्घायो	"	२१
आभूषत्	आभूषत्	११५	१०
वर्षकपेयं	वर्षकपेय	"	१६
इदोमा२९	इदोमा२९	११८	११
शीघ्र-भ्रात-डे।ना२	शीघ्र-भ्रात-डे।ना२	"	१७
सहस्रम्	सहस्रम्	"	२३
अप्यानवेऽसि	अस्यानवेऽसि	११९	९
पूर्वादिशाभां	पूर्वादिशाभां	"	१२
वाधतश्च	वाधतश्च	१२२	१०
सोमपावन्	सोमपावने	"	१७
मौदुपे	मौदुपे	१२३	२०
उरुधाराय	उरुधाराय	१२७	१८
वृहन्तः	वृहन्त	१२८	३
क्व	क्व	"	८
अस्माक-ऋं	अस्माकम-ऋं	"	१७
वधारे।	वधारे।	"	२२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति.
पजन्यः	पजन्यः	१२९	३
स्तरः	स्तरीः	"	११
वृत्रहन्तम्	वृत्रहन्तम्	"	१८
समधः	समाधः	१३०	८
वर्द्धय	वर्द्धय	१३१	३
क पृथिव्यां	कौपृथिव्यां	१३५	२१
गोघत	गोघृत	१३७	७
असृजः	असृजः	१३८	१
नाथमानः	नाथमानाः	१३९	९
सत	शत	१४४	१४
ढोडे	ढोडे	"	१६
हवा	हम्मा	१४७	८
सगरस्थ	सगरस्य	१५१	१९
शीघ्रागामी	शीघ्रागामी	१६०	१७
वर्द्धनम्	वर्द्धनम्	१६४	७
चतुष्पात्	चतुष्पात्	१६५	१४
देवा	देवाः	"	१९
विः	विषः	"	२१
यत्वा	यत्वां	१६८	१४
३	२		
य	य	१६९	११
चरामसि	चरामसि	"	"
२	३		
अर्णवम्	अर्णवम्	१७०	१६
सेवार	सेवार	१७१	१३
१३१२	२३१२	"	१४
मधुदुधे	मधुदुधे	१७४	७
भूरितस	भूरितसा	१७७	३
स्तवाम्	स्तवाम्	१७८	१०
वैरिसम्पर्कजनितेषु	वैरिसम्पर्कजनितेषु	१८०	१
३२	१२		
मदः	मदः	१८०	१
१३	१२		
अ२६सः	अ२६सः	१८१	२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
३ २ ३ १ ३	३ २ ३ २		
सोतुर्वाहुभ्याः	सोतुर्वाहुभ्याः	"	९
१ ३ क	२ ३ क		
अधा	अधा	१८५	७
हवमहे	हवामहे	१८६	१
१ १ २	३ १ २		
स्वराज्यम्	स्वराज्यम्	१८७	४
वस्वीः	वस्वीः	"	६
निःशशा	निःशशा	"	१२
वद्वनम्	वद्वनम्	"	१४
३ ३ १	२ ३ १		
जिपूति	जिपूति	१८८	१
२ १ २	३ १ २		
मायिनं	मायिनं	"	१०
३ १ २	३ १ २		
धृष्णवे	धृष्णवे	१८९	४
२	२		
अधूपत	अधूपत	"	१५
१ २	२ २		
न्विन्द्र	न्विन्द्र	"	१६
स्वभानवः	स्वभानवः	"	१७
माध्वा	माध्वा	२९१	२
स्तोर्णवर्हिपं	स्तोर्णवर्हिपं	१९२	११
३ ३ २	२ ३ १		
अनुष्वध	अनुष्वध	१९२	१७
भीमं	भीमः	"	"
२ २	३ २		
वज्रमायसम्	वज्रमायसम्	"	१८
२ २ ३	१ २ ३		
वरुणो	वरुणो	१९४	१९
समयराज्ये	समय्यराज्ये	१९७	६
१ २ १	२ ३ १		
न भद्र२९	न भद्र२९		१६

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति
आत्रोने	आत्रोने	१९९	८
त्वम्	त्वा	२००	३
गथे।	गथे।	२०१	१२
भेट।	भोटा	"	"
विश्वनोदाधन	विश्वतोदाधन	२०२	६
हयवाङ्	हव्यवाङ्	२०३	२
मुवा	मुयो	"	६
३२	२३		
नूनम्	नूनम्	"	१४
१२	१२३		
त्वघन्तु	त्वघन्तु	२०४	६
स्तुतय	स्तुतय	२०५	१३
इन्द्रः	इन्दु	२०६	४
१ २२	३ २२		
सत्यमिन्द्रम्	सत्यमिन्द्रम्	"	"
३० ३०१	३२ ३१२		
सहस्रमानवो	सहस्रमानवो	"	१४
दधानमप्रतिष्कृतः	दधानमप्रतिष्कृतः	२०७	१४
३१३	३१२		
टवसे	टवसे	२०८	१७
त्सगोमानि	त्सगोमनि	२०९	१६
-भाष-	-भाष-	२१०	३
१२२	१ २२		
शतकृतुविदेशिपम्	शतकृतुविदेशिपम्	"	२०
२५३२७५११३	२५३२७५११३	२१३	१
२२	२२		
सद्भूम्या ददे	सद्भूम्या ददे	२१४	१
२२	३२		
मत्सर	मत्सरः	"	१४
२२	३२		
मदो	मदो	२१५	१
१ २३	३ २३		
तिघ्रो	तिघ्रो	"	६

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ	पंक्ति
३ १ ३	३ २ ३		
वायवे	वायवे	२१६	७
२६	३६	"	
नपयोहितः	नप्याहितः	"	१६
अपवेष्टुम्	अपवेष्टुम्	२१७	१४
१	२		
कवीनां	कवीनां	२१९	५
२२	३२		
ज्योतिर्वैश्वानरं	ज्योतिर्वैश्वानरं	२२०	१
ग्रहणा	ग्रहणा	"	७
१ ३	२ ३		
परि	परि	"	१०
३ १	३ २		
भूर्णयस्त्वेपा	भूर्णयस्त्वेपा	२२३	५
२२	२२		
नुदत्वादेवयुं	नुदत्वादेवयुं	"	१३
३ ३	२ ३		
अया	अया	२२४	६
वाजम्	वाजम्	"	१३
पुरुषृहम्	पुरुषृहम्	२२६	१०
पवित्रे	पवित्र	"	१५
२२ ३	२ ३		
मृधोऽप	मृधोऽप	२२९	१५
निष्ठतम्	निष्ठतम्	"	१७
चम्बो	चम्बो	२३१	१८
सहस्रवारः	सहस्रवारः	२३४	३
३ १ ३	३ १ २ ३		
वाजसातमोऽभि	वाजसातमोऽभि	"	७
२ ३	२ ३ १		
प्रथमे	प्रथमे	"	८
१	१		
प्र तु	प्र तु		

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
३२	२२		
काव्य	काव्य	२३६	१०
३२	२२		
अभ्येति	अभ्येति	"	११
करोतो	करोतो	"	१७
३ २ २ ३	३ १ २ ३		
पृच्छमानाः	पृच्छमानाः	"	१९
साना	सानो	२३८	७
२ ३ २ ३ २ २ ३	२ ३ १ २ ३ २ ३		
हरिरा खज्यमानः	हरिरा खज्यमानः	"	१३
२ २ ३	३ २ ३		
निर्णिजं	निर्णिजं	"	१८
स्वाधामिः	स्वधामिः	"	२०
द्रोणुकक्षभां	द्रोणुकक्षभां	"	२२
१ २ ३	३ १ २		
पवित्रे	पवित्रे	"	२६
१ २ ३	२ २ ३		
घसानो	घसानो	२३९	७
२ २ २ २	२ ३ १ २		
सानो अन्ये	सानो अन्ये	"	"
क्षरित	क्षरित	"	१२
१ ३	१ २		
घक्षा	घक्षा	२४१	२
२ २ २ ३ २	१ २ ३ १ २		
चारं यत्पूतो	चारं यत्पूतो	"	१३
१ २	३ २		
गोनां	गोनां	"	१४
३ २	२ ३		
इन्द्रं	इन्द्रं	२४२	११
अरातिः	अरातिं	२४४	४
१ २ ३	१ २ ३		
इन्द्रो	इन्द्रो	२४९	
स्नाध्यः	स्नाध्याः		

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
	३ २		
टिचक्षणः	टिचक्षणः	२५२	४
विदम्नना	चिदम्नना	"	१३
१ २ ३	३ १ २ ३		
अचिद्दिन्द्रस्य	अचिद्दिन्द्रस्य	"	२०
समर्पत	समर्पति	२५३	१२
३	३ २		
दुदुहिरे	दुदुहिरे	२५४	१५
अवर्द्धत	अवर्द्धत	"	१७
१ ३	१ २		
रक्षसा	रक्षसा	"	२४
२ २	१ २ ३		
द्रविणस्यन्त ईह	द्रविणस्यन्त ईह	२५५	२
१ २ ३	१ २		
राजेय	राजेय	"	९
३ २ २२	३ २ ३२		
अञ्जते	अञ्जते	२५६	३
अलङ्कृत	अलङ्कृत	२५८	२१
१ ३	१ २		
शुचि	शुचि	२६०	३६
अमियासयामसि	अमियासयामसि	२६१	२
१ २	३क ३		
रथ्यह्या	रथ्यह्या	"	७
३ २२	३ २३		
अभि	अभि	"	१४
३ १ २ ३	३ १ २ ३ १ २		
सोम ऋतुचित्तमो मदः	सोम ऋतुचित्तमो मदः	२६३	३
३ १	१ २		
मदः	मदः	"	४
३ ३ २	३ २		
देवयुग्म	देवयुग्म	"	९
३	२ ३ १ २		
दिवोदुहम्	दिवोदुहम्	२६४	२

अशुद्ध	शुद्ध	पृष्ठ.	पंक्ति
२२३	१२३		
वम्बुनि	वम्बुनि	२६४	३
३२	२३		
सुन्वे	सुन्वे	"	८
३	२		
य	य	२६५	७
३१२३३	३१२२३		
अन्तरदमनि	अन्तरदमनि	"	"
१३			
उमे	उमे	२६७	४
	२३१२		
ततो ददाति	ततो ददाति	"	१२
३२३१	२२३१		
विमध्यम३२	विमध्यम३२	२६८	६
	२२		
पयमानेन	पयमानेन	"	१४
१३२१३	१२३१२		
मदन्तममि	मदन्तममि	२६९	१८
१२२२३	१२३२३		
अरुच्यदुपसः	अरुच्यदुपसः	२७१	९
इदयोः	इदयोः	"	२२
संमिथ	संमिथ	"	"
३१३१२	३१२३२		
हवियेत	हविषो हविषेत	२७२	१२
१५	मयि	२७४	३
१३	२३		
वर्चो	वर्चो		
३१२	३१२		
रत्नघातमम	रत्नघातमम		
उपधागभां	उपधागभां		
१२	३२ः		
शुचयो	शुचयो		
३२			
युवतिरद्दः			